111E JAARGANG — NO.: 138 ZATERDAG 18 JUNI 1994

AMIGOE

VANDAAG

...CLAUDE WATHEY...
...politiek proces...

Prèkè

Canto-topman: Gaat er bij LRD al een belletje rinkelen?

Zuid Korea positief over plan Noordkoreaanse president:

Koreaanse top over nucleaire problemen

SEOUL — President Kim Young-Sam van Zuid-Korea heeft de uitnodiging van zijn Noordkoreaanse ambtgenoot Kim Il-Sung voor een ontmoeting aanvaard. Dit heeft een woordvoerder in Seoul zaterdag via een lokaal televisiestation bekendgemaakt. Kim Il-Sung had tegen de Amerikaanse oud-president Jimmy Carter, die de afgelopen dagen een informeel bezoek bracht aan Pyongyang, gezegd de Zuidkoreaanse president te willen ontmoeten, 'wanneer en waar dan ook'. Carter, die eerder op de dag naar Seoul terugkeerde, bracht de mondelinge boodschap over. "Hoe sneller, hoe beter", luidde de reactie van Zuid-Korea.

Carter wil met zijn reis naar het Koreaanse schiereiland, waar hij begin vorige week aankwam, een einde maken aan de crisis die is ontstaan over het nucleaire programma van Pyongyang. Het bezoek draagt geen officieel karakter, maar heeft wel de goedkeuring van Washington. Naar Pyongyang kreeg Carter een boodschap van de Zuidkoreaanse regering mee, waarin deze aanbood economische en politieke samenwerking aan te gaan.

Vrijdag ontstond enige commotie na berichten dat Carter in Noord-Korea had gezegd dat Washington zijn inspanningen voor het afkondigen van VN-sancties tegen het communistische regime heeft gestaakt. De VS lieten in een reactie weten nog wel degelijk te streven naar strafmaatregelen tegen Pyongyang.

BEVRIEZEN

De Amerikaanse president Bill Clinton stelde andermaal dat hij pas bereid is met Noord-Korea te praten als het land aantoont dat het zijn nucleaire programma bevriest. Clinton zinspeelde er overigens op dat Carters uitlatingen mogelijk niet correct zijn weergegeven.

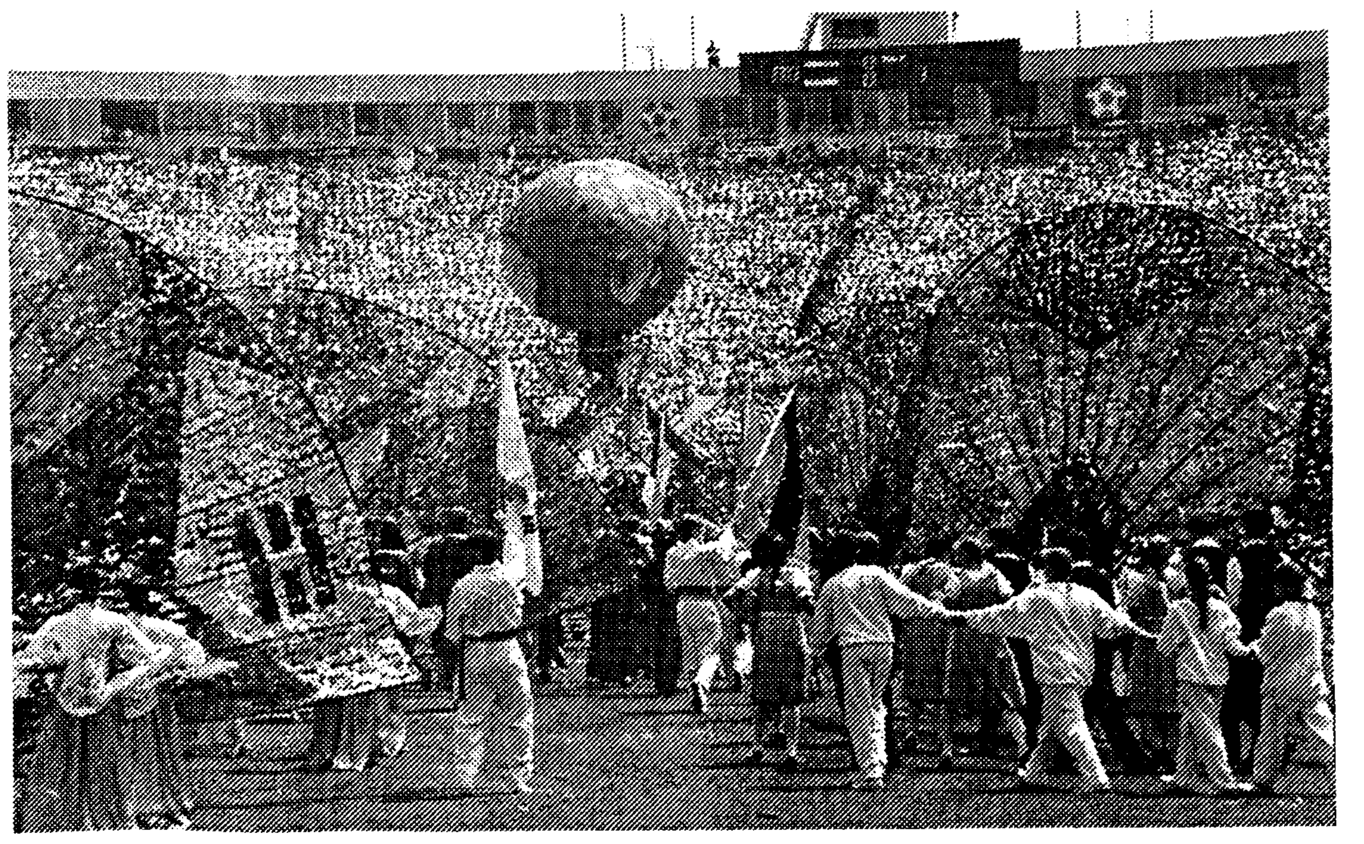
De internationale rel om Noord-Korea is ontstaan omdat Pyongyang VN-inspecteurs van het Internationale Atoomenergie Agentschap (IAEA) keer op keer de toegang tot zijn kerninstallaties weigerde, terwijl het land ervan wordt verdacht kernwapens te ontwikkelen.

Tijdens een bezoek aan Chicago, waar hij de opening van het Wereldkampioenschap voetbal bijwoonde, zei Clinton tegen verslaggevers dat zijn standpunt niet is veranderd. De Amerikanen blijven enerzijds met leden van de VN-Veiligheidsraad onderhandelen over internationale sancties en anderzijds onderzoeken wat het besluit van de regering in Pyongyang om de twee inspecteurs van het IAEA niet uit te wijzen inhoudt. Clinton heeft gezegd dat zijn regering bereid is de contacten met Pyongyang te herstellen, als blijkt dat Noord-Korea heeft besloten zijn nucleaire programma te bevriezen.

PROTEST SEOUL

Zuid-Korea heeft vrijdag bij CNN geprotesteerd tegen de 'overdreven' verslagen van het Amerikaanse televisiestation over de situatie op het Koreaanse schiereiland. Volgens Zuid-Korea deed CNN het in een reportage over een nationale rampenoefening voorkomen dat Zuidkoreanen zich ernstig op een oorlog voorbereiden. Een CNN-ploeg die de vredesmissie van Carter volgt, vergeleek de rust in de Noordkoreaanse hoofdstad Pyongyang met de beroering als gevolg van de oefeningen in Seoul.

WK-feest begonnen in Chicago

■ *CHICAGO — Met het nodige spektakel ging in Chicago de serie wedstrijden van start welke de nieuwe wereldkampioen voetballen 1994 moet opleveren. Men danste daarbij naar hartelust om de vergrote uitgave van de WK-beker van de FIFA als was het een modern gouden kalf. Meteen na de show begon de wedstrijd — zonder de traditionele volksliederen — tussen Duitsland en Bolivia, welke de Latijnsamerikanen verloren met 0-1.*

(AFP-satellietfoto)

Zweedse minister treedt af

STOCKHOLM - De Zweedse minister van Milieu Olof Johansson is donderdag afgetreden uit protest tegen het regeringsbesluit om een 7,5 kilometer lange brug te bouwen over de Oresund. Na meer dan vijf en een half uur kabinetsberaad stemden drie van de vier coalitiepartijen in met de omstreden spoorweg- en autobrug tussen Zweden en Denemarken. Milieubeschermers menen dat de oeververbinding de verversing van het water in de Oostzee gaat belemmeren. De conservatieve regering van premier Carl Bildt overleeft de strijd om het megaproject slechts omdat de drie andere ministers van Johanssons liberale Centrumpartij blijven zitten.

Rel rond Bossche PG Gonsalves:

Betrokken geweest bij doodslagen Nieuw Guinea

DEN HAAG — Minister Kosto (Justitie) wil zo snel mogelijk een indringend gesprek voeren met de procureur-generaal (PG) bij het gerechtshof in Den Bosch, R.A. Gonsalves. De minister is 'geschokt' door onthullingen in het VPRO-programma Argos dat Gonsalves zich tussen 1958 en 1960 als ambtenaar binnenlands bestuur in Nieuw-Guinea schuldig heeft gemaakt aan doodslag, een poging daartoe en andere misdrijven.

Justitie probeert de PG op te sporen in het buitenland. Na het gesprek met Gonsalves zal Kosto 'terstond' de Tweede Kamer inlichten. Daarop drongen de grote fracties PvdA, CDA, VVD en D'66 vrijdag aan. Ze spraken van 'zeer ernstige aantijgingen, waarover snel helderheid moet komen'. De redactie van het VPRO-programma zegt de hand te hebben gelegd op geheime documenten, waarin mishandelingen, brandstichtingen, doodslag en de pogingen daartoe staan beschreven.

In de Baliemvallei in Nieuw-Guinea zou Gonsalves zeker twee mensen hebben neergeschoten. Een van de slachtoffers was Papoeahoofdman Pumansilon, die eerst een speer naar Gonsalves zou hebben gegooid. Een veldwachter van Gonsalves zou de adjudant van Pumansilon, Iljakot, hebben doodgeschoten.

Ook adspirant-controleur J. Broekhuyse, die eveneens onder Gonsalves in de Baliemvallei werkte, werd in het VPRO-programma opgevoerd. Hij berichtte aan de resident hoe de huidige procureur-generaal de inlandse bevolking (Dani's) afranselde. "Met stelligheid herinner ik mij dat een Dani op een namiddag was afgeranseld. De man kwam aangifte doen van diefstal. Nadat hij hieromtrent was verhoord, werd door de controleur (Gonsalves) vastgesteld dat de man had gelogen, waarna de controleur persoonlijk en eigenhandig de betreffende Dani 25 slagen met een gummistok toediende op het achterwerk. Na deze behandeling viel de Dani flauw."

Volgens Broekhuyse, die meer voorbeelden geeft, vond Gonsalves dat 'wij terug moesten naar de tijd van de lijfstraffen en deed hij het voorkomen alsof zijn optreden de instemming genoot van zijn superieuren'.

Den Haag biedt steun

PARAMARIBO — De Nederlandse regering is vastbesloten Suriname bij de uitvoering van het Structureel Aanpassingsprogramma (SAP) terzijde te staan. Dat heeft de nieuwe Nederlandse ambassadeur in Paramaribo, Schelte baron Van Heemstra, vrijdag bij de aanbieding van zijn geloofsbrieven verzekerd.

President Ronald Venetiaan heeft 'met belangstelling' kennisgenomen van die verzekering. Hij plaatst de mededeling wel tegen de achtergrond van reeksen 'gecompliceerde condities en vertragingen op het punt van toegezegde betalingsbalanssteun'. "De Surinaamse regering kan geen begrip opbrengen voor de opgeworpen hindernissen", aldus Venetiaan. Suriname blijft volgens hem wel openstaan voor werkbare compromissen.

Schelte baron Van Heemstra, die laatstelijk ambassadeur in Argentinië was, kwam donderdag in Paramaribo aan. Hij is de opvolger van Pieter Koch, die Suriname eind mei verliet.

Regering en guerrilla Guatemala: Historische stap:

Akkoord over terugkeer van zestigduizend vluchtelingen

OSLO — De Guatemalaanse regering en de linkse guerrillabeweging URNG hebben vrijdag in Oslo een akkoord ondertekend over de terugkeer van vluchtelingen. De overeenkomst is een mijlpaal op weg naar beëindiging van de ruim dertig jaar durende burgeroorlog waarin meer dan honderdduizend mensen zijn omgekomen.

Beide partijen, die sinds maandag in de Noorse hoofdstad bijeen waren, ondertekenden het twaalf pagina's dikke document in hetzelfde landhuis en aan dezelfde tafel waar de Israëlische en PLO-delegaties vorig jaar augustus hun historische vredesakkoord in de steigers zetten.

Het akkoord over Guatemala voorziet in de terugkeer van zo'n zestigduizend vluchtelingen uit Mexico, waar zij verblijven in vluchtelingenkampen, en het onderbrengen van mogelijk een miljoen vluchtelingen die in het Middenamerikaanse land zelf op de vlucht zijn gegaan voor de langdurige strijd. "Ik hoop dat dit het begin is van een proces naar vrede en verzoening", verklaarde Hector Rosada, leider van de regeringsdelegatie.

Beide zijden streven ernaar later dit jaar een volledig vredesakkoord te ondertekenen om het laatste guerrilla-conflict in Centraal-Amerika bij te leggen. De strijd werd gevoed door vergaande sociale onrechtvaardigheid en meedogenloos optreden van het Guatemalaanse leger tegen alles wat het als communisme beschouwt.

Rolando Moran, delegatieleider van de Guatemalaanse Nationale revolutionaire eenheid (URNG), zei dat het akkoord 'een verdere stap is naar hechte vrede, gebaseerd op sociale rechtvaardigheid en vooruitgang'.

Behalve waarborgen voor de veiligheid van de teruggekeerde vluchtelingen, biedt het akkoord mogelijkheden voor het terugkrijgen van verlaten huizen en grond. Ook worden bureaucratische obstakels voor vluchtelingen zonder documenten opgeheven en belooft het de cultuur van bevolkingsgroepen van de Maya-indianen te beschermen.

Een commissie waaraan ook vluchtelingen en internationale donors deelnemen zal de details verder uitwerken. Beide partijen verklaarden ook vooruitgang te hebben geboekt over een ander belangrijk thema: het instellen van een onderzoekscommissie naar schendingen van de mensenrechten tijdens de burgeroorlog. "Er mag geen twijfel bestaan over wat is gebeurd. En de ramp die ons land ruim dertig jaar heeft getroffen", zei Moran. Behalve de honderdduizend doden, zijn er veertigduizend mensen 'verdwenen'.

VEEL GELDKOSTEND

Andere problemen die later dit jaar ter sprake komen, zijn de rechten van de indiaanse meerderheid, sociale en politieke kwesties, hoe de democratie kan worden versterkt en de rol van het leger.

De VN-bemiddelaar bij de besprekingen zei dat de plannen veel geld kosten. De Noorse minister van Buitenlandse Zaken Godal verklaarde dat Oslo één miljoen dollar ter beschikking stelt. Andere internationale donorlanden hebben interesse om eveneens financieel bij te dragen aan het vredesproces in het Middenamerikaanse land.

■ *LOS ANGELES — De aanhouding van de Amerikaanse voetbalster Simpson is vrijdag een enorme tv-gebeurtenis geworden waaraan een Hollywood-film in dit politie-genre niet kon tippen. Simpson die verdacht wordt van de moord op zijn vroegere geliefde en haar nieuwe vriend probeerde de politie te ontkomen nadat een aanhoudingsbevel was uitgevaardigd. Via de tv was de achtervolging over de zogenaamde Freeway in Los Angeles te volgen. Tot aan zijn ontknoping. Simpson bevond zich in de witte auto (vlakbij de voetgangers) samen met zijn sportvriend Al Cowling die de wagen bestuurde. Uiteindelijk gaf Simpson zich over. Hij heeft tot heden toe schuld ontkend aan de meervoudige doodslag.*

(AFP-satellietfoto)

Achtervolging van een VS-voetbalster

Cijfers Centraal planbureau gunstig ontvangen:

Optimisme groter rond formatie paars kabinet

DEN HAAG — De doorrekening van het ombuigingspakket van zo'n twintig miljard gulden die het Centraal Planbureau (CPB) vrijdag aan de drie paarse onderhandelaars Kok (PvdA), Bolkestein (VVD) en Van Mierlo (D'66) heeft gepresenteerd, pakt een "stuk gunstiger" uit dan het pakket dat het CPB vorig weekeinde bekeek.

Volgens de woordvoerder van de informateurs zijn de koopkrachteffecten van het pakket 'evenwichtig'. Bovendien is er sprake van aanzienlijk meer extra banengroei dan op basis van het pakket van vorige week nog het geval was. Wel gaat het daarbij nog steeds om minder dan honderdduizend extra banen in de komende vier jaar.

De drie onderhandelaars hebben vrijdag overigens nog niet aan de hand van de CPB-doorrekening onderhandeld. Zij willen de cijfers dit weekeinde in de eigen kring van specialisten doornemen. Maandag moeten ze elkaar volgens de woordvoerder van de informateurs dan 'diep in de ogen' kijken en bepalen of het pakket, zoals het er nu ligt, voldoende basis biedt om de paarse coalitie echt te vormen.

Ook het tot nu toe sterk omstreden punt van de Betuwelijn is vrijdag wat dichter bij een oplossing gekomen. De drie onderhandelaars zullen de aanleg waarschijnlijk enige tijd uitstellen om nader onderzoek te doen naar een wat milieu-vriendelijkere aanleg en naar de vraag of de lijn rendabel kan worden geëxploiteerd.

Als de drie onderhandelaars maandag inderdaad het 'ja-woord' geven aan het financiële en sociaal-economische pakket zullen zij zeker nog enkele dagen nodig hebben om een concept-regeerakkoord te voltooien dat aan de betrokken fracties kan worden voorgelegd. Dat gebeurt dan op z'n vroegst eind volgende week.

Rode Khmer gelast hoofdstad te verlaten:

Vredesoverleg in Cambodja mislukt

BANGKOK — De Cambodjaanse regering heeft alle leiders van de Rode Khmer gelast voor zondag uit de hoofdstad Phnom Penh te vertrekken, nu het overleg over een bestand is mislukt.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken bevestigde in een verklaring, die door de Cambodjaanse radio werd aangehaald, dat de Rode Khmer en de regering na twee dagen overleg geen vooruitgang hebben geboekt. Er zijn geen nieuwe bijeenkomsten voorzien.

Volgens de verklaring moeten de Khmer-leiders de hoofdstad verlaten voor hun eigen veiligheid om acties van het 'verontwaardigde publiek' tegen hen te voorkomen. "Het ministerie van Binnenlandse Zaken kan de mensen er niet van weerhouden verontwaardigd te zijn en kan hun veiligheid niet voor eeuwig garanderen", aldus de verklaring. Het ministerie zal zorgen dat de leiders van de Rode Khmer het vliegveld veilig bereiken.

Koning Norodom Sihanouk van Cambodja heeft vrijdag meegedeeld dat hij nog drie tot vier maanden in Peking zal moeten blijven. De koning, die aan kanker lijdt, ondergaat daar een chemotherapie.

"Vakbonden mentaal in tijd Industriële Revolutie"

Canto-topman Noguera acht referendum over privatisering telecommunicatie raadzaam

Een van de *hot issues* in de duizelingwekkende wereld van de telecommunicatie, een miljarden-*business*, is de tendens van de dalende *accounting rates* voor het tot stand brengen van overzeese verbindingen. De oorlog is in volle gang. De groten verslinden de kleintjes; dwingen die in elk geval op de knieën. De tarieven voor de internationale telefonie vormen een aanzienlijke bron van deviezen voor Landsradio, en daar gaat flink aan geknabbeld worden als we Felipe Noguera, secretaris-generaal van the Caribbean Association of National Telecommunication Organizations (Canto), mogen geloven.

"De druk van Amerika om die tarieven te drukken is zeer groot. Dat heeft niet alleen gevolgen voor de devizeninstroom bij Landsradio maar zal ook de financiële positie van Setel gaan aantasten. Setel ontvangt immers geld van Landsradio van overzees telefoneren. Daardoor kan Setel minder investeren, wat weer een negatieve invloed heeft op de inkomsten. Dat betekent ook dat Setel minder produkten zal afnemen van de groten, zoals AT&T."

Grote verbanden leggen. Macro-economische structuren blootleggen. Daar ging het om tijdens de afgelopen week gehouden Canto-conferentie in het ITC. En hoe dat in verband kan worden gebracht met GATT en NAFTA. Felipe Noguera is een telecommunicatiedeskundige van het eerste uur. Als een mitrailleur vuurt hij zijn antwoorden af. Verstand van de Antilliaanse situatie heeft hij ook, dankzij eerdere bezoeken.

"De herstructurering van de Antilliaanse telecommunicatie vergt een gedegen en behoedzame voorbereiding. Praten met álle betrokken groepen met het doel een consensus te bereiken over hoe de toekomst eruit moet gaan zien. Dat kan zelfs in de vorm van een referendum, wat overigens pas zin heeft als er uitputtend geïnformeerd is over alle feitelijkheden en mogelijkheden."

Noguera, afkomstig uit Trinidad, was september vorig jaar op uitnodiging van de Kamer van Koophandel op Curaçao. Hij was een van de *key-note* sprekers. "Het momentum voor actie was daar. De tijd leek er rijp voor". Maar het politieke klimaat wijzigde. Het ijzer werd niet gesmeed, koelde af en verstijfde. Even onbuigzaam als immer zijn de oude verhoudingen in de wereld van de telefonie weergekeerd, maar nu met andere hoofdrolspelers. Chucho Smits (vorig jaar nog minister van Telecommunicatie) ging, Leo Chance kwam.

"Het momentum moet gegrepen worden. Er ligt nu eenmaal niet een kant-en-klaar model klaar hoe je het beste kan privatiseren. Het wordt her en der anders ingevuld, verschillend uitgewerkt. Er bestaat geen ideaal privatiseringsmodel. Elk land moet door zijn eigen groeipijnen heen.

Om effectief te werk te gaan moet je zoveel mogelijk mensen betrekken bij het proces. Wanneer een keer de consensus of de uitkomst van het referendum bekend is, is actie geboden. Het nationaal belang staat vanzelfsprekend bij elke beslissing voorop. Het gevaar van uitstel is dat de status quo voortduurt. Dat betekent dat de wereld verandert en jij stilstaat. Er wordt niet ingespeeld op de concurrentie en dat betekent onherroepelijk schade aan het land, omdat er geen optimaal gebruik wordt gemaakt van de mogelijkheden en *resources*."

Curaçao kent inmiddels een viertal kapers op de kust. De zogenaamde call-back-services die zijn neergestreken dreigen aardig wat internationaal telefoonverkeer weg te kapen. Wat kan Landsradio doen?

Noguera (resoluut): "Dat leert je dat de tarieven die de *serviceprovider* levert te hoog zijn. Dat er klaarblijkelijk ruimere marges zijn. Opgemerkt moet wel worden dat Landsradio heel wat meer kosten maakt bij zijn dienstverlening en dat de *call-back-services* een ongeautoriseerde verbinding tot stand brengen. De officiële telecomdienst heeft de verplichting lijnen open te stellen voor verkeer. Ook ten behoeve van niet-rendabele gebruikers, zoals in Bandabou. Daar houdt de terugbeldienst geen rekening mee.

Zolang je geen regels maakt die deze diensten verplicht tot het betalen van belasting, en je ze bij voorbeeld verplicht tot het huren van lijnen van Landsradio, is er weinig tegen te beginnen. Of het moet zijn dat je je toevlucht neemt tot technische - illegale - sancties. Zo kunnen nummers die gebruik maken van de *call-back* specifiek worden geblokkeerd. Het is beter om dit -zich razendsnel vermenigvuldigende - kwaad bij de wortel uit te roeien door het wettelijk te sanctioneren."

U voorspelde een paar jaar geleden de terugbeldiensten. Wat staat Landsradio en Setel, afgezien van de dalende accounting rates, nog meer te wachten?

"*Bypass interconnection*. Er zullen illegaal draagbare toestellen worden geïntroduceerd die het telefoonsysteem helemaal niet meer nodig hebben. Ze maken een directe verbinding met de satelliet. Zo'n toestel is overal ter wereld te gebruiken.

Maar wat gaat gebeuren met de economieën van de ontwikkelingslanden? Het zal duidelijk zijn dat regulering moet worden aangescherpt. Zo hebben we ook de Canto-conferentie ingericht, die zich toespitste op de Caribische telecommunicatie in een grenzenloze wereld. Grenzen zeggen niets meer. In dat kader bespraken we regulering, privatisering en concurrentieverhoudingen. Regulering en concurrentie vloeien voort uit privatisering.

Privatisering betekent simpel gezegd dat een staatsmonopolie vervangen wordt door een privaatmonopolie. Dat gebeurt zonder een handleiding en regels. Echter: de integriteit van de natie is in het geding door dat gebrek aan regels. Premier Pourier besteedde aandacht aan beide ontwikkelingen tijdens zijn lezing voor het Cantopubliek vorige week.

Ik denk dat de overheid meer hulp nodig heeft om de netelige kwesties van regulering en concurrentie te doorgronden. Want met de politieke omwenteling begin dit jaar zijn andere krachten komen bovendrijven. Ik begrijp heel goed dat de overheid tijd neemt voordat er knopen worden doorgehakt. Pas na alle partijen gesproken te hebben kan gehandeld worden.

In volgorde van belangrijkheid zijn regulering en vervolgens privatisering aan de orde. Welke sectoren met concurrentie van doen krijgen is een vraag die dan meteen beantwoord moet worden. Gaan cellulair-, data- en videoverkeer open? Dat soort vragen."

Een van de gesprekspartners van de overheid zijn de vakbonden. En die denken vanuit een ander perspectief na over privatisering. Zij zien het als een bedreiging.

"Ik heb veel met de vakbonden in Trinidad gesproken. Ongelukkigerwijze bevinden de bonden zich mentaal nog steeds in de eeuw van de Industriële Revolutie. Onderhandelen over cao's is hun eerste zorg. De belangenbehartiging stijgt niet uit boven loonsverhoging en behoud van werkgelegenheid. Wanneer ze zich echter toegang zouden verschaffen tot informatie over wat er internationaal staat te gebeuren en hoe dat van invloed is op de Antilliaanse telecommunicatie, pas dan zouden zij het lange-termijneffect op de werkgelegenheid kunnen overzien. Professionalisering is ook voor de vakbonden van belang. Zij kunnen niet sectarisch blijven opereren in het traditionele loon- en werkgelegenheidsgevecht. Als ze zich op behoud van banen blijven blindstaren, valt er straks überhaupt geen werkgelegenheid meer te verdedigen.

Aanvankelijk reageerden de bonden furieus. Ze waren beledigd door mijn verhaal. Maar nu ze de hete adem, afkomstig van de concurrenten, in de nek beginnen te voelen gaan ze luisteren. Alleen hoop ik wel dat ze niet alleen zullen horen, maar ook zullen handelen. Wanneer actie uitblijft wordt de werknemer op den duur toch het kind van de rekening."

Zoals u wellicht weet haalt Landsradio een groot deel van zijn inkomsten uit Antillephone. Dat bedrijf huurt honderden lijnen voor value-added verkeer. Daar maken onder meer de babbelboxen deel van uit. En die liggen niet al te ver verwijderd van de sekslijnen. Wat als dat bedrijf naar een land met gunstiger tarieven vertrekt? Met andere woorden: hoe diversifieer je je telecommarkt?

"Door nieuwe markten aan te boren. - Los daarvan daarvan vind ik dat je een morele vraag kan stellen bij zoiets als sekslijnen. - Het bedrijf én de overheid zien zich hier gesteld voor een uitdaging, namelijk strategische planning. Dat betekent: de gehele markt proberen te overzien alsof je in oorlog bent. Dit is geen gewone oorlog. De vijand heeft geen gezicht. Dit is de oorlog van de onzekerheid.

Hoe minimaliseer je de bedreiging van je sociale welzijn? En hoe schakel je zoveel mogelijk onzekere factoren uit met het oog op het maximaal uitbuiten van je mogelijkheden? Vervolgens dien je je af te vragen wat je in elk geval wilt veiligstellen, zoals de veiligheid van je land, je cultuur. Ook onderwijs heeft te maken met communicatie. Niet alleen technische vooruitgang hangt samen met de informatietechnologie. De lucratieve takken van industrie zoals financieel beheer, strategische planning en management hangen direct samen met de mate waarin je je toegang kan verschaffen tot informatie. Dat biedt perspectief op een geheel nieuwe tak van industrie en educatie, wat zelfs nog niet geheel doorgedrongen is tot vooraanstaande universiteiten als Oxford en Yale."

Hoe zou de aarzeling van de overheid doorbroken kunnen worden in de kwestie van de privatisering? Ik kan me voorstellen dat Canto een waardevolle bijdrage zou kunnen leveren aan het doorbreken van de impasse, die overigens ook vanuit politieke motieven verklaard kan worden?

"Ik denk dat Canto, maar ook de ITU, de internationale telecomorganisatie, de helpende hand kunnen bieden door expertise te verschaffen. Maar uiteindelijk zal de overheid de knopen moeten doorhakken. Je kunt zakken vol geld uitgeven aan deskundigen, maar als de wil tot handelen ontbreekt dan heeft dat eigenlijk weinig zin. De wil tot handelen houdt in dat je kennis vergaart over het onderwerp, dat je je opties duidelijk maakt, en dat je de moed hebt om een beslissing te nemen op grond van die opties. Ook criteria spelen een rol. Maak je nationale waarden, die niet mogen lijden onder die beslissing, en je strategische belangen expliciet.

Opereren in een vacuüm maakt dat je niet weet wat je waarden zijn, dat er geen consensus is. Je bent dan steeds bang dat je iemand voor het hoofd stoot, want elke beslissing zal een of andere groep boos maken.

Uiteindelijk was de Canto-conferentie zo opgezet dat juist dit soort onderwerpen werd aangeroerd. Dat er in navolging van de conferentie van vorig jaar (in september 1993 was Noguera spreker tijdens een conferentie van de Kamer van Koophandel over telecommunicatie, HH) een lijn zou worden doorgetrokken. Afgezien van welke regering dan ook op dat moment de scepter zwaait, want de *issues* in telecommunicatie blijven akelig actueel.

= door Hennie Harinck =

VORIGE WEEK vond op Curaçao de tiende conferentie plaats van de Caribbean Association of National Telecommunication Organizations, Canto. Daarbij was de secretaris-generaal van Canto, Felipe Noguera, aanwezig. Noguera was vanaf het begin bij Canto betrokken.

Tijdens de conferentie in het ITC werd zowel aandacht besteed aan macro-economische ontwikkelingen (GATT, NAFTA) als aan de integratie en samenwerking van de Caribische landen op het gebied van telecommunicatie.

De intentie werd uitgesproken om een expertcentrum Telecommunicatie voor de regio op te richten. De bedoeling is dat daar de know-how over dit onderwerp zal worden samengebundeld.

Volgend jaar wordt de Canto-conferentie op de Bahamas gehouden. Canto viert dan haar tienjarig bestaan.

Symposium Jeugdgezondheidszorg

Jeugdproblematiek vereist bundeling van krachten

WILLEMSTAD — Een integraal jeugdbeleid is de basis van de aanpak van de jeugdproblematiek. Instanties op het gebied van jeugdzorg dienen de krachten te bundelen en nauw samen te werken, zo meent hoofd van de afdeling Jeugdgezondheidszorg, Mary Feliz. Daarnaartoe werken is een van de prioriteiten die de afdeling zich voor het komende jaar heeft gesteld. Zij zei dit gisteren tijdens het symposium dat de afdeling de afgelopen drie dagen in de UNA hield.

Behalve vergroting van samenwerking wil de afdeling Jeugdgezondheidszorg het komende jaar meer aandacht schenken aan de adolescenten. Daarnaast moet de bestaande zorg geïntensiveerd en versterkt worden.

Voor een intersectorale aanpak dienen de verschillende hulpverleningsinstanties goed op de hoogte te zijn van elkaars taakstelling, mogelijkheden en beperkingen bij het over en weer verwijzen. Een netwerk dient in elk geval ontwikkeld te worden.

De samenwerking tussen de diverse instanties kan al op eenvoudige wijze bereikt worden door bij voorbeeld Sociale Zaken of Famia Planea gebruik te laten maken van de consultatiebureaus van Jeugdgezondheidszorg, al dan niet simultaan.

Verder kunnen de medewerkers van Jeugdgezondheidszorg deelnemen aan begeleidingsteams voor scholen met hoge percentages probleemkinderen. Diezelfde medewerkers kunnen ook betrokken worden bij programma's die in de wijken worden opgezet.

"Men vergeet vaak dat wij in bepaalde wijken bijna alle moeders en hun kinderen persoonlijk kennen en in de loop der jaren een vertrouwensrelatie hebben opgebouwd. Die beslaat soms drie generaties", aldus Mary Feliz.

Gedeputeerde van Volksgezondheid Bentoera zei naar aanleiding van de opening van het symposium woensdag al dat integratie van Sociale Zaken, Jeugdgezondheidszorg en de geestelijke Gezondheidszorg hem een goed idee leek. Hij zou zich direct over de mogelijkheden hieromtrent oriënteren.

ADOLESCENTEN

Jeugdarts Jaap Lozekoot ging nader in op de adolescentenzorg, die volgens planning in 1995 wordt opgezet. Hij wil deze zorg afstemmen op reeds bestaande activiteiten van andere instanties. De aandacht voor de adolescenten van de afdeling Jeugdgezondheidszorg zal zich daarbij voornamelijk op gezondheidsbevorderende elementen dienen te richten. Dat betekent het in de hand werken van een gezonde leefstijl, het voorkomen van ziektes maar ook flexibele (kortdurende) hulpverlening.

De zorg kan geboden worden via de scholen, de internaten, de sportvereniging of zelfs onder de boom, waar zoveel jongeren hun dag ledig doorbrengen.

Jeugdarts Henriëtte Hooijkaas, belast met de zorg voor nul- tot vierjarigen, reikte ideeën aan om de peuterzorg te verbeteren en uit te breiden. Nog lang niet alle peuters komen op de consultatiebureaus. Net als afdelingshoofd Feliz denkt zij aan uitbreiding van het aantal zittingen, zodat alle peuters ook daadwerkelijk elk half jaar worden gezien.

Een van de mogelijkheden om verder te gaan dan de individuele gesprekken met de ouders en de controle van de peuters is groepsvoorlichting aan ouders en/of verzorgers van de kleintjes; een idee waarover enkele andere instanties op dit gebied ook al denken, zo bleek in de discussie achteraf.

Een vierde prioriteit van de afdeling Jeugdgezondheidszorg is het multidisciplinair uitbouwen van de zorg, hetgeen betekent nieuwe deskundigheid in huis halen. In concreto had Feliz het over mondhygiëne en mondgedrag, voeding en spraaktaalontwikkeling.

Zij noemde wel een aantal randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan, wil de afdeling de huidige zorg kunnen blijven bieden. De inadequate huisvesting van de afdeling te Mundo Nobo bij voorbeeld beperkt de medewerkers in hun functioneren. Verder dient voor het verlenen van een betere zorg uitbreiding van het aantal consultatiebureaus te worden overwogen.

Een andere randvoorwaarde is automatisering en informatisering van de zorg en de afdeling. Tevens dient de data- en researchafdeling, die een belangrijke rol speelt bij evaluatie, monitoring en planning van de zorg, uitgebouwd te worden.

Het symposium werd door de afdeling georganiseerd ter gelegenheid van de proclamatie van de Dag van de gezondheid van het kind op 15 juni.

Kinderkunst in Muse

WILLEMSTAD — In het Curaçaosche museum is tot 26 juni een bijzondere tentoonstelling te zien van werken van kinderen tussen 4 en 6 jaar. Zij lieten zich vooral inspireren door de natuur. De expositie is een initiatief van t krachten van het b wijs, S. Ng en L. de foto: directeur Jean Pierre (dep Onderwijs) opent de stelling in gezelsch jeugdige kunstenaa

Helft opbrengsten drugs voor Antilliaanse regeri

WILLEMSTAD — De opbrengsten van de verkoop van een schip, dat twee jaar geleden in de wateren van Sint Maarten in beslag was genomen door de Amerikaanse drugsbestrijdingsdienst DEA, worden op korte termijn overgedragen aan de Antilliaanse regering. Vandaag wordt in Den Haag een verdrag getekend het Koninkrijk de landen en de Ve Staten waarin d dracht van het ge geld wordt.

De VS sloten op mber 1992 een ver het Koninkrijk der landen waarin va werd, dat de op van geconfisqueer deren tussen de lan deeld zouden wor betreft hier goede afkomstig zijn uit activiteiten.

Volgens Niovis W verdragsspecialiste Bureau Buitenlands kingen, is dit verdr nog niet in getreden. "Zowel Antillen als op Aru nog een landsver worden opgesteld, w parlementen van landen hun goed eraan moeten hech neemt, zoals gebr nogal wat tijd in be

Om in die leemte zien wordt er vand speciaal verdrag ge Den Haag. Winkla verdrag bestaat uit vijf artikelen. De V Staten kunnen het zomaar overdragen. interne financiële stratie hebben ze een regeling nodig. drag voorziet hierin.

Winklaar verkla de opbrengst van h *Fair Rose of Sharo* dollar bedraagt wa helft in de Antillia vloeit. Het verdrag VS en het Konink Nederlanden wordt op het ministerie v tenlandse Zaken Haag.

Belangenorganisatie auteurs in de pen

WILLEMSTAD — Schrijvers, componisten, schilders en andere kunstenaars op Curaçao willen een organisatie oprichten die hun juridische belangen gaat verdedigen. Het Nationaal Taleninstituut (INDI) organiseert in dat kader een symposium over auteursrecht.

Het is het tweede symposium over auteursrecht van het INDI. Na het eerste symposium vorig jaar juni bleek dat onder de 84 deelnemers grote behoefte bestaat aan een goede bescherming. De Nederlandse Antillen kennen een auteurswet (uit 1919), maar rechtszaken vinden nauwelijks plaats. Of er veel schendingen plaatsvinden is niet bekend.

Juny Sluis, hoofd van het Bureau Industriële Eigendommen, zal tijdens het tweede symposium spreken over mogelijkheid, noodzaak en taak van een belangenorganisatie. Het is de bedoeling om daarna een projectgroep in het leven te roepen, die de organisatie vorm gaat geven. Het symposium wordt georganiseerd in samenwerking met de openbare bibliotheek en de bibliotheek van de universiteit en vindt plaats in de UNA op 26 juni (10.00 uur-14.30 uur).

Binnenkort eer cao personeel F

WILLEMSTAD cao voor het pe van de Fundasho Popular (FKP) wor nenkort getekend. teur Herman G krijgt van gedepu Pikerie de bevoe te tekenen.

Bij de cao-onderhand in december 1993 George wel een onder lingsbevoegdheid, maa bevoegdheid te teken formaliteit wordt nu geld door gedeputeer Pikerie. Het bestuur FKP zegt geen enk bleem te hebben met oud van de cao.

De vakbond Sebi reden, maar betreurt h de werknemers twee in onzekerheid moesten brengen. Op 1 juni vakbond weten binne weken een antwoo willen. "Waarom kom reactie dan pas op de la dag," vraagt de bond Het wordt de eerste ca het personeel van de dat vijftien jaar bestaa

Vertoont geen spoor meer van ziekte

Wathey: Nederland is brein achter dit politieke proces

= door Marjo Nederlof=

WILLEMSTAD/PHILIPSBURG — In felle bewoordingen heeft Claude Wathey gisteren de tegen hem gevoerde rechtszaak verworpen als een politiek proces, voortspruitend uit het brein van 'de Nederlanders'. Een rechtszaak die uitsluitend en alleen erop gericht is 'om mijn macht te breken'. Geen spoor meer van een oude, zieke Claude: in zijn laatste woord, stond de machtige leider van Sint Maarten voor de groene tafel. Claude de politicus, waarmee je maar beter geen ruzie kunt krijgen.

Bewijs voor zijn stelling is volgens Watheys verdediging, dat de officier van justitie heeft geëist dat Wathey niet alleen vier jaar gevangenisstraf krijgt, maar ook vijf jaar lang zich niet verkiesbaar kan stellen. Dit omdat Wathey zijn macht als gekozen vertegenwoordiger misbruikt zou hebben. Juist dit aspect zit Wathey dwars.

"Ik heb 42 jaar van mijn leven gegeven om dit eiland op te bouwen. Er was hier niets; in 1951 landden hier alleen kleine vliegtuigjes, er was geen haven, geen electriciteit, geen water. Nu hebben mensen te eten en bankrekeningen," begon Claude Wathey, die normaal gesproken vrij zacht spreekt, maar wiens stem nu bijtend hard klonk en wiens ogen fonkelden. "Ik vind het treurig te weten dat ik nu om politieke redenen word gestraft. De officier van justitie heeft zijn orders uit Nederland gekregen. Nederland, dat wel geld geeft aan landen als Cuba en Jamaica, kon het niet uitstaan dat ik geld uit het buitenland wist los te krijgen." Hij eindigde met te zeggen dat hij hoopte "dat gerechtigheid zal worden gedaan, zonder vooroordelen".

Omdat hij de laatste van de vier verdachten was die zijn zegje mocht doen, voordat op 8 juli door de rechter vonnis zal worden geveld, werd hij onmiddellijk daarna omhelsd en op de schouders geklopt door emotionele verwanten en vrienden. Zo zeker van zichzelf als hij leek, was hij toch niet. "Vond je het goed?" vroeg hij zijn advokaat Spong in de drukte van de rechtszaal waar nu iedereen van zijn plaats gekomen was. "Ik had het zelf niet beter gekund!" stelde Spong zijn cliënt gerust. Wathey knikte.

ONSCHULDIG

Opvallend was dat Claude Wathey niet zei dat hij onschuldig is. De andere drie verdachten deden dat wel. Allereerst Frank Arnell, de luchthavendirecteur die nooit zijn benoeming kreeg en die derhalve nog steeds ambtenaar is. Illustratief voor zijn positie is het verhaal dat zijn advocaten eerder vertelden;

dat Claude Wathey weigerde om door veiligheidscontroles op de luchthaven te gaan en dat Arnell daar niets tegen kon ondernemen. 'Wee, wie Wathey probeerde te trotseren.'

Arnell: "Toen ik in 1962 voor de luchthaven ging werken waren we met zijn drieën en landen er tien vliegtuigjes per dag. Nu zijn er 200 werknemers en een half miljoen passagiers per jaar. We hebben onze strepen verdiend. Niemand houdt meer van Sint Maarten dan ik. Ik ben dan ook geshockeerd en verbijsterd over de fantasieën die de officier van justitie om mij heen heeft gebouwd. Ik heb niets verkeerds gedaan, ik werkte te goeder trouw. Ik ben geen crimineel en zou ook nooit betrokken raken bij de zaken waarvan ik wordt beschuldigd." Hij deed een beroep op de rechter: "Laat alstublieft de mensen weten dat ik niets heb misdaan. Dit hele proces is een nachtmerrie voor mij, mijn familie en vrienden. Ik ben onschuldig. Tot u pleit ik mijn onschuld."

"Niet schuldig," begon oud-gezaghebber Ralph Richardson zijn laatste woord. Hij keek terug op de **elf jaar** 'die ik dit eiland, de Antillen en het Koninkrijk heb gediend als gezaghebber'. "Ik heb misschien wel administratieve fouten gemaakt, maar geen misdaden gepleegd. Ik heb mijn taak en de zaak Sint Maarten naar behoren uitgevoerd. De contracten (voor het Ebenezer housingproject, de haven en luchthaven, red.) heb ik naar mijn beste weten voorbereid."

Voormalig luchthavenvoorzitter Al Wathey zei vervolgens weinig toe te voegen aan hetgeen zijn verdediging de afgelopen dagen al naar voren had gebracht. "Tegen een vergoeding van slechts 500 gulden per maand werkte ik hard aan het project. Ik ben onschuldig, ik ben al gestraft met het meer dan een half jaar durende voorarrest." Ook vindt hij zich gestraft doordat zijn vader in een half jaar sterk verouderd is, door de zorgen die zijn vrouw die tijd heeft gehad, door de druk waaronder zijn zakenpartner ineens kwam te staan, maar vooral doordat zijn kinderen geleden hebben. De jongste begreep maar niet waarom pappie niet naar hem toe kwam, zijn jongste dochter ging op school achteruit en de oudste twee werden uitgescholden door hun leeftijdgenootjes. "Ik ben onschuldig en meer gestraft dan alleen door het voorarrest."

Meer lokaal nieuws op pagina 9

Bord op een verkeerde plaats...

WILLEMSTAD -Hoewel onlangs spantenbier gedronken werd voor het nieuwe gebouw van de uitvaartonderneming 'El Señorial' dat wordt gebouwd tegenover het Curaçaos Museum, prijkt er nog altijd een groot bord met de mededeling 'Coming Soon' van dezelfde onderneming langs de Pater Euwensweg. Waarschijnlijk vergeten weg te halen toen de nieuwe lokatie bekend werd...

'Telefoontaps illegaal'

Advocaten willen onwettig bewijsmateriaal van tafel

=door Marjo Nederlof=

WILLEMSTAD/PHILIPSBURG — De behandeling van de strafzaak in eerste aanleg tegen vier prominenten uit de Sintmaartense samenleving werd gisteren afgerond met repliek en dupliek van respectievelijk de officier van justitie en de advocaten. Beide partijen bleven bij hun eerder geuite standpunten. De argumenten van de verdediging waren voor de officier geen aanleiding zijn eisen te verlagen: 18 maanden, tweemaal drie en eenmaal vier jaar (plus een verbod tot het zich verkiesbaar stellen).

De ten laste gelegde feiten behelsen meineed, valsheid in geschrifte en deelname aan een criminele organisatie inzake de projecten voor de haven, luchthaven en de Ebenezer Housing. Het requisitoir van de officier van justitie nam vier uur in beslag, de pleidooien van negen van de zes advocaten ruim vijftien uur.

Gisterochtend werd nog relatief veel tijd besteed aan de wijze waarop het bewijsmateriaal door het openbaar ministerie werd vergaard. Zo is het de vraag of het OM gebruik had mogen maken van de telefoontaps in Italië, waarbij onderzoeksrechter Dominico Sica medio '89 gesprekken afluisterde tussen diverse betrokkenen in Italië en op Sint Maarten. Hoewel het Antilliaanse OM deze taps via legale weg uit Italië heeft verkregen, blijkt de tap zelf volgens het Italiaanse hof illegaal te zijn geschied. En hoe kan men zich baseren op elders illegaal verkregen materiaal?

Officier van justitie Harderwijk ziet het anders. De bewuste gesprekken zijn (al een paar jaar geleden) via de pers uitgelekt. En zou men een getuige geen vragen mogen stellen over hetgeen allang 'op straat' ligt?

Heikel punt blijft ook het feit dat oud-gezaghebber Richardson een dubbelrol heeft gespeeld. Richardson is, toen hij wist dat hij verdachte was, opgetreden als informant van de politie. Hij is daarbij niet specifiek gewezen op zijn zwijgrecht, aldus Spong. Volgens Harderwijk was dat niet nodig: "Richardson is advocaat en weet dus precies hoe die spelletjes gespeeld worden." Een uitspraak die de officier goed ingepeperd kreeg van Spong. "Dit is geen spelletje! En zo het een spelletje is: dan toch een dominospel waarvan de eerste steen nu is omgevallen. En het openbaar ministerie zal struikelen over de laatste steen!"

Spong kwam ook weer terug op het volgens hem onwettige karakter van het 'pro-actieve onderzoek'. Onzin, vindt de officier: daarbij gaat het om het lezen van al gevelde vonnissen, geprekken met collega's en was er geen sprake van huiszoekingen of het praten met getuigen en verdachten.

Kort samengevat wil de verdediging afwijzing van het volgende bewijsmateriaal: de financiële rapporten; de gesprekken met Richardson en het daaruit voortvloeiende bewijsmateriaal tegen anderen verkregen; de telefoontaps; en de resultaten van het pro-actieve onderzoek. Daarnaast heeft Van Stigt een lijst van zo'n 12, 13 personen -merendeels Italianen- die hij als getuige wil oproepen.

Het weerwoord van advocaat Al Richardson viel dermate uit de toon dat hij een reprimande van rechter Goossens kreeg. De raadsman ging niet inhoudelijk op de zaak in, maar deed een persoonlijke aanval op Harderwijk, die hij afschilderde als groot-inquisiteur die niet in staat is te denken. Voor de ontwikkeling van diens denkvermogen raadde hij Harderwijk aan de filosoof Heidegger te lezen. "U bent zeer grof," zo kreeg Richardson daarop van Goossens te horen.

Eerder had advocaat Bonapart de zaak meer in perspectief gezet door te verwijzen naar de woorden waarmee de rechter in april de rechtszaak opende: "Dit is geen gewone rechtszaak. Dat zou het wel moeten zijn, maar is het niet." Bonapart: "Thans speelt een enorme prestige, dit is geen gewone rechtszaak. De klinische benadering is voor het OM de enige ingang en houdt geen rekening met de politieke realiteit. En die is, dat wie geen gehoor gaf aan de opdrachten van Claude Wathey en de hem omringende personen, repercussies kon verwachten."

TIJDSBEELD

=door Marjo Nederlof=

WILLEMSTAD — Ze vlogen bijna allemaal weer terug naar hun thuisbasis gisteravond: de officier van justitie, de rechter, de advocaten, de financiële experts, de leden van het onderzoeksteam en journalisten. Opluchting. Het zit er op. Voorlopig althans.

De kop is er af van wat op de Antillen - misschien zelfs wel in het Koninkrijk - de duurste rechtszaak aller tijden is: die tegen DP-leider Claude Wathey en drie anderen. De minister van Financiën zal moeten bevestigen of het circulerende bedrag van negen miljoen gulden correct is.

Zeker is nu al, dat er nog jaren van procederen zullen volgen. Als de rechter vrijspraak geeft, gaat het Openbaar Ministerie (OM) in hoger beroep. Bij een veroordeling zoekt de verdediging het hogerop, tot en met cassatie desnoods.

Zijn er fouten gemaakt door het OM, zoals Spong beweert? Volgens hem heeft het OM de wet *gerekt* en werken dus bij het OM zogeheten *rekkers*. Dit in tegenstelling tot de verdediging, die de wet in *enge* zin bekijkt, derhalve een verdediging is die bestaat uit *engerds*.

In de Frontstreet te Philipsburg zijn ondertussen horloges te koop. Op de wijzerplaat staat een palmeneiland in een blauwe zee afgebeeld. De secondewijzer is een cruiseschip dat rondvaart: ter hoogte van tien uur vaart het schip -via twaalf uur naar twee uur- op zijn kop.

Dat is eigenlijk de vraag waarover de rechter zich moet buigen, bedenk ik me terwijl ik op Hato in mijn auto stap: in hoeverre is een maatschappij, de wet, op zijn kop gezet ten behoeve van het toerisme? Wanneer ik start, is het op mijn nieuwe horloge vijf minuten voor twaalf.

Statenzitting criminaliteit

WILLEMSTAD — De PNP-fractie in de Staten heeft verzocht om een openbare vergadering over criminaliteit. De zitting vindt maandag 20 juni plaats. De statenleden buigen zich vanaf 15.00 uur over het veelbesproken thema van de criminaliteit.

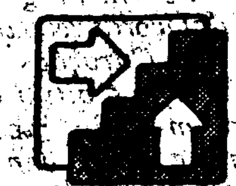
De raadszaal wordt in de ochtenduren gebruikt door de eilandsraadleden. Om 8.30 uur vindt de officiële installatie plaats van het nieuwe Bestuurscollege. Hoewel het partijbestuur van de PNP de wijzigingen nog officieel moet bekrachtigen, zal gedeputeerde van Onderwijs Lelia Peternella plaatsmaken voor Chin Behilia. De partijleider van Nos Patria is toegevoegd aan het bestaande Bestuurscollege, dat kan rekenen op de steun van PNP, DP en Nos Patria.

ANS zoekt jeugdleiders

WILLEMSTAD — De stichting Activiteiten na Schooltijd (ANS) heeft dringend behoefte aan semi-vrijwillige leiders. Medio juli houdt zij daartoe een informatiedag.

ENSEÑANSA PA EMPLEO

GOBIERNO DI ARUBA

Ta particips cu e siguiente cursonan [illegible] semansa. Haci uso di e oportunidad aki..................INSCRIBI.

CONVERSACION NA INGLES (Avanza II)
Dia di inscripcion: 21 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA INGLES (Avanza III)
Dia di inscripcion: 21 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA FRANCES (Principiante)
Dia di inscripcion: 21 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA FRANCES (Avanza I)
Dia di inscripcion: 21 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA FRANCES (Avanza II)
[illegible] Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA FRANCES (Avanza III)
Dia di inscripcion: 21 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONV. NA PAPIAMENTO (Principiante)
Dia di inscripcion: 21 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
E curso ta pa esnan di habla hulandes y uno pa esnan di habla ingles.

[illegible]

CONVERSACION NA SPAÑO (Avanza II)
Dia di inscripcion: 21 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
E cursonan ta pa hendenan lokal, Habla hulandes y esnan di habla ingles.

CONVERSACION NA HULANDES (Principiante)
Dia di inscripcion: 21 juni na Julianaschool (O'stad), 7.30 anochi.
E curso ta pa esnan di habla spaño.

CONVERSACION NA HULANDES (Avanza I)
Dia di inscripcion: 21 juni na Julianaschool (O'stad), 7.30 anochi.
E curso ta pa esnan di habla spaño.

CONVERSACION NA HULANDES (Avanza II)
Dia di inscripcion: 21 juni na Julianaschool (O'stad), 7.30 anochi.
E curso ta pa esnan di habla spaño.

CONVERSACION NA HULANDES (Avanza III)
[illegible], 7.30 anochi.
E curso ta pa esnan di habla spaño.

CONV. NA PAPIAMENTO (Principiante)
Dia di inscripcion: 22 juni na Julianaschool (O'stad), 7.30 anochi.
E curso ta pa esnan di habla spaño.

CONV. NA PAPIAMENTO (Avanza I)
Dia di inscripcion: 22 juni na [illegible] (O'stad), 7.30 anochi.
[illegible] pa esnan di habla spaño.

[illegible]

HOUSEKEEPING
Dia di inscripcion: 23 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

BARTENDER
Dia di inscripcion: 23 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

WAITER/WAITRESS
Dia di inscripcion: 23 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

TOURIST GUIDE
Dia di inscripcion: 23 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

PASTRY
Dia di inscripcion: 23 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
E curso ta tuma lugar na [illegible].

ADVANCED COOK
Dia di inscripcion: 23 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
Mester tin diploma di [illegible].

FRONT-OFFICE
Dia di inscripcion: 23 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
Mester por domina ingles hopi bon.

FOOD & BEVERAGE COST CONTROL
Dia di inscripcion: 23 juni na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
Mester por domina [illegible].

[illegible]

CONVERSACION NA ALEMAN (Principiante)
Dia di inscripcion: 4 juli na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA ALEMAN (Avanza I)
Dia di inscripcion: 4 juli na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA ALEMAN (Avanza II)
Dia di inscripcion: 4 juli na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA PORTUGES (Principiante)
Dia di inscripcion: 4 juli na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA PORTUGES (Avanza I)
Dia di inscripcion: 4 juli na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.

CONVERSACION NA PORTUGES (Avanza II)
Dia di inscripcion: 4 juli na Mater [illegible]

CONVERSACION NA INGLES (Avanza I)
Dia di inscripcion: 4 juli na Julianaschool (O'stad), 7.30 anochi.
E curso aki ta pa esnan di habla SPAÑO.

CONVERSACION NA INGLES (Principiante)
Dia di inscripcion: 5 juli na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
E curso aki ta pa [illegible] LOKAL.

CONVERSACION NA INGLES (Avanza I)
Dia di inscripcion: 5 juli na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
E curso aki ta pa [illegible] LOKAL.

CONVERSACION NA INGLES (Principiante I)
Dia di inscripcion: 5 juli na Julianaschool (O'stad), 7.30 anochi.
E curso aki ta pa esnan di habla SPAÑO.

CONVERSACION NA INGLES (Principiante II)
Dia di inscripcion: 5 juli na Julianaschool (O'stad), 7.30 anochi.
E curso aki ta pa esnan [illegible].

COMPUTER [illegible]
Dia di inscripcion: 11 juli na Mater Dei HHS (O'stad), 7.30 anochi.
E curso ta encerra HARDWARE, DOS, [illegible] III, LOTUS 1-2-3 y WORDPERFECT [illegible]. Sonan cu tene carta di [illegible] di [illegible]

[illegible]

UBA
AGENDA

KANTOORUREN AMIGOE
van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten

TELEFOON
333.
Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 316 en 24508. **Pageboy 127-0379.**

TELEFAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
815.445 Banco di Caribe

POLITIE
100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
5.

* * * * * * * *

KERTJES verschijnen op dinsdag dag en kunnen iedere dag tussen 12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoe..., die op maandag en donderdag 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag op (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

* * * * * * * *

ACHTREGELING DOKTOREN
zaterdag en zondag van 09.00-10.00/ 17.00-18.00 uur:
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter J. van Veen via Dr. Horacio Oduber Hospitaal (tel.: 74300) of via Alarmcentrum (115).
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter B. Britt-Croes via ...ch Centrum Dr. Rudy Engel... (San Nicolas; tel.: 48833) of Alarmcentrum (115).

* * * * * * * *

BOTICA'S
(nachtdienst)
...o di Brug:
Pueblo, Caya Betico Croes 48. Tel.: 253.

* * * * * * * *

VOOR BRANDGEVALLEN en ongelukken gelieveAlarmcentrale (tel.: 115) op bellen.

* * * * * * * *

CENTRO MEDICO CARABOBO
...gelandstraat 7, tel.: 21777)
...wacht heeft dr. Lili G. Beke-Martínez, tel.: 24696.

* * * * * * * *

HET GELE KRUIS ARUBA
REGELINGENBUREAU
...ingstraat 22, tel.: 24444)
...lijks geopend van 07.30-12.00/13.50-...0 uur; maandag te Paradera (tel.: ...43) van 08.00-11.00 uur; dinsdag: San Nicolas (45906)/Noord (23425) van 08.00-...0 uur; **woensdag: Santa Cruz 28288)** van 08.00-11.00 uur; **donderdag: Dakota** (...06), Oranjestad (23168), Savaneta (...020) en Brazil (48301) van 08.00-11.00.

* * * * * * * *

ZWANGER? STICHTING CIZKA geeft informatie en brengt u in contact met leden zwangerschapsbegeleiding, verloskundige hulp en kraamzorg bieden. Bel 37687.

* * * * * * * *

INFORMATIECENTRUM KONINGIN WILHELMINA FONDS (voor de kankerbestrijding op Aruba)
Geopend van maandag t/m vrijdag van ...0-11.30 uur - J.E. Irausquinplein 3 (achter de pastorie van Oranjestad).

* * * * * * * *

NARCOTICS ANONYMOUS HELPLINE
...: 38989 (24 uur per dag).

* * * * * * * *

AIDS-HOTLINE
Vragen? Bel dan 23040/27352 tussen 07.30-12.00/13.00-16.30 uur.

* * * * * * * *

ADA/PRIDE
...n Walbeeckstraat 25, tel.: 32999)
...n van maandag tot en met vrijdag van ...-16.00 uur voor inlichtingen omtrent ... alcohol/drugsmisbruik.

* * * * * * * *

FUNDACION RESPETA MI
(...ing tegen seksuele misbruik van minderjarigen)
...24433.

* * * * * * * *

AMNESTY INTERNATIONAL ARUBA
P.O. Box 1029, tel.: 27808/48124.

* * * * * * * *

DIERENARTSEN
Barendsen en T.J.M. Wools, tel.: 21720. Voor spoedgevallen buiten kantooruren tel.: 115.

* * * * * * * *

BRIDGECLUB ARUBA ARIBA
(...volfclub, Wilhelminastraat 16)
Maandagavond om 19.30 uur speelavond. Voor opgave/informatie tel.: 24953.

* * * * * * * *

PARKE TIRAKOCHI
(Kinderpark te Savaneta, achter kleuterschool Promé Paso)
Geopend van maandag t/m zondag van ...00-18.30 uur voor kinderen van 1-13 jr.

* * * * * * * *

NIEUW-APOSTOLISCHE KERK
(...oletstraat 5-A, Oranjestad)
Aanvangstijden van de diensten: ...ensdag en zaterdag om 19.00 uur.

* * * * * * * *

FUNDACION DIABETICO ARUBANO
(J. Irausquinplein z/n, Oranjestad)
Voor informatie: tel. 21215.

* * * * * * * *

TELEARUBA
ZATERDAG: 18.00 Lassie; 18.21 Knight Rider; 19.05 Panel Voetbal; 19.30 Voetbal: Colombia vs Roemenië; 21.30 Nos cu Nos; 22.30 Movie: **Case Closed**; 24.03 Sluiting.

ZONDAG: 11.45 Cartoons; 12.15 Panel Voetbal; 12.30 Voetbal: België vs Marakko; 14.30 Studio SPort; 15.50 Panel Voetbal; 16.00 Voetbal: Noorwegen vs Mexico; 18.00 Ripiti y Gana; 18.30 Paradise Travellers; 19.15 Panel Voetbal; 19.30 Voetbal: Cameroen vs Zweden; 21.30 Week in revirew; 22.00 Show-Time; 23.00 CNN **News; 23.30 Sports Tonight**; 24.00 Sluiting.

MAANDAG: 15.10 Cartoons; 15.45 Panel Voetbal; 16.00 Voetbal: Brazilië vs Rusland; 18.00 Flintstones; 18.30 Telenoticias; 19.15 Panel Voetbal; 19.30 Voetbal: Nederlands vs Saudi-Arabië; 21.30 CNN International Hour; 20.10 Actualidad; 22.50 The Highlander; 23.38 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

* * * * * * * *

ZATERDAG
DIVERSEN
CONCERT: 19.30 uur *Mundu di Baile y Canto Uní* gebracht door leerlingen basisscholen Hilario Angelo, Reina Beatrix, Pieter Boer en Conrado Coronel - John Wesley Auditorium.

CLUB CAIQUETIO: 20.00 uur aanvang vaderdagfestival.

SPORT
VOETBAL: 20.00 uur Jackson High School (VS) vs Arubaanse U-18 selectie - Guillermo Trinidadstadion.

* * * * * * * *

ZONDAG
DIVERSEN
SPORT
BASEBALL **(Amateur Baseball Bond Aruba): 19.45 uur** (AA-klasse) Coastal vs Heineken - San Nicolas Sportspark.

VOETBAL: 18.00 uur Arubaanse U-17 selectie vs Subt (Cur) - Guillermo Trinidadstadion.

* * * * * * * *

MAANDAG
DIVERSEN
BIJBELMUSEUM: geopend op elke werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/16.00-19.00 uur, zaterdag van 09.00-12.00 uur.

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 Of 25111).

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN 'MAN NA OBRA': elke maandag en donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om produkten te kopen in het oude gebouw van Bibito Pin, t/o protestantse kerk, Piedra Plat.

* * * * * * * *

KERKDIENSTEN
BRAZIL: zon.: 09.00 en 19.00 uur.
DAKOTA: zat. 19.00 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.
NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur.
ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 10.00 en 19.00 uur.
PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 en 17.30 uur.
POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur.
SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.
SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.
TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

* * * * * * * *

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN
ORANJESTAD: 09.30 uur ds A. van den Doel (crèche en zondagsschool).
SEROE COLORADO: 11.00 uur ds A. van den Doel.
SAN NICOLAS: 09.00 uur ds. G.J. Dekker.
PIEDRA PLAT: 17.30 uur ds. G.J. Dekker.

* * * * * * * *

KAPEL MARINIERSKAZERNE
09.30 uur kerkdienst; voorganger vlootpredikant M. van der Hout.

* * * * * * * *

Leent zich niet voor verkiezing stunts
SIMAR verwijt premier gebrek aan respect

ORANJESTAD — In een brief van de vakbond van leerkrachten (Simar) aan minister-president Nelson Oduber verwijt Simar-voorzitter J.A. Mata de premier gebrek aan respect. Gewezen wordt op het feit dat vorig jaar juni onder pressie begonnen werd te onderhandelen over de juridische positie van de ambtenaren doch dat nog steeds weinig bereikt werd en de regering, tegen gemaakte afspraken in, nu op eigen houtje beslissingen neemt.

Op voorstel van de ministers Briesen en Refunjol werd destijds als procedure-volgorde vastgesteld dat geen punt van de agenda wordt uitgevoerd totdat overeenstemming over de gehele agenda is bereikt. Ofschoon de vakbonden tegen dit voorstel waren werd het toch in belang van een goede verstandhouding aangenomen. Op 1 juli 1993 werden de besprekingen uitgesteld en pas in februari/maart 1994 hervat. In eerste instantie wilde de regering een nieuw agendapunt toevoegen, dat niet doorging vanwege het verzet van de vakbonden.

Uitvoerig staat de Simarbrief stil bij de daarop gevolgde besprekingen over reorganisatie van het overheidsapparaat. Minister Refunjol verzocht de vakbonden om een tegenvoorstel ten aanzien van *lumpsum*-betaling in te dienen, doch daarna werd van de regering niets meer gehoord. Desondanks schreef premier Oduber op 10 juni een brief aan het Georganiseerd Overleg Ambtenaren (GOA) dat de *lumpsum*-regeling aangenomen diende te worden. Indien de premier voor 18 juni niets van het GOA hoorde dan hield dit in dat het GOA het met de regeringsvoorstellen eens is.

De Simar vraagt aan Oduber, wat dit voor een nieuwe richting is. Het is een belediging, weer een bewijs van gebrek aan respect voor de vakbonden door dit onderwerp van de onderhandelingsagenda te halen. "En dat juist voor de verkiezingen om enige werknemers, die de afgelopen vijf jaren niet aan hun trekken kwamen bij deze regering, een bedrag van 50 tot 70.000 florin uit te betalen. Hiermede is ruim 9 miljoen florin aan belastinggelden gemoeid."

Simar wil totaal niets te maken hebben met deze gang van zaken. In de vergadering van het GOA op 16 juni gaf Simar het advies om de minister-president te verzoeken zonder uitstel schriftelijk te laten weten het besluit van de regering om de onderhandelingen met de vakbonden te stoppen. Voorts wordt de mening gevraagd over wat de regering van plan is terzake de toekomstige juridische positie van het overheidspersoneel.

Vader Centro Kibrahacha

■ ORANJESTAD — *De bejaarde klanten van het Bejaardentehuis Kibrahacha, te Piedra Plat, organiseerden hun vaderdag-feest in de Tropicana Room van La Cabana. Het werd een groot feest met uitreiking van geschenken, muziek en shows. Het geheel werd besloten met het kiezen van Juan Croes, die een trouwe Kibrahacha-klant is, tot vader van zijn geliefd centrum.*

Gezonken 'goud'schip weer ter sprake

ORANJESTAD — Nadat enige jaren geleden Alfredo Pichardo het zoeken naar het in 1983 gezonken goudschip *Vera* in het nieuws bracht werd hierover niets meer gehoord. Aan boord van het schip zouden zich goudstaven met een waarde van 300 miljoen dollar bevinden. Een lokale groep is nu in het bezit van de juiste plaats waar het schip is gezonken. Zij gaat langs legale weg de lading onderzoeken. De duikers Percey Sweetnam en Chemito Kelly hebben uit een aantal onderzoeken op de zeebodem reeds kunnen vast stellen dat de boot, die destijds uit Santo Domingo vertrok, aan boord pvc-buizen en zakken kunstmest had. Een van de zakken met kunstmest brachten zij als bewijs naar de wal. Notarieel lieten zij de positie van het wrak van de boot vastleggen. Zij gaan nu de wettelijke weg volgen om de inhoud van de *Vera* nader te onderzoeken.

Het goud dat mogelijk aan boord zou zijn is afkomstig van diefstallen door de nazi's in de Tweede Wereldoorlog gepleegd. Uit het verslag van een ochtendblad blijkt dat de groep reeds enige tijd met onderzoekingen doende is en bewijzen naar boven bracht.

De verrichtingen van de groep worden ook door de overheid met belangstelling gevolgd aangezien het wrak in de territoriale wateren ligt en het land Aruba recht op een gedeelte van de lading hiervan heeft.

ORANJESTAD — Uit een bekendmaking van de mao-school blijkt dat dit jaar totaal 36 studenten geslaagd zijn.

Niet vermeld wordt hoeveel studenten examen deden en welk percentage hiervan slaagde. Voor 'Secretaresse' slaagden zes, voor 'Administratie' 22 en voor 'Assistent Administratie' acht kandidaten.

Bejaarden te gast bij Hilton

■ ORANJESTAD — *De bejaarden van het Elderly Home in San Nicolas waren deze week de gasten van Aruba Hilton Hotel. Het hotel bood de bejaarden een onvergetelijke dag door de verschillende activiteiten die gehouden werden. Tijdens het feest kwam ook minister van toerisme, ing. Eddy Briesen, even binnen om de bejaarden te groeten.*

In zaak inspecteur van Duin Minister Croes treedt resoluut op

ORANJESTAD — In reactie op berichten dat inspecteur Robert van Duin toch is gaan werken ondanks dat de minister van Justitie Rudy Croes hem schorste heeft de bewindsman besluiten het onderzoek in deze zaak in handen van de landsrecherche te stellen. Mochten bij deze actie leden van de technische bijstand uit Nederland betrokken zijn, dan gaf minister Croes het advies dat zij goed moeten uit te kijken. Duidelijk liet hij blijken dat hij niet met zich laat spelen

Minister Rudy Croes reageerde in het Canal 90-nieuwsprogramma dat inspecteur Robert van Duin toch was gaan werken nadat hij hem schorste in verband met het onderzoek naar aanleiding van de verklaring van de politie vakbond SPA over niet optreden tijdens een concert tegen gebruik van verdovende middelen. Minister Croes was niet ingenomen met de weigering van de inspecteur zijn bevel op te volgen. Hij wacht op het resultaat van het onderzoek dat hij de Landsrecherche verzocht te doen.

Voorts heeft minister Croes een aantal protesten ontvangen van milieuorganisaties in verband met de vergunning die minister Benny Nisbet gaf om te Seroe Colorado de watersport te beoefenen. De instanties protesteren dat hierdoor de enige sternvogelbroedplaats ter wereld in gevaar wordt gebracht.

Minister Croes betreurde het dat minister Nisbet de vergunning had gegeven tijdens zijn afwezigheid. Hij liet niet horen welke stappen hij gaat nemen.

Gebakverkoop

ORANJESTAD — Aruba Bodybuilding & Powerlifting Association (ABPA) houdt een gebakverkoopdag op zaterdag 18 juni. De aanvang is 10 uur in het Credit Union-gebouw te Santa Cruz.

De ABPA heeft de opbrengst van deze gebakverkoop nodig om de aanstaande Arubaanse bodybuilding-kampioenschappen te kunnen organiseren.

Geslaagde OLA drugstest

ORANJESTAD — OLA-leider Glembert Croes en 23 kandidaten ondergingen gisteren een drugstest. Na afloop maakten dokter W. Engelbrecht en Robert Eduardo, analist van het laboratorium, bekend dat bij geen der kandidaten sporen van drugsgebruik werden gevonden. De overige vijf van de 29 OLA-kandidaten die door werkzaamheden de test niet konden doen, zullen dit een dezer dagen doen.

Met deze test wil de OLA een einde maken aan het 'geroddel' over drugsgebruik in de OLA, zoals door de dissidenten tijdens een persconferentie bekendgemaakt. Tijdens een persconferentie in de spreekkamer van dokter Engelbrecht werd de wijze waarop de drugstesten werden uitgevoerd en het resultaat bekend gemaakt.

Glembert Croes wees erop dat de OLA het besluit voor drugstest van alle kandidaten nam omdat zij van mening is, dat vertegenwoordigers van het volk gezond moeten zijn en vrij van drugsgebruik. Hij hoopte dat dit voorbeeld door andere politieke partijen gevolgd zal worden. In dit verband wees Croes erop dat de OLA ook de eerste politieke partij is, die haar financieel verslag overlegde.

Radio Carina op nieuw formaat

ORANJESTAD — Radio Carina FM richt zich vanaf heden op het luisterpubliek met aangepaste programma's.

De zender zal volgens een communiqué in een informatief radiostation worden omgetoverd, waarbij informatie op elk gebied centraal zal staan. Carina zal buiten het lokale, regionale en wereldnieuws achtergrondinformatiepresenteren, alsmede sportnieuws, talkshows, discussie-programma's en - in de huidige campagnetijd - informatie vanuit de politieke hoek accentueren.

Lange afstandrace Hi-Winds Goede prestatie van Fabrice Boulet

ORANJESTAD — Bij de Hi-Winds lange afstandrace eindigde Patrice Belbeoch (Frankrijk) bij de heren weer als nummer 1. Bij de dames ging die eer naar Lucienne Ernst (Nederland). De zestienjarige Arubaanse student Fabrice Boulet voelde zich bij de profs uitstekend thuis en wist in dit klassement de vijfde plaats te bezetten, waardoor hij de best geplaatste Arubaan werd. Vandaag wordt de laatste ronde voor het algemeen klassement gevaren, waarna de eindstand bekend wordt en tijdens een banket in Aruba Beach-club de prijzen uitgereikt.

Op professionele wijze werd bij het Manchebo Beach Hotel door Philippe Charron van de PBA met een vlag het startsein voor de lange afstandrace gegeven. De deelnemers stonden met hun planken en zeil op het strand te wachten en gingen na het stratsein te water. De race eerst naar de vuurtoren en vandaar uit via de Fishermans Hut terug naar Manchebo Beach, een afstand die door de meeste deelnemers in een half uur werd afgelegd.

Bij de dames verloor de Duitse wereldkampioen Jutta Mueller haar eerste plaats omdat zij op zee haar zeil moest bijstellen en daardoor een achterstand opliep en op de derde plaats eindigde. De Nederlandse Lucienne Ernst nam hierdoor de eerste plaats over, gevolgd door de Amerikaanse kampioen Mariel Devesa met Tinneke van der Knijff (Nederland) op de vierde plaats.

Bij de heren was de stand: 1. Patriche Belbeoch (Frankrijk), 2. Scott McKercher (Australië), 3. Peter Slate (Zuid-Afrika), 4. Mathias Holmberg (Zweden) en 5. Fabrice Boulet (Aruba). Hense Verploeg (Aruba) lag geruime tijd op de achtste plaats, doch door een val kwam hij uiteindelijk als vijftiende aan.

Jeugdatletiekwedstrijden

ORANJESTAD — Atletiekclub CAMO organiseert op zaterdag 25 juni jeugdatletiekwedstrijden voor de A, B en C-categorieën.

De deur van het Guillermo Trinidad stadion gaat om 8.00 uur open en de wedstrijden beginnen om 8.30 uur. Voor Categorie-A (geboren 1976-1975) zijn de onderdelen: 100m spring, verspringen, kogelstoten; Categorie-B (1978-1977): 100m sprint, verspringen, kogelstoten; Categorie-C (1980-1979): 80m sprint, verspringen, kogelstoten.

De inschrijving kost twee florin voor elke activiteit en de laatste dag van inschrijving is donderdag 23 juni tot 18 uur tijdens de CAMO-training.

■ *ORANJESTAD — De president van Aruba Investment Bank (AIB), mr. J. Schoolmeesters, sprak onlangs op de maandelijkse lunchmeeting van Aruba SKAL Club over de AIB en het toerisme. Hij schetste wat volgens de AIB dient te geschieden binnen het toerisme, namelijk het initiëren van strategieën die de kwaliteit van het toerisme moeten consolideren of verbeteren. Op de foto, de AIB-president en de SKAL-president Carlos Cabrera.*

Vonnissen rechtbank:
Zes jaar Macuarima moordzaak

ORANJESTAD — Door de rechtbank werden vrijdag uitspraken gedaan in zaken, die een week geleden behandeld werden. In de moordzaak van Macuarima, welke in januari 1994 plaats vond, luidde het vonnis tegen verdachte R.K. zes jaar gevangenisstraf. De officier eiste elf jaar, doch de rechter achtte voorbedachte rade niet bewezen. Bij de overval op het Twinkelbone restaurant te Noord, waarvoor de officier van justitie drie jaar eiste, luidde het vonnis tegen verdachten J.E. (18), M.M. (18) en A.G. (19) leder twee jaar; tegen hen was de eis drie jaar.

In de overvalszaak van Esso Service Center San Nicolas werden R.B. en R.P. tot vijftien maanden gevangenistraf veroordeeld; de eis was tweeëneenhalf jaar. J.R., die in beide overvalzaken een leidende rol speelde en waartegen de officier vier jaar eiste, hoorde een vonnis van twee jaar en zes maanden.

In de zedenzaak, waar J.M. terecht stond omdat hij geruime tijd seksueel contact had met een twaalfjarig meisje, luidde het vonnis tien maanden. De eis was tweeëneenhalf jaar.

De twee verdachten A.T. en L. de C., tegen wie de officier van justitie B.J. Lie-A-Kwie een week geleden vier jaar gevangenisstraf eiste wegens de overval op het kantoor van de Aruba Bank te Santa Cruz op 11 juni 1993, kregen als vonnis vrijspraak. Rechter P.G. Vroom achtte het ten laste gelegde niet bewezen.

Spanning in damkampioenschap

ORANJESTAD — Enrique Jacopucci zorgde er voor dat de spanning weer helemaal teruggekeerd in het damkampioenschap 1994 door gelijk te spelen tegen koploper Delbert Alexander.

Hierdoor kan José Bastien, die van Haye Kroodsma won, door zijn resterende vier partijen te winnen nog gelijk eindigen met Alexander. Joseph Deschamps is nog steeds niet in goede vorm. De subkampioen van vorig jaar verspilde een punt aan Julio Cuas. Laatstgenoemde kan terugzien op een heel goed toernooi en zijn beloning zal een plaats zijn bij de eerste vijf.

De lijst van de eerste vijf, ziet er als volgt uit: 1.Delbert Alexander, 10 gespeeld - 18 punten; 2.Jose Bastien, 6-10; 3.Julio Cuas 9-9; 4.Rolin Croes 8-8 en Ricky Nisbeth 8-8.

De Arubaanse damclub Arowak is door de Curaçaose dambond uitgenodigd voor deelname aan een binnenkort te houden interinsulair toernooi.

Fauzi Hanst wint First Metry Classic in ITC

WILLEMSTAD — Romes Metry, Bob Esprit en consorten willen nieuw leven inblazen in de bodybuildingsport op Curaçao. Een volle Exhibition Hall van het International Trade Centre (ITC) was vrijdag dan ook getuige van een wervelende show en bodybuildingcontest. Vanaf een begin was duidelijk dat de strijd voor de titel 'Mr. Metry Classic' zou gaan tussen Fauzi Hanst en Giovanny Thompson. Uiteindelijk werd Hanst door de internationale jury uitgeroepen tot de eerste winnaar van de First Metry Classic.

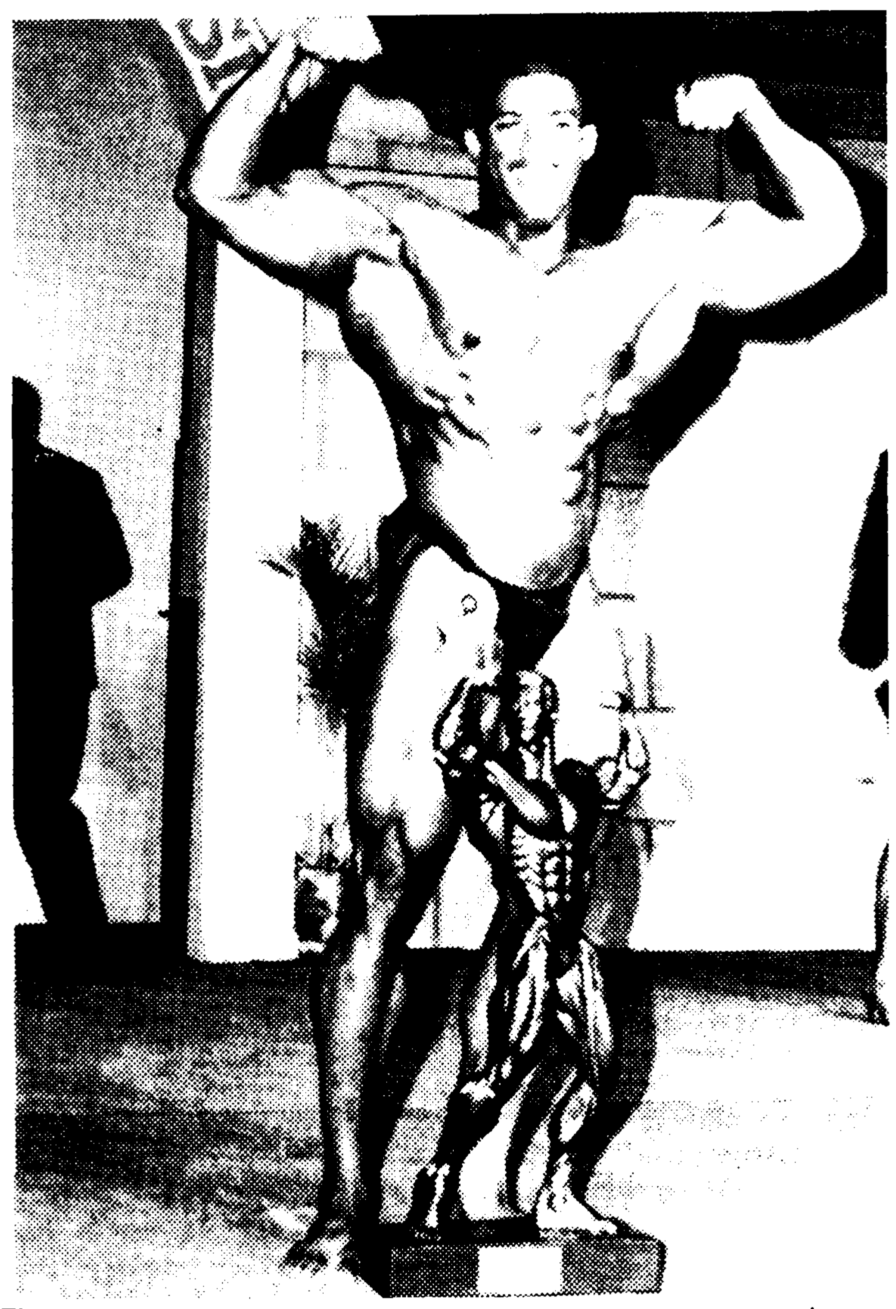
De Metry Bodybuilding Promotion werd begin dit jaar opgericht door onder andere Romes Metry en Bob Esprit. De nieuwe sportorganisatie streeft ernaar de bodybuildingsport nieuw leven in te blazen op Curaçao. door middel van een jaarlijks te houden open-contest. De eerste vond vrijdagavond plaats.

De Exhibition Hall van het ITC bleek gisteravond te klein om de naar schatting ruim 1500 toeschouwers te herbergen. Die fans kregen een mooie show voorgeschoteld verzorgd door onder andere een brassband, ERA Outentiko en de vier gastbodybuilders.

De show begon met een optreden van de Curaçaose bodybuilders Jacqueline Daflaar en Bob Esprit. Beiden staan bekend in het buitenland. Daflaar blonk tot vorig jaar voornamelijk uit in regionale competities, terwijl Esprit in Europa een tiental jaren geleden heer en meester was tijdens de kampioenschappen voor Mr. Holland en Mr. Europa. In 1980 en '81 werd de schoolhouder zelf tweede in de Mr. Universe-competitie.

Van de gast-bodybuilders blonk alleen Daren Charles van Trinidad & Tobago uit. Hij gaf een mooie en indrukwekkende show weg en aan het slot trakteerde hij het publiek op een extraatje dat de fans helemaal in extase bracht.

De Metry-competitie zelf verliep vlot en was een strijd tussen Thompson van Candido Daal Gym en Fauzi Hanst van Bob Esprit Gym. Uiteindelijk kozen de juryleden voor de gespierde Hanst als winnaar van de eerste Metry Classic-aflevering.

*■ WILLEMSTAD — Fauzi Hanst won vrijdag de eerste editie van het **First Metry Classic Bodybuilding Contest**. Dat evenement werd in de Exhibition Hall van het International Trade Centre (ITC) gehouden. De nieuwe sportorganisatie Metry Bodybuilding Promotion tekende voor de organisatie van dat spektakel dat veel toeschouwers trok. Hanst is pupil van schoolhouder Bob Esprit.*

Football-ster verdacht van moord

Simpson geeft zich over aan de politie

LOS ANGELES — De Amerikaanse football-legende O.J. Simpson, die vrijdag het WK-voetbal van de voorpagina's verdrong, heeft zich aan de politie overgegeven, nadat hij beschuldigd werd van moord op zijn ex-vrouw en vriend. Dat gebeurde echter na een anderhalf uur durende achtervolging op een autoweg bij Los Angeles, waarbij Simpson dreigde zichzelf van het leven te beroven.

Het Openbaar Ministerie (OM) van Los Angeles vaardigde vrijdag een arrestatiebevel uit tegen de 46-jarige Amerikaan, oud-speler van de Buffalo Bills. Simpson wordt verdacht van tweevoudige moord op zijn ex-vrouw en haar begeleider. Simpson kan, als de jury hem schuldig acht, de doodstraf krijgen of een gevangenisstraf van ten minste dertig jaar.

Nicole Brown Simpson (35) en Ronald Goldman (25) zijn volgens de officier van justitie zondagnacht voor hun woning in het exclusieve woonoord Brentwood met voorbedachte rade door de voormalige sportvedette met een bajonet om het leven gebracht. Simpson, die na zijn sportcarrière als acteur en sportverslaggever werkzaam was, moest zich vrijdag bij de officier van justitie melden voor verhoor.

Hij kwam echter niet opdagen. Het OM verklaarde Simpson daarop officieel voortvluchtig. De politie slaagde erin om Simpson te vinden nadat zij een telefoontje van de vroegere football-ster vanuit zijn auto had getraceerd in Orange County, ten zuiden van Los Angeles.

Daarop volgde een achtervolging van de witte auto waarin Simpson zich bevond, zittend op de achterbank met een pistool tegen zijn hoofd. Hij dreigde zich van kant te maken als hij zou worden opgepakt.

Na de achtervolging door meer dan tien politieauto's over de autoweg, die 90 minuten duurde en rechtstreeks vanuit helikopters door de Amerikaanse televisie werd verslagen, gaf Simpson zich uiteindelijk over. De auto werd bestuurd door een andere vroegere football-ster en goede vriend van Simpson, Al Cowlings.

* * * * *

BOKSEN / ATLANTA — Evander Holyfield, de voormalige wereldkampioen in het zwaargewicht, denkt aan een rentree in de ring. De 31-jarige Amerikaan, die ruim 200 miljoen gulden met zijn sport verdiende, stopte nadat bij hem in april hartstoornissen waren geconstateerd. Een medisch onderzoek in zijn woonplaats Atlanta bracht onlangs geen kwalen meer aan het licht. "God heeft me genezen", verklaarde Holyfield.

* * * * *

SPORT AGENDA

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
(Brievengat)
zwembad:
open van 09.00-12.00/14.00-17.00
dinsdag- en donderdagmorgen ge...

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z/n)
open voor publiek-zwemmen (lo... kinderen t/m 14 jaar één gulden en ... senen twee gulden): vrijdag van ... 22.30 uur, zaterdag van 14.00-17... en zondag van 12.00-17.00 uur.

SENTRO DI BARIO JANWE
dammen:
elke donderdag van 15.00-18.0... damles en -training voor de jeugd ... acht tot achttien jaar.
schaakvereniging Janwé:
elke zaterdag van 09.00-12.0... schaakles en -training voor de jeugd ... zeven tot 23 jaar.

SKOL DI DAM STRATEGIA
elke donderdag van 19.30-23.0... Sentro di Bario Janwé.
elke zaterdag van 09.00-12.00 ... IPK-gebouw (naast Martinus ... Brion.

SCHAAKVERENIGING CUR...
(Rust & Burgh)
iedere maandagavond om 20.00 u... genheid tot schaken.

ZATERDAG

TENNIS
(3e ALM/KLM Open dubbeltoernooi ...
best-of-three
17.30-19.00 uur vervolg tweede ... wedstrijden - **CSC-banen** (Damac...

BASEBALL
(Federashon di Belsbòl di Kòrsou...
AA-klasse
19.30 uur Sta. Maria Pirates vs ... Brewers - **Sentro Deportivo Kòrsou** ... vengat).

ZONDAG

BASEBALL
(Federashon di Belsbòl di Kòrsou...
A-klasse
10.30 uur CPS Athletics vs Basics - ... **veld**.

ATLETIEK
(Road Runners Club Kòrsou)
06.00 uur aanvang 17-km Scho... bij de **McLaughling Bank** (W... plein) naar het eindpunt in het Fi...

SOFTBAL
Slow Pitch
Liga Amistad
10.00 uur Veteranos vs Garoti;
12.00 uur Caterpillar vs Carpatula;
14.00 uur Logan vs Happy Time;
16.00 uur Exito vs Nos ku Nos -
Chirino Ballpark (Groot Kwartier).
Liga Van Engelen
10.00 uur Uniko vs Aquilas;
12.00 uur Dal Pega vs Raco-Ex;
14.00 uur Ennia vs Quisqueya;
16.00 uur Swift vs Glacial;
18.00 uur Bols vs Baranka - Su... ballpark.

FIETSTOCHT
(Dynamite Racing Team)
08.00 uur start vanaf crossba... (Architectenweg) via verschillende ... om op dezelfde plaats te eindigen.

* * * * * * * * * *

Op eerste WK-competitiedag in groep C

Elftal van Zuid-Korea wint van Spanje in laatste zes minuten

DALLAS — Het eerste stuntje bij het WK komt op naam van Zuid-Korea dat op papier een van de zwakkere teams is in groep C. De Aziatische selectie maakte vrijdag in de wedstrijd tegen het favoriete Spanje een achterstand van 0-2 ongedaan. In de laatste zes minuten van de tweede WK-wedstrijd scoorden de Zuidkoreanen twee doelpunten. De gelijkmaker van invaller Seo Jung-Won, die de uitblinkende doelman Canizares passeerde in de korte hoek, viel vier seconden voor het verstrijken van de officiële speeltijd: 2-2.

De Zuidkoreanen, bezig aan hun vierde WK, konden dan ook hun geluk niet op. Het was het tweede puntje voor het land bij een eindtoernooi om de wereldtitel. In 1986 hield de ploeg Bulgarije in Mexico op 1-1.

De sensationele remise vrijdag was dik verdiend. Zuid-Korea was vooral in de eerste helft de betere ploeg. Spanje, dat aanvoerder Nadal al in de 25ste minuut met rood zag vertrekken, maakte een povere indruk. "Ik wist dat we hiertoe in staat waren", zei bondscoach Kim Ho. "Zelfs bij 0-2 hield ik hoop. Ik zag de vermoeidheid bij de Spanjaarden om zich heen grijpen. Wij daarentegen bleven tot aan het einde gretig en fit."

De Spanjaarden hadden bij een temperatuur van 32 graden en een luchtvochtigheid van vijftig procent grote moeite met hun snelle en behendige opponenten. Vrijwel elke combinatie strandde op het dynamische verdedigingsblok. Aan de andere kant ging van de beweeglijke Aziaten veel dreiging uit. Bij de eerste doorbraak van Zuid-Korea greep Nadal foutief in. De aanvoerder liep Ko Jeong-Woon vlak voor de rand van het strafschopgebied omver. Voor die onbesuisde overtreding kreeg hij rood.

"Het vertrek van Nadal was een zware klap voor ons", bekende de Spaanse bondscoach Clemente. "Bij 2-0 voelden we ons veilig, maar het was moeilijk om in de hitte te blijven strijden. Mijn ploeg raakte uitgeput. De spierblessure van Hierro een kwartier voor tijd maakte de situatie nog slechter. Hij heeft noodgedwongen het duel op een been uitgespeeld."

Doelman Canizares, de vervanger van de geschorste Zubizarreta, verrichtte daarna zijn eerste knappe redding op een harde en lage vrije trap van Hong Myung-Bo. Vijf minuten voor rust hield de getalenteerde sluitpost van Celta de Vigo met snel uitlopen Hwang Sun-Hong van scoren af. Over de ruststand van 0-0 mocht Spanje gezien het spelverloop zeker niet mopperen.

Met Caminero voor de falende Guerrero ontwikkelde de ploeg van Clemente iets meer aanvalskracht. Nadat Canizares eerst nog een slimme hakbal van Ko Jeong-Woon had gekeerd, was het uit de eerste vloeiende Spaanse aanval meteen raak. Salinas, afgedankt bij Barcelona maar in het nationale team niet weg te denken, rondde in de 52ste minuut beheerst af (1-0). De bekeken kopbal van Goicoechea, na een chaotische situatie in het Zuidkoreaanse strafschopgebied, leek vier minuten later het duel te beslissen: 2-0.

Met tien man trachtte Spanje de wedstrijd rustig uit te spelen, maar de gehavende ploeg verkeek zich op de mentale en fysieke veerkracht van Zuid-Korea. De treffer van Hong Myung-Bo, die een vrije trap via het muurtje achter de kansloze Canizares schoot, zorgde voor een zestal spannende slotminuten. Seo Jung-Won beloonde het slotoffensief met een doeltreffend schot: 2-2.

*■ WILLEMSTAD — Giovanny Thompson eindigde in het **First Metry Classic Bodybuilding Contest** welverdiend op de tweede plaats achter winnaar Fauzi Hanst. Thompson had ongetwijfeld een goed optreden en belooft met gerichte trainingen en discipline een van Curaçaos beste bodybuilders te zullen worden. Thompson oefent bij Candido Daal Gym.*

Vanwege deelname Oranje aan WK

Draaiboek Nederlandse ambassade ligt klaar

WASHINGTON — Alarmfase 1 is ingegaan. De Nederlandse ambassade in Washington staat op scherp. Het draaiboek ligt klaar om Nederlandse supporters die tijdens het WK-voetbal in problemen raken bij te staan. "We hopen natuurlijk alleen maar in actie te hoeven komen voor kleine zaken als diefstal en het verliezen van geld, vliegticket of paspoort", zegt Ad Stok, tijdens het toernooi coördinator op de ambassade. "We zijn echter ook voorbereid op ernstigere situaties zoals uitzettingen en arrestaties."

Ad Stok houdt daar serieus rekening mee. "De meesten zullen geen last veroorzaken", weet hij. "Een kleine groep raddraaiers kan echter de sfeer lelijk verpesten. Die supporters komen gegarandeerd van een koude kermis thuis. Amerika is geen Nederland. Als je wordt opgepakt kan je zo maar tot kerst achter de tralies zitten voordat jouw zaak eindelijk bij de rechter aan de beurt is."

Stok is vooral beducht voor supporters die in groepjes 'gettootje' gaan kijken in het voor tachtig procent zwarte Washington. "Die mensen krijgen beslist problemen", voorspelt hij.

"Wat dat betreft ligt het stadion Robert F. Kennedy niet zo gunstig. Rond het stadion zijn allemaal straten waar het allerminst op prijs wordt gesteld als het Oranjelegioen er zingend en vreemd uitgedost doorheen trekt. Dat is vragen om ellende."

De Nederlandse ambassade staat de aanhang van het Nederlands elftal ook volgende week in Orlando bij. Daar is in het stadhuis tijdelijk een kantoor gehuurd waar supporters die in de moeilijkheden zitten kunnen worden geholpen.

Japanner Kazu naar Genua

GENUA — Kazuyoshi Miura, de ster van het Japanse voetbal, speelt het volgend seizoen in de Italiaanse serie A bij Genua. De club, waar Marciano Vink het afgelopen jaar onder contract stond, huurt de 26-jarige aanvaller voor een jaar van Verdy Kawasaki. Kazuyoshi, 'Kazu' voor zijn fans, is een idool in zijn vaderland.

De spits maakte het afgelopen seizoen in 36 duels 20 doelpunten. Hij is de vierde Japanner die zijn geluk in het buitenland gaat beproeven. Yasuhido Okudera en Kazuo Osaki speelden in de Duitse competitie voor respectievelijk FC Koln en Arminia Bielefeld.

Takafumi Ogura was de derde Japanner die de grens overtrok, hij speelde het afgelopen jaar op huurbasis voor Excelsior. Hoewel de Rotterdammers zeer te spreken waren over zijn kwaliteiten, werd Ogura opgeëist door zijn werkgever, Verdy Kawasaki.

WILLEMSTAD — Op dinsdagavond 14 juni werd de vierde wedstrijd van de clubcompetitie gespeeld bij bridgeclub Asiento op Rust & Burgh. Van de veertien paren speelden de volgende zeven boven het gemiddelde:

1. Echtpaar Schippers 67.71%; 2. echtpaar van Hellenberg Hubar 66.32%; 3. echtpaar Van den Ende 58.68%; 4. dames Berend/Roose 56.94%; 5. dames De Vries/Saladin 56.25%; 6. echtpaar Bongers 53.82%; 7. mej. Melchers/heer Veenekamp 51.39%.

De vijfde en voorlaatste wedstrijd wordt gespeeld op dinsdagavond 21 juni op Rust & Burgh en begint om half acht precies.

* * * * *

VOETBAL / TOKYO — De Braziliaanse voetbalheld Zico heeft zijn 27-jarige loopbaan als profvoetballer in stijl afgesloten. De 41-jarige aanvaller won met zijn Japanse club Kashima Antlers in de laatste speelronde van de J-league met 2-1 van Jubilo Iwata. Zico bereidde de eerste treffer voor en maakte zelf het tweede doelpunt. De Braziliaanse vedette reikte in zijn beroepscarrière tot 817 treffers. Hij keert terug naar zijn vaderland om daar een voetbalschool op te zetten.

VOETBAL / BORDEAUX — Toni wordt de nieuwe achter het stuur betrapt. De bloedproef gaf een promillage van 1,0 te zien. Grobbelaar kreeg ook nog een boete van 650 gulden.

Amerikaanse tennissters domineren in Eastbourne

EASTBOURNE — Het grastoernooi van Eastbourne heeft een Amerikaanse finale gekregen, maar een andere dan verwacht. De eindstrijd van dit voorbereidingsevenement op Wimbledon gaat tussen de ongeplaatste Meredith McGrath en Linda Harvey-Wild. McGrath, die titel... ster Martina Navrati... had uitgeschak... maakte niet de fout ... lang op te teren.

Tegen de Indonesis... Yayuk Basuki was ... opnieuw geconcentreerd ... en 7-5. Harvey-Wild ... uitzicht op de hoofdprijs ... anderhalve ton door Nat... Zvereva, de enige geplaatste speelster in de halve fin... te verslaan: 6-4 en 7-5.

In Halle bleef favo... Michael Stich in de kwa... nale overeind tegen ... Fransman Henri Leconte ... volgende tegenstander ... de Duitser is Wally Ma... De verrassing van de ... was het optreden van de ... stijgende Rus Jevgeni K... nikov, die de als derde g... atste Amerikaan Jim ... rier de baas bleef. K... nikov stuit in de voorlaatste ronde op de Zweed Ma... Larsson.

In Manchester gaat ... finale zoals verwacht tus... de Zuidafrikaan Wayne Fe... reira en de Australiër P... rick Rafter, respectievelijk ... als eerste en tweede ge... laatst. Het toernooi ... Sankt Polten in Oostenrijk ... viel vrijdag in het wat... Alle partijen in de kwart... nale werden verschoven n... zaterdag.

In Londen werd Pete Sa... pras gehuldigd als speler v... het jaar. In 1993 won ... Amerikaan 83 van zijn ... enkelspelen. Hij bracht ... toernooien op z'n naam, w... onder Wimbledon en de ... Open. De nummer 1 van ... wereldranglijst zat ... dagen voor het begin ... Wimbledon aan bij een ... diner van de Engelse pop... Elton John.

Steffi Graf, de nummer ... bij de vrouwen, heeft zich ... vrijdag afgemeld voor h... toernooi om de Federation ... Cup, dat van 18 tot 25 juli ... Frankfurt wordt gehouden ... Ze heeft dringend een ... langere periode rust nod... vindt ze.

Na winst op Cisse in achtste ronde

Dammer Clerc stelt WK-deelname veilig

HEERENVEEN — In de achtste en voorlaatste ronde van het Westeuropese dam-zonetoernooi in Heerenveen heeft Rob Clerc zich verzekerd van deelname aan het WK-toernooi. Hij versloeg de Franse kampioen Cisse en werd daardoor onbereikbaar voor zijn naaste achtervolgers. In de slotronde van zaterdag valt de beslissing over de twee spelers die Clerc vergezellen naar het WK, dat in november in Den Haag wordt gehouden.

Het topduel tussen Clerc en Cisse begon veelbelovend. Beide spelers probeerden via hun lange vleugel de ander onder druk te zetten. De spanning nam in deze flankspelpartij snel toe. Beiden namen er ruim de tijd voor. Na tweeëneenhalf uur spelen waren slechts zeventien zetten gedaan. Daarna moest het tempo omhoog. Clerc nam het initiatief en bouwde op beide flanken aan een voorsprong.

De Fransman probeerde zich zo vernuftig mogelijk te verdedigen. Maar kwam in steeds grotere moeilijkheden, omdat hij de valstrikken van de Nederlander niet ontdekte. In het gevorderde middenspel dreigde Clerc een doorbraak op de korte vleugel te forceren. Toen Cisse die pareerde, bleek het werkelijke gevaar aan de andere kant van het bord te liggen. Een vijf-om-vijf combinatie leverde Clerc een vrije doortocht naar dam op en direct ook de twee punten.

De schade voor Cisse bleef na zijn eerste nederlaag beperkt, omdat de Duitse kampioen Merins in een moeilijk positioneel duel niet verder kwam dan remise tegen de Italiaan Bubbi. Frankrijks tweede man, Delmotte, maakte korte metten met de Duitser Lahl. Daardoor beheld de jeugdige Franse wiskunde-student, die twee jaar geleden in Toulon op het WK debuteerde, zijn kansen op een eventueel tweede WK-optreden. "Die kansen zijn natuurlijk zuiver theoretisch", stelde Delmotte realistisch.

In de slotronde speelt hij tegen Clerc, terwijl Merins en Cisse elkaar ontmoeten. In theorie kunnen twee of drie spelers op een gedeelde tweede plaats eindigen. Ook de Belgische kampioen Michiels kan zich nog in de strijd om een WK-ticket mengen na zijn zege op de Tsjech Kristek.

Trucco te ver uit doel en op verkeerde been: 0-1

Bolivianen laten Duitsers peentjes zweten in snoeiheet Soldier Field

CHICAGO—Wereldkampioen Duitsland heeft zijn eerste slag in de poging tot prolongatie van de titel gewonnen. In het Soldier Field Stadium van Chicago, in een zinderende hitte, zorgde het doelpunt van Klinsmann tegen Bolivia voor een primeur. Voor het eerst sinds twintig jaar won de titelhouder, nadat in 1974 de gewoonte was geïntroduceerd de beste van de wereld het volgende bal te laten openen. Dat voetballers soms hele rare dingen doen, werd door de Boliviaanse doelman Carlos Trucco vrijdag bewezen.

Na een uur liep de keeper als een wildeman uit na een lange pass van Matthaus, omdat hij uitgleed kon hij niet ingrijpen. Hassler legde de bal met de borst voor de voet van Klinsmann, die zijn 21ste doelpunt als international maakte.

Vier jaar geleden holde de Colombiaanse keeper Higuita ook ver zijn hok uit in de achtste finale tegen Kameroen. Hij struikelde over de bal en liet Roger Milla scoren. Zou het toeval zijn, dat de bijnaam van zowel Trucco als Higuita *El Loco* (de gek) luidt.

Eigenlijk nog tragischer was het lot van Marco Antonio Etcheverry, de steraanvaller van Bolivia. Ruim een half jaar speelde hij geen enkele wedstrijd, na een knieoperatie. Hij zou alleen spelen als het noodzakelijk was. Minder dan twaalf minuten voor tijd viel hij in, om een gelijkspel af te dwingen. Minder dan drie minuten later gaf de Mexicaanse scheidsrechter Brizio hem de rode kaart, na een totaal onschuldig voorvalletje met Matthaus.

Brizio maakte toch al een vrij overspannen indruk, door met gele kaarten te zwaaien. Vooraf zijn de scheidsrechters volgepompt met opdrachten, om 'schoon' voetbal te krijgen. Ontluisterd verdween de 23-jarige Etcheverry naar de kant. Ook zijn bijnaam is toepasselijk: *El Diablo* ofwel de duivel. Soms speelde Bolivia de wereldkampioen van, de speciaal voor het WK aangelegde, grasmat. Met korte tikjes en soepel. Hakje hier, passje daar, imponeerden de Bolivianen bij vlagen. Alsof ze nog een balletje trapten in de Tahuichi-academie in Santa Cruz.

Veel van de huidige internationals zijn afkomstig uit de academie, die bijna in aanmerking kwam voor de Nobelprijs voor de Vrede. Qua omstandigheden waanden de Bolivianen zich thuis. In Santa Cruz zijn die vrijwel gelijk aan die van Soldier Field: heet en vochtig. Snel spel was vrijwel onmogelijk, maar het gebodene was beter dan normaliter in openingswedstrijden.

Voeg bij de Boliviaanse techniek de invloed van coach Azgarkorta, afkomstig uit Baskenland. Toen hij, vrij onbekend, werd aangesteld bedreigden sommigen hem met de dood. Sinds de kwalificatie is hij een held. Een man die spelers vertrouwen geeft met uitspraken als: "Ook de Duitsers zijn maar met zijn elven". Dat vertrouwen sloeg aan. Bolivia startte super-defensief, met wel twee verdedigingscordons rond doelman Trucco. Eigenlijk stond alleen Ramallo voorin, de topschutter van het land. *Fantasma* bijgenaamd, het fantoom. Sanchez is Platini, om zijn schot en zijn afgezakte kousen.

De duizenden Boliviaanse fans, velen wonen in New York en Washington, begeleidden elk balcontact in die fases met een *yell*. De mooiste aanval belandde voor de linkervoet van Sanchez, wiens schot door Illgner uit **de hoek werd getikt.**

Het duidelijke verschil tussen de landen bestond eigenlijk alleen vooraf. Duitsland: drie keer wereldkampioen, tal van andere prestaties en meer dan vijf miljoen bondsleden. Van de ploeg die vier jaar geleden in Italië de wereldbeker won in de finale tegen Argentinië, stonden nog maar liefst zeven man in de basis: Illgner, Matthaus, Berthold, Kohler, Brehme, Hässler en Klinsmann. Dan Bolivia: bijna 20.000 actieven. In een ver verleden twee keer uitgenodigd op het WK. Drie wedstrijden, nul punten en doelcijfers van 0-16.

De Duitsers, met Riedle en Klinsmann in de spits, waren alleen in de beginfase aanmerkelijk beter. Beste kans was voor Riedle, die inkopte nadat Möller met een fraaie *rush* de achterlijn had gehaald en perfect voorzette. Na de gelukkige voorsprong speelde de Duitsers de wedstrijd uit, geroutineerd als ze zijn.

De neutrale Amerikaanse toeschouwer zal in elk geval ontevreden zijn geweest met de score. Slechts een doelpunt, maar de wedstrijd was veel aardiger dan bij voorgaande edities. En wat was de afwezigheid van hekken rond het veld verrukkelijk. Fans die gewoon van vak naar vak lopen, om een *hotdog* of een glas limonade te halen. Grappig: na afloop van officiële speeltijd stopt de klok. De omroeper doceerde dat de scheidsrechter de tijd verder wel bij zou houden.

■ *CHICAGO — De Boliviaanse voetbalsuperster Marco Etcheverry (zie foto) kwam, zag, duwde en kon meteen verdwijnen. De eerste rode kaart van het WK-voetbal in de Verenigde Staten was voor hem, precies vier minuten nadat hij als invaller aan het openingsduel tegen Duitsland was begonnen.*

Het optreden was kort, maar niet het kortst in de 64-jarige WK-geschiedenis. Tijdens het WK in Mexico in 1986 was Jorge Batista in het duel Uruguay - Schotland nog een stuk rapper. Hij zondigde al na 53 seconden.

Het openingsduel van vier jaar geleden tussen Argentinië en Kameroen werd ontsierd door twee rode kaarten voor de Afrikanen. Tijdens het WK in Italië werden in het totaal zestien spelers het veld uitgestuurd. Dat was een triest record in de WK-historie.

■ *CHICAGO — Wereldkampioen Duitsland won in de allereerste WK-voetbalwedstrijd met de minimale score van 1-0 van het elftal van Bolivia. De Bolivianen speelden een goede wedstrijd, maar konden niet voorkomen dat de voetballers onder leiding van Berti Vogts vandoor gingen met de overwinning.*

Op de foto het moment waarop doelman Trucco ver uit zijn doel verslagen achter bleef en spits Jurgen Klinsmann (rechts) het leer het lege doel intrapt.

Marechaussee helpt supporters

WASHINGTON — Nederlandse supporters worden bij aankomst op Dulles Airport in Washington opgevangen door de marechaussee. Vanuit Nederland zijn vier marechaussees naar de Verenigde Staten overgevlogen om de Oranje-aanhang te assisteren bij het vervullen van douaneformaliteiten.

"Dat viertal zorgt voor de eerste opvang", zegt een woordvoerder van de Nederlandse ambassade in Washington. "Dat gebeurt uiteraard in nauw overleg met de Amerikaanse autoriteiten."

Na remise in laatste NK-schaakronde

Jeroen Piket vierde keer Nederlandse schaakkampioen

AMSTERDAM — Schaker Jeroen Piket is vrijdag in Amsterdam voor de vierde keer in zijn carrière kampioen van Nederland geworden. Hoewel de Leiderdorper in de slotronde tegen hekkesluiter Stan van Gisbergen danig op de proef werd gesteld, bereikte het tweetal na de 18e zet remise. Achter Piket werd John van der Wiel tweede beste schaker van Nederland. Van der Wiel eindigde voor de negende keer in zijn loopbaan als subkampioen.

De Nederlandse schaakkampioen behaalde zijn punten met name tegen sterkere tegenstanders. Van de zeven grootmeesters die meededen aan het Nederlands kampioenschap (NK) haalden alleen Van der Wiel en Sokolov een puntendeling uit de strijd met Piket.

Zijn vierde titel beschouwt de schaker als zijn meest overtuigende. "Nog nooit heb ik zo'n hoge score gehaald en dat nog wel in het sterkst bezette NK aller tijden. Ik ben het laatste half jaar beter geworden, dat voel ik. Vooral tegen gerenommeerde spelers ga ik vooruit."

Door zijn overwinning is Piket Timman gepasseerd op de wereldranglijst. "Als Timman had meegedaan was het een heel ander toernooi geworden. Hoewel het niet per definitie tussen hem en mij had hoeven gaan. Dat was afhankelijk geweest van de loting. Maar vergelijk me niet met Timman, want we hebben twee op zichzelf staande carrières opgebouwd. Bovendien zit er tussen ons een leeftijdsverschil van achttien jaar."

Pikets toppositie kwam op het NK nauwelijks in gevaar. Alleen Van der Wiel bleef enigszins bij hem in het spoor. "Het hele toernooi ben ik rustig gebleven", aldus Piket. "Ik wist dat Van der Wiel niet zou blijven winnen. Als Van Wely en Sokolov beter waren gestart, had ik me wellicht ongeruster gevoeld."

De agenda van de schaker puilt uit. Hij is vrijdag naar New York vertrokken om aan een *rapid*-toernooi van de organisatie van beroepsschakers Professinal Chess Association (PCA) mee te doen. In juli en augustus speelt hij op de sterk bezette toernooien van Dortmund en Amsterdam. Op beide evenementen komt hij Timman tegen, zodat een balans kan worden opgemaakt over de onderlinge krachtsverschillen.

Met een snelle remise tegen Sokolov verzekerde Van der Wiei de tweede plaats. Van Wely verloor van Van der Sterren, die een ongelukkig toernooi speelde. Uitgerekend in de slotronde werkte hij zijn beste partij van het NK af. Tegen een getergde Van Wely, die aasde op de tweede plaats, liet Van der Sterren zich van zijn beste zijde zien.

Na een dame-Indische opening kreeg de scheidende kampioen een goed eindspel voor de kiezen, waarin hij gaandeweg steeds meer vorderingen maakte. Van Wely stelde twee 'kreupele' paarden tegenover twee prachtige lopers van Van der Sterren. Hij staakte de ongelijke strijd op de 41ste zet.

Voor Jeroen Bosch eindigde het NK in een feestje. Hij remiseerde in de slotronde met Van der Werf. Het was voldoende voor zijn derde meesterresultaat, zodat Bosch zich voortaan internationaal meester mag noemen.

Frank Rijkaard herstelt goed van dijbeenblessure

ORLANDO — Ruim twee dagen voor Oranje's eerste wedstrijd op het Wereldkampioenschap voetbal heeft Frank Rijkaard de training hervat. De international, voormalige speler van AC Milan en afgelopen seizoen uitkomend voor Ajax, had sinds het oefenduel met Canada vorige week zondag in Toronto slechts loopoefeningen afgewerkt. Hij is herstellende van een spierverrekking in het dijbeen.

Frank Rijkaard trainde op de accommodatie van de University of South Florida anderhalf uur mee in de hitte van **ongeveer 30 graden.** Ook John de Wolf (kuitbeen) was weer van de partij. Slechts Ulrich van Gobbel is nog niet inzetbaar. De verdediger van Feyenoord heeft vocht in de knie.

Het ziet er in elk geval naar uit dat Rijkaard, een van de belangrijkste spelers in het elftal van Dick Advocaat, maandag meespeelt in Washington tegen Saudi-Arabië. Zekerheid is er echter nog niet. "Het gaat met de dag beter, maar ik ben nog niet geheel zonder pijn", zei hij vrijdag na de training. "Er zijn nog twee dagen voor het herstel, ik denk wel dat het goed komt."

In de oefenvormen van vrijdag werd Rijkaard gebruikt als rechterverdediger. Men mag er zo langzamerhand vanuit gaan dat hij daar maandag ook speelt. Zelf zei hij nog niet te weten wat bondscoach Advocaat met hem van plan is. "Er bestaat nog wat onduidelijkheid."

Waarschijnlijk ziet de ploeg er maandag als volgt uit: De Goey, Rijkaard, Koeman, Frank de Boer, Wouters, Jonk, Witschge, Overmars, Bergkamp, Ronald de Boer en Roy. Advocaat gaat er daarbij vanuit dat de Arabieren slechts één aanvaller opstellen. Rijkaard zou daardoor in de gelegenheid zijn wat vaker door te schuiven in een iets aanvallender rol.

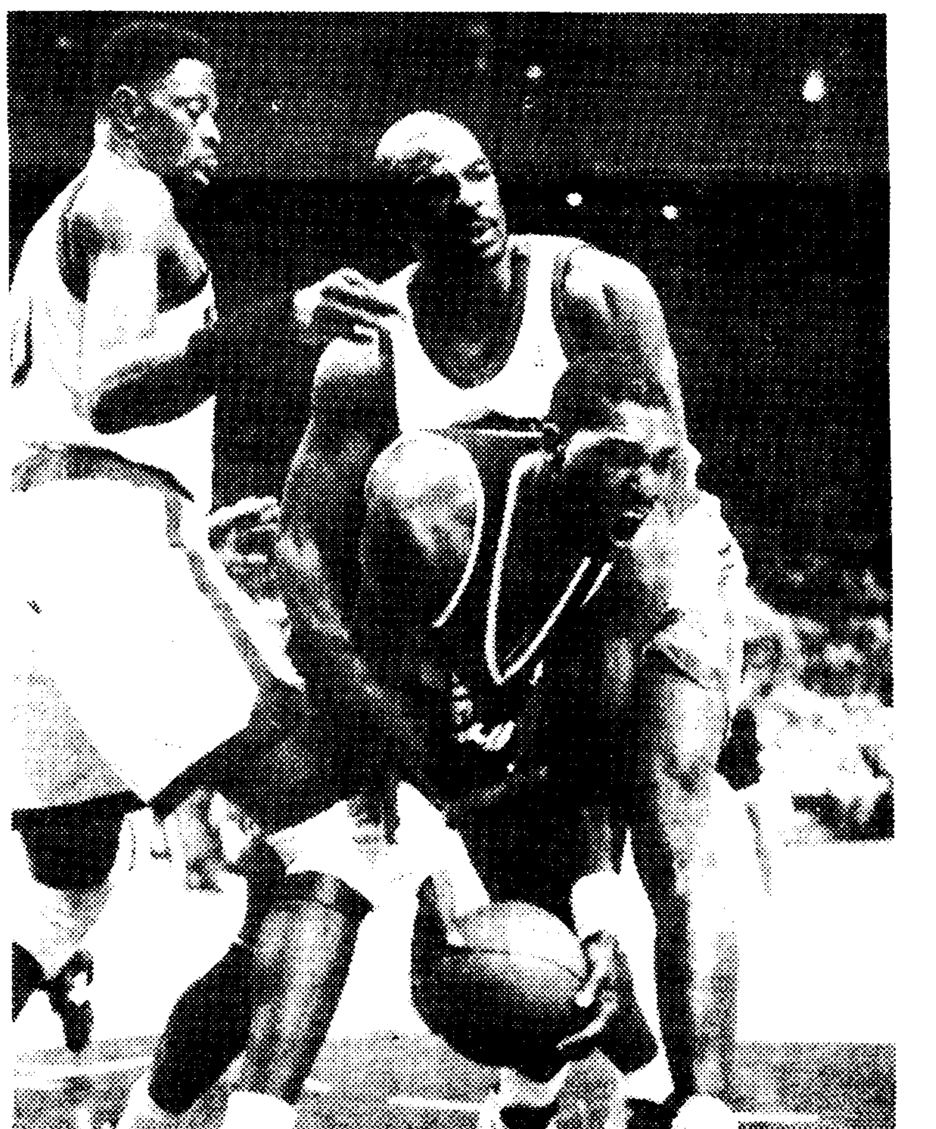
De selectie vertrekt zaterdagochtend van Orlando naar Washington, dat in dezelfde tijdzone ligt. De vlucht zal ongeveer tweeëneenhalf uur duren. Dinsdag keert Oranje terug naar Orlando, waar zaterdag tegen België het tweede groepsduel wordt gespeeld.

Feyenoord verhuurt speler Obiku

ROTTERDAM — Mike Obiku maakt het seizoen af bij Helsingborg. De Nigeriaanse spits van Feyenoord is tot november aan de Zweedse club verhuurd. De Zweedse zomercompetitie ligt stil in verband met de deelneming van de nationale ploeg aan het WK in de Verenigde Staten.

De 25-jarige Obiku staat sinds de zomer van 1992 onder contract bij Feyenoord. De van Cyprus geplukte spits kon in Rotterdam nooit overtuigen en liet afgelopen seizoen herhaaldelijk weten weg te willen. Hij was voor trainer Wim van Hanegem vierde keuze achter Van Loen, Kiprich en Larsson.

Van Hanegem wil hem echter liever niet kwijt. "Hij zou alleen ergens de kans moeten hebben een paar weken achter elkaar te spelen."

■ *NEW YORK — De New York Knicks staan met 3-2 voor in de serie* **best of seven** *van de playoffs in de National Basketball Association (NBA). De Knicks wezen de Houston Rockets vrijdag met de score van 91-84 terug in de vijfde finale-wedstrijd. Het team dat eerst vier wedstrijden wint, mag zich NBA-kampioen noemen.*

Op de foto een actiemoment uit die ontmoeting: Charles Oakley (rechts) en Patrick Ewing (links) van de Knicks maken een **sandwich** *van basketbal-ster Hakeem Olajuwon van de Rockets.*

Vooral Europa ligt dwars

FIFA-congres wijst rotatieprincipe af

CHICAGO — De gedelegeerden hebben donderdag bij het 49ste congres van de FIFA het rotatieprincipe van het WK-voetbal afgewezen met 81 tegen 59 stemmen. Tunesië had een voorstel ingediend om de eindronde van het wereldkampioenschap te laten rouleren over de zes continentale federaties. Om dat er door te krijgen was een meerderheid van 105 stemmen nodig geweest.

Met name Egidius Braun, voorzitter van de Duitse voetbalbond (DFB), droeg het standpunt van de UEFA uit in Chicago. De voetballanden in Europa, de bakermat van die sport, zijn een fel tegenstander van een eerlijke verdeling van de titeltoernooien.

Wel is het streven het WK niet twee keer achter elkaar op hetzelfde continent te houden. Na Frankrijk (1998) gaat het evenement in 2002 dan ook waarschijnlijk naar Azië.

Daarna volgt mogelijk Zuid-Afrika. Maar ook Europa (Duitsland heeft belangstelling) maakt weer een goede kans. Vooral nu het Tunesische plan is verworpen.

"We kunnen natuurlijk niet accepteren dat het WK maar eens in de 24 jaar in Europa wordt gehouden. Wij hebben de infrastructuur waarvan de hele wereld kan profiteren. Het zou onverteerbaar zijn dat Europa en Zuid-Amerika bijna een kwart eeuw zouden moeten toekijken", zei Braun.

Over eerste WK-optreden Duits elftal

Bondscoach Vogts toch een beetje ontevreden

CHICAGO — De Duitse bondscoach Berti Vogts was, ondanks de 1-0 overwinning tegen Bolivia, niet geheel tevreden over de prestaties van zijn team. "We moeten de tegenstander nog meer onder druk zetten. Het begin was goed, maar na de eerste 25 minuten maakten we te veel fouten op het middenveld. Bovendien hebben we onze kansen niet benut."

Berti Vogts roemde de inzet van middenvelder Matthias Sämmer. "Hij heeft enorm hard gewerkt voor het elftal, maar raakte op een gegeven moment overbelast. Doordat enkele spelers hem in de steek hebben gelaten."

De winnende coach was vooral opgelucht. "De eerste drie punten zitten in de zak, het was een belangrijke overwinning."

Saudi-Arabië sluit zich af voor buitenwereld

WASHINGTON — Van openheid heeft Saudi-Arabië nog nooit gehoord. Spelers en technische staf zijn zo gesloten als oesters. De boze buitenwereld wordt geen enkele blik gegund in het trainingskamp van Nederlands eerste tegenstander bij het WK-voetbal. Zelfs de oefensessies op het veld van Georgetown University worden achter hermetisch afgesloten hekken afgewerkt.

Dat verstoppertje spelen heeft Saudi-Arabië, voor het eerst actief op een WK, al in conflict gebracht met de FIFA. De huisregels van de Wereldvoetbalbond schrijven voor dat met enige regelmaat persconferenties moeten worden gegeven voor de nationale en internationale publiciteitsmedia.

Saudi-Arabië trekt zich vooralsnog weinig aan van de kritiek van de FIFA. Spelers en trainers blijven volstrekt onbereikbaar. Alleen de teammanager brengt zo nu en dan een woord uit. Op zinvolle uitspraken valt de man echter niet te betrappen. Het is zelfs twijfelachtig of hij wel weet dat een bal rond is.

Saudi-Arabië heeft zich ook bij het organisatiecomité in Washington bepaald niet populair gemaakt. Het reisschema van de Saudi's moest afgelopen weken doorlopend worden aangepast, omdat zij hun plannen steeds wijzigden. Zelfs de in Washington geboekte hotelaccommodatie moest op last van de Saudi's op het laatste moment worden veranderd.

KIEV - Op voordracht van de Oekraïense president Leonid Kravtsjoek is Vitali Masol als zijn nieuwe premier gekozen. Volgens Kravtsjoek, die campagne voert voor de presidentsverkiezingen van 26 juni, is Masol een logische keuze gezien de dominante positie van de communisten in het parlement.

Masol was in de nadagen van het Sovjet-tijdperk ook al premier, maar hij moest in 1990 opstappen naar aanleiding van massale studentenprotesten. Masol zei tegenover parlementariers voorstander te zijn van een verdere ontwikkeling van de markteconomie. "Oekraïne moet zich ontwikkelen tot een onafhankelijke democratische staat. Oekraine betekent markteconomie met sociale bescherming voor de burgers", aldus Masol. Hij zei ook voor privatisering te zijn.

Masol moest in 1990 aftreden toen studenten zijn ontslag en dat van Kravtsjoek eisten, die was toen voorzitter van het parlement. Kravtsjoek werd later president nadat hij zich het nationalistische gedachtengoed eigen had gemaakt.

KORPS POLITIE NEDERLANDSE ANTILLEN

EILAND CURAÇAO

BEKENDMAKING

De Commissaris van Politie, alhier, maakt hierbij bekend dat in het kader van de getroffen maatregelen ter bestrijding van de stijgende kriminaliteit ingaande dinsdag, 14 juni 1994, een

zgn. "hot-line"

werd geïnstalleerd.

Deze "hot-line", die gedurende 24 uur per dag bemand zal zijn, heeft het telefoon-nummer **"1-0-8"**.

Gedurende 24 uur per dag zal eenieder, zonder vermelding van naam en verdere gegevens, op dit telefoon-nummer inlichtingen aan de Politie kunnen verschaffen omtrent gepleegde misdrijven, eventuele verdachten of andere illegale/kriminele aktiviteiten (zoals adressen waar drugs en (vuur)wapens worden bewaard of verkocht, gestolen goederen worden bewaard enz.).

Deze via de "hot-line" verkregen inlichtingen zullen alsdan dienen als informatie-materiaal in het kader van recherche-onderzoeken en voor de planning van politiële akties.

Het Politiekorps rekent op ook Uw bijdrage aan de gezamenlijke inspanningen ter bestrijding van de kriminaliteit.

Curacao, 16 juni 1994.

De Commissaris van Politie wnd.
G.E. MINGELI

OPENBARE VERGADERING

van de

STATEN VAN DE NEDERLANDSE ANTILLEN

op MAANDAG, 20 juni 1994, des namiddags om 15.00 uur.

TE BEHANDELEN ONDERWERPEN:

1. Ingekomen stukken
2. Het beleid van de Regering met betrekking tot urgentie-maatregelen ter beteugeling van de criminaliteit en de structurele aanpak van het criminaliteitsprobleem.

Openbaar Bestuur-nota voor Chance

WILLEMSTAD — *Het rapport 'Mas klaridad, mihó Kalidat' is onlangs overhandigd aan minister Leo Chance (Verkeer en Vervoer). De nota is vervaardigd in opdracht van de Kamer van Koophandel naar aanleiding van de conceptwet Openbaarheid van Bestuur. Samensteller mr. A. van Rijn heeft de knelpunten in de conceptwet onderzocht. Hij pleit voor het opnemen van privacywaarborgen in de wet.*

INGEZONDEN

Open en bloot

SAMEN MET mijn vriend bezocht ik gisteravond de expositie van werken van (ex)cursisten van de Akademia di Arte di Kòrsou. Toen wij daar aankwamen, was een docente drama net bezig haar les aan enige cursisten af te ronden. De expositie was te bezichtigen tussen 7 en 9 's avonds. Omdat wij nog maar een half uur hadden, begonnen wij in vogelvlucht naar alle werken te kijken. Opeens stonden wij alleen in de grote expositiezaal. Vanaf het begin vond ik het al vreemd dat wij zomaar konden doorlopen zonder dat er enige vorm van controle aanwezig was. Omdat wij zeer onder de indruk waren van de kwaliteit van de expositie en ook graag wilden weten wat er zoal in de Akademia gedaan werd, gingen wij door het hele gebouw heen. En inderdaad, er was geen enkel levend wezen te bekennen.

Op dat moment waren wij er nog van overtuigd, dat er om 9 uur iemand zou verschijnen om de boel af te sluiten. Vooral nu wij gezien hebben dat er zeker heel wat mooie en kostbare werken in het gebouw staan. Het werd 9 uur en nog niemand te bespeuren. Wij meenden onze burgerplicht te moeten vervullen en gingen naar de buren. De onderverdieping van het opleidingsinstituut voor verpleegkundigen was gesloten. De bovenverdieping stond nog open en was ook nog volledig verlicht.

Na ettelijke malen geroepen te hebben, trokken wij de ijzeren buitendeuren van Akademia di Arte di Kòrsou dicht en gingen met **een bezorgd gevoel huiswaarts. Tot dit moment,** nu ik dit schrijf, kan ik nog niet begrijpen hoe een heel gebouw vol met kunstwerken onder andere mooie aquarellen, beeldjes, schilderijen en foto's zonder enig toezicht open gelaten wordt.

Met dit schrijven hoop ik:

1. degenen die verantwoordelijk zijn op hun nalatigheid te wijzen;
2. de afwezige concièrge/ bewaker op zijn werkplicht te wijzen;
3. potentiële kopers tc waarschuwen dat het gekochte misschien al weg is.

Het spreekt voor zich dat ik al het mooie graag nog een keer terug wil zien in een expositiezaal of bij mensen thuis, maar niet als brokstukken van onnozel vandalistisch gedrag van mensen die kunst geen warm hart toedragen.

R.C. Doest
C.F. Osepa

De ballen verstand

OP VERZOEK van de initiatiefgroep die Feijenoord naar Curaçao heeft gehaald, alsmede op verzoek van het Plaza Hotel, dat voor de komst van Ajax heeft gezorgd, ben ik betrokken geweest bij de organisatie van de diverse activiteiten van beide Nederlandse voetbalclubs op ons eiland. Aan de hand van mijn persoonlijke ervaringen met beide clubs zou ik graag een aantal uitlatingen van Ronnie Rens in zijn rubriek "Opinie" van 15 juni willen corrigeren.

Niet iedere persoon komt even joviaal over en dat maakt mensen juist zo interessant. Want als je de gelegenheid krijgt (en je neemt hem ook) blijkt het gezegde 'ruwe bolster, blanke pit' vaak op te gaan. Neem bij voorbeeld het door Willem Dekker gemaakte tv-portret van Feijenoord-trainer Willem van Hanegem, waarin Dekker erin slaagt, de anders redelijk zwijgzame Van Hanegem een aantal boeiende uitspraken te ontlokken. En wat had ik er een plezier in, toen ik de zo stug overkomende trainer van Ajax 's zaterdagsvond in Rum Runners met wildvreemden enthousiast over voetbal en Curaçao hoorde praten, terwijl hij de middag ervoor gezellig pratend een biertje zat te happen met een aantal Bandolino's.

Beide teams waren uitgenodigd voor een voetbalvakantie met de nadruk op vakantie en het was de organisatoren (en de voebalfans) bekend, dat van beide teams een aantal spelers niet mee kon komen in verband met WK-verplichtingen. Diezelfde organisatoren (en fans) was het ook bekend, dat beide Nederlandse clubs kunnen putten uit een groot reservoir toptalent, van wie er per team slechts de beste elf tegelijk tijdens een wedstrijd in het veld mogen staan. Die besten hebben de bekendste namen, maar dat zegt niets over de kwaliteit van de anderen.

Het talent was volop aanwezig, maar onbekend met de tegenstanders en niet gewend op een (kunst)grasmat kwaliteit SDK te spelen. Dat laatste was een van de redenen, om niet altijd voluit te gaan, met alle gevaar voor brandplekken en breuken. Dat de voorbereiding op de wedstrijden anders was dan tijdens de Nederlandse competitie, kun je de jongens niet kwalijk nemen; het was een vakantie waarin ook gevoetbald moest worden en niet andersom.

Voor wat betreft de financiële kant van de zaak is Rens verkeerd voorgelicht.

Feijenoord had een overeenkomst met de Curaçose Voetbalbond FFK en Ajax met het Van der Valk Plaza Hotel. Dankzij de inzet van een aantal lokale bedrijven is een groot deel van de gages van beide voetbalclubs bijeengebracht. De ontbrekende gelden zijn opgebracht door de recettes. Tijdens het vooroverleg hebben de Amersfoortse verzekeringen (niet gelieerd aan ABN/Amrobank, zoals in het artikel wordt vermeld, maar aan Feijenoord-sponsor Stad Rotterdam) en de FFK zich garant gesteld voor de gage van Feijenoord, terwijl het Van der Valk Plaza Hotel garant stond voor de komst van Ajax.

Ronnie Rens Sr. heb ik tijdens geen enkele voetbalwedstrijd gezien en zijn artikel lezend ben ik bang dat hij alles van 'horen zeggen' heeft. Hoe het **precies** met Ajax zat, heeft hij niet kunnen achterhalen, schrijft hij. Sterker nog, hoe het allemaal **precies** zat weet hij nu.

De toeschouwers in het SDK hebben een aantal aantrekkelijke wedstrijden kunnen zien, terwijl TDS en TeleCuraçao hieraan ook de nodige aandacht hebben besteed. Velen die ik gesproken heb, bleken al met al blij te zijn geweest met de komst van de vedetten uit Nederland en hebben de wens te kennen gegeven dat dit soort evenementen meer wordt georganiseerd. Met behulp van enthousiaste sponsors (en sporters en clubs die wat water bij de (financiële) wijn willen doen) kunnen wij dit blijven realiseren.

Overigens waren beide teams dermate enthousiast over Curaçao en zijn bewoners, dat dit een zeer positief effect zal hebben op ons toerisme. In de Feijenoord-krant hebben al enthousiaste verhalen gestaan en ook in de Valkkoerier zal uitgebreid over het bezoek van de beide voetbalteams worden geschreven. Ook dit is een manier, om constant positief als vakantie-eiland in de schijnwerpers te blijven staan. Gelukkig is er een aantal ondernemers dat dit doorheeft. Nu Rens nog.

Trouwens ik heb nog een heel mooie Ajax-bestuursstropdas als cadeautje ontvangen. Mag ik die bij deze als aardigheidje aan onze scribent aanbieden?

Jos van Vliet

Politie Bijlmer: "Tegenoffensief criminaliteit loont"

Gewelddadige Antillianen gaan meteen in het gevang

AMSTERDAM/WILLEMSTAD — De nieuwe politieleiding in de Amsterdamse Bijlmermeer maakt zich nog steeds veel zorgen over de Antillaanse en Surinaamse straatrovers. Volgens hoofdinspecteur Leen Schaap, wijkteamchef Ganzenhoef, is met name de Antilliaanse groep zeer gewelddadig. "Ze houden zich voornamelijk op bij winkelcentrum Kraaiennest, waar sprake is van een grimmige situatie. We hebben met justitie nu harde afspraken kunnen maken over de vervolging van deze jonge straatcriminelen."

Dat betekent dat ze na arrestatie niet meer direct op straat worden gezet, maar zonder meer in de cel blijven totdat hun zaak voor de rechter komt, zegt hij in "De Telegraaf". Schaap wijst er op dat inmiddels al straffen van drie jaar voor leden van deze Antilliaanse en Surinaamse bendes zijn gevallen. "Dat begint langzaam aan door te werken. We vertellen het ook tegen potentiële daders, zodat ze gewaarschuwd zijn dat het wat ons betreft menens is".

Schaap behoort met G. van der Wateren tot de wijkteamchefs die commissaris Ad Smit terzijde staan. Het driemanschap vormt tezamen de nieuwe politieleiding in de Amsterdamse probleemwijk, waar de situatie overigens lijkt te verbeteren. Nog maar negen maanden geleden was er sprake van een noodsituatie in Amsterdam-Zuidoost. Politie en justitie dreigden de strijd tegen criminelen en junks te verliezen. Straatrovers sloegen steeds vaker toe en gebruikten daarbij grof geweld tegen hun slachtoffers. Het aantal inbraken in woningen, auto's en bedrijven steeg tot indrukwekkende hoogte en in sommige delen van de Bijlmermeer durfde zelfs de politie zich niet meer te vertonen.

Na de zeer alarmerende berichten over Amsterdam-Zuidoost besloten de autoriteiten tot een tegenoffensief. De politieleiding in de Bijlmer werd vervangen en er kwam extra cellen. Het eerste succes van de nieuwe wind lijkt er te zijn. Het aantal gewelddadige straatroven is de afgelopen maanden met 50 procent gedaald.

IJZERVRETER

Smit, bij de Amsterdamse politie bekend als ijzervreter dankzij de wijze waarop hij de veldslagen tegen de krakers leidde, moet als hoogste politieautoriteit de Bijlmer leefbaarder maken. Hij heeft van hoofdcommissaris Eric Nordholt de bezem in handen gekregen om de boel schoon te vegen. Toen hij een van zijn eerste werkdagen de straat opging kreeg hij eens op dreigende toon te horen dat hij beter weg kon gaan, omdat hij anders gevaar zou lopen. Hij heeft de verslaafde die dat dreigement tegen hem uitspraak, te verstaan gegeven dat de politie zich vanaf dat moment niet meer zou laten verjagen. "Ik heb tegen mijn agenten gezegd dat we niet meer zullen wijken voor de dreiging van geweld. Als er ergens problemen zijn, dan gaan we er desnoods met het hele bureau op af. Ze zullen hier in de Bijlmer weten dat de politie terug is in de buurt".

Inmiddels is er een legertje gevormd van 1000 man stadswachten, politiesurveillanten, agenten, parkeerwachters, flatwachters en particuliere beveiligers. Het winkelcentrum "Amsterdamse Poort" in Zuid-Oost noemt Smit nu een van de veiligste en mooiste van Nederland. "Dat komt omdat er zeer intensief wordt gepatrouilleerd. Niemand voelt zich daar dus onveilig. In de parkeergarages naast het winkelcentrum is evenwel nauwelijks toezicht. Het gevolg is dat er dagelijks minstens 15 auto's worden opengebroken".

Volgens de chef van het wijkteam Flierbosdreef, hoofdinspecteur Willem van der Wateren, is er veel veranderd in het stadsdeel, waar hij al 15 jaar actief is. "Vroeger moest je nog voor een ballotagecommissie, als je in een flat als Kempering wilde wonen. Nu komt je in zo'n flat soms tien families tegen in één woning. In de Bijlmermeer barst het van de illegalen. Vermoedelijk zijn het er duizenden, maar ik moet er aan toevoegen dat we van hen op het gebied van de openbare orde weinig te vrezen hebben", aldus Van der Wateren.

Antilliaanse delegatie naar ILO-conferentie

WILLEMSTAD — Een Antilliaanse afvaardiging neemt deel aan de 81e internationale arbeidsconferentie van de International Labour Organization. De conferentie vindt plaats in Genève en duurt tot en met 24 juni. De delegatie is tripartite van samenstelling en bestaat dus uit vertegenwoordigers van de overheid, de werkgevers en de werknemers.

Namens de regering maakt Heiko de Jong deel uit van de delegatie. De Jong is bij het departement van Arbeid en Sociale Zaken belast met internationale arbeidszaken. Van werkgeverszijde neemt Johan Lieuw (VBC) deel aan de conferentie en van werknemerszijde Oscar Semerel (CGTC) en Hubert Rojer (ABV).

Minister van Arbeid en Sociale Zaken Jeffrey Corion zal van 13 tot en met 16 juni de conferentie bijwonen. Hij zal hierbij worden vergezeld door de directeur van het departement van Areid en Sociale Zaken, Elco Karel.

Tijdens de ILO-conferentie zullen onder meer de onderwerpen deeltijdarbeid en de rol van particuliere bemiddelingsbureau's op de agenda staan.

De ILO komt elk jaar bijeen om van gedachten te wisselen en besluiten te nemen over sociale vraagstukken. Na de discussies wordt een ontwerptekst opgesteld, die op de eerstvolgende conferentie wederom wordt behandeld. Behaalt het voorstel in deze 'tweede lezing' een meerderheid van tweederde van de uitgebrachte stemmen, dan is het aangenomen.

Dit besluit kan de vorm aannemen van een verdrag of een aanbeveling. Lidstaten van de ILO kunnen het verdrag bekrachtigen wat betekent dat ze zich verbinden om de bepalingen in hun land na te leven.

De ILO opereert op tripartite basis; zij wordt gevormd door vertegenwoordigers van overheden, werkgevers en werknemersorganisaties. Door deze constructie weet de ILO een brede maatschappelijke basis te creëren voor de uitvoering van haar werkzaamheden.

laatste alinea kan weggesneden

Onderhandelingen Playa Jeremi

WILLEMSTAD — Het eilandgebied voert momenteel onderhandelingen met de eigenaar van Jeremi, J. de la Fuente, om een stuk grond in eigendom van Curaçao te verwerven. Daarmee zou het strandje in de buurt van Westpunt weer toegankelijk gemaakt kunnen worden voor het publiek. De la Fuente kocht het terrein met het doel hoxe een terrein te laten verrijzen. Hij heeft een bouwvergunning aangevraagd.

De afsluiting van Jeremi, een jaar geleden, leidde tot veel protest. Met name Amigu di Tera ondernam actie tegen het onbereikbaar worden van het strandje. De eigenaar meende in zijn recht te staan, omdat ook de weg naar de playa tot zijn eigendom behoort.

Vorige week zondag kwam het onderwerp openbare stranden aan de orde tijdens een politieke bijeenkomst van de partij PAR. Daarin toonden burgers zich zeer verontrust over de sluiting van stranden. Zo kunnen mensen van Bandariba sinds enige tijd niet meer terecht op de stranden van Jan Thiel en Barbara Beach.

Dans en ballet in Sentro pro Arte

WILLEMSTAD — Ballet Kontemporaneo di Korsou geeft op 24, 25 en 26 juni telkens om 20:30 uur balletvoorstellingen in Sentro pro Arte.

Ballet Komtemporaneo richt zich op moderne en jazzdans en bestaat uit geselecteerde leerlingen van de Fina Art Dance School. Deze leerlingen kunnen later een dansopleiding gaan volgen. Acht leerlingen hebben dat in de afgelopen tien jaar met succes gedaan. Enkelen van hen zijn inmiddels werkzaam bij dansgezelschappen als Djazzex in Nederland.

Commissie bespreekt agressiviteit rond scholen

WILLEMSTAD — De commissie die zich buigt over alternatieven voor het weghouden van de agressiviteit bij scholen is donderdag voor het eerst bijeengekomen.

Scholen hebben in toenemende mate last van groepjes jongeren die voor de school staan te lanterfanten. Vaak mondt dit uit in agressiviteit en vechtpartijen. Deze week overleed Oswin Fraay, die vorige week bij een steekpartij bij een mavo-school gewond raakte.

In de commissie zitten de gezaghebber en vertegenwoordigers van de scholen, de vakbond Sitek, de politie en de SKS. Er zijn reeds voorstellen ontworpen om de agressiviteit een halt toe te roepen en te voorkomen dat die de school binnen dringt. Die worden in de commissie besproken.

ABVO verliest kort geding

WILLEMSTAD — De ABVO heeft een kort geding tegen de overheid waarin de bond om aanvullende indexering vroeg, verloren. De rechter heeft de eis verworpen met het oog op het algemeen belang. De ambtenarenvakbond heeft haar advocaten de opdracht gegeven uit te zoeken of een hoger beroep zin heeft.

WILLEMSTAD — De 27-jarige verdachte E.M., die begin mei betrokken was bij een schietpartij in de Kaminda Turkuas, is gisteren aangehouden. Hij wordt verdacht van poging tot doodslag.

BONN - Duitsland heeft de eis van het Amerikaanse huis van afgevaardigden afgewezen meer te betalen voor de stationering van Amerikaanse troepen in Europa. De Duitse minister van Defensie, Volker Ruhe, zei dat de Amerikanen in hun eigen belang hier zijn.

Het huis van afgevaardigden sprak afgelopen maand uit dat de Europese bondgenoten tot 1998 driekwart van de stationeringskosten moeten overnemen voor de honderdduizend Amerikaanse soldaten die in Europa overblijven als de terugtrekking van Amerikanen, die begon na de val van de Berlijnse muur, is voltooid. Van hen blijven er zestigduizend in Duitsland gelegerd.

Volgens de beslissing van het huis blijven maar 25.000 Amerikaanse soldaten in Europa als de Westeuropeanen weigeren te betalen. Ruhe zei daarop tijdens een bijeenkomst met journalisten: "De politiek verantwoordelijken in Amerika beseffen vast hoe belangrijk het voor de Amerikanen is in Europa te blijven, ook voor hun verhouding met de Russen."

Tijdens de Koude oorlog waren er nog driehonderdduizend Amerikaanse soldaten in Europa. De VS-bases in Duitsland zijn van groot logistiek belang geweest tijdens de Golfoorlog en voor missies in Bosnië.

ONAIRE AGENDA

OLITIE:	8000/
RANDWEER:	8222/
AXICENTRALE:	8845
OSPITAAL:	8900/
x	7446/
ermnr.	14
EJAARDENTEHUIS:	8350

****

PENBARE BIBLIOTHEEK
peningstijden voor het publiek:
ralendijk:
aandag van 14.00-18.00 uur; dinsdag, oensdag en donderdag van 08.00-12.00/ 14.00-18.00 uur, vrijdag van 08.00-12.00/ .00-17.30 uur.
incon:
oensdag van 14.00-18.00 uur en vrijdag n 14.00-17.30 uur.

****

POSTKANTOOR
(openingstijden)
Zegelverkoop
ralendijk (tel.: 8508) maandag t/m donderdag van 07.30/12.00 13.30-17.00 uur, vrijdag van 07.30-12.00/13.30-16.00; zaterdag gesloten
incon (tel.: 6214): maandag t/m vrijdag an 07.30-12.00/13.00-16.00 uur; aterdag gesloten.
eldloket
Postwissels, Postspaarbank, Sigu-heque en Giro Betaalkaart)
Kralendijk en Rincon: maandag t/m vrijdag van 07.30-12.00/13.00-16.00 uur, zaterdag gesloten

****

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel, tel.: 896.
Rotary: woensdag 12.00 uur - Restaurant Beefeater.

****

SLACHTHUIS LVV
(tel.: 4393)
Open van maandag t/m vrijdag van 06.00-14.30 uur. In verband met planning van te voren aantal slachtdieren bij keurmeester melden.

****

DIERENARTS
(Kaya Lagoen 24-A, Antriol)
Spreekuren maandag, woensdag en vrijdag van 13.30-14.30 uur; spreekuur te Rincon elke donderdag van 17.00-17.30 uur bij Hulpbestuurskantoor.
Voor spoedgevallen gelieve tel.: 4255 te bellen of fax 7655.

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE
Bonaire Animal Shelter Foundation
(Lagunweg 26. Tel.: 4989)
Openingstijden maandag t/m zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

****

NIEUWO-APOSTOLISCHE KERK
(Caya Meimei 36(
Aanvangstijd van de dienst: **zondag** om 11.30 uur.

****

KLACHTEN(BEZORGING)
Shon Ma Carolina, Blvd. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 18.00 uur tel.: 8342).

Het VS-vliegtuigbouwconcern BOEING wil in twee jaar 2200 banen schrappen bij zijn helikopterfabriek in Philadelphia. Er blijven dan ongeveer 4600 banen over. De maatregel houdt verband met de vertraging van ongeveer anderhalf jaar bij het in produktie nemen van een nieuw hefschroefvliegtuig.

Volgens minister Stanley Inderson

Geestelijke volksgezondheid is taak van eilandgebieden

KRALENDIJK — Geestelijke gezondheidszorg en de drugsproblematiek zullen voornamelijk een verantwoordelijkheid worden van de eilandgebieden. Dat is het idee van minister Stanley Inderson van Volksgezondheid. Tijdens de begin deze week gehouden persconferentie zei Inderson dat hij bij zijn eerdere aantreden als minister (1990) al opteerde voor een eilandelijke infrastructurele aanpak van de geestelijke gezondheidszorg (GGZ).

De GGZ op Bonaire staat voorlopig nog onder supervisie van de psychiater Matroos van de Capriles Kliniek. Toch denkt minister Inderson dat het een goede zaak is, wanneer Bonaire zelf verantwoordelijkheid zal dragen. Matoos kan zich dan bezig houden met psychiatrische problemen die verleden heeft Matroos een rapport geschreven over de situatie op Bonaire. Daarin merkt hij op, dat er zaken zijn die Bonaire zelf kan afhandelen.

Minister Inderson sprak ook over het probleem van de drugsgebruikers. Tot zijn genoegen heeft hij kunnen constateren, dat het fenomeen van drugsgebruikers op straat nog niet tot Bonaire was doargedrongen. Toch zegt Inderson dat hij als criminoloog nu al signalen heeft ontvangen, die in een minder gewenste richting wijzen.

"Laat ik het duidelijk stellen. Vergeleken met twee jaar geleden, zie ik nu aanzienlijk meer volk rond de snacks. Dat is naar mijn mening enigszins twijfelachtig. Ik wil daaruit momenteel nog geen conclusies trekken, omdat ik te kort op Bonaire ben. Maar aan de andere kant heb ik toch een bepaald oog voor deze zaken en zeker een beetje ervaring. Dat is immers mijn beroep."

Minister Inderson heeft het Bestuurscollege erop gewezen dat nu reeds de geëigende maatregelen moeten worden genomen om erger te voorkomen. "Het probleem drugs heeft Bonaire nog niet zo in de greep als het geval is op Curaçao. Maar dat kan op kortere termijn gebeuren dan de meeste mensen zouden geloven", aldus minister Inderson, die opnieuw een intensivering wil van de bewustwordingsprogramma's die twee jaar geleden op Bonaire werden geïntroduceerd.

■*KRALENDIJK — Spoedig zal de toneelvereniging 'Di tur un poko' optreden met het toneelstuk 'Ta asina sa eduka mucha of laga' in jeugdhuis Jong Bonaire. In de loop van de week bracht auteur en hoofdspeler Kenneth Provacia samen met de vrouwelijke hoofdrolspeelster Lientje Domacassé een bezoekje aan gezaghebber mr Frits Goedgedrag om hem de originele tekst van het toneelstuk aan te bieden. Op de foto gezaghebber Goedgedrag, Lientje Domacassé en Kenneth Provacia.*

Raadsvergadering over Selibon

KRALENDIJK — De oppositiepartij Paboso en het onafhankelijke raadslid Arthur Domacasse hebben een raadsvergadering aangevraagd over de ontwikkelingen rond Selibon en de betalingsregeling voor de inning van achterstallige belastingschulden. Gezaghebber mr Frits Goedgedrag heeft de vergadering gezet op maandag 20 juni om 9 uur 's morgens.

Beide onderwerpen komen aan de orde na de ingekomen stukken. Het zijn interessante onderwerpen, niet in het minst omdat het onafhankelijke raadslid Arthur Domacassé zelf ten tijde van de privatisering van Selibon (Reinigingsdienst Bonaire) gedeputeerde was, onder wie deze dienst viel. Domacassé heeft in zijn functie als gedeputeerde altijd bevestigd, dat de dienst Selibon niet geprivatiseerd zou worden. Dat herhaalde de ex-gedeputeerde op persconferenties, tijdens zijn toespraak voor de werknemers van Selibon en in de eilandsraad.

Het is echter nimmer duidelijk geworden, waarom de ex-gedeputeerde van Selibon die tot de UPB behoorde, plotseling een ommezwaai heeft gemaakt en accoord ging met de privatisering van de reinigingsdienst.

Naar de Amigoe heeft begrepen zijn er veel klachten over het werk dat Selibon levert. Zeker nu er betaald moet worden voor het ophalen van huisvuil. Kortgeleden kwam de Selibon opnieuw in het nieuws, toen bleek, dat elke n.v. op Bonaire een aanzienlijk jaarlijks bedrag moet betalen voor het ophalen van bedrijfsvuil. Dat geldt ook voor een n.v. die niet actief is.

Tijdens de raadsvergadering zal er ook een voorstel worden ingediend om het koel- en vrieshuis te verkopen aan Bon-Awa n.v. Dat bedrijf produceert water, ijs en consumptie-ijs en verpakt ook door het bedrijf zelf gepasteuriseerde Bonaireaanse melk. De rest van de agenda bestaat uit ontwerp-eilandsverordeningen. Onder andere over een wijziging van de voorlopige begroting 1994, het vaststellen van de voorlopige begroting van 1995, Ruimtelijke ontwikkeling en planning, toeristenschepenbelasting, wijziging wegenverkeersverordening Bonaire, wijziging loods-liggen meerverordening en wijziging van de pensioengrondslag van de secretaris van het eilandgebied Bonaire.

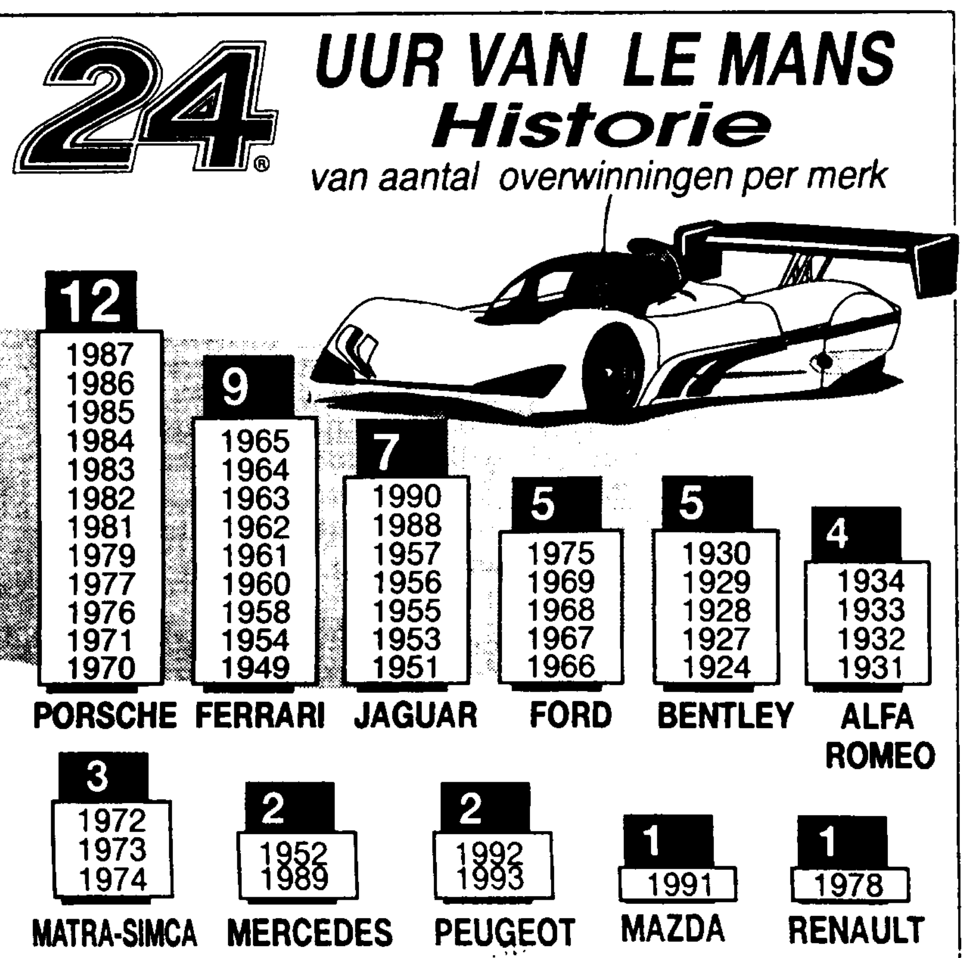
ALGIERS — De voorzitter van de Algerijnse liga voor de mensenrechten, Yousef Fathallah, is zaterdagochtend vermoord.
Dit is vernomen van de Algerijnse inlichtingendienst. De 64-jarige Fathallah werd om het leven gebracht in zijn kantoor aan het Emir Abdelkader-plein in het centrum van Algiers. Verdere bijzonderheden werden door de inlichtingendienst niet verstrekt.

BONAIRE COMMENTAAR

EEN VAN DE BEKENDSTE tegenstanders van het steeds kiezen van mensen uit een klein arsenaal van vrienden is de voorzitter van de Kamer van Koophandel (K.v.K.). Men kan verschillen van mening over de manier waarop voorzitter Aubrey Sealy zijn misgenoegen daarover onder woorden brengt. Maar in principe heeft hij gelijk, wanneer hij het veroordeelt, dat bijvoorbeeld Stichtingsbesturen coöptatief zijn (kiezen in geval van vacatures hun eigen bestuursleden) of organisaties als het Cultureel Centrum Bonaire die uitsluitend in hun eigen kleine kringetje volwaardige bestuursleden denken te vinden.

Juist om die reden had de voorzitter van de Kamer van Koophandel Aubrey Sealy moeten voorkomen, dat in zijn organisatie en die van de Vereniging van Bedrijfsleven hetzelfde gebeurt. Bij de laatste verkiezing van de Kamer van Koophandel, werd Tico Magdalena in het bestuur gekozen. Magdalena is echter al voorzitter van de Vereniging Bedrijfsleven Bonaire (VBB).

Bij de laatste verkiezing van de Vereniging van Bedrijfsleven Bonaire werd Aubrey Sealy in het bestuur gekozen. Sealy is echter al voorzitter van de Kamer van Koophandel. De K.v.K. is een semi-overheidsorganisatie die het Bestuurscollege van advies kan dienen. Als zodanig heeft Sealy wel zijn sporen verdiend. Bij alle ongezonde ontwikkelingen van de Staatkundige Structuur die het afgelopen jaar hebben plaats gevonden op Bonaire, was het de K.v.K. die de sociale partners van de Commissie Staatkundige Structuur bijeen riep. Nu Sealy bij de K.v.K. geacht kan worden als te zijn gekozen voor het leven, had hij moeten voorkomen, dat de K.v.K. en de VBB beschuldigd kunnen worden van hetgeen Sealy andere organisaties (terecht) verwijt.

AFP Amigoe *infografiek*
De Porsche-stal heeft het grootste aantal overwinningen geboekt in de geschiedenis van de 24 Uur van Le Mans. Deze race is een der meest prestigieuze wedstrijden op de kalender van het automobilisme.

Als gevolg toenemende beschietingen:

VN waarschuwt: Bestand in Bosnië loopt gevaar

SARAJEVO — De Verenigde Naties hebben vrijdag gewaarschuwd dat de toeneming van de beschietingen in het centrum en noorden van Bosnië het bestand, dat sinds een week van kracht is, in gevaar brengt.
De VN-commandant voor Bosnië, de Britse luitenant-generaal Sir Michael Rose, heeft de commandanten van het Servische leger en het regeringsleger opgeroepen het broze staakt-het-vuren overeind te houden, zo liet een woordvoerder van de volkerenorganisatie weten. Volgens de VN-macht in Bosnië (UNprofor) beschoten de beide legers elkaar ten zuidoosten en ten noorden van de Centraalbosnische stad Maglaj. Aan het front bij Brcko en Gradacac in noord-Bosnië bleef de situatie onstabiel. VN-waarnemers spraken over hevig gewervuur in het gebied. Het Bosnisch-Servische persbureau SRNA meldde dat de moslims en Kroaten Servische stellingen aanvielen.

In de hoofdstad Sarajevo wordt het bestand, dat sinds februari van kracht is, steeds meer geschonden, aldus de VN. Vooral in de westelijke voorsteden Dobrinja en Nedsarici is het onrustig.

In de enclave Bihac in het noordwesten van Bosnië, waar het geweld tussen moslims onderling donderdag was geluwd, nam het geweld vrijdag opnieuw toe. Er werden 79 inslagen van granaten gemeld bij de stad Pecigrad, waar de afgelopen dagen hevig is gestreden.

KRALENDIJK — In de jaarlijkse algemene vergadering van de vereniging voor Bedrijfsleven Bonaire (VBB) is een nieuw bestuur voor 1994-1995 gekozen. Uit de kandidaten die een bestuursfunctie ambieerden werden Margaret Tellez Romijn, Aubrey Sealy, Ronny Pieters en Jacqueline Joubert gekozen. Herkozen werden Benito Dirksz, voorzitter Tico Magdalena en Hans van Ham.

Binnen 2 weken denkt het nieuwe bestuur een programma voor het komende verenigingsjaar aan te bieden. Prioriteit heeft in ieder geval de bestrijding van de criminaliteit.

Hotel in Kigali bestormd met Tutsi vluchtelingen:

Frankrijk wil snel in Ruanda gaan ingrijpen

NEW YORK — Frankrijk heeft vrijdag de leden van de VN-Veiligheidsraad gevraagd om steun voor een snelle interventie in Ruanda. Troepen onder leiding van de Fransen zouden moeten proberen een einde te maken aan het bloedbad in het Centraalafrikaanse land, voordat andere VN-troepen kunnen worden ingeschakeld. In Ruanda is sprake van een verslechtering van de situatie, zo werd gemeld.

De Franse VN-ambassadeur, Jean-Bernard Merimee, zei dat hij in het algemeen positieve reacties heeft gekregen toen hij de leden van de raad om steun vroeg. Secretaris-generaal Boutros Boutros-Ghali van de VN heeft de Franse minister van Buitenlandse Zaken, Alain Juppe, zijn steun toegezegd voor 'alle pogingen om een einde te maken aan de bloedbaden' in Ruanda. Ook de Amerikaanse regering heeft volgens Juppe sympathie getoond voor het Franse plan.

De regering in Parijs verwacht dat Europese landen op logistiek gebied en met andere symbolische steun zullen helpen. Verder denkt zij dat sommige Afrikaanse landen, zoals Senegal, troepen zullen leveren. Frankrijk kan direct duizend manschappen sturen en later, indien noodzakelijk, deze met nog eens duizend aanvullen, aldus een Franse gezant. De meeste landen van de West-europese unie (WEU) bleken vrijdag vooralsnog niet bereid militairen te leveren voor de door de Fransen beoogde vredesmacht.

De strijd in de burgeroorlog in Ruanda is vrijdag dramatisch verscherpt. Regeringsgetrouwe Hutu-milities bestormden een hotel in de hoofdstad Kigali waar vijfhonderd Tutsi-vluchtelingen door VN-soldaten werden beschermd. Tegelijkertijd trachtte Frankrijk steun te krijgen voor een plan om militair in te grijpen in de Ruandese burgerstrijd.

Een VN-woordvoerder zei dat waarschijnlijk veel vluchtelingen in het hotel zijn vermoord, maar het aantal slachtoffers staat niet vast. Leden van de militie, die verantwoordelijk wordt gesteld voor de moord op vijfhonderdduizend mensen in Ruanda, waren met ongeveer zestig man het Hotel Mille Collines binnengedrongen, meldde de Franse zender RFI. De militieleden verdreven de Blauwhelmen van de VN en openden het vuur.

De actie was een vergelding voor de bestorming van een kerk door de rebellen van het Patriottische front (FPR). De Tutsi-rebellen drongen eerder deze week bij een nachtelijke commandoactie in de kerk van de 'Heilige Familie' in het stadscentrum binnen en bevrijdden honderden vluchtelingen. In een konvooi brachten ze de vluchtelingen weg uit de zone van de regeringstroepen. In de kerk hadden soms tot 2500 Tutsi's een toevlucht gezocht voor de Hutu-milities.

Bij een mortieraanval op een VN-voertuig op twintig km buiten Kigali, in door de rebellen gecontroleerd gebied, kwam vrijdag een VN-militair uit Uruguay om het leven en werd een soldaat uit Bangladesh gewond. De VN-troepen moesten in Kigali wegens de felle gevechten de beoogde evacuering van driehonderd andere burgers onderbreken.

In Noord Ierland: Drie doden door politiek geweld

BELFAST — Het politieke geweld in Noord-Ierland eiste vrijdag opnieuw drie doden.
Een rooms-katholieke taxichauffeur en een protestantse arbeider kwamen om bij aanslagen van paramilitaire groepen. Bovendien stierf in een ziekenhuis een man die donderdag ernstig werd gewond bij een aanslag van INLA, een afsplitsing van het verboden Ierse republikeinse leger (IRA), in de wijk Shankill Road in Belfast. Hij was het tweede dodelijke slachtoffer van de aanslag.

Bezoek Nederlands fregat Willem van der Zaan

KRALENDIJK — Vanaf maandag 20 juni zal het Nederlandse fregat Hr.Ms. Willem van der Zaan een informeel bezoek brengen aan Bonaire. Het schip blijft drie dagen op Bonaire. Op dinsdag mag het publiek een kijkje komen nemen van 2 tot 5 uur 's middags.

De Willem van der Zaan is het tweede schip uit een serie van acht moderne zogenaamde M-fregatten. Dat is een nieuwe klasse die genoemd is naar de Schout bij nacht Karel Doorman. Het 122 meter lange met een waterverplaatsing van 3200 ton metende schip is in dienst van de Koninklijke Marine sedert november 1991. Aan boord is een helicopter van het type 'Lynx'.

Het fregat is een zogenaamd 'multi-purpose' schip en kan dus voor meerdere doeleinden ingezet worden. In principe is het fregat bestemd voor het begeleiden van konvooien op zee en met name in het noordelijk deel van de Atlantische Oceaan. De voornaamste taak van het schip is duikbotenbestrijding, oppervlakte oorlogvoering en luchtverdediging. Voor de onderzeebootbestrijding is het schip uitgerust met een passiesonor. De aan boord opgestelde sensoren en wapensystemen kunnen op lange en korte afstand gebruikt worden.

Nu doet de Hr.Ms. Willem van der Zaan dienst als stationsschip in het Caribisch gebied voor de tijd van 6 maanden. Tijdens die periode zal het schip naast de defensieve taak van de Nederlandse Antillen en Aruba ook deelnemen in de internationale V.N.-handelsblokkade bij Haïti.

Aden weer beschoten: 48 doden

Zuid-Jemen wil spoe[...] vergadering van V-r[...]

ADEN/GENÈVE — Zuid-Jemen wil een spoedzitting van de VN-Veiligheidsraad (V-raad) over de burgeroorlog in Jemen. De minister van Buitenlandse zaken van Zuid-Jemen, Abdullah al-Asnaj, reist daarvoor vrijdag met premier Haider Abu Bakr al-Attas naar New York.

Bijna duizend mensen hebben donderdag de Zuidjemenitische hoofdstad Aden, die wederom doelwit was van artilleriebeschietingen door Noord-Jemen, met een boot verlaten. Tegelijkertijd drong de Arabische liga er bij Noord- en Zuid-Jemen op aan gehoor te geven [...] oproepen tot een sta[...] vuren in de inmidd[...] zes weken durende [...] oorlog.

Aan boord van h[...] waren ongeveer acht[...] buitenlanders, voorn[...] hotelpersoneel, lerar[...] denten. Het gaat om [...] uit de Jemen omr[...] Arabische landen, [...] Filipino's en [...] Cubanen, Polen, Br[...] Amerikanen. Op h[...] zaten verder bijna [...] derd Jemenieten. H[...] wordt vrijdagmorge[...] bouti verwacht.

De artilleriebesch[...] op een woonwijk in [...] rden van Aden verr[...] bewoners in hun sla[...] 47 mensen werden [...] onder wie negen le[...] een gezin. Enige t[...] mensen raakten [...] Woonhuizen werd[...] woest. Ook het vlieg[...] Aden werd aang[...] Twee vliegtuigen vo[...] bombardement uit. [...] deze aanval slachto[...] gevallen is niet beke[...]

De Arabische liga [...] derdag in een verkla[...] secretaris-generaal [...] Abdel Meguid i[...] overleg te voeren [...] partijen in het confli[...] VN-Veiligheidsraad [...] De liga dreigde met [...] tionale stappen in[...] partijen niet spoe[...] bestand overeenkom[...] 'zouden maat[...] kunnen worden gen[...] het Jemenitische v[...] stiger schade zou toe[...] Beide zijden [...] ophouden met de [...] wat rest van de kr[...] het Jemenitische, [...] beschermen'.

Doodvonnis v[...] leider extreme[...] groep Algerije

ALGIERS - Een [...] rechtbank [...] Layada, de leider v[...] gewapende fund[...] listische groeperi[...] dood veroordeeld [...] "samenzwering t[...] staat", "bedreigin[...] eenheid en veilig[...] Algerije" en "vers[...] van doden verw[...]

De leider van ze[...] islamitische strijder[...] afgelopen jaar, in [...] gearresteerd en aan [...] uitgeleverd.

...verwacht van Russische legerleiding:

...in: Strijdkrachten naar ... miljoen man terug

...OU — Het Rode ... bestond ooit uit 4,5 ... man. Het Russi... ... maar zal nog ... in de mili... waarvan de ... van de hervor... het land ... premier, ... en de ... mili... complex, ...ident Boris Jeltsin ...p doorgehakt. Voor ... wordt geen cent ...getrokken en het leger moet terug van 2,2 naar anderhalf miljoen man.

De meest verouderde schepen en uitrustingen gaan naar de schroothoop en officieren moeten eerder met pensioen. Het evenwicht tussen de verschillende strijdkrachten blijft globaal gehandhaafd — ongeveer twintig procent voor de marine, dertig procent voor de luchtmacht en vijftig procent voor het leger — maar de afschrikking zal meer, zoals in het westen, uitgaan van de marine en kernonderzeeërs.

Jeltsin staat voor de gigantische taak de strijdkrachten verder te hervormen, waarbij hij stuit op het verzet van de militairen die verandering van strategie noch het verlies van hun privileges accepteren.

...hold ziet in 1994 ...winst stijgen

...Het detail... Ahold ... Albert ...os, Gall + Gall) ...het eerste kwar... ...jaar de netto... ...vergeleken met ... vorig ... procent zien ... Nf 96,2 tot Nf ...

...resultaat ging ... procent omhoog ... miljoen. In Neder... ...bedrijfsresul... ...vooruit ... miljoen. In ...bedrijfs... Nf 162 miljoen ... vorig ... ver... ...Portugese ... Dois en Feira ... ...Nf 8,6 ... van 7,8 ... 2,5 procent veroorzaakt door de hogere omrekenkoers van de dollar. De winst per aandeel nam met drie cent toe tot Nf 0,95. In Nederland nam de omzet met 2,8 procent toe tot Nf 4,2 miljard. Zowel bij Albert Heijn als bij Schuitema was sprake van een hogere omzet en maar een geringe toeneming van het marktaandeel. Ook speciaalzaken Ahold behaalde een hogere omzet, terwijl bij grootverbruik Ahold door afstoting van verliesgevende omzet een geringe daling optrad.

In overig Europa bedroeg de omzet Nf 338 miljoen (eerste kwartaal 1993: Nf 234 miljoen). Deze toeneming is met name toe te schrijven aan de Portugese supermarkten en hypermarkten. De omzet in de Verenigde Staten steeg met 5,5 procent naar 2,1 miljard dollar.

FINANCIEEL NIEUWS

Damraks AEX op dieptepunt

AMSTERDAM - De aandelen- en obligatiekoersen op de Amsterdamse effectenbeurs zijn vrijdag nog verder weggezakt. De AEX-index eindigde 3,12 punten lager op 392,62, een dieptepunt voor dit jaar. Donderdag moest de index al ruim vijf punten inleveren. KPN ging vrijdag nog eens veertig cent omlaag, waardoor de slotkoers op Nf 49,30 belandde. Dat is 45 cent onder de introductiekoers.

Handelaren schreven de koersdalingen toe aan de inspanningen van beleggers op de optiemarkt, vooral tussen half vier en vier uur. Om vier uur liepen de juni-opties op de Amsterdamse EOE-index af. Met het oog op die expiratie had een aantal beleggers belang bij een lagere index. Verder kwam er wat druk van de obligatiemarkt, die als gevolg van een lagere koers van de bundfutures in Londen, een verdeeld beeld liet zien. Vrijdagmorgen was er nog wel sprake van enige vriendelijkheid op de vastrentende markt.

De dertigjarige 7,5 procent staatslening sloot nog wel 0,35 punt hoger op 97,45 en de tienjarige (6,75 procent) krabbelde nog 0,07 punt op, maar veel ander papier gaf een dubbeltje prijs.

Het KPN-aandeel kon zich niet aan de mineurstemming onttrekken. Vrijdag werden twee miljoen aandelen KPN verhandeld. Sommige handelaren ... aandeel KPN ... "ABN AMRO ... ...ard ... zijn ... tevreden omdat zij te weinig KPN naar hun zin hebben toegewezen gekregen. Ze denken nu: krijg de kolere maar, we flikkeren ze eruit."

De banken hebben misschien wat vraag proberen te creëren door de institutionele beleggers zo karig te bedelen bij de toewijzing, aldus een handelaar. De grote instellingen hebben volgens beursspecialisten maar dertig tot veertig procent van hun vraag gehonoreerd gezien. "Aan de andere kant moeten de instituten het aandeel natuurlijk wel hebben."

Hier en daar moesten fondsen op de hoofdmarkt flink inleveren. De wat hogere dollar kon voor hen niets betekenen. Chemiereus AKZO Nobel daalde Nf 1,70 in koers tot Nf 205 en de geplaagde producent van OMO, het Unilever-concern, zag zijn koers nog eens Nf 2,20 afbrokkelen tot Nf 189,50. Havenfonds Pakhoed verloor Nf 1,30 en zakte tot Nf 46,10. CSM was een gulden slechter op Nf 64,60. Uitgever Elsevier moest het met Nf 3,20 minder doen op Nf 159,40 en Wolters Kluwer raakte Nf 2 kwijt op Nf 107,40.

Ook de financiële waarden konden de dans niet ontspringen. ABN AMRO liet zich vier dubbeltjes ontfutselen en moest het weekeinde in op een koers van Nf 58,90, ING ging twee kwartjes omlaag tot Nf 76,60. Aegon en Fortis waren Nf 0,70 zwakker op respectievelijk Nf 95,40 en Nf 70,60.

AHOLD, dat donderdag een 14,7 procent hogere eerstekwartaalwinst bekendmaakte, wist twee dubbeltjes beter te worden op Nf 48,70. Ook Heineken ging omhoog, twee kwartjes tot Nf 219. Belegger..., die donderdag nog tegen de stroom in twee kwartjes verdiende, eindigde op een verlies van negen dubbeltjes op Nf 38,20. Luxaflex-producent Hunter Douglas klom drie dubbeltjes tot Nf 74.

Na verklaring Conference board:

Dollar omlaag

NEW YORK — Leek het er eerder op de dag in Amsterdam nog op dat de dollar de weg omhoog had ingeslagen na enkele dagen van gestage koersverliezen, in New York sloeg de stemming vrijdagavond helemaal om. In korte tijd ging er maar liefst drie cent van de koers af, waardoor de dollar belandde op Nf 1,8010. Dat is 6,5 cent lager dan vorige week vrijdag. In Amsterdam was de koers eerder op de dag met bijna een halve cent opgelopen tot Nf 1,8310.

De koersdaling vond binnen enkele minuten plaats. De oorzaak lag in de ramingen van de *Conference board*, een onafhankelijke onderzoekscommissie van het Amerikaanse bedrijfsleven. Deze commissie liet vrijdag weten dat de dollarkoers de komende anderhalf jaar weleens tien procent zou kunnen dalen en eind 1995 op ongeveer Nf 1,65 zou kunnen staan.

Normaal gesproken hebben de ramingen van de *Conference board* niet of nauwelijks invloed op de dollarkoers. Er heerst onder de dollarhandelaren op het ogenblik echter tamelijk wat onzekerheid — de dollar wil maar niet omhoog, hoewel de rente weer aan het stijgen is — en daardoor kwamen de mededelingen van de *Conference board* dit keer wel aan.

De adviescommissie baseerde haar ramingen op de uitkomst van computerberekeningen. Verder liet zij weten dat de verhoudingen tussen de rentetarieven in de Verenigde Staten en Duitsland op het ogenblik in het voordeel van de Duitse mark spreken.

De koersdaling van de dollar kwam tot stand door geruchten dat de Amerikaanse Centrale banken ingrepen met dollaraankopen. Hoewel dit niet werd bevestigd, waren de geruchten alleen al voldoende om de dollarkoers wat later tijdens de handel zelfs iets op te trekken.

Dow Jones 34,55 punten achteruit:

Wall Street: zwak einde van de week

NEW YORK — De effectenbeurs van New York is de week zeer zwak geëindigd. De Dow Jones-index van de dertig toonaangevende fondsen gleed met 34,55 punten onderuit tot 3776,79 punten. De omzet bedroeg 365 miljoen aandelen na 255 miljoen op donderdag. De grote omzet hield verband het met aflopen van drie termijncontracten, het zogenoemde *triple whitching hour*.

Het was allemaal negatief nieuws dat de klok sloeg, met voorop het stijgen van de lange rente. Een belangrijk geachte index van grondstoffenprijzen in de VS ging stevig omhoog, wat de mogelijkheid van meer inflatie en dus hogere rente inhoudt. Hogere rente is slecht voor de obligaties, die dan ook omlaag gingen en de aandelenkoersen in hun daling meesleepten.

De grote daling van de dollarkoers was in de ogen van de aandelenhandelaren ook al geen positief nieuws. Boeing moet verlies incasseren omdat de vliegtuigbouwer ontslagen aankondigde bij zijn helikopterfabriek. UNisys deed het slecht omdat het computerconcern een teleurstellende inkijk had gegeven in zijn tweede-kwartaalresultaten.

Doden in Aden bij noordelijke aanval

ADEN — Zeker vier mensen hebben in de nacht van vrijdag op zaterdag het leven verloren, toen Noord-Jemen verscheidene raketten afvuurde op de wijk Tawahi in de Zuidjemenitische hoofdstad Aden.

In het belangrijkste ziekenhuis van Aden zijn vijf gewonden opgenomen. Ook in het militair ziekenhuis Ba-Sahib ligt een aantal gewonden, hebben medewerkers van het ziekenhuis meegedeeld.

MENSEN

■*WILLEMSTAD — Gisteren vond in de aula van de UNA de buluitreiking plaats van de Technische en Sociaal-Economische Faculteit. Bij de Technische Faculteit haalden twee studenten de eindstreep, bij de Sociaal-Economische ging het om vijf studenten. Op de foto een van de studenten met links de decaan van de Sociaal-Economische Faculteit, mr. Carl Camelia, en rechts rector magnificus mr. Elmer Joubert.*

Gen nierziekte ontdekt

In de jarenlange speurtocht van wetenschappers is het gen ontdekt dat verantwoordelijk is voor de nierziekte. De onderzoekers spreken van een doorbraak, omdat de ontdekking de weg opent naar gericht ingrijpen door artsen in het langzaam verlopende en voor de patiënt zeer belastende ziekteproces.

In Nederland hebben ongeveer 14.000 mensen een erfelijke aanleg voor de aandoening. Een kind van een patiënt heeft 50 procent kans de aanleg voor deze ziekte te erven. Bij de aandoening groeien de vochtblazen in de nieren heel langzaam. In de loop van tientallen jaren komt het normale nierweefsel steeds meer in de verdrukking. Dit leidt tot achteruitgang van de nierfunctie. Op een gegeven ogenblik werkt het orgaan zo slecht dat dialyse of transplantatie nodig is. De aandoening is daardoor een van de duurste erfelijke ziekten.

Eetbare kaaskorst

Een **eetbare kaaskorst**, een smaaktest voor radijsjes en een ouderdomsremmer voor tomaten. Recente uitvindingen van een Nederlands onderzoekscentrum. Ontwikkeld ten behoeve van de veeleisende consument. En de noodlijdende producent.

De agrarische sector zit in een diep dal. De bulk aan groenten, bloemen, zuivel en vlees waarmee decennia achtereen succes werd geboekt op de internationale markt, stuit op zware concurrentie. Andere landen hebben inmiddels ook ontdekt hoe ze varkens moeten houden, tomaten moeten telen en kaas moeten maken. Soms zelfs beter dan de Nederlandse boer en tuinder.

Het onderzoekscentrum vindt dat de sector vernieuwde, innovatieve produkten op de markt moet brengen. Geen bulk, maar produkten met een hoge toegevoegde waarde.

Zo heeft het instituut een *dipsticktest* ontwikkeld om in luttele seconden de smaak van groenten vast te stellen. De test is vergelijkbaar met een zwangerschapstest, waarbij urine op een geprepareerd strookje wordt gedruppeld. In dit geval kan met wat geperst groentenat worden vastgesteld of de witlof of radijs bij de consument in de smaak zal vallen.

Een ander nieuwtje betreft de kaaskorst, tot nog toe steeds gemaakt van onverteerbaar plastic. Een eetbare *coating*, gemaakt van plantaardige eiwitten, is nu ontwikkeld. Binnen afzienbare termijn hoeft de consument niet meer te hannesen met een mesje om de kaas uit zijn jasje te bevrijden: Hij kan met korst en al worden verorberd.

Ook is een nieuwe verpakking voor tomaten ontworpen, zodat de vrucht beter houdbaar blijft. Dankzij deze 'ouderdomsremmer' kan de tomaat straks in een later stadium worden geplukt, maar belandt hij toch nog vers op het bord van de consument. De techniek is ook op bloemen toepasbaar.

Married

Nazanin Hafezi

and

Roald Antonius Hubert Smeets

June 17, 1994

Montreal, Quebec, Canada

Spanje's trots verwaarloosd

Het Prado, een van de beroemdste musea ter wereld op het gebied van de **klassieke schilderkunst**, blijft weinig bespaard. Twee voormalige directeuren van het museum in Madrid menen dat een in 1990 ontdekt meesterwerk van Diego Velázquez niet door hemzelf gemaakt is. Velázquez is een van Spanjes grootste schilders.

Het tot voor kort onbekende meesterwerk de Onbevlekte Ontvangenis van Maria van de zeventiende eeuwse schilder zou op 6 juli in Londen voor een bedrag van ruim 18 miljoen gulden worden geveild. Het Prado en het Spaanse ministerie van Cultuur verkeren momenteel in grote twijfel of het schilderij wel naar Sotheby's moet gaan. Het veilighuis overweegt de verkoop af te gelasten.

Een ex-directeur van het museum zegt dat het kunstwerk gemaakt is door een andere zeventiende eeuwse schilder, de uit Granada afkomstige Alfonso Cano.

De controverse komt het museum slecht uit. Het aanzien van het museum is al sterk verslechterd door de bouwvallige staat. Het dak van het Prado is lek. Vorig jaar oktober druppelde regenwater de zaal binnen waar de meesterwerken van Velázquez zijn opgehangen. Het favoriete schilderwerk van Spanje, *Las Meninas* (de hofdames), kon op het nippertje van de schadelijke invloeden van de neerslag worden gered.

Een van de grootste problemen is het gebrek aan geld, waardoor het nog maar de vraag is of de geplande reorganisatie en herstructurering van het museum ook van de grond komt. Het Prado krijgt per jaar slechts vijf miljoen gulden van de overheid. Het Louvre in Parijs, waaraan het Madrileense museumbestuur zich graag spiegelt, heeft een jaarlijks budget van 2,5 miljard gulden. Het Prado heeft slechts drie conservators. Ter vergelijking: Het Louvre heeft er 70 en het Metropolitan Museum of Art in New York 100.

Oud-leerlinge Radulphus geslaagd

WILLEMSTAD — Elizeth Louise Labega, oud-leerlinge van het Radulphus college, ontving onlangs een graad in de kunst aan het Hollins College, Roanoke in de Verenigde Staten. Eerder haalde zij diploma's voor Frans en Spaans. Labega, dochter van Victor Labega en Cecilia Pereira, wil zich gaan specialiseren als vertaalster.

Om de bal of om de lol

■*Het WK is behalve voetbal ook heel veel feestvieren. Een carnavalsparade trok door Michigan Avenue in Chicago, waaronder ook een replica van de Duitse Brandenburger poort.*

Vroege vaststelling mongolide kind

Het is mogelijk al in de tiende week in plaats van de vierde maand van de zwangerschap vast te stellen of het kind het **syndroom van Down** heeft. Alle zwangeren, ongeacht hun leeftijd, zouden voor een bloedtest in aanmerking moeten kunnen komen waarmee het risico een zogenoemd mongooltje te krijgen, kan worden vastgesteld.

Is de kans groot, dan kan de vlokkentest of een vruchtwaterpunctie volgen. Die geven meer zekerheid over het kind. Bij vrouwen van 36 jaar en ouder neemt het risico op een kind met het syndroom van Down sterk toe. Deze vrouwen komen dan ook in aanmerking voor een vruchtwaterpunctie. Deze selectiemethode is onzorgvuldig omdat maximaal 30 procent van alle mongoloïde kinderen zo wordt gevonden. Het onderzoek is niet zonder risico: in 0,5 procent van de gevallen volgt een miskraam.

Voordeel van een test binnen twee maanden is dat een eventuele zwangerschapsonderbreking minder ingrijpend is dan wanneer dit in de vierde maand plaatsvindt.

175 keer opgepakt

Een 34-jarige **winkeldief** uit Rotterdam bezorgt de politie heel wat kopzorgen. Onlangs werd hij voor de 175ste keer opgepakt toen hij babyartikelen uit een supermarkt ontvreemdde.

Hij vierde zijn jubileum in een politiecel, maar niet voor lang. Een dag later werd hij weer vrijgelaten omdat winkeldieven volgens de wet niet langer dan drie dagen vast gehouden mag worden, in afwachting van een rechtszaak.

De hardleerse dief heeft het record winkeldiefstal niet gebroken. Dat staat op naam van een man die de politie enkele maanden eerder oppakte. Hij heeft tweehonderd arrestaties voor hetzelfde vergrijp achter de rug. Ook deze man loopt weer vrij rond, in afwachting van zijn rechtszaak.

Voor de uitvoering van de tien meest urgente grote **Europese werken**, waaronder de aanleg van de Betuwelijn zal er zeker nog 8,7 tot 10,8 miljard gulden op tafel moeten komen. Dat geld is er niet, er is een tekort van 4 miljard.

Particuliere investeerders zijn door de tegenvallers bij de aanleg van de kanaaltunnel zijn ze enigszins kopschuw geworden voor grootschalige projecten. De kanaaltunnel heeft de houding van de financiële markten en andere instellingen drastisch gewijzigd.

Toekomst stier Herman onzeker

De toekomst van de genetisch gemanipuleerde stier **Herman** is uiterst onzeker geworden. Het genetisch experiment met de wereldberoemde stier in Nederland heeft tot nu toe steeds op steun van de overheid kunnen rekenen. De Tweede Kamer wil echter het experiment herzien. Die heeft in 1992 goedkeuring verleend omdat het experiment tot doel had medicinale melk te ontwikkelen voor zieke baby's of aidspatiënten. Deze week is vast komen te staan dat commerciele motieven ten grondslag liggen aan het experiment. Het bedrijf dat de stier 'ontwikkelde' wilde in samenwerking met het zuivelbedrijf Nutricia een vervanger voor moedermelk ontwikkelen ten behoeve van gezonde baby's tot ... maanden.

Herman is inmiddels vader van een vijftigtal nakomelingen. Zijn dochters kunnen volgend jaar voor het eerst worden gemolken. Dan blijkt ook of het experiment geslaagd. Als het experiment wordt stopgezet, wordt het voortbestaan van de stier en zijn kinderen onzeker.

Tom Poes en de Gezichtenhandel

door **Marten Toonder**

4274 — Tom Poes en de plamoen liepen de weg af, die naar het kasteel leidde. Ze zagen de lichten flauwer worden, zodat het fraaie bouwwerk tenslotte geheel in de duisternis verdween. En toen ze beneden kwamen stond daar weer de vervallen ruïne.

"Nu is alles weer zoals het was", sprak de plamoen met gesmoorde stem. "Mij rest slechts deze oude bouwval waar niemand zal komen. Hier zal ik verder in eenzaamheid het lot van een plamoen moeten dragen".

"Kom, kom", zei Tom Poes. "Niet zo somber. Ik weet iets beters. Als u dan geen gastheer meer kunt zijn kunt u immers een tijdje gast worden! Ga maar met mij mee".

Dit voorstel lokte de ander eerst wel aan, zodat hij vol goede moed over het bospad voortstapte. Maar toen ze de zoom van het woud bereikten en het buiten van de Cantecler in de dageraad zagen liggen aarzelde hij.

"Ik durf niet verder", zei hij angstig. "Ik heb die markies en vele anderen in het ongeluk gestort. Hoe kan ik nog ooit iemand onder ogen komen?"

"Dat moeten we nu juist uit zien te vinden", zei Tom Poes. "Kom". En hij trok zijn metgezel mee het daglicht in.

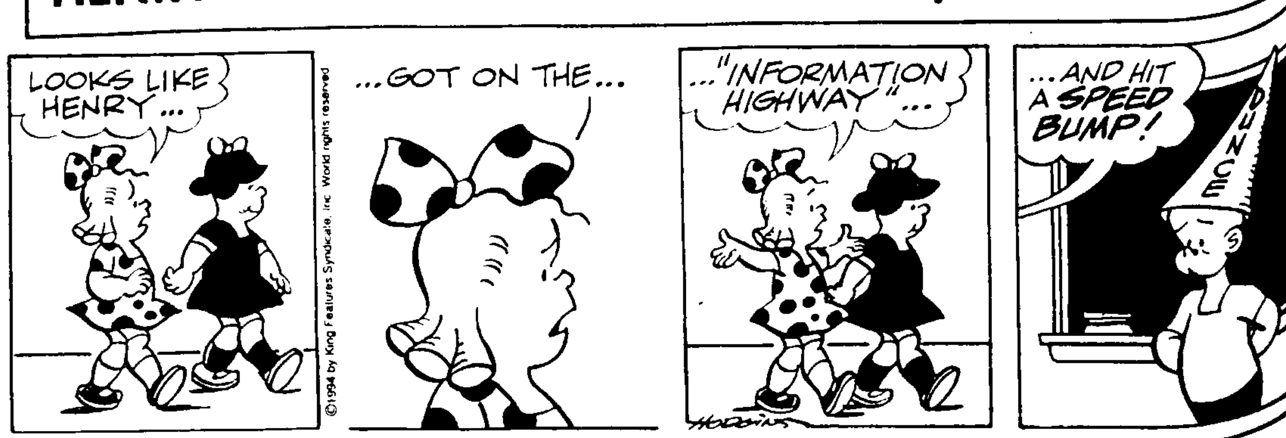
Op datzelfde ogenblik stond de heer de Cantecler voor de spiegel in zijn slaapvertrek. Vol walging tastte hij naar het gelaat van oude lappen dat aan de wand hing om dat voor zijn eigen leeg gezicht te hangen. Maar halverwege verstarde hij en staarde ongelovig in de spiegel.

"Parbleu!" zo prevelde hij. "Wat zie ik daar? Ik heb mijn eigen, nobele trekken weer terug!"

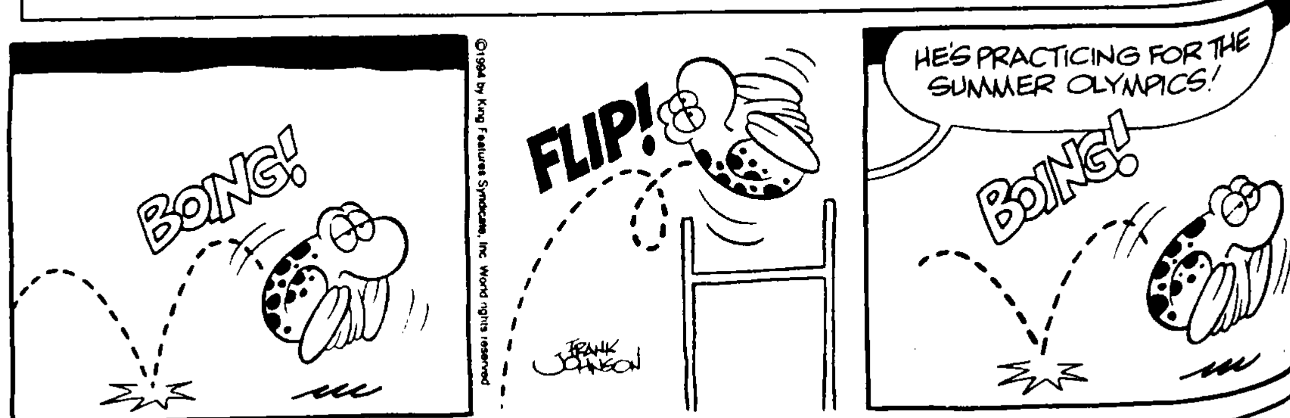
Toen liet hij zijn voddig masker vallen en glimlachte.

"Die dekselse plamoen", zei hij tot zichzelf. "Hij heeft een schelmenstreek met mij uitgehaald. Wat een rakker, om mij, een Cantecler de Barneveldt, voor aap te zetten. En dat tegenover het grauw! Eh bien, hij zal er meer van horen!"

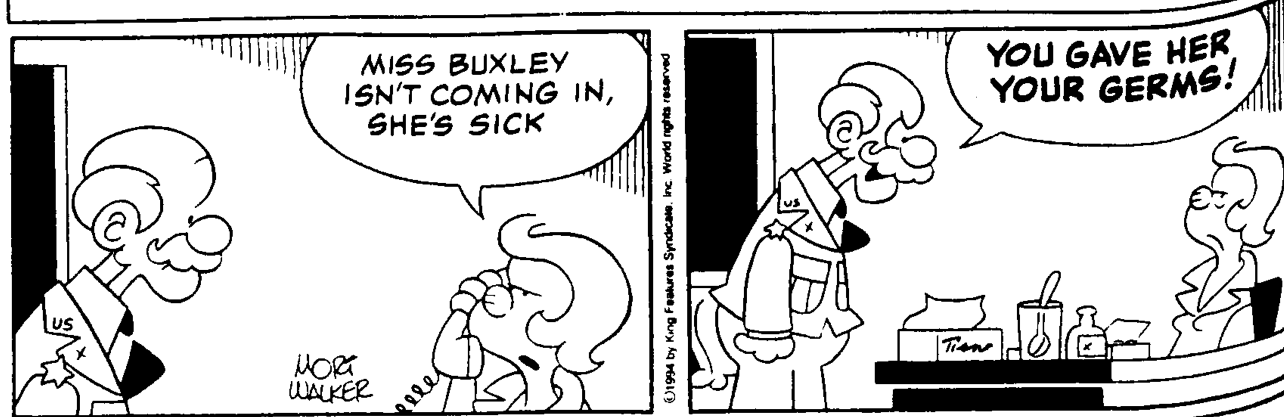
HENRY ® By Dick Hodgins

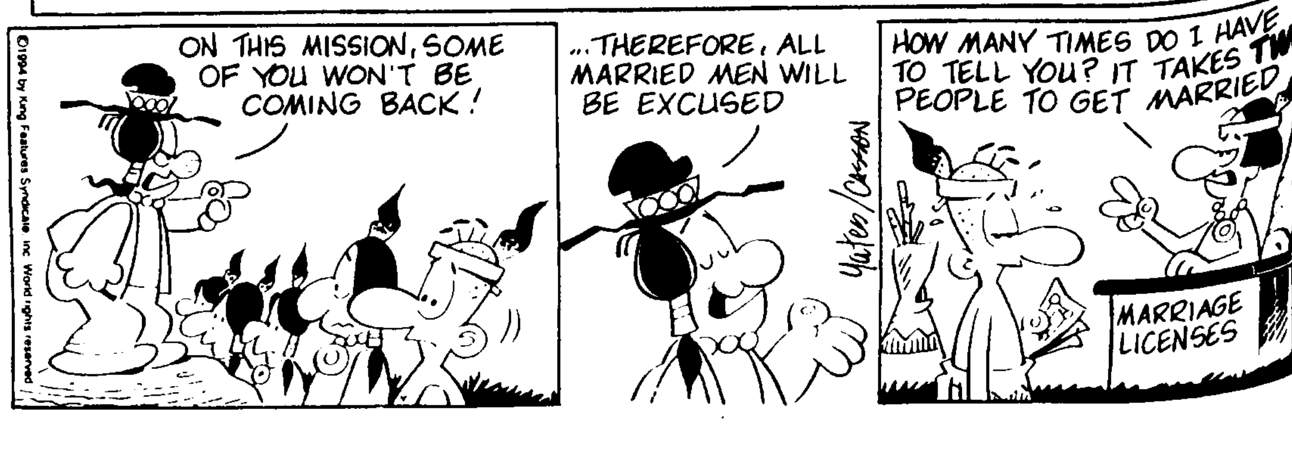
BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

...ENDA

...DISCHE ...NSTEN

...RTSEN

...ENST ARTSEN

[illegible]

...KUNDIGE

...DE DISTRICT

...DE DISTRICT

...RICT BAN-

...PLEGING

...KRUIS ...EGING

681000. Kantooruren: 07.00-16.30 uur.
Voor de wachtzuster gelieve tel.: 603661 te bellen na 17.00 uur.
Tel. spreekuur in ieder wijkgebouw: dagelijks van 08.00-08.30/14.30-15.00 uur.

* Huize Helman Otrobanda: tel.: 628288; spreekuur: woensdag van 09.00-11.00 uur.
* Sta. Maria 17: tel.: 682344; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
* Wijkgebouw Bonam: tel.: 371865. spreekuur: dinsdag van 09.00-11.00 uur. Sokudi: tel.: 367824.
* Sentro Mediko Montagne Abao: tel.: 673711; spreekuur: woensdag van 09.00-11.00 uur.
* Kaya Fensu 9 (Koraal Specht): tel.: 618577; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
* Wijkgebouw Suffisant: tel.: 687707; spreekuur: donderdag van 09.00-11.00 uur.
* Wijkgebouw Sta. Rosa: 671628; spreekuur: dinsdag van 09.00-11.00 uur.
* Inloopspreekuur voor zuigelingen- en kleuterzorg: vrijdag van 08.00-10.00 uur. Hoek Vondelstraat/ Nilda Pintostraat. Tel.: 373584.

STICHTING NEUTRALE WIJKVERPLEGING

kantoor Gosieweg 15: P.O. Box 3619. Tel.: 692231/692232. Fax: 682709; geopend van 07.00-17.00 uur.
Kantoor Bandabou: Silberie Kavel 16; open van 08.00-16.00 uur. Tel.: 649422.
Voor de wachtzuster vanaf 17 juni om 17.00 uur t/m 24 juni om 07.00 uur gelieve tel.: 685381 of page 310-1179 te bellen.

KRAAMKLINIEK RIO CANARIO

Schottegatweg Noord 43. P.O. Box 3619. Tel.: 691836/ 692510. Fax: 691683; voor informatie over prenatale zorg en zorg gedurende en na de bevalling.
Consultatiebureau zuigelingen: iedere donderdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
Consultatiebureau peuters: iedere dinsdagmiddag van 12.30-14.45 uur.

STICHTING WIJKVERPLEGING BANDABOU

Fontein 35, tel.: 648077/648387; open van maandag t/m vrijdag van 07.00-17.00 uur. Voor de wachtzuster gelieve tel.: 649641 of 601780 te bellen.
uur.

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST

ZATERDAG

Otrobanda:
Union, Breedestraat 137. Tel.: 623575.
Punda:
Popular, hoek Maduro-/Columbusstraat. Tel.: 611269/612376.

ZONDAG

Otrobanda:
Otrabanda, Winkelcentrum Colon. Tel.: 625633-34-35.
Punda:
Sta. Rosa, Sta. Rosaweg 56. Tel.: 377679/ 377650.

DIVERSEN

BELANGRIJKE NUMMERS (voor noodgevallen)

Ambulance:	112
Politie:	114
Brandweer:	114
Hospitaal:	624900
Aidslijn:	128
Kodela:	135

VERLOF BEGRAFENIS

(afgifte van 10.00-14.00 uur)
zaterdag 18 juni:
E. Cannister, Schottegatweg Oost 25.
zondag 19 juni:
H. Andrade, Schelpwijk Kaya B-9.

HEEFT U HULP NODIG?

Bel SOS-lijn 127!

NOODGEVALLEN/ VERMISSING OP ZEE

Telefoon: 637911 (RCC)
24 uur per dag bereikbaar!

STICHTING PROTESTANTS KOOPVAARDIJWERK

(Curaçao Seamen's Mission)
Emancipatie Boulevard 42. Tel.: 375317. Open op dinsdag t/m zaterdag van 20.00-22.30 uur. Radioprogramma: elke vrijdag via Radio Hoyer II van 19.05-19.30 uur.

FUNDASHON LECHI DI MAMA KORSOU

Voor informatie tel.: 672299, 375023 of 378542.

LUCHTPOSTSLUITING POSTKANTOOR GROOT KWARTIER

Nederland: voor gewone stukken: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag om 11.30 uur; woensdag om 10.15 uur. Voor aangetekende stukken één uur van tevoren.
Suriname: voor gewone stukken: dinsdag en vrijdag om 17.30 uur en zaterdag om 10.45 en 17.00 uur.
De Verenigde Staten en Europa (op zaterdag): voor aangetekende en gewone poststukken om [illegible] en 15.45 uur.
[illegible] zaterdag van 07.00-15.00 uur open.

THORAX CENTRUM

(Jan Noorduynweg naast UNA. Tel.: [illegible])
openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor spoedgevallen tel.: [illegible]17.

STICHTING DIERENBESCHERMING CURAÇAO

Het Dierenasiel Parera (tel.: 664200/ fax: 377719) is open van maandag t/m vrijdag 08.00-12.00/13.00-17.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur; zondag gesloten.

DIERENARTS

Voor spoedgevallen gelieve te bellen: 61[illegible] (Veterinaire Dienst) voor de dienstdoende arts.

MAANDAG

TOERISTENSCHIP
11.00-20.00 uur *Seawind Crown* (AUA).

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lanbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned).
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 11.30 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Coromoto): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 11.00 (Spaans), 17.00 en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.: 19.30 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes); zon.: 10.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONASTERIO 'MAMA DI DIOS' (Scherpenheuvel 3): maan. t/m zat.: 08.00 uur; zon.: 10.30 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
Santa Ana: zon.: 08.00 en 19:00 uur.
Santa Famia: zon.: 06.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18:30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30. 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.00 uur.
SOTO; zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): zat.: 07.00 en 19.00 uur; zon.: 08.00, 10.00 (speciaal voor vaderdag) en 19.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): zat.: 18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
SERU FORTUNA: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 uur.
TERA CORA: zon.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30 uur.
WISHI (H. Teresita): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE

MORAVIAN CHURCH
(Geerdsbeerseweg, Mundo Nobo)
zaterdagavond 19.00 uur zangdienst.
zondagmorgen 09.30 uur preekdienst.
(Emmy Berthold kleuterschool, Suffisant)
zondagavond 18.00 uur Papiamentse dienst.

GEREFORMEERDE KERK

Groot Kwartier
08.30 uur dienst en HA.
16.30 uur dienst.
Muizenberg/Stenenkoraal
10.00 uur dienst en HA.
Buena Vista
10.15 uur dienst en HA.
Santa Rosa
10.00 uur dienst en HA.
19.00 uur samenkomst.

VERENIGDE PROTESTANTSE GEMEENTE VAN CURAÇAO

Ebenezer Church
(Oranjestraat 111)
09.30 uur *Father's Day* (H.C.): Rev. B. van Dijken.
Fortkerk
(Fort Amsterdam)
09.30 uur de heer J. van Eenennaam.
Emmakerk
(Rio Canario)
09.30 uur ds. P. v/d Waal.

NOACH-KAPEL

zaterdag om 19.00 uur kerkdienst (Ned.) (Mahaaiweg Parera).

VOLLE EVANGELIE GEMEENTE YUBIA BENDITA

zondag om 19.00 uur dienst tevens crèche en zondagschool - Weg naar Bullenbaai z/n. (tel.: [illegible]).

NIEUW-APOSTOLISCHE KERK

Aanvangstijd van de dienst: zondag om 16.00 uur - Kaya G Mahuma 439.

BAKHUIS MINISTRIES

zondag om 10.00 uur dienst - Landhuis Mount Pleasant.

AE (kanaal 73)

ZATERDAG

19.00 Bob Vila Home Again
19.30 Bob Vila Home Again
20.00 *Movie:* Nun's Story
23.00 Comedy on the Road

ZONDAG

19.00 To Be Announced
20.00 *Movie:* Framed
22.00 Poirot
23.00 Instant Comedy No. 2

CBS (kanaal 75)

ZATERDAG

19.00 Entertainment Tonight
20.00 Dr. Quinn, Medicine Woman
21.00 Harts of the West
22.00 Walker, Texas Ranger
23.00 News
23.30 Andy Griffith

ZONDAG

19.00 60 Minutes
20.00 Murder, She Wrote
21.00 *Movie:* Taking Back My Life: The Nancy Ziegenmeyer Story
23.15 CBS News
23.30 Amen

ABC (kanaal 77)

ZATERDAG

19.00 News
19.30 NY Views
20.00 Movie
22.00 Commish
23.00 News
23.30 Movie

ZONDAG

19.00 Home Videos
19.30 American Funniest People
20.00 Lois & Clark
21.00 Movie
23.00 News
23.30 Movie

CINE (kanaal 83)

ZATERDAG

19.00 *Movie:* Give My Regards to Broad Street
21.00 *Movie:* Cape Fear
23.15 *Movie:* Those Secrets

ZONDAG

19.00 *Movie:* Doing Time on Maple Drive
21.00 *Movie:* The Rose Garden
22.45 *Movie:* After Midnight

NBC (kanaal 85)

ZATERDAG

19.00 Inside Edition
19.30 Sports Wk
20.00 Mommies
20.30 Getting By
21.00 Empty Nest
21.30 Nurses
22.00 Sisters
23.00 News
23.30 Satuday Night Live

ZONDAG

19.00 NBA Basketball Playoffs
21.30 Movie
23.30 News

TBS (kanaal 89)

ZATERDAG

19.05 Major League Baseball
22.05 *Movie:* Westward the Women

ZONDAG

19.00 *Movie:* Matlock: Nowhere to Turn
21.00 National Geographic Explorer
23.00 Network Earth
23.30 Paid Program

LIFE (kanaal 91)

ZATERDAG

18.00 *Movie:* Bare Essence
22.00 Girls Night Out
23.00 Mary Hartman
23.30 Mary Hartman

ZONDAG

18.00 *Movie:* A Father's Revenge
20.00 *Movie:* Desert Bloom
22.00 Lifetime Magazine
23.00 Clapprood Live
23.30 Hidden Room

TELECURAÇAO (kanaal 8/6)

ZATERDAG

16.00 World Cup-voetbalwedstrijd: Italië vs Ierland
18.00 Tempo pa Dios
18.05 Telefiesta met tante Irma
19.00 WK Journaal
19.30 Live uitzending voetbalwedstrijd: Colombia vs Roemenië
21.00 Wega di Number Kòrsou
21.10 vervolg WK-wedstrijd: Colombia vs Roemenië
21.30 Telenoticias
22.00 Cocktail Turístiko (presentator Captain Sterling)
23.00 All You Need is Love
24.00 Sluiting.

ZONDAG

09.00 Sala di Konsierto
10.00 Sena di Señor
10.45 Classical Master Pieces
11.15 48 Hours
12.00 Djadumingu Deportivo: Guia di Deporte (Rein Persaud), Live uitzending WK-voetbalwedstrijd België vs Marokko
14.30 Much'i Ben
15.30 WK Journaal
16.00 Directe uitzending voetbalwedstrijd Wk 1994: Noorwegen vs Mexico
17.55 Wega di Number Kòrsou
18.00 Di Bishita Ku
18.30 Telesuerte
19.30 Live uitzending voetbalwedstrijd: Cameroun vs Zweden
21.30 Telenoticias
22.00 Rikesa UNiversal
23.00 Sunday Music
24.00 Sluiting

MAANDAG

16.05 World Cup 1994: Brazilië vs Rusland
(wijzigingen voorbehouden!)

HET WEER

WEERSVERWACHTING geldig tot morgenmiddag 12.00 uur:
Vandaag licht tot half bewolkt en overwegend droog. In de komende nacht en morgenochtend mogelijk tijdelijk zwaar bewolkt met kans op een plaatselijke bui.
Matige tot vrij krachtige, overdag af en toe krachtige oostelijke wind (tussen acht en 27 knopen).

WEEROVERZICHT:
De invloed van de uitloper van een hoge-drukgebied boven de Atlantische Oceaan op ons weer, zal naar verwachting in de komende 24 uur geleidelijk aan afnemen. Tegelijkertijd zal de aangevoerde lucht vochtiger worden waardoor in de komende nacht en morgenochtend enkele plaatselijke buien tot ontwikkeling kunnen komen.

OVERZICHT WEERSGESTELDHEID

Vanmorgen 08.00 L.T. — Afgelopen 24 uur

Station	Het weer	Max	Min	Neerslag mm
Aruba	zwaar bewolkt	32	27	0.0
Bonaire	half bewolkt	32	27	0.0
Curaçao	neersl. op afst.	33	27	0,0
Sint Eustatius	regenbui	30	26	1.2
Sint Maarten	licht bewolkt	30	27	0.9
Amsterdam	zwaar bewolkt	16	12	0.0
Atlanta	licht bewolkt	32	22	0.0
Bogotá	zwaar bewolkt	19	07	-.-
Caracas	geheel bewolkt	31	22	0.9
Kingston	licht bewolkt	33	25	0.0
Miami	zwaar bewolkt	32	25	1.3
New York	onbewolkt	31	23	0.0
Paramaribo	licht bewolkt	31	23	0.0
Port-of-Spain	zwaar bwlkt na rgnbui	29	24	23.0
San Juan	licht bewolkt	29	25	21.1

GRADISIMENTU I INVITASHON

Yunan, rumannan i demas famianan di e defuntu:

JOHANNES BRAULIO BEAUMONT

ta gradisí tur famia, amigu, bisiña i konosínan ku a mustra atenshon na ora di malu, fayesimentu i entiero di nan kerido defuntu. Tambe un danki na tur esnan, ku a manda krans, flor, telegram i tarheta. Alabes ta partisipá ku tin tres Santu Sakrifisio di misa, riba e siguiente dianan:

djadomingo 19, pa 6'or di atardi, djamars 21 i djaweps 23 di yüni pa 7'or di anochi na Misa di Steenrijk.

Als voorzitter van Europese Commissie:

Dehaene, Lubbers dingen naar opvolging van Delors

BRUSSEL/DEN HAAG — De Belgische premier Jean-Luc Dehaene en minister-president Ruud Lubbers nemen het tegen elkaar op in strijd om het voorzitterschap van de Europese Commissie.

Dat bleek vrijdag toen eerst Dehaene zich officieel kandidaat stelde voor de opvolging van Jacques Delors en de Nederlandse regering een uur later verklaarde onverkort vast te houden aan de kandidatuur van Lubbers. Aan het binnenhof ontstonden in de korte tijd tussen de twee persconferenties speculaties dat Lubbers zich wellicht zou terugtrekken. Maar vice-premier Kok en minister Kooijmans (Buitenlandse Zaken) beweerden dat de afgelopen dagen is gebleken dat de kandidatuur-Lubbers zeker niet aan kracht heeft ingeboet. Kok noemde Lubbers vrijdag een 'kandidaat van bekwaam kaliber'.

Volgens beide bewindslieden is er 'stevige steun en sympathie' voor Lubbers. Soms duidelijk uitgesproken, zoals bij de Spaanse premier Felipe González, soms wat bedekter. De minister van Buitenlandse Zaken wees erop dat er tot nu toe tegenover geen van de kandidaten een veto is uitgesproken.

Er is ook geen enkele indicatie dat de Duitse bondskanselier Kohl, die samen met de Franse president Mitterrand de voorkeur zou geven aan Dehaene, Lubbers' kandidatuur onbespreekbaar vindt. Kooijmans wilde echter geen woord kwijt over een mogelijke ontmoeting tussen Kohl en Lubbers voor de top van Corfu volgende week vrijdag en zaterdag, waar het besluit over de opvolging van Delors zal vallen.

Lubbers sprak vrijdag nog met de Italiaanse premier Silvio Berlusconi. Na afloop van het bijna een uur durende gesprek weigerden beide politici elk commentaar. Berlusconi heeft geen Italiaanse voorkeur kenbaar gemaakt, maar daaruit mag volgens Kooijmans zeker niet worden afgeleid dat Lubbers voor Rome geen reële kandidaat is.

Parijs en Brussel: Niet betrokken bij moord op presidenten Ruanda en Burundi

PARIJS — In Frankrijk en België is beroering ontstaan over een artikel in het Franstalige Brusselse blad *Le Soir*. De Brusselse krant meldde vrijdag verhalen uit de Ruandese hoofdstad Kigali dat twee Franse soldaten, gekleed in Belgische uniformen, het vliegtuig met de presidenten van Ruanda en Burundi op 6 april zouden hebben neergehaald.

Behalve de Ruandese president Juvenal Habyarimana kwamen zijn Burundese ambtgenoot Cyprien Ntaryamira en hun gevolg bij de aanslag om het leven. De aanslag vormde het startsein voor de bloedige burgeroorlog die tot nu toe aan honderdduizenden burgers het leven heeft gekost. Frankrijk en België hebben de aantijgingen onmiddellijk van de hand gewezen.

Le Soir meldde dat Franse militaire instructeurs, die voor extremistische Hutu's werkten, het toestel van de Ruandese president Juvenal Habyarimana op 6 april hebben neergehaald. Het Franse ministerie van Buitenlandse Zaken heeft het bericht absurd en ongefundeerd genoemd. Bij het uitbreken van de gewelddadigheden waren in Ruanda 25 Franse militairen met specifieke taken.

Veiligheidsconventie nucleaire installaties

WENEN — De delegaties van meer dan tachtig landen hebben vrijdag in Wenen op een door het Internationaal Atoomenergie agentschap (IAEA) georganiseerde conferentie ingestemd met de tekst van een conventie over de veiligheid van nucleaire installaties.

De milieuorganisatie Greenpeace noemt het ontwerp nutteloos en ondermijnend ten opzichte van de thans geldende regels. Tot de ondertekenaars behoort Oekraïne waar de reactor van Tsjernobyl in 1986 de grootse nucleaire ramp aller tijden veroorzaakte.

NAPA
Weekend Bijlage Amigoe
18 JUNI 1994 AMIGOE

INTERVIEWS

Ultieme kans voor milieu

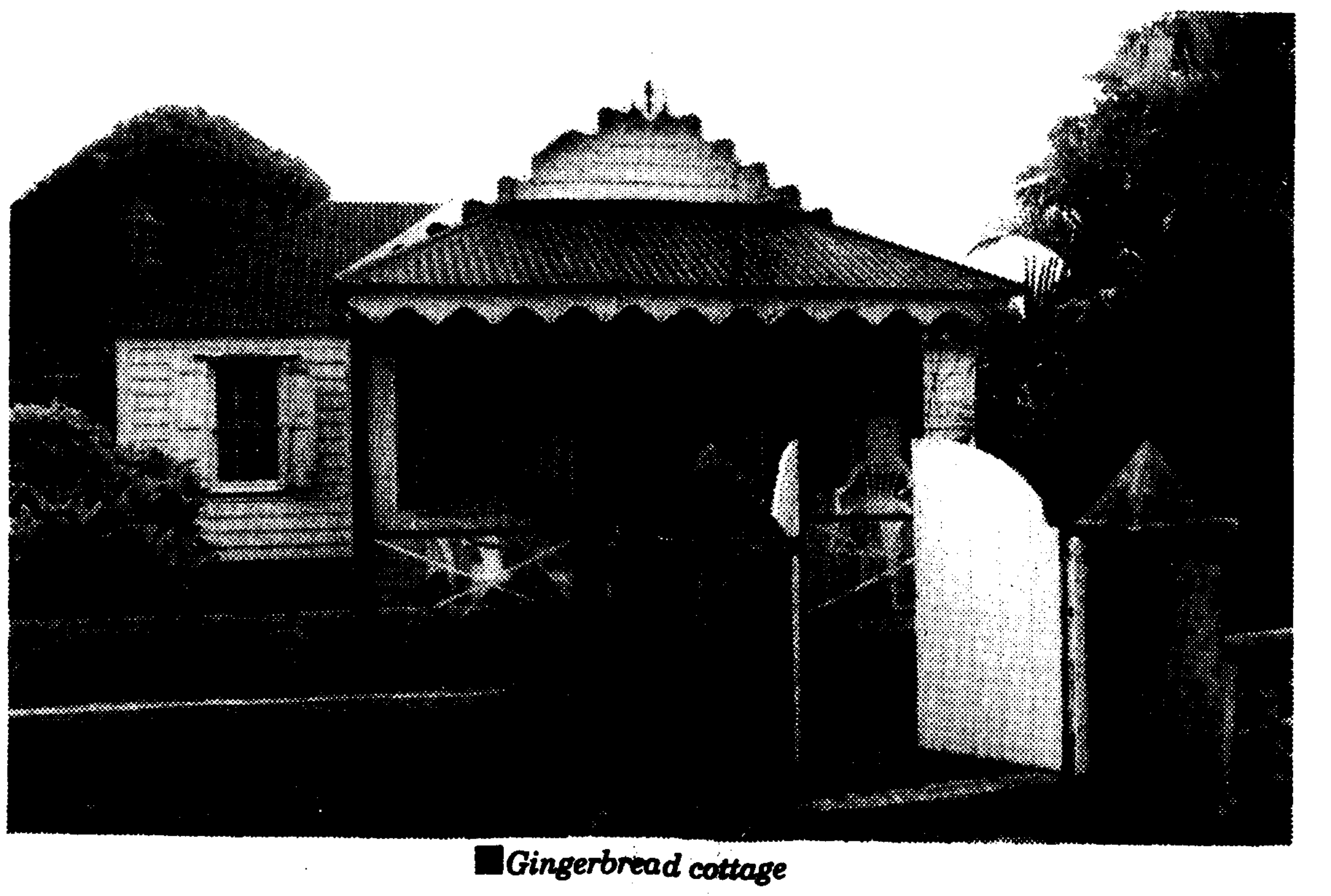

REPORTAGES

India's doden keren terug in Ganges

= door Jeannette van Ditzhuijzen =

■Gingerbread cottage

UNA-docent promoveert op architectuur Saba

Het eiland met de rode daken

Rond 1870 bestelde men op Saba *gingerbread*-sierranden per strekmeter uit een cata- Zoals men in Neder- woordig zijn onder- bij Wehkamp koopt. verzendfirma van bouwelementen voor zetelde onder in Halifax (Nova waar de huizenbouw Engelse invloed op de Caribische *Queen*.
docent Frans snuffelde voor zijn rift over de architectuur (pro- september 1994) op uiteenlopende pla- wereld in de arc- Hij vond er talloze van regelmatige han- cten tussen bij voor-

kon ik in een jaar het verhaal opschrijven. Als ik gegevens zocht, had ik ze in een handomdraai op mijn scherm staan. Zonder die computer was ik nog lang niet klaar geweest".

MANUSCRIPTEN

Brugman beschrijft in zijn dissertatie uiteraard de geschiedenis van het eiland, die hij aanvult met tot nog toe ongepubliceerde feiten. Zo mocht hij onlangs samen met bibliothecaris Stanley Criens een blik werpen in tweehonderd ten dele onbekende manuscripten uit de periode 1680-1880, die in Berkeley liggen. Verder is hij kind aan huis in het Centraal Historisch Archief, het Algemeen Rijksarchief en de Koninklijke Bibliotheek, beide in Den Haag, en natuurlijk in de archieven van de Zeeuwse hoofdstad Middelburg.

Hij heeft zelfs Nova Scotia, New England en Australië bezocht. Ook daar is sprake van een directe Engelse invloed, hetgeen terug te vinden is in de identieke *cottages*.

Bij zijn gesnuffel in de oude handschriften en kaarten in Berkeley kwam Brugman erachter dat Saba, in tegenstelling tot wat algemeen wordt aangenomen, wel degelijk al heel vroeg over een verdedigingswerk moet hebben beschikt. Een kaart uit 1695 toont het eiland met een fort aan de westzijde. Brugman sluit echter niet uit dat eigenlijk de zuidwestzijde wordt bedoeld. Dat zou dan in de onmiddellijke omgeving zijn van de baai die nu de naam *Fortbay* draagt.

Het fort dat tot nog toe wel bekend was in de literatuur over Saba, fort Roadstead, zou volgens de aanstaande doctor heel goed op de grondvesten van de zeventiende-eeuwse fortificatie kunnen zijn gebouwd.

ew England en Nova en het Caribisch Dat verklaart ook de invloed van de op de bouwstijl van die voor de Neder- Antillen wel uniek d mag worden. Niks landhuizen of rijkver- koopmanshuizen. Op overheersen - nog - het rode dak, de houten muren en de geschilderde luiken.
een eiland dat door wen is ingepikt en an de Westindische nie verkocht, klinkt azingwekkend. Maar Zeeuwen kwamen al re zogenaamde kaap- - 'zeg maar gerust re zeerovers' - van maar voornamelijk Schotse en Ierse En zo komen de aan hun taal, en n huizen.
ontkennen de n de Zeeuwse oor- maar de aanstaande heeft de bewijzen in in 1681 verkocht a Schore, weduwe van m van der Ree, de te helft van de eil- Saba en Eustatius met stallen etc.' voor 3140 courant aan de Wes- che Compagnie, zo in een oorkonde te De andere helft ver- de Zeeuw Isaac van heer van Wester Sou- in 1683 voor dezelfde

DRIEDIMENSIONAAL

zijn dissertatie heeft man eerst al deze en e gegevens verzameld n de computer ingebracht. aar lang was hij bezig inventariseren. Samen collega Ruud Sikking ikkelde hij daarvoor de are. Wie zijn proef- ft straks koopt kan zelf het computerprogramma de gang: een kleine twee- d publikaties met tref- en, foto's van de *cot*- en driedimensionale ngen waarmee je als e in een gebouw kunt , kunnen geraadpleegd
hemzelf was die inven- tie de basis van zijn ifwerk. "Het leek voor buitenstaander mis- n of ik in die drie jaar wat zat te klooien, r toen ik alles eenmaal computer had zitten,

Klein en popperig lijken de kenmerken van de Sabaanse huisjes. Brugman heeft echter een iets wetenschappelijker karakteristiek van de monumenten van Saba opgesteld: een stenen fundering met houten wanden; het dak is net als de muren met *shingles* bedekt. Rood is de alom overheersende kleur, ook als het authentieke *shingle*-dak 'helaas' door de moderne golfplaten is vervangen. De oudste *cottage*-typen hebben een schilddak, terwijl daarnaast het zadeldak frequent voorkomt.

De schuiframen en de deuren, soms met gekleurd glas, hebben stormluiken, die meestal in de kleuren groen en wit zijn geschilderd, al komt bruin met wit of helemaal wit ook voor.

Aanvankelijk werd dit type huis onder invloed van de Engelse 'piraten' gebouwd. Frappant is dat de zuidoostelijke graafschappen van Engeland *cottages* met dezelfde bouwtechniek, hetzelfde materiaal en dezelfde plattegrond kennen. Ook het dak vertoont veel overeenkomsten.

Later bleef de Engelse invloed op indirecte wijze behouden. De Engelsen trokken onder meer naar New England, waar de typisch Britse bouwstijl voor een groot deel werd voortgezet. Daarvandaan probeerde men weer via de handel zijn zaken aan de man te brengen. Hout werd natuurlijk geëxporteerd en in 1764 gaan de eerste prefab cottages naar het Caribisch gebied. De catalogi volgen later, als de grote gemechaniseerde houtzagerijen standaardmaten mogelijk maken. Brugman laat schitterende voorbeelden zien van ramen, deuren en het fijne lijstwerk, die allemaal op bestelling konden worden geleverd.

"De fijne detaillering en de bescheiden omvang van de *cottages* zijn typisch voor Saba", vertelt Brugman. "Op Statia zie je nogal wat stenen eenverdiepingshuizen en op St. Maarten zijn de huizen allemaal wat groter". Dat petieterige heeft ook wel een oorzaak. "De bevolking van Saba was niet bepaald rijk, er werd dus bescheiden gebouwd. Die armoede vertaalt zich ook in de vertraagde bouw van een regenbak. In 1946 zie je bij voorbeeld dat de bewoners van een huis vijf jaar hebben gewacht voordat ze voor honderd gulden zo'n bak laten bouwen. Die mensen moeten straatarm zijn geweest".

PROEF-PROEFSCHRIFT

Voordat hij aan zijn dissertatie begon, schreef Brugman een soort proef-proefschrift. Zijn voormalig docent uit Delft, prof. Coen Temminck Groll, bij wie hij in 1981 afstudeerde, vatte het idee op om de monumenten van Saba te inventariseren. "Hij had toen inmiddels alle Antilliaanse eilanden gehad, behalve Saba. Mij vroeg hij om samen met hem en een aantal studenten daaraan te werken. Dat deden we, in 1986. We hebben de huizen beschreven, opgemeten en getekend. In 1989 resulteerde dat in een UNA-cahier met de titel *Saban Monuments*".

"Terwijl we daar nog mee bezig waren, kreeg ik er zo'n lol in, dat ik me afvroeg of het onderwerp geschikt was voor een promotie. Dat was het, vond Temminck Groll, dus ik kon meteen verder".

Inmiddels vraagt hij zich af, waarom hij het eigenlijk allemaal heeft gedaan. "Je sluit je vijf, zes, zeven jaar af, bent al die tijd gedreven bezig, gooit het werk af en toe in een hoek om het er daarna toch maar weer uit te vissen, maar waarom eigenlijk? Word ik er nou zo veel beter van? Ja natuurlijk. Ik heb ontzettend veel geleerd over - sociaal gezien - een der meest interessante gebieden ter wereld. Maar aan de andere kant heb ik de afgelopen jaren nauwelijks een sociaal leven gehad. En op dit moment ben ik alleen maar bezig met het zoeken van sponsors voor de handelseditie van de dissertatie. Dat kost maar liefst 50.000 gulden; als ik dat niet op tafel kan leggen, wordt er niet gedrukt. Zo simpel is dat".

Hij zucht eens even heel diep en zegt: "Ach ja, dat is de realiteit. Maar gelukkig heeft een aantal mensen uit het bedrijfsleven inmiddels een financieel steentje bijgedfragen. De handelseditie komt dus dichterbij".

In de afgelopen jaren heeft Brugman voor zijn proefschrift 201 'objecten' beschreven: 119 huizen en twee begraafplaatsen. Van de woningen gaat het in 98 procent van de gevallen om monumenten, er zitten slechts vijf nieuw opgetrokken pandjes bij.

"Tot 1986 zijn de meeste huizen redelijk goed bewaard gebleven", stelt hij vast. "Maar ja, de invloeden van buiten hebben sindsdien hun sporen wel nagelaten op het aanzicht van Saba". Hij doelt dan op het ontbreken van een monumentenbeleid en op het bouwen met beton. "Er zijn bouwvolumes bijgekomen die er niet thuishoren. Sommigen zeggen dat er een negatieve invloed uit Amerika is, maar daar ben ik het niet mee eens. Die valt reuze mee, en is eerder positief te noemen. Een Amerikaan sloopt een oud pandje niet zo gauw. Daar is men gewend aan regels omtrent monumentenbescherming en bereid om een flink bedrag neer te tellen voor restauratie".

Brugman geeft echter toe dat de komst van buitenlanders wel een negatieve invloed heeft gehad op de prijsontwikkeling.

AARDSCHOKKEN

In zijn proefschrift schenkt Brugman ook aandacht aan de geologie van het eiland, dat eigenlijk uit een grote vulkaan bestaat. Die lijkt misschien wel dood, maar recente onthullingen uit een al langer bestaand rapport geven weer eens aan dat er nog steeds leven zit in *Mount Scenery*. De aardschokken van twee jaar geleden bewijzen eens te meer, dat Saba net als de omringende eilanden niet vrij is van onderaardse rommelingen.

De eenverdiepingshuizen zijn in elk geval prima geschikt voor een dergelijk woelig karakter, zo vertelt de promovendus. De pengatverbindingen van de houten muren zijn elastisch en veren prettig mee op de golven van een aardschok. Beton daarentegen scheurt bij de minste of geringste beving. Ook voor een orkaan hoeven de bewoners van de petieterige poppenhuisjes niet zo bang te zijn. Brugman: "Grote volumes en flinke overstekken worden zo door een windvlaag opgetild. De *cottages* daarentegen zijn daar niet zo gevoelig voor; dat bleek weer eens bij Hugo".

Zeer karakteristiek zijn de particuliere begraafplaatsen die de Sabanen in hun tuin hebben, alsof het de gewoonste zaak van de wereld is, om de doden naast je keuken onder de grond te stoppen. Volgens Albert Helman is het dat wel bij sommige Zuidamerikaanse indianenstammen. Brugman sluit niet uit dat de eerste Europese kolonisten deze morbide gewoonte hebben overgenomen van de oorspronkelijke Sabaanse bewoners, die zij in het midden van de zeventiende eeuw aantroffen.

Brugman is langzamerhand wel tig keer op Saba geweest. Hij kent alle huizen en geniet telkens weer van het Caribische paradijsje. Maar wonen? "Nee, nooit. Ik geniet iedere keer dat ik er ben. Ik heb zelfs serieus gedacht over een tweede huis op het eiland. Maar nee, je wordt als buitenstaander knettergek als je er langer dan een paar weken zit".

Dat betekent niet dat de monumenten van Saba, die nu een jaar of acht Brugmans leven hebben ontregeld, hem verder koud laten. Integendeel. In zijn aanbevelingen pleit hij voor onderwijs en educatie op het gebied van het Antilliaans cultureel erfgoed.

"Een gebouw in een boek zegt je niets, net zoals een dor geschiedenislesje een leerling weinig idee geeft van de werkelijkheid in vervlogen eeuwen. Door kinderen door een gebouw te laten lopen, hen dingen te laten aanraken, maak je dat de geschiedenis voor hen gaat leven. Kijk naar zo'n Open Monumentendag die we onlangs op Scharloo hadden. Die dag heeft meer zin dan weet ik hoeveel boeken. Plotseling realiseerden mensen zich waar we mee bezig zijn; met het verwaarlozen van onze cultuur, van onze geschiedenis, van de typisch Curaçaose architectuur".

LIJFELIJK ERVAREN

Brugman is zeer geporteerd voor aanschouwelijk onderwijs. De textuele informatie wordt volgens hem versterkt door het lijfelijk ervaren van historie en cultuur. Literatuur, kunst, geschiedenis worden begrijpelijker en minder gauw vergeten. Hij hoopt bovendien dat bij voorbeeld de Curaçaose bevolking zich dan meer bewust wordt van de noodzaak tot behoud van de monumenten.

Hoewel er nog weinig gevallen van echte verkrachting van de oude architectuur en dorpsaanzichten heeft plaatsgevonden, pleit hij voor reglementering van nieuw- en verbouw. Voor het te laat is.

"Niet alleen omdat de toeristen die geveltjes zo mooi vinden, maar omdat we er zelf waardering voor hebben", zegt hij en laat foto's zien van de uitbreiding van

vervolg op pag. 3

■Windwardside op Saba

Eindredaktie: Norbert Hendrikse, opmaak: Solange Isselt

Bijna een miljoen zwarten verdreven uit steden

Zuid Afrika maakt begin met teruggave grond aan ballingen

In het stoffige woestijnachtige gebied bij de grens met Namibië verzamelde de kleine gemeenschap van Riemvasmaak zich deze week rond een geïmproviseerd kruis op de begraafplaats. Twintig jaar geleden verzamelden zij zich hier eveneens, toen om afscheid te nemen van hun voorouders. Een 'Bantucommissaris' had Riemvasmaak toen tot 'zwarte vlek' bestempeld in een gebied, dat voor blanken was bestemd en vervolgens de bewoners verdreven.

Zij die er als kleurlingen of 'als bosjesmannen' uitzagen, stuurde hij naar het toenmalige zuidwest-Afrika (Namibië). Anderen die een meer 'Afrikaans' uiterlijk hadden, werden tot lid van de Xhosa-stam verklaard en belandden in het thuisland Ciskei. Soms waren er verschillen in uiterlijk binnen één familie: Die splitste de regering dan op.

Huizen gingen tegen de grond en het leger nam vervolgens het gebied in bezit als oefenterrein. Alleen de begraafplaats bleef gespaard. Ook leven er nog wat zeldzame zwarte rinocerossen, want de organisatie van nationale parken verklaarde het gebied tot natuurreservaat.

Maar deze maand kregen de vroegere bewoners hun land weer terug. Tijdens een emotionele plechtigheid legden de ANC-minister van Landhervorming, Derek Hanekom, en de premier van de nieuwe noordelijke Kaapprovincie, Manne Dicipo, uit welke hulp de centrale en lokale overheden gaan geven bij het hervestigen van de oorspronkelijke bewoners.

Beiden zaten in de gevangenis wegens hun strijd tegen de apartheid. Hun vreugde en die van de eigenaars die hun land terugkregen, kwam tot uiting tijdens een kerkdienst bij het kruis op de begraafplaats. Een bewoner wees de boom aan waarnaast ooit zijn huis stond en probeerde zijn gevoelens te beschrijven op die dag, dat de regering kwam met een aantal vrachtwagens en alles vernielde. Hij barstte in geluidloos snikken uit. Anderen renden rond en probeerden de graven van hun voorouders te vinden om te bidden.

TESTCASE

Riemvasmaak is in veel opzichten een testcase voor het nieuwe Zuid-Afrika. Er komen nieuwe huizen voor de Riemvasmakers. Ook krijgen zij hulp van de provincie bij het opzetten van wijngaarden langs de oevers van de Oranjerivier, die zich van hier naar Namibië slingert. De nieuwe regering is duidelijk verguld met het project.

Maar elders gaat het minder van een leien dakje. Rond Johannesburg bezetten duizenden ontheemden stukken braakliggend land rond de stad. De krakers zeiden niet te willen wachten tot de centrale regering land uitgeeft voor hun groep. "We zijn gekomen om onze claim naar voren te brengen." De gemeenteraad echter, die nog stamt uit de dagen van de apartheid, trok zich niets aan van de lage temperaturen in deze tijd van het jaar, die flink onder nul kunnen zakken, en maakte de geïmproviseerde onderkomens van de krakers met de grond gelijk.

Er volgde een verhitte woordenwisseling tussen de door het ANC beheerste provinciale regering en de gemeenteraad. Vervolgens kwam er een moratorium voor bezettingen van land en kregen de ontheemden andere gebieden toegewezen.

Het was maatgevend voor de omvang van de problemen, die nog in het verschiet liggen. Geoff Budlender, een expert op het gebied van grondwesties, zegt dat onder de apartheid ongeveer 95 gemeenschappen tot 'zwarte vlek' zijn verklaard en net als Riemvasmaak zijn ontruimd. Volgens hem zijn dit soort gevallen echter nog relatief het gemakkelijkst te herstellen.

VERHUIZINGEN

Veel moeilijker is het geval van de bijna één miljoen mensen, die door de apartheid zijn verdreven uit stedelijke gebieden. Er waren, zegt Budlender, alleen al in het zesde district in Kaapstad en in Sophiatown bij Johannesburg zo'n 120.000 van dit soort gedwongen verhuizingen. Een wetsontwerp dat dit soort gevallen regelt, gaat deze maand naar het parlement. Onder de wet komt er zowel een speciaal hof voor claims op grond als een aantal commissies.

De nieuwe grondwet legt het recht op privé-eigendom vast en stelt bovendien dat er compensatie voor grond komt, die in overeenstemming is met de marktwaarde.

De regering wil binnen een periode van drie jaar afrekenen met de 'verschrikkingen van het verleden'. Ook dan zijn echter nog niet alle problemen afgehandeld. Volgens Hanekom, zelf een landbouwexpert, dienen ook de bestaande wetgeving met betrekking tot landbouwgrond, het financieren van landbouw en de marketing van landbouwprodukten allemaal ingetrokken of drastisch gewijzigd te worden. Zo kunnen zwarte boeren weer aan de slag en is het voor hun mogelijk weer produkten te slijten.

Die taak is immens. Maar de regering lijkt vastbesloten recht te doen en de ceremonie in Riemvasmaak was een uiting van haar optimisme dat het uiteindelijk lukt.

■ JOHANNESBURG — Miljoenen zwarte Zuidafrikanen die tijdens het apartheidsbewind uit de steden zijn gejaagd, proberen nu weer naar hun oorspronkelijke huizen terug te keren. Dit levert voor de Zuidafrikaanse regering grote problem[en]. Inmiddels is begonnen [met] de teruggave van land aan ballingen.

Dubbelganger maakt boekje open

Saddam's zoon leeft zich uit in martelingen en moorden

"Het was voor mij een groot geluk dat de Golfoorlog uitbrak. Daardoor kreeg ik de kans te ontsnappen. Door de chaos die toen ontstond, kon ik via Noord-Irak naar Turkije vluchten." Latif Yahia laat vanuit zijn hotelkamer zijn blik glijden over de daken van de Amsterdamse binnenstad. Hij is even in Nederland om zijn boek 'Ik ben Saddam's zoon' te promoten. Het is een lange opsomming van gruweldaden van Saddam en zijn trawanten.

Latif beschrijft de vijf jaar dat hij gedwongen werd op te treden als de *fidai* (dubbelganger) van Odai, de oudste zoon van de Iraakse president Saddam Hussein. Odai staat bekend om zijn liederlijke braspartijen, die meermalen uitmondden in brute moord. Ook Saddam heeft een dubbelganger. In 1984 kwam een *fidai* van Saddam om het leven bij een aanslag van Shi'ieten op de president.

Na Saddam, die overigens afwijzend lijkt te staan tegenover de levenswijze van zijn oudste zoon, is de 30-jarige Odai misschien de meest gehate man in Irak. Uit angst voor aanslagen wilde Odai een dubbelganger om in gevaarlijke situaties zijn plaats in te nemen. De keus viel op Latif, met wie hij vroeger op school had gezeten. Van heel nabij maakte Latif de orgies mee van geweld, martelingen en machtsmisbruik. In 1991 werd hij zelf slachtoffer van de willekeur van Odai toen hij opeens in ongenade viel.

Na vijf jaar als een vorst in Baghdad te hebben geleefd, werd Latif van de ene op de andere dag aan de beulen overgeleverd, die hem moesten 'opvoeden'. Maandenlang werd hij gefolterd. Diep vernederd en meer dood dan levend smeekte hij zijn voormalige 'weldoener' hem te doden. Maar Odai had een ander plannetje. "Scheer hem net zo kaal als de apekoppen" schreeuwde hij zijn lijfwachten toe. Hij doelde hiermee op de Shi'ieten, die tijdens de Golfoorlog in zuid-Irak in opstand waren gekomen. Nadat hun rebellie was mislukt, werden hun snorren en baarden verbrand, waarna ze werden gedood.

Bij Latif werd niets verbrand, maar Odai schoor hem onder luid gejoel van de lijfwachten helemaal kaal. Ook zijn wenkbrauwen gingen eraf. Vervolgens werd hij in een auto gesleurd en voor het huis van zijn ouders op straat gegooid. In een privéziekenhuis, waar hij enkele maanden voor herstel moest verblijven, bereidde Latif zijn vlucht voor. In maart 1992 kwam hij uiteindelijk in Wenen aan, waar hij tegenwoordig woont.

Zijn wenkbrauwen zijn inmiddels weer aangegroeid. Maar na jaren de rol van Odai te hebben gespeeld, lijkt Latif moeite te hebben zijn eigen identiteit terug te vinden. Als hij praat, houdt hij steeds zijn hand voor de mond, waarschijnlijk om zijn enigszins uitstekende tanden te bedekken. Om de frapante gelijkenis met Odai nog treffender te maken, werd Latif's eigen gebit vervangen door hazetanden. Hierdoor leek hij nog meer op Odai en kreeg hij zelfs diens slissende manier van praten. Met behulp van video's leerde Latif tot in de kleinste details Odai te [...] teren. Diens wijze van [...] en autorijden en de m[...] waarop Odai zijn [...] vasthoudt en zijn zon[...] opzet.

Tijdens de Golfoorlog w[...] Latif als 'zoon van de p[...] dent' naar het front gest[...] om de militairen moed in [...] spreken. Op de terug[...] werd zijn escorte aangeval[...] door de Shi'itische opsta[...] lingen. Latif raakt zw[...] gewond, maar overleefde [...] aanslag. Zijn pink die bij [...] geamputeerd moest wor[...] bleef bewaard, omdat O[...] had gedreigd de chirurgen [...] doden als ze er niet [...] slaagden de hand [...] genezen. Niet uit med[...] met Latif, maar omdat [...] geen verminkte dubb[...] ganger kon gebruiken.

De zwaarste taak die L[...] moest uitvoeren was on[...] twijfeld zijn 'bekentenis' [...] november 1990. Hij m[...] voor de Iraakse televi[...] 'bekennen' dat hij, L[...] Yahia, zich in Koeweit [...] onrechte voor Odai had u[...] gegeven en in diens na[...] duizenden dure auto's h[...] gestolen om die in Irak [...] verkopen. In werkelijkhe[...] was het wel degelijk Od[...] die Latif hiertoe opdrac[...] had gegeven. Officieel st[...] op plundering de doodstr[...] maar familieleden v[...] Saddam konden niettem[...] schaamteloos hun gang ga[...]

OP SCHRIFT

Hoewel Latif zijn verled[...] wil vergeten, wilde hij z[...] belevenissen op schr[...] stellen. "Ik moest het bo[...] gewoon schrijven. Ik ben all[...] kwijt. Van mijn familie h[...] ik al twee jaar niets gehoor[...] De wereld moet weten wat [...] in Irak gebeurt."

Hij beseft dat hij h[...] gevaar loopt door de Iraak[...] geheime dienst gepakt [...] worden. Vooral nu ook [...] halfbroer van Sadda[...] Barzan al-Takriti, de h[...] dige ambassadeur bij de V[...] enigde Naties in Genève, [...] nieuwe Iraakse ambassade[...] in Wenen wordt, voelt h[...] zich steeds minder veili[...] Barzan was jarenlang ho[...] van de gevreesde Iraak[...] inlichtingendienst. Hij hee[...] de naam even bloeddorst[...] te zijn als de andere lede[...] van de Saddam-clan, die ee[...] 'goed gevoel' krijgen als [...] kunnen doden.

Over de toekomst van Ir[...] is Latif somber. Volgens he[...] blijft Saddam nog zeker vij[...] tien jaar aan de macht. "N[...] de Golfoorlog hadden de Ko[...] den en Shi'ieten die [...] opstand kwamen een k[...] maar ze kregen, ondanks a[...] moediging van Washingt[...] van buiten geen steun." H[...] systeem is sterker dan ooi[...] en Saddam is volgens Latif [...] weer bezig een militair[...] macht op te bouwen. Hij zegt [...] informatie te hebben dat [...] Baghdad via Iran goedkoop [...] olie aan Griekenland en Turkije levert in ruil voor wapens. Ook zouden er contacten zijn met wapenhandelaren in Frankrijk en Oostenrijk.

■ BAGHDAD — Alhoewel Saddam Husayn de meest gehate man in Irak is, doet zijn zoon Odai in wreedheid niet voor hem onder. Orgies van geweld [...] en moorden [...] van Saddams' wrede zoon.

Caribisch belastingparadijs gokt op Olympische Spelen

Puerto Rico vecht tegen negatief imago

Velen op Puerto Rico zijn nog steeds kwaad op componist en dirigent Leonard Bernstein. Zijn musical *West Side Story* uit 1957 heeft de Puertoricanen afgeschilderd als een bende gevaarlijke messentrekkers. Dat imago zijn ze nooit meer kwijtgeraakt.

West Side Story was gebaseerd op de miljoenen arme Puertoricanen, die in de jaren vijftig naar de getto's van New York, Chicago en andere grote Amerikaanse steden trokken. Zij ontvluchtten de verpaupering, die ontstond na het instorten van de suikermarkt. Bovendien was het perspectief op Puerto Rico slecht, omdat het rijke Amerika het Caribische eiland als een stiefkind behandelde. In dat laatste kwam verandering met de komst van Fidel Castro op Cuba. Washington besloot dat Puerto Rico de tegenpool moest worden van het Cubaanse model: een economisch wonder, niet gebaseerd op socialisme, maar op kapitalisme, vrij ondernemerschap.

De suikerindustrie werd verdrongen door de petrochemie. En om, na de oliecrisis, een nieuwe exodus te voorkomen voerde Washington een speciale belastingbepaling in, artikel 936, die voor Amerikaanse bedrijven van Puerto Rico een belastingvrij investeringsparadijs maakte. Vooral de farmaceutische industrie profiteerde ervan. Puerto Rico werd het geneesmiddelencentrum van de wereld. Alles wordt er gemaakt, van aspirine tot valium, antibiotica en de pil. Op het Caribische eiland zijn meer farmaceutische fabrieken per vierkante kilometer dan in enig land ter wereld.

De koude oorlog is inmiddels voorbij en Puerto Rico's voorbeeldfunctie afgenomen. De Amerikaanse president Bill Clinton denkt aan afschaffing van de dure belastingsubsidie. Hij wordt hier echter nog van weerhouden, omdat driekwart van de Puertoricanen bij bedrijven werkt die vanwege artikel 936 op Puerto Rico zitten.

ONZEKERE TOEKOMST

Maar ook als belastingparadijs is Puerto Rico's toekomst onzeker. Door het Nafta-vrijhandelsverdrag tussen de VS, Mexico en Canada, dreigt ernstige concurrentie. "Het gevolg van Nafta is dat het voordeel, dat Puerto Rico geniet als deel van de Verenigde Staten, niet langer exclusief is", zegt gouverneur Pedro Rossello. Bovendien zijn in Mexico de produktiekosten veel lager. Puerto Rico probeert zich nu te verkopen als de Amerikaanse poort tot de Latijnsamerikaanse markt van 400 miljoen consumenten. Het land heeft goed geschoolde arbeidskrachten, een goed en modern communicatienet en spreekt en begrijpt de taal en cultuur van Latijns-Amerika.

Met die boodschap wil Puerto Rico ook in Europa aan de weg timmeren. Voor investeerders zijn er subsidies, goedkoop land en goede behuizing. Het land is verder beeldschoon met prachtige stranden, een tropisch regenwoud en de sfeervolle hoofdstad San Juan. De regering wil dan ook het toerisme in de komende jaren sterk stimuleren. Zo is op het oostelijk deel van het eiland een luxueus en weelderig vakantieresort gebouwd, El Conquistador, waar de rijken en snobs met privé-vliegtuigen kunnen landen. Het staat op de plaats waar in de jaren zestig, voor de verbouwing, James Bond in het casino de strijd met *Goldfinger* aanbond.

Maar Puerto Rico mikt niet alleen op de rijken en biedt ook packages en cruises aan. Sommige economen vragen zich echter af of het wel kan concurreren met andere Caribische 'paradijzen', die tenminste even mooie stranden hebben maar bovenal veel goedkoper zijn.

OLYMPISCHE SPELEN

Puerto Rico gokt ook op de Olympische Spelen. Het wil zich kandidaat stellen voor de Spelen van 2004. En niet alleen uit sportief oogpunt. Zo'n manifestatie is op de eerste plaats een commerciële onderneming en vormt een grote bijdrage aan de infrastructuur en werkgelegenheid. De Spelen in Atlanta in 1996 zullen naar verwachting 1,5 miljard dollar opleveren. Gouverneur Rossello prijst Puerto Rico aan als een ideale plaats. "Het voldoet aan alle nodige voorwaarden: een goede infrastructuur, prachtig weer en een ideaal terrein voor een Olympisch dorp."

De concurrentie is echter zwaar: Stockholm, Zuid-Afrika, Beijing, Istanbul en Buenos Aires hebben zich al aangediend. Daar komt bij dat het geweld van de *West Side Story* niet slechts een vooroordeel is. Want de misdaad profiteert eveneens van Puerto Rico's dubbele karakter: Latijnsamerikaanse drugs en Amerikaanse vuurwapens. De hoge werkloosheid (vijftien procent) vormt er een voedingsbodem voor de georganiseerde en ongeorganiseerde misdaad. Colombiaanse drugkartels gebruiken het eiland steeds vaker als springplank voor hun export naar de VS. Drugs kunnen via Puerto Rico vrij worden doorgevoerd naar het vasteland. Volgens de DEA komt er zeker vijf ton cocaïne per maand binnen, waarvan slechts een te verwaarlozen percentage wordt onderschept.

De gevolgen zijn merkbaar: gemiddeld drie moorden per dag. De politie kreeg vorig jaar de hulp van de Nationale Garde, die krottenwijken en openbare woonprojecten onder strenge controle heeft geplaatst. En in de rijke buurten van San Juan is het aantal inbraken en roofovervallen zo groot, dat de bewoners particuliere bewakingsdiensten hebben ingeschakeld en hun wijken met ijzeren hekken en omheiningen hebben afgesloten. Wie de vrijwillig gevormde dure gettowijk binnenrijdt moet door een soort Berlijnse muur met slagboom en bewaker. Toeristen hoeven zich overigens geen zorgen te maken. De georganiseerde misdaad laat deze centra met rust. En wat de Olympische Spelen betreft: Puerto Rico is niet gevaarlijker dan Atlanta waar de Spelen in 1996 plaatsvinden of Los Angeles waar ze in 1984 waren.

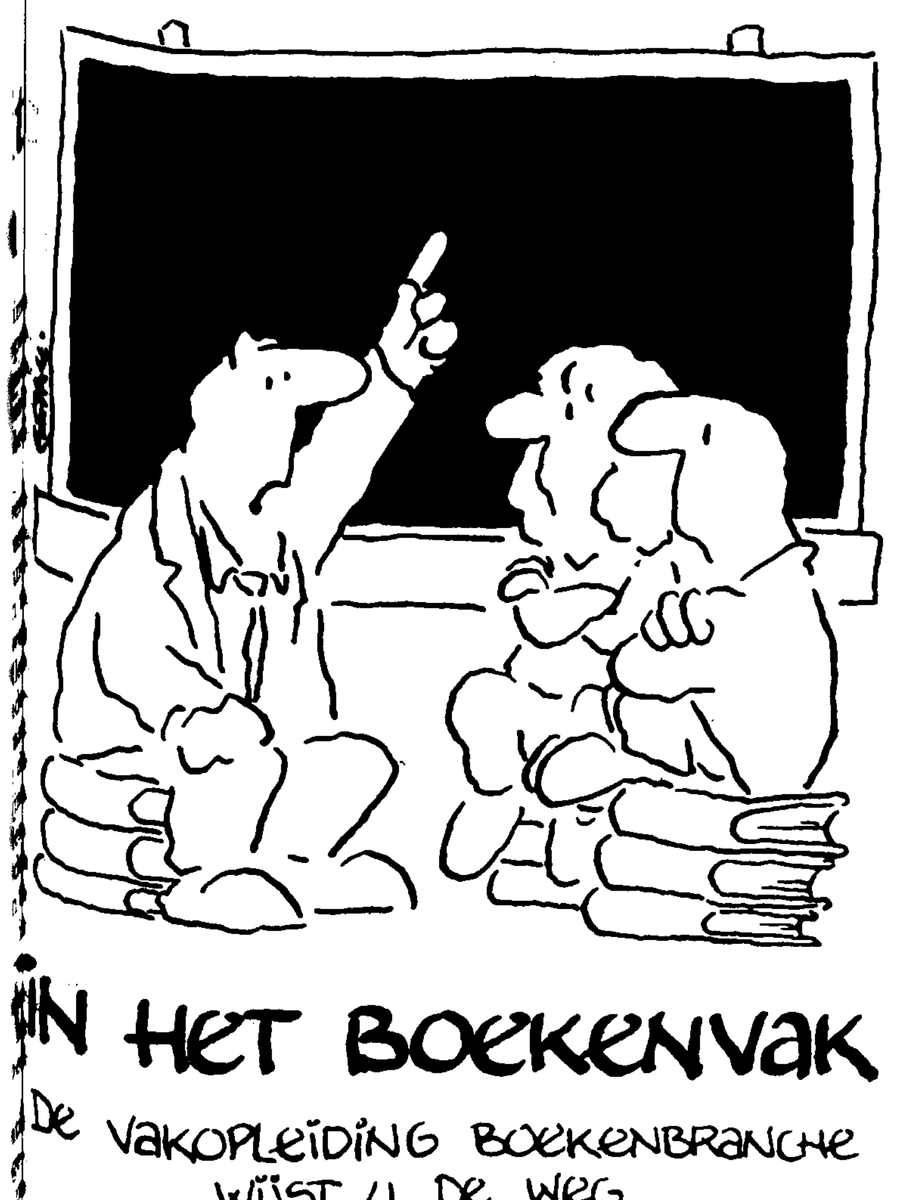
= door Nel Casimiri =

Wij hebben onze kinderen monddood gemaakt

Het failliet van ons onderwijs

Aan de minister van Onderwijs Marta Dijkhoff werd deze week een rapport aangeboden met voorstellen om het examen Nederlands op de mavo-scholen te veranderen. De Vereniging van mavo-directeuren heeft in 1993 het initiatief genomen het onderwijs in de Nederlandse taal op de mavo-scholen onder de loep te nemen. Er werd een werkgroep samengesteld van docenten Nederlands die samen met M. Snetselaar van de Fundashon Material pa Skol een rapport heeft samengesteld met daarin voorstellen aan de minister het examenprogramma Nederlands aan te passen aan de principes van het vreemde-taalonderwijs. De commissie hoopt met deze wijzigingen een stap te doen naar een rooskleuriger toekomst van het onderwijs in de Nederlandse Taal op de mavo-scholen.

In het rapport vragen de mavo-docenten Nederlands de minister het opstel, zoals we dat tot nu toe kennen, als onderdeel van het centraal schriftelijk examen te schrappen en te vervangen door een functionele schrijftoets, zoals een brief, een korte circulaire of het invullen van een invulformulier. Bij het andere onderdeel van het centraal schriftelijk examen, de tekstverklaring, stelt de commissie voor alle vragen die een eigen formulering van de kandidaat eisen te laten vervallen en deze te vervangen door meerkeuzevragen of vragen waarop een eenduidig antwoord mogelijk is.

REDENEN

De reden van deze voorstellen tot wijziging is in de eerste plaats dat de huidige leerlingen van de mavo niet meer in staat zijn een goed opstel te schrijven. Ze kunnen hun gedachten niet goed genoeg in het Nederlands formuleren. Daardoor zijn ze ook niet in staat open vragen bij en tekst te beantwoorden. De tweede reden die de commissie opgeeft voor het afschaffen van het opstel is dat de docenten de opstellen niet goed nakijken.

Het nakijken van een opstel vraagt meer eigen inbreng van de docenten. Er is geen vastliggend correctiemodel, maar dat betekent niet dat er geen objectieve normen zijn om een opstel te beoordelen: indeling van de tekst, zinsbouw, woordgebruik, spelling zijn allemaal aspecten die meespelen in de beoordeling. Het falen van de docenten kan dus geen valide reden zijn om het centraal schriftelijk examen te wijzigen.

De eerste reden, leerlingen die niet kunnen formuleren, is veel ernstiger en vraagt wel degelijk om een rigoreuze aanpak. De commissie stelt voor het Nederlands dezelfde status te geven als de andere vreemde talen en het ook als zodanig te beoordelen, dat wil zeggen als vreemde taal.

Natuurlijk is het Nederlands voor bijna alle leerlingen in ons onderwijs een vreemde taal. Het Papiaments is de moedertaal. Als de leerlingen op de basisschool komen, leren ze het Nederlands aan als tweede taal. Het is de bedoeling dat aan het eind van de basisschool deze tweede taal functioneert als voertaal. In het gunstigste geval echter functioneert het Nederlands als instructietaal (instructietaal: de taal van de docent naar de leerling toe. De leerling verstaat en begrijpt de taal passief. Voertaal: de taal die door docent en leerling op school actief en passief gebruikt wordt. Die taal zou ook in de schoolgemeenschap door de leerlingen onderling gebruikt kunnen worden).

PASSIEF

Als de leerlingen in het voortgezet onderwijs starten, beheersen ze het Nederlands min of meer passief, maar met het actief gebruik van de taal hebben ze de grootste moeite en aan het eind van het algemeen voortgezet onderwijs is dat vaak nog steeds het geval. Niet alleen op de mavo's, ook op de havo's zijn aan het eind van de rit nog steeds leerlingen die zich niet goed in het Nederlands kunnen uitdrukken. Daarnaast hebben de leerlingen, zeker bij aankomst in het voortgezet onderwijs, een groot tekort aan woordkennis.

De didactiek die de commissie voorstelt bij een uitbreiden van de woordenschat moet uitgaan van het Nederlands als vreemde taal. Nu wordt er te veel van uitgegaan dat het Nederlands al kan fungeren als tweede taal en is de didactiek meer verwant aan het moedertaalonderwijs. De commissie staaft haar argumenten met citaten over het aanleren van andere vreemde talen, zoals Engels, Spaans en Frans, vanuit het Nederlands (in het Nederlandse onderwijs). Ze ziet daarbij over het hoofd dat het Nederlands in ons onderwijs ook dient als instructietaal en zou moeten dienen als voertaal, wat heel andere eisen stelt aan het onderwijs in de Nederlandse taal.

Het vraagt een andere didactiek en methodiek, waarbij de nadruk ligt op het spreken en schrijven, dus op het zelf formuleren, in de vreemde taal. Dat laatste moet een hoog niveau bereiken, veel hoger dan het geval is bij de andere vreemde talen, die als vak worden onderwezen, omdat het Nederlands moet fungeren als tweede taal.

Ze constateert dus dat de huidige leerlingen niet meer in staat zijn hun eigen gedachten te formuleren en legt zich daarbij neer. Ze zoekt een oplossing waarbij de leerlingen desondanks toch goede cijfers kunnen halen voor hun examen en zo toch kunnen slagen.

BEZWAREN

Het alternatief van de commissie is het geven van korte schrijfopdrachten in plaats van het opstel. Voorbeelden van korte schrijfopdrachten die worden gegeven, zijn zakenbrieven, sollicitatiebrieven, korte circulaires en het invullen van formulieren. Zakenbrieven worden echter steeds meer gestandaardiseerd. Bij de grotere bedrijven zitten de brieven in de computer en na het invullen van de nieuwe naam en adres met wat produkt- of projectgegevens komt de brief er kant en klaar uitrollen.

Moderne sollicitiebrieven bestaan steeds vaker uit een of twee zinnen met een uitgebreid curriculum vitae. We moeten niet achter de feiten aanlopen. Het is zinvol zo iets een paar keer te oefenen, eventueel het in te lassen in een schoolonderzoekprogramma, maar niet als onderdeel van het centraal schriftelijk examen. Buiten dat gaat een dergelijke opdracht voorbij aan het algemeen karakter van het voortgezet onderwijs. Mavo-onderwijs is geen beroepsonderwijs.

Onze leerlingen kunnen hun gedachten en gevoelens niet meer uitdrukken in het Nederlands. Zeker als het wat moeilijker wordt, kunnen ze het ook niet in het Papiaments (gebrek aan taalontwikkeling, gebrek aan woordenschat enz.) Bij andere, vreemde talen die als vak worden gegeven, kunnen ze het nog minder. Als we dat erkennen en het daarna bestendigen door er ons bij neer te leggen, hebben we onze kinderen voorgoed monddood gemaakt. Ze kunnen na school, omdat we ze bepaalde automatismen hebben aangeleerd gedachtenloos functioneren in de maatschappij, met aandere woorden ze zijn te gebruiken in het arbeidsproces. Is dat alles wat we voor onze kinderen willen?

De commissie legt in haar rapport de nadruk op communicatie. Communicatie moet echter van twee kanten komen. Nu kunnen de meeste leerlingen niet meedoen met de communicatie. Als we ons neerleggen bij de bestaande trieste situatie blijft dat zo.

Als dit programma (dat wil zeggen het hoofd in de schoot leggen) op de mavo-scholen wordt doorgevoerd, wordt de aansluiting naar de vierde klas havo heel moeilijk, zo niet onmogelijk. Het centraal schriftelijk mavo-examen toetst de leerling nog slechts op zijn/haar passieve kennis van het Nederlands. Het is niet meer mogelijk na te gaan of de leerlingen het Nederlands ook creatief kunnen gebruiken om haar of zijn eigen gedachten te formuleren. Het actieve gebruik van de taal is niet alleen nodig voor het onderwijs in het Nederlands maar in die taal moet de leerling ook de opgedane kennis in andere vakken reproduceren en verder ontwikkelen. De mavo-school wordt eindonderwijs.

Moet het havo/vwo-onderwijs de voorstellen van de commissie ook serieus overwegen voor haar eigen onderwijs? Neen, het schrijven van stelopdrachten, scripties en verslagen vereist een grondige kennis van het Nederlands. Die kennis wordt onder andere door grammatica-onderwijs bijgebracht (wat de commissie wil afschaffen/verminderen). In bovengenoemde onderdelen kan die kennis van pas komen en wordt ook de woordenschat gestimuleerd, naast het formuleren. Formuleren is logisch denken. Wordt dit de leerling ontnomen, is de aansluiting op vervolgstudies weg.

Binnen ons havo/vwo onderwijs moeten we er van uit blijven gaan dat leerlingen verder gaan studeren. Dat betekent een goede voorbereiding, opdat die mogelijkheden voor hogeschool en universiteit niet verloren gaan. Hieruit volgt dat de huidige eisen voor het havo- en vwo-onderwijs moeten blijven bestaan.

WERKGELEGENHEID

Wordt dit voorstel door de minister aangenomen moeten we het mavo-onderwijs voortaan als eindonderwijs te beschouwen en is het zaak werkgelegenheid te scheppen voor hen. Licht administratief werk vraagt niet veel kennis van het Nederlands. Maar een ander veel belangrijker punt is dat als dit voorstel wordt aangenomen door de minister, de mavo-leerlingen een andere taal moet worden aangereikt om in te denken, om in te formuleren. Het is een grondrecht van ieder mens zijn eigen ideeën en gedachten aan anderen kenbaar te maken.

Wij moeten zorgen dat ze daarvoor instrumenten hebben. Als we ze het Nederlands ontnemen, moet het Papiaments van deze leerlingen verder ontwikkeld worden. De aanname van het voorstel heeft dus als consequentie het Papiaments in te voeren als voertaal/instructietaal op de mavo's, willen we dat onze kinderen een eigen plaats vinden in onze maatschappij. En dat houdt weer in dat de examens in de andere vakken ook in het Papiaments zullen moeten worden afgenomen en de methodes moeten worden aangepast.

Vanaf 1970 zijn commissies bezig met onderzoek naar de positie van het Nederlands in ons onderwijs. Er zijn diverse rapporten geschreven. De lades staan er bol of krom van. We sudderen al 25 door en er lijkt een niet te stoppen proces op gang gezet. Niemand heeft de moed gehad de stroom een halt toe te roepen. Zo langzamerhand is die niet meer te stoppen en gaan we ons bij het failliet neerleggen. Hier en daar steken al privéscholen de kop op.

Ook dat zal gaan woekeren, als het mes niet krachtig gehanteerd wordt. Op dit moment worden onze kinderen monddood gemaakt. Blijven ze dat of geven we ze een taal om zich in te uiten?

Het eiland van de rode daken

vervolg van pag. 1

Scout's Place in 1989 en in 1993. De bouw in 1989 was desastreus. Het evenwicht tussen de uitbreiding van het hotel en het bestaande complex van postkantoor, politiewacht en toeristenbureau was geheel verstoord. Vreemd genoeg heeft de latere uitbreiding van 1993 het eerdere negatieve effect teniet gedaan. Er ontstond een nieuwe gevelwand".

"Zo kan uit contrast harmonie voortkomen. Nieuwe impulsen kunnen, zoals zo vaak blijkt, via een conflictmodel tot positieve omwentelingen leiden. Architectuur en restauratie zijn geen starre wetenschappen maar vormen als kunstuiting een continu proces van eigentijdse aanpassing aan een bestaand thema. Daarbij dient onderkend te worden dat er zonder verleden geen heden kan zijn".

Experiment om taalprobleem op te lossen

Proefscholen met tweetalig onderwijs naar Fries model

= door Jules de Palm =

Het is al weer vijfentwintig jaar geleden, op 18 juni 1969, dat ik een proefschrift verdedigde met als titel: *Het Nederlands op de Curaçaose school* ter verkrijging van de graad van doctor in de letteren aan de Rijksuniversiteit te Leiden. Volgens mijn promotor prof. C.F.P. Stutterheim wiens geduld ik zwaar op de proef heb gesteld, wilde ik een geëngageerde wetenschap beoefenen, omdat ik ben nagegaan wat het Nederlands betekent in de ziel van het Curaçaose kind. "Daarom is het proefschrift zo'n menselijk boek geworden." De problematiek van het Papiaments op de Curaçaose school wordt erin benaderd.

Naar het voorbeeld van de Friese *Twatalige skoalle* heb ik een lans gebroken om op Curaçao over te gaan tot het oprichten van de tweetalige school; de technieken lezen, schrijven en rekenen moeten bij de aanvang in de moedertaal worden aangeleerd en het Nederlands wordt geleidelijk als voertaal geïntroduceerd.

Op de lesrooster mag het Papiaments als vak niet ontbreken, in de hogere klassen is het gewenst dat het een prominente plaats inneemt om bij de leerlingen de liefde voor het eigene aan te kweken en aandacht te wijden aan culturele verworvenheden.

Wat zou erop tegen zijn om — naar Fries model — enkele proefscholen in het leven te roepen? In overleg met de ouders zouden leerlingen voor deze scholen moeten worden gerecruteerd.

Dit experiment kan alleen slagen indien de onderwijzers er hun volledige medewerking aan verlenen. Na zes jaar kan immers worden nagegaan of de resultaten van de tweetalige school beter zijn dan die van een school waar het Nederlands in de eerste klas de voertaal is. Maar als eenmaal het Nederlands de voertaal is, mag niet worden getolereerd dat ter verduidelijking op het Papiaments wordt overgeschakeld. De verantwoordelijkheid van een te volgen didactiek mag niet op de schouders van iedere onderwijzer afzonderlijk worden geladen. De continuïteit in de methodiek zou in het gedrang kunnen komen, omdat een Curaçaose onderwijzer, hetzij uit tactische overwegingen, hetzij uit gemakzucht eerder geneigd zou zijn op het Papiaments over te schakelen dan zijn Nederlandse collega.

DREMPEL

Alom wordt aangenomen dat de slechte resultaten te wijten zijn aan de hoge drempel: de overgang van een Papiamentstalig ouderlijk huis naar een gebouw, dat men school noemt, waar geen rekening wordt gehouden met de moedertaal. Alle pedagogen zijn het erover eens dat men een kind dit niet mag aandoen. In *Wezen en waarden van het dialect* (Zutphen 1948) stelt A. Weijnen onomwonden: "Men ga, wanneer de kinderen op zesjarige leeftijd op school komen niet ineens en zonder tussenvorm op de cultuurtaal over."

Maar de fraters konden niet anders! Wat ze wel konden was ervoor te zorgen dat de gekleurde leerlingen bij het verlaten van hun school zich staande konden houden en aan hun toekomst konden werken in een gemeenschap waar de blanken het voor het zeggen hadden. "Kennis is macht", werd ons voorgehouden. Vandaar dat de leerlingen die met goed gevolg het eindexamen hadden afgelegd het St Thomas College verlieten met hun mulo-diploma, het diploma machineschrijven (10-vinger systeem) en de diploma's Stenografie, Nederlands, Engels, en Spaans.

Aan den lijve heb ik ondervonden dat bij een vacature bij de Hollandsche Bank Unie de sollicitant werd beoordeeld naar zijn kennis: niet de Hollandse jongen werd aangenomen, maar de Curaçaoso, omdat hij voor handelsrekenen, boekhouden en handelskennis hogere cijfers had. De onpedagogische opleiding van de fraters heeft ons geen windeieren gelegd...

MOTIVATIE

Waren wij leniger dan deze generatie dat wij niet zoveel moeite hadden met die vermaledijde drempel? Stellig niet, maar we hadden waarschijnlijk meer motivatie, die erin geheid werd door ouders die een onwrikbaar vertrouwen hadden in de fraters.

Daar kwam nog bij dat zij voor ons, kinderen, iets bovennatuurlijks hadden: mannen in een witte toga met een zwart koord om hun nek waar een kruisbeeld aan bungelde.

Ik had last van een andere drempel toen ik niet in de klas zat, maar als achttienjarige onderwijzer vierde rang voor de klas stond. Om de openbare Emmaschool in de Theaterstraat te ontlasten werd in de Oranjestraat een filiaal gebouwd pal naast het kerkje 'God is liefde', in de volksmond bekend als *misa di Jan Bakeis* (Bakhuis). Aangezien de school geen naam had, werd ik dan ook prompt aangeduid met *meneer di skol di Jan Bakeis* aan wie een gecombineerde tweede en derde klas was toevertrouwd.

Estelle Abady kreeg de eerste. Mijn leerlingen die wel eens langs mijn ouderlijk huis liepen, moesten af en toe horen, hoe ik van mijn moeder in onvervalst Papiaments op mijn kop kreeg. Met verbazing en wellicht meer afschuw hebben ze moeten ervaren dat ik mijn eigen taal verloochende om Nederlandse onderwijzers na te apen. Elke dag opnieuw moet ik een drempel over: als Curaçaose onderwijzer was ik verplicht de leerlingen de technieken in het Nederlands bij te brengen! Deze problematiek waarmee ik op jonge leeftijd werd geconfronteerd, liet me niet los.

Als hoofdcoördinator van het Centraal bureau toezicht Curaçaose bursalen moet ik in 1959 mentoren en mentrices gaan werven die bereid waren in hun gemeente studenten of studerenden te begeleiden. Burgemeesters en wethouders van Leeuwarden werd verzocht één of meer personen voor te dragen die zij voor het mentoraat geschikt achtten. Als Anthony Jean-Pierre, Boy Felida en Piet de Haas in een andere stad hun studie hadden gevolgd, zou ik via hun mentor niet opmerkzaam zijn gemaakt op het feit dat Friese kinderen moeite hadden met de omschakeling wanneer zij in de eerste klas in het Nederlands het onderwijs moesten volgen. Dit leidde tot het experiment met de *twatalige skoalle*, de tweetalige school. Verschillende van deze scholen heb ik bezocht en ben tot de conclusie gekomen dat de Friese problematiek identiek is aan de Curaçaose.

Nu er stemmen opgaan voor het Papiaments als voertaal bij het onderwijs, heb ik gemeend de aandacht te vragen voor *Het Nederlands op de Curaçaose school*.

(*Het Nederlands op de Curaçaose school* werd uitgegeven bij Wolters-Noordhoff nv Groningen - 1969)

DE GALAPAGOS eilanden zijn voor de natuurliefhebber een van de prachtigste gebieden in de wereld die men kan bezoeken. De unieke flora en fauna en de rust die van de eilanden uitstraalt laat een onvergetelijke indruk achter. Bart de Boer bezocht de eilanden enige jaren geleden en schreef daarover een reportage voor Ñapa waarvan vandaag het tweede deel verschijnt.

Galapagos: de betoverde eilanden (II)

Van het mysterieuze Floreana naar de vulkanen van Isabella

= door Bart de Boer =

Floreana dat op onze reis aan de Galapagos daarna aan de beurt kwam, was een beetje een tegenvaller. Floreana is een van de eilanden die bewoond zijn. Het is waarschijnlijk het meest besproken eiland van de Galapagos sinds zich er in de jaren dertig enige onverkwikkelijke gebeurtenissen afspeelden tussen een aantal van de kolonisten die er zich had gevestigd. Spoorloze verdwijningen, geheimzinnige schipbreuken en een sterfgeval 'onder verdachte omstandigheden', dit alles heeft destijds de wereldpers gehaald. We zullen later in het gehuchtje nog Frau Wittmer ontmoeten die met nadruk vertelt dat zij een zuster is van de Frau Wittmer die destijds een van de hoofdpersonen was in de drama's die zich hier hebben afgespeeld. Roddel en fantasie hebben er sindsdien voor gezorgd dat de ware toedracht niet meer is na te gaan.

We gaan echter niet direct naar het dorpje maar ankeren in een stille baai. Het enige interessante dat hier te zien is zijn de flamingo's in het lagoen achter het strand. Verder is er niet zoveel te beleven en we verlaten deze plek dan ook vrij gauw, ook al omdat er geen tijd is om echt het binnenland in te trekken. Dit is trouwens iets dat we nu beseffen: als buitenstaander denk je dat alle eilanden even mooi zijn en dat er overal bijzondere dieren zitten. Dat is dus niet waar. Er is een aantal eilanden die eruit springen door hun grote aantallen vogels die er zitten zoals Espanola.

Dan zijn er eilanden die landschappelijk erg mooi zijn zoals Santiago en Bartolome. Maar daarnaast bestaan er ook eilanden die 'gewoon' zijn voor zover dat mogelijk is in de Galapagos. Vooral de eilanden die bewoond zijn geweest of nog bewoond zijn hebben niet zoveel te bieden qua dieren. Dit komt vooral door vroegere jachtpraktijken en het invoeren van geiten, ezels, varkens, ratten en muizen. Dit heeft op sommige eilanden geleid tot uitroeiing van de reuzenschildpadden die daar oorspronkelijk voorkwamen.

En nu nog vormen deze verwilderde huisdieren de ernstigste bedreiging voor de van nature hier voorkomende dieren. Op sommige eilanden wordt een campagne gevoerd om alle geiten af te schieten. Op een eiland als Santiago is dit echter onmogelijk, zo groot is de geitenpopulatie daar. De oorspronkelijke vegetatie van Santiago is dan ook volledig verwoest.

POST

We varen voor de curiositeit nog even naar Post Office Bay waar een grote ton staat waarin je je brief kunt gooien. Elk schip dat langs komt en toevallig de kant van de geadresseerde uit gaat, neemt dan zo'n brief zo ver mogelijk mee. Via een groot aantal schepen kan zo'n brief dan uiteindelijk op de plaats van bestemming aankomen, maar dat kan wel een jaartje duren. In het bewoonde Black Beach kopen we dan kaarten, postzegels en T-shirts *bei der Schwester der Frau Wittmer, jah, jah, doch, doch*. Het toerisme gaat ook in deze uithoek niet ongemerkt voorbij. Voor de overnachting varen we dan terug naar de eerste baai omdat het daar rustiger is.

De tocht naar Rabida, het volgende eiland, is vooral gedenkwaardig door de grote groepen dolfijnen die met de boot meezwemmen. Ze schijnen er plezier in te hebben om steeds onder de boot door te duiken of vlak voor de boeg mee te zwemmen. Daarbij halen ze dan nog allerlei capriolen uit en springen soms hoog boven het water uit. Ze komen in zulke grote aantallen voor dat je tot aan de horizon hun gladde lijven boven het water uit ziet komen. Op een gegeven moment verschijnt er zelfs een walvis naast de boot. Dat is de enige keer dat de visser wat zorgelijk kijkt want tegen een klap van een walvisstaart is het bootje niet bestand. Op Rabida zelf is niet zoveel te beleven. In een strandlagoen lopen wat flamingo's en zwemmen een paar Galapagos-eenden rond.

Jammer genoeg gaat de filmmanie van sommige leden van de expeditie zo ver dat ze deze dieren met stenen bekogelen om ze dichter bij te krijgen. Werkelijk een fraai voorbeeld van 'natuurbescherming, goed voor anderen maar niet voor mij'. Zoals op bijna alle eilanden zitten hier ook de beroemd geworden Darwinvinken. Het zijn bepaald geen mooie vogeltjes, eerder een soort grauwe mussen. Normaliter, op het Zuidamerikaanse vasteland dus, zijn het zaadetertjes met een kort, dik snaveltje.

Op de Galapagos ontbreken echter vogels zoals spechten, boomkruipers en fruiteters zoals bij voorbeeld de troepiaal. Het uit evolutionair oogpunt oneindig interessante en verbazingwekkende feit doet zich nu voor dat op de Galapagos de vinken de plaatsen van deze vogels hebben ingenomen. Ze hebben zich in verschillende voedingswijzen gespecialiseerd en daarbij de snavels ontwikkeld die hierbij horen. Zo vind je hier een spechtvink die insekten uit spleten van bomen haalt en hiervoor een lange dunne snavel heeft ontwikkeld. Hij gebruikt bovendien vaak een stokje om insekten uit schuilplaatsen te peuteren. Op het vasteland zou hij niet kunnen bestaan omdat daar de specht en vele andere soorten vogels dit soort werk veel efficiënter kunnen doen. Er zou geen voedsel voor deze vink overblijven.

Evenzo heeft een grote grondvink een bijzonder grote en stevige snavel ontwikkeld om juist erg harde zaden van bepaalde planten te kunnen kraken. Zo bestaan er dertien verschillende soorten vinken op deze eilanden, oorspronkelijk allemaal afkomstig van dezelfde voorouders die misschien door een orkaan naar deze eilanden zijn geblazen. Hoe deze vinkjes samenleven werd mooi gedemonstreerd op Rabida. Een vink met een grote zware snavel scheurde een dode cactusschijf open om zich te goed te doen aan wat daar voor eetbaars inzat. Zijn neefje met een kort zwak snaveltje wachtte geduldig af totdat zijn sterkere familielid zijn buik vol had en zocht daarna in het gemaakte gat of er nog iets van zijn gading was achtergebleven. Hij had zelf natuurlijk nooit zo'n gat kunnen maken.

Een broedende albatros

HAAIEN

Terug aan boord is er nog tijd genoeg om te gaan snorkelen. We zijn echter nauwelijks in het water of er zwom een paar haaien onder ons. Dan blijkt opeens dat bloeddorst niet alleen bij dieren voorkomt. Een paar leden van de groep moet en zal die haaien vangen. Het is een weinig verheffend gezicht om iemand met een bijl op de schedel van een haai te zien inhakken zodat het een bloederige massa wordt zonder dat hij kans ziet de haai de genadeslag te geven. Een soort primitieve drift waardoor alles dat niet door de mens overheerst kan worden dood gemaakt moet worden? Of zou het meer Freudiaans kunnen zijn?

De volgende dag varen we naar St James Bay op Santiago. Hier tref je een van de meest bizarre landschappen van de Galapagos aan. Een eind het binnenland in rijst een grote vulkaan op, die het landschap volledig overheerst. Links en rechts steken dan nog wat kleinere vulkanen hun toppen omhoog. Van de helling van de grote vulkaan spreidt zich een pikzwarte lavastroom uit tot aan de kust. Volkomen kaal en blakerend in de felle zon lijkt het alsof de lava net gestold is.

Waar het langzaam heeft gestroomd en niet al te snel is afgekoeld lijkt het alsof er dikke kabels en touwen van zijn gedraaid. Op een bepaalde plek is er langzaam lava opgeborreld en heeft zich in traag stollende steeds wijder wordende kringen uitgespreid. Je kunt het allemaal nog zien alsof de uitbarsting gisteren heeft plaats gevonden. In werkelijkheid is deze lava in het begin van deze eeuw gevormd. En zelfs op deze doodstille zwarte vlakte schieten er hagedissen weg en snorren sprinkhanen je om de oren.

We maken een tocht naar de krater waarin zich een zoutmeer heeft gevormd. Er staat een troepje flamingo's in en er zweven een paar buizerds boven ons. Een rode vliegenvanger schiet door de struiken, een vliegende robijn met felrode buik en kruin die scherp contrasteren met de zwarte oogstreep en de zwarte rug. 's Middags gaan we naar de andere kant van de baai waar verschillende pelsrobben-families liggen te zonnebaden. Ze zijn meer gedrongen dan zeeleeuwen met een dikkere vacht en een stompere, rondere kop waarin de ogen eens zo groot en donker lijken.

Amerikaanse toerist: een fenomeen op zich

Hierdoor zien ze er op het eerste gezicht 'liever' uit dan de zeeleeuwen. Ze liggen bij voorkeur op beschaduwde plaatsen onder rotsen en zo. Het gevolg is dat je er vaak bovenop staat voordat je ze ziet. Het beest schrikt zich dan de pleuris en jij ook. Een blaffende grauw doet je een meter omhoog en een meter opzij springen. Het dier kijkt je dan panisch aan en met een blik van 'niet slaan, niet slaan' hobbelt hij over de scherpe lavabrokken naar zee. Vanuit het water bekijkt hij dan eens rustig wat hem nu eigenlijk zo uit zijn dut heeft gehaald.

TOERISTEN

Een ander fenomeen dat we hier meemaken is dat van de Amerikaanse toerist. Dit wezen vliegt van Guayaquil naar Baltra, wordt daar in een bus geladen die hem naar een luxe cruiseschip brengt en daar vaart hij dan een paar dagen mee rond. Op elk eiland dat ze aandoen wordt de kudde aan land gezet en dan lopen ze allemaal keurig netjes achter een gids aan die ze precies wijst waar ze moeten kijken omdat ze het anders waarschijnlijk voorbij zouden lopen. Na een uurtje wordt het hele zootje weer netjes aan boord gebracht. Omdat het vakantie is vertonen ze zich over het algemeen in gebloemde hoedjes met een geruit hemmetje en een streepjesbroek die de witte knobbelknieën net vrij laat, maar liefst in kleurencombinaties van roze, zachtpaars en lila.

Ze komen behangen met camera's die niet dienen om er beesten mee te fotograferen maar om elkaar mee te vereeuwigen. Zo krijg je dan een serie van Jane op de boot, Jane op Santiago, Jane aan zee, Jane met zeeleeuw, nou ja de zeeleeuw kon er niet op maar Jane staat er leuk op. Een dame was uiterst teleurgesteld dat de in de folder beloofde babyzeeleeuwen er niet waren. Ze nam het de gids bijna persoonlijk kwalijk dat hij er niet voor gezorgd had dat de zeeleeuwen jongen hadden nu zij op bezoek kwam. Hopelijk heeft de gids haar kunnen overtuigen dat dit zijn capaciteiten toch echt te boven ging. Al met al waren ze even merkwaardig om naar te kijken, deze knauwende Yankees, als de dieren waarvoor ze kwamen.

Carlos had 's middags een geit geschoten zodat we 's avonds nu eens vlees aten inplaats van vis. Algemeen waren we het er echter over eens dat de vis lekkerder was dan het taaie vlees van dit dier.

ISABELLA

En dan naar Isabela. Het grootste eiland van de archipel met zijn indrukwekkend silhouet van hoge schildvulkanen. Vijf van de zes vulkanen op Isabela worden nog als aktief beschouwd. Zo is de vulkaan Wolf sinds 1925 vijf keer uitgebarsten. De hellingen van deze vulkanen zijn weer bezet met kleine sub-vulkaantjes, ontstaan tijdens die uitbarstingen. Een groot gedeelte van Isabela is dan ook bedekt met kale lava. Niet in de vorm van vrij gemakkelijk begaanbare lavastromen maar in de vorm van uitgestrekte velden van sintels die breken of wegglijden als je erop gaat staan. De verschillende kleuren van deze velden geven de ouderdom aan: de zwarte zijn de jongste en de oude zijn lichtbruin met alweer begroeiing erop.

Op het zuidelijk deel van het eiland zijn nog twee nederzettingen, dicht bij de Sierra Negra-vulkaan. We gaan echter naar het noorden en ankeren in de baai bij Point Marshall. De schipper heeft ons hier de niet-vliegende aalscholver beloofd en voordat wij ook maar iets kunnen onderscheiden wijst hij al aan: daar zitten ze, ze hebben eieren.

We worden vlak bij de nesten aan land gezet. We zijn er nu wel aan gewend dat de vogels blijven zitten en we komen dus rustig dichterbij. Evenals bij andere soorten aalscholver brengt ook hier het mannetje steeds 'geschenken' mee voor het vrouwtje. Dat kan alles zijn wat hij van de zeebodem heeft opgevist. Dit wordt aan het vrouwtje aangeboden en door erop te gaan staan toont zij dan dat ze de gift genadiglijk ontvangt. Op d... manier komt ook een... nest tot stand. Er is e... dat helemaal opgebouw... uit zeeëgels. Gelukkig is... een soort met stompe... kels. Het meest ver... wekkend aan deze v... behalve het feit dat ... vliegvermogen ver... hebben, zijn hun ogen. ... zijn fel, schitterend gr... er is eigenlijk geen p... te ontdekken zoda... oneindig diep lijken. Ze... teren werkelijk als ge... edelstenen, een impre... nog versterkt wordt d... je er totaal geen uitdru... in kunt ontdekken.

Eigenlijk verraste dit ... meer dan het zien va... absurd korte vleugeltje... deze vogels hebben... hebben ook geen vl... nodig want ze kunnen ... op dezelfde plaats blijve... voor predatoren hoeve... niet bang te zijn.

JAN VAN GENTEN

Met moeite werken we ... die dag over de sintelho... overal pelsrobben in ... slaapje verstorend. Lan... kust zitten nog wat rei... gemaskerde Jan van Ge... en enkele Galapagos ... guins. Omdat we niet ... Fernandina gaan waar ... penguins in grote aanta... zitten, worden deze paar e... plaren van alle ka... beslopen door de schietg... fotografen. meestal wagg... ze juist op het kriti... moment weg en duiken ... zee in om pas een heel ... verderop weer boven... komen, de fotograaf in ... hoop achterlatend.

Voor de lunch is ieder... al weer aan boord; moe, ... stig en heet. De schip... zweert dat er hier geen ... ien zitten en dus word... gesnorkeld. Het water is ... koud, tenminste, vergele... met het blauwe Caribis... water. Onder water is ... onverwacht mooi. Grote ... blokken met hier en daar ... kleine koraalkolonie. D... tussen wemelt het van ... vis. Schitterend zwart, bla... en geel gekleurde vlin... vissen zwemmen in gr... scholen voorbij. Overal op ... bodem verdedigen fraai ge... kende juffervissen hun te... ritoria. Vreemd groen en ... gekleurde papegaaivis... zwemmen daar tussen ... en het aantal baarzen is ... te tellen. Sommige ... prachtig gekleurd ... blauwe lijnen die over ... hele lichaam lopen, ande... zijn bedekt met goudger... schubben. En ook de vi... zijn allemaal even tam.

Het mooiste en spa... nendste is als een zeele... poolshoogte komt nemen. ... zwemt recht op je af om d... pas op het allerlaats... moment naar beneden ... onder je door te duike... Buiten de paartijd schijne... ze in het water niet gevaar... lijk te zijn, althans volge... de schipper, en daar ve... trouwen we dan maar op. Onder water zijn ze tro... wens even sierlijk en elega... als ze boven water log ... onbeholpen zijn.

De rest van de dag word... aan boord verluierd. Nie... mand heeft veel zin om wee... over de sintels te klauteren. De plannen voor de volgende dag, als we de Alcedo-vulkaan gaan beklimmen wor... den uitvoerig besproken. Ee... klein gedeelte van de groe... besluit niet mee omhoog ... gaan. De rest zoekt alvast ... uit wat er aan voedsel e... drinken mee moet. Alleen het hoogst noodzakelijke gaat ... natuurlijk mee. Als we de... de volgende dag in het kleine baaitje aan de voet van de Alcedo afgezet worden blijkt dit nog altijd 10 à 15 kilo per man te zijn.

Zeeleeuwen: altijd in voor een pretje

= door Wim Rutgers =

Kees Groeneboer over 'Het Nederlands voor Indië'

''Eten van de boom der kennis uit het Westen''

"In de taalpolitieke discussies ten aanzien van Nederlands-Oost-Indië wordt nimmer gerefereerd aan de in Suriname of de Nederlandse Antillen gevoerde taalpolitiek. (...) In de voertaaldiscussie en de bepaling van de taalpolitiek in Nederlands-Indië wordt in de twintigste eeuw net zo min als voor die tijd aandacht gegeven aan de Nederlandse taalpolitiek in de koloniën in de West."

Het staat er twee keer zo tussen neus en lippen opgetekend, in het begin en aan het einde, van de dikke studie *Weg tot het Westen; het Nederlands voor Indië 1600-1950*, waarop Kees Groeneboer in 1992 aan de Leidse universiteit promoveerde en die nu door het KITLV in een handelsuitgave op de markt werd gebracht. In 1991 publiceerde Kees Groeneboer al *Het ABC voor Indië; Bibliografie van leermiddelen Nederlandse taal voor Nederlands-Indië*. Nu ondernam hij een breed 'historisch-taalsociologisch onderzoek' naar de taalpolitiek die Nederland voerde ten opzichte van het Nederlands in de Oost. Het omvat de gehele periode vanaf de eerste kolonisatie in 1596 tot de souvereiniteitsoverdracht op 27 december 1949.

VERGELIJKING

Het was voor mij, die was gaan lezen met in mijn achterhoofd op zoek te gaan naar vergelijkingsmateriaal met de situatie in onze contreien, zoals die bij voorbeeld beschreven is door Toos Smeulders in haar Utrechtse dissertatie *Papiamentu en onderwijs* (1987) verbazingwekkend te lezen hoe Nederland in zijn koloniale taalpolitiek in de Oost zich zo totaal anders heeft opgesteld dan in de West. Terwijl de Caribische koloniën het Nederlands werd opgedrongen, onthield hetzelfde ministerie van Koloniën de Nederlandse taal voorzover het maar enigszins mogelijk was aan de Indische onderdaan.

Europese norm werd scrupuleus gehanteerd

"Men heeft een daadwerkelijke algemene verspreiding van het Nederlands onder de inheemse bevolking nooit voorgestaan. De pragmatische Nederlandse taalpolitiek was immers steeds ingegeven door motieven van praktische, economische en financiële aard. Het Nederlands is hierdoor in feite altijd bestemd gebleven voor een kleine inheemse elite."

Pas als de koloniale banden bijna verbroken zullen worden, gaat het bewind er aarzelend toe over het Nederlands een wat algemener verbreiding in de Indische archipel te geven.

"Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog wordt een soort tweesporenbeleid in de taalpolitiek geformuleerd en in praktijk gebracht: op de scholen wordt zowel het Nederlands als het Maleis als leervak ingevoerd op een grotere schaal dan voorheen: het Maleis ter versterking van de interne eenheid van Nederlands-Indië en het Nederlands ter versterking van het externe contact met het Westen. Veel is hiervan echter niet meer terechtgekomen."

Het Nederlandse taalbeleid was altijd te laat en te zuinig. Dat kwam omdat het Nederlands als exclusieve standstaal van de Europeanen werd beschouwd, niet als de algemene verkeerstaal van het hele land. Meestal voerde de overheid een ontmoedigingsbeleid, soms gedoogde het de Inlander om Nederlands te leren. De motieven daartoe waren vaak van politieke aard want men was bang voor teveel invloed, daarnaast waren er ook racistische redenen want men dacht dat het Nederlands een te moeilijke taal voor de inheemse bevolking was, er heerste steeds weer angst voor een bastaard-Nederlands, een Nederlands in Inlandse mond.

Om die reden hanteerde men altijd scrupuleus een puur Europese norm en werden er geen eigen vormen gezocht of zelfs maar geduld. Voorzover er toch van Indisch-Nederlands sprake was, het zogenaamde *petjok*, bezat dat steeds een heel lage status. Kennis van het Nederlands bij niet-christenen werd gevaarlijk geacht. Talenkennis betekent kennelijk macht!

Dit soort bezwaren en angsten duren nagenoeg de hele koloniale tijd. De bekende Nederlandse taalkundige M.C. van den Toorn concludeerde dan ook dat de Nederlandse koloniale taalpolitiek van de overheid niets heeft nagelaten om te verhinderen dat het Nederlands ooit een wereldtaal zou worden.

Het resultaat van deze koloniale taalpolitiek is dat aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog ongeveer twee procent van de Indische bevolking (= 1,4 miljoen mensen) Nederlandssprekend genoemd kan worden. Dat was het absolute maximum, in eerdere perioden lag het percentage steeds veel lager.

ONDERWIJS

"Taalpolitiek is in Indië altijd nauw verbonden met de algemene koloniale politiek, maar vooral met de taalpolitiek die wordt gevoerd ten aanzien van en in het onderwijs. Het onderwijs vormt immers dé maatschappelijke instantie waar het taalbeleid zijn uitvoering vindt. In het gehele taalpolitieke proces neemt het onderwijs de sleutelrol in: het voert beleid uit en het voert zelf beleid."

De voertaalkwestie in het onderwijs speelde vanaf het begin tot het einde een centrale rol in de discussies: welke voertaal, voor welk soort onderwijs, op welk niveau, in welke vorm, met welke didactiek? Groeneboer heeft deze vragen voor het Nederlands uitgewerkt; de vele andere in Insulinde gebruikte talen worden alleen behandeld voorzover ze in relatie met het Nederlands staan. Zo schetst Groeneboer 'de geschiedenis van het maatschappelijk functioneren van de Nederlandse taal door de eeuwen heen in Indonesië'.

Voertaalkwestie speelde steeds een centrale rol

Het Nederlands werd gezien als elitetaal, niet als communicatietaal van alledag. Soms speelde men een beetje met de gedachte aan het Nederlands als het Latijn van Indië: de wetenschappelijk-culturele contacttaal in een veeltalig divers taallandschap. Kennis en beheersing van het Nederlands betekende dat men zich een 'weg tot het Westen' creëerde en daardoor een zekere garantie voor economisch en maatschappelijk succes. Daarnaast fungeerde het Nederlands ook om tegenstellingen tussen eilanden en bevolkingsgroepen te overbruggen, om enige saamhorigheid en een band te scheppen tussen zo van elkaar verschillende onderdanen. Nederlands was eveneens de taal van de kerk en van het Europese, westerse onderwijs – niet van het onderwijs voor de Inlanders.

CHRONOLOGISCH

Kees Groeneboer deelt zijn studie chronologisch in drie perioden in: die van de VOC, de negentiende en twintigste eeuw. In de VOC-tijd werd er Nederlands gebruikt in de Molukken, in Batavia, op Formosa (Taiwan) en Ceylon - dus veel meer dan het huidige Indonesië alleen, want overal waar de Nederlandse handelsinvloed zich liet gelden. De kolonisten voerden enige strijd om de taalvoorrang met het Maleis en het Portugees. Er heerste aanvankelijk wel een ideaal om de Oost te vernederlandsen, maar veel moeite om dit ideaal te bereiken heeft men zich niet getroost. Het Portugees moest bestreden worden want het werd gezien als de taal van de vijand en van het katholicisme. Maar het Nederlands werd in geen van de vestigingen van veel betekenis, en daarom bleef het Maleis als mogelijke *lingua franca* over. Het Nederlands werd wegwijzer tot het christendom, een middel tot versteviging van koloniale banden met het moederland, een weg tot de westerse kennis en cultuur voor de elite.

Aan het einde van de achttiende eeuw is de door de VOC gevoerde taalpolitiek ten aanzien van het Nederlands failliet en is het Nederlands in Indië op sterven na dood. Het is uiteindelijk niet meer geworden dan de bestuurstaal, beperkt tot de VOC-kantoren en de VOC-schepen. Zelfs de Europese trekker (passant) gebruikte op den duur nauwelijks Nederlands meer. Het Portugees en Maleis komen — onbedoeld en ongewild — als de overwinnaars naar voren. Groeneboer concludeert dan ook dat de geschiedenis duidelijk aantoont dat niet in de eerste plaats door officiële 'taalrechten', door drang van hogerhand of wettelijke voorschriften een taal zich kan handhaven: wat in de huiskamer gesproken wordt geeft in de taalstrijd de doorslag.

NEGENTIENDE EEUW

Begin negentiende eeuw worden er pogingen ondernomen om het Nederlandse element in de kolonie, na het Engelse tussenbewind van 1811-1816, te versterken. Maar daar kwam niet veel van terecht, want zelfs de Nederlanders spraken tot het einde van de eeuw nauwelijks Nederlands meer thuis. De door Groeneboer genoemde percentages liggen tussen de twintig en de dertig.

Dat was dus geen succes en dan nog wel voor een klein deel van de grote massa, want de idee om het Nederlands te versterken gold alleen de Europese bevolkingsgroep, de christen geworden Indiërs en een kleine inheemse elite - nooit en te nimmer de miljoenen die de bevolking van het grote eilandenrijk uitmaakten. Bij veel Europeanen bleek de angst te bestaan voor een te grote verspreiding van het Nederlands onder de inheemse bevolking. Men vreesde dat het ambtsbejag ten gevolge zou hebben. De koloniale regering was ó zo bang dat de heidenen en islamieten Nederlands zouden gaan gebruiken. De argumenten zijn hiervoor al gegeven. Nederlandse bestuursambtenaren weigerden Nederlands te spreken met de inheemse ambtenaren, omdat dit hen in hun prestige zou aantasten.

Zo creëerden de kolonisten een taalkundige tweedeling met religieuze inslag: Nederlands/christendom versus Maleis/islam. In 1864 viel dan ook een koloniaal besluit om niet het Nederlands maar het Maleis als de algemene verkeerstaal te hanteren.

Maar o ironie, vele Indonesiërs zelf eisten meer Nederlands voor hun ontwikkeling, ze protesteerden tegen het 'domhouden van het volk' door het alleen Maleis te leren, want ze zagen daarin het streven om hen af te sluiten van het westen met zijn kennis en cultuur.

TWINTIGSTE EEUW

Aan het begin van de twintigste eeuw steekt in Nederland de zogenaamde 'ethische politiek' de kop op. Die spreekt van de 'ereschuld' die Nederland ten aanzien van zijn koloniën heeft. Groeneboer onderscheidt drie verschillende tijdvakken. Eerst was het beleid gericht op het onder reëel Nederlands gezag brengen van de gehele Indonesische archipel (1894-1905), vervolgens op de ontwikkeling van land en volk van dit gebied in de richting van zelfbestuur onder Nederlandse leiding en naar westers model (1905-1920), tenslotte een streven dat vanaf 1920-1942 een consolideren en conservatief karakter krijgt en definitief afloopt met de Japanse bezetting van Indonesië.

Rond de eeuwwisseling werd er maar weinig Nederlands gebruikt. Het was nauwelijks meer dan een bronnentaal. Maar bij de 'opvoeding tot autonomie' zou het als 'drager van cultuur in westerse zin' een belangrijke taak moeten krijgen. n de twintigste eeuw vernederlandste Indonesië mede omdat er een groter Europese bevolking arriveerde, met name een toenemend aantal trekkers waaronder nu ook veel meer vrouwen dan voorheen. Bovendien: meer bestuursbemoeienis eiste meer Nederlands sprekende ambtenaren, ook bij de inheemse bevolking. Het werd nu dus noodzakelijk om een eigen bestuurselite in het Nederlands op te leiden.

Nederlands onderwijs werd gegeven op de ELS (Europese Lagere Scholen), maar sinds 1907 ook op de HIS (Hollands Indische School), en een jaar later op de HCS (Hollands Chinese School) waar het Nederlands voertaal was.

Nederlands leren en beheersen werd als mogelijkheid tot *a way up* gezien. Maar de koloniale overheid stapte al spoedig op de rem: de kosten waren te hoog, dat de bevolking zelf vroeg om meer Nederlandstalig onderwijs zou ongetwijfeld een ongewenst 'half intellectueel witteboordenproletariaat' in de kolonie tengevolge hebben. Het antwoord op deze restrictieve taalpolitiek waren de zogenaamde 'wilde scholen' waar Nederlandstalig onderwijs buiten de overheid om gegeven werd. In 1916, 1918 en 1919 stond op de grote onderwijscongressen de 'voertaalkwestie' centraal.

Groeneboer besteedt veel aandacht aan de rol van het Algemeen Nederlands Verbond dat zich specifiek voor de 'leden van de Nederlandse stam' inzette, niet voor de Inlanders. Dat was dus heel anders dan de Groep Nederlandse Antillen van het ANV die door en voor de Antillianen zelf was.

Van veel invloed was G.J. Nieuwenhuis: het Nederlandsch in Indië. Een bronnenboek voor het onderwijs in de nieuwe richting (1925, 1930) dat voor het eerst het Nederlands als vreemde taal beschouwde. Nieuwenhuis onderscheidde moedertaalonderwijs in het Nederlands zoals op de ELS, vreemde voertaalonderwijs, waar men begint in de moedertaal maar geleidelijk overgaat op het Nederlands dat tenslotte als algemene voertaal wordt aangeboden en tenslotte Nederlands als echte vreemde taal waar voornamelijk een passieve kennis en beheersing gevraagd worden.

"Een van de nieuwe theoretische uitgangspunten van Nieuwenhuis is het onderscheiden van actieve en passieve taalvaardigheden, tegenwoordig meestal aangeduid als produktieve en receptieve vaardigheden. Nieuwenhuis meent dat het leren van een vreemde taal grotendeels parallel loopt aan het proces van moedertaalverwerving, waarbij de passieven fase de actieve fase vele maanden vóór is, en waarbij als het ware een 'taalreservoir' onophoudelijk gevuld wordt met het taalaanbod uit de omgeving, totdat dit reservoir op een dag vanzelf begint over te lopen en het kind begint te praten en aldus komt tot actieve taalbeheersing."

Groeneboer laat zien dat Niewenhuis' standpunten ook nu nog van belang kunnen zijn. Wat Nieuwenhuis 'incubatietijd' noemde heet momenteel *silent period* meer behelst ruwweg hetzelfde. Nieuwenhuis' taalonderwijs richt zich op receptieve vaardigheden als luisteren en woordenschatverrijking; daarbij gebruikt het kind zijn moedertaal; als het kind begint te praten in de nieuwe taal mag het niet meteen en onophoudelijk gecorrigeerd worden, want dat doodt elk spontaan spreken: ook dat principe is weer hoogstmodern.

PARADOX

Ook in deze eeuw was het Nederlands dus vooreerst voor de Europese kolonist en passant, niet voor de inwoners van de eilanden zelf. De inheemse bevolking heeft veelal Nederlands geleerd tegen de wil van het koloniale gouvernement in: op verzoek van nationalistische culturele verenigingen, in de zogenaamde 'wilde scholen' en particulier georganiseerde cursussen Nederlands.

Terwijl de Nederlandse ambtenaar Westerveld van mening was: "Elke onderwijspolitiek die steeds weer aansluiting zoekt bij het Nederlandsche onderwijs, is anti-nationaal, houdt de natuurlijken groei tegen", poneerde de cultuur-nationalistische vereniging 'Boedi Oetono' de stelling: "Doordat het Nederlands pas vanaf de derde klas wordt onderwezen en pas in de laatste klas ook als voertaal, laat het eindniveau veel te wensen over." Toch raakt het Nederlands nooit ingeburgerd. In 1928 wordt het Maleis tot algemene *lingua franca* van de Indonesische archipel bevorderd. De nationalisten konden het koloniale gouvernement bestrijden door middel van de beheersing van het Nederlands. "Het Nederlands blijft ook voor de nationalisten de weg tot het Westen, de weg tot geestelijke en materiële vooruitgang, de weg ook tot het verwerven van gelijkwaardigheid met de Europeanen," concludeert Groeneboer dan ook. "Uit de 'concurrentiestrijd' tussen het Nederlands en het Maleis, kon het Maleis uiteindelijk als winnaar te voorschijn komen, eerder dankzij dan ondanks de Nederlandse taalpolitiek."

Tenslotte wordt er rond 1940 gewerkt in de richting van een tweesporenbeleid maar daarvoor was het te laat, want in de Japanse tijd van 1942-1945 wordt het Nederlands absoluut verboden. Als na deze oorlog en de 'politionele acties' op 27 december 1949 uiteindelijk de souvereiniteitsoverdracht wordt getekend, kan geconcludeerd worden dat het Nederlands voor het geestelijk leven van deze volken nooit iets anders kan zijn dan hulpmiddel. Nu, na een halve eeuw Indonesische onafhankelijkheid, is het Nederlands nog steeds een belangrijke bronnentaal voor diverse universitaire studierichtingen gebleven.

Hiermee heb ik niet meer dan enkele elementen gelicht uit dit minutieus onderzoek met talrijke details die samen een heel geschakeerd beeld geven waar Groeneboer zijn centrale stelling als rode draad doorheen laat lopen: het mislukken van een Nederlands taalbeleid omdat de koloniale politiek dacht in groepsbelangen en tegenstellingen tussen Europeanen, Indo-Europeanen, Inlanders, christenen en andere godsdiensten belijdenden. Dit segmentarisme speelde in alle delen van het maatschappelijk-cultureel leven - ook in het onderwijs, ook in de taalpolitiek.

Groeneboers studie is heel leesbaar geschreven èn door middel van een gedetailleerde inhoudsopgave en een uitgebreid register geschikt als naslagwerk. Ze lijkt verplichte stof voor iedereen die zich bij ons met (post-koloniale) taalplanning bezighoudt. Ondanks de zo totaal andere opstelling van de Nederlandse koloniale overheid ten opzichte van het Nederland in de Oost en in de West, zijn er naast de daardoor ontstane verschillen veel historisch parallellen te trekken. Daar ligt nog een mooi terrein voor een volgende dissertatie.

Kees Groeneboer: Weg tot het Westen; Het Nederlands voor Indië 1600-1950. Leiden: KITLV Uitgeverij 1993 (Verhandelingen van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land-en Volkenkunde 158) 580 pagina's ISBN 90 6718 063 7.

Eredoctoraat voor Arima en Kousbroek

In aanwezigheid van Prinses Margriet ontvangen de Japanse fysicus dr. Akito Arima en de schrijver Rudy Kousbroek op 17 juni een eredoctoraat van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG).

Rudy Kousbroek krijgt de onderscheiding van de universiteit wegens zijn unieke, intellectuele rol in de Nederlandse culturele wereld. Zijn talrijke bundels en essays bewegen zich van het terrein van de wiskunde en de natuurwetenschappen tot de taalwetenschap en de gedragstudie. Kousbroek heeft naam gemaakt als bestrijder van allerlei vormen van wartaal en mystificatie.

■...hinderpaal voor oecumene.

(AFP-satellietfoto)

Episcopaat: Geen sprake van spreek- of denkverbod:

Felle protesten België tegen vrouwenbrief paus

BRUSSEL — Het pauselijk schrijven ***Ordinatio sacerdotalis*****, waarin paus Johannes Paulus II de discussie over de priesterwijding van vrouwen definitief sluit, moet volgens de Belgische bisschoppen niet worden opgevat als een 'spreekverbod of denkverbod of een poging om monddood te maken'. Dat schrijven ze in een verklaring voor de gelovigen.**

Zij kunnen zich voorstellen dat de 'toon en taal van de verklaring, alhoewel kerkjuridisch verantwoord, voor een hedendaags toehoorder emotionele connotaties oproept'. Maar in 'kerktaal' betekent 'definitief' volgens hen niet meer of minder dan 'dat iets behoort tot de aanvaarde leer van de kerk zoals ze door paus en bisschoppen altijd wordt voorgehouden'.

De bisschoppen zullen op verzoek van 'sommige bewegingen' de 'pijn en bezorgdheid onder een deel van de gelovigen helpen dragen en eerlijk aanbrengen bij de centrale instanties van de kerk'. Maar een keuze van de Belgische bisschoppen tussen de paus en de gelovigen die het moeilijk met zijn standpunt hebben, noemen ze een 'heilloze weg'.

GEEN EINDPUNT

"Loyaliteit hoeft niet te beletten creatief te zijn", vervolgen de bisschoppen. "De verklaring kan geen alibi zijn om geen werk meer te moeten maken van het samen zoeken naar de juiste plaats van man en vrouw binnen de kerk." Op dat terrein is de verklaring 'geen eindpunt of een reden om de armen te laten zakken', menen zij.

Curiekardinaal Joseph Ratzinger, voorzitter van de pauselijke congregatie voor de Geloofsleer, benadrukte net als de Belgische bisschoppen dat de paus met zijn laatste document geen 'nieuwe kerkelijke doctrine' heeft geformuleerd.

Het pauselijk schrijven heeft in België tot hevige protesten geleid. Volgens voorzitter Agnes Pas van het Interdiocesaan pastoraal beraad, het belangrijkste overlegorgaan van de rk kerk in België, moet het ongenoegen dat in grote delen van de kerk leeft, de komende weken tot acties leiden. Zij roept op tot 'een mars op Rome, een petitie en een staking'. Maandagavond waarschuwde ze dat die acties zich ook op de Belgische bisschoppen zullen richten, als blijkt dat dezen, zoals nu is gebleken, het gezichtspunt van Rome delen. "Dit keer zullen wij niet braaf zijn", aldus Pas.

GEEN SCHISMA

De werkgroep van Vrouwelijke religieuzen voor Gerechtigheid en vrede reageerde met 'verontwaardiging en pijn' op het pauselijk schrijven, dat zij een 'kaakslag' noemt 'voor de (gratuite) inzet van zovele vrouwen in de kerk'. De Kristelijke arbeidersvrouwenbeweging, het Katholiek vormingswerk van landelijke vrouwen en de Christelijke beweging voor vrouwen uit de middengroepen betreuren in een open brief aan de paus dat elke vorm van dialoog over vrouwelijke priesters eenzijdig is opgezegd. De Katholieke Landelijke Jeugd (KLJ) verzocht de Belgische bisschoppen de reacties ernstig te nemen en in Rome te pleiten voor dialoog en respect voor de vrouw.

Mgr. Brieven, secretaris van kardinaal Danneels, zei maandag te verwachten dat de discussie over de priesterwijding voor vrouwen met *Ordinatio sacerdotalis* niet is afgelopen. "Ik denk dat ze nu pas echt op gang zal komen", zei hij op de Belgische televisie. Hij wees erop dat het document helemaal geen argumenten aanreikt om het verbod op vrouwelijke priesters te staven. "Er wordt eigenlijk op een nogal radicale manier gezegd: het moet nu uit zijn met die discussies."

Mgr. Brieven ziet in het pauselijk schrijven geen aanleiding tot een kerkelijk schisma. Een 'geruisloze uittocht van een aantal mensen uit de kerk' acht hij een veel reëler gevaar. In een overstap van veel gelovigen naar de anglicaanse kerk, die sinds kort wel vrouwen tot priester wijdt, gelooft hij niet. Daarvoor lijkt het Engelse karakter van de anglicaanse gemeenschap in België hem een te grote hinderpaal.

STRIJDIG

R. Blanpain, hoogleraar Arbeidsrecht aan de katholieke universiteit Leuven, noemt het verbod op priesterschap voor vrouwen 'strijdig met de Belgische, Europese en internationale wetgeving'. De hoogleraar kerkrecht aan dezelfde universiteit, R. Torfs, riep de Belgische bisschoppen op gebruik te maken van het 'recht op bezwaar' om de sluiting van het debat over vrouwelijke priesters op te schorten.

■...Aartsbisschop Carey: niet overtuigd door argumenten van de paus...

(AFP-satellietfoto)

Simonis realiseert zich pijn en teleurstelling:

Paus: Discussie is voorbij na Nee tegen vrouw in ambt

VATICAANSTAD — Paus Johannes Paulus II heeft het priesterschap voor vrouwen in de rooms-katholieke kerk definitief uitgesloten. Alle gelovigen moeten 'voorgoed' de beslissing accepteren dat de rk kerk "geen bevoegdheid heeft vrouwen tot de priesterwijding toe te laten". Aldus de paus in zijn herderlijk schrijven ***Ordinatio sacerdotalis*** **(De priesterwijding).**

Met dit besluit volgt de rk kerk het voorbeeld van Christus, die alleen mannen tot apostelen uitkoos en de praktijk van de rk kerk en het leerambt, waarbij alleen mannen de priesterwijding ontvangen. Over deze beslissing kan niet worden gediscussieerd, aldus de paus. Het zeven pagina's tellende document is uitgegeven 'opdat er een einde komt aan iedere twijfel in deze belangrijke kwestie'. De verklaring, waarin de bestaande opvattingen opnieuw worden vastgelegd, is een reactie op het besluit van de anglicaanse kerk in Engeland vrouwelijke priesters toe te laten.

Dat vrouwen geen priester kunnen worden, betekent geen discriminatie van de vrouw, zegt de paus. Hij verwijst naar Maria, die weliswaar 'moeder Gods en moeder van de kerk' is, maar niet 'de zendingsopdracht van de apostelen en het priesterlijk ambt' heeft ontvangen. Christus heeft indertijd niet op sociologische of culturele overwegingen alleen maar mannen tot zijn discipelen uitgekozen.

MOEILIJK

In een terzelfdertijd gepubliceerd commentaar in de *Osservatore Romano* wordt het document een 'met zekerheid ware leer' genoemd. Niemand, ook de hoogste kerkelijke leiding niet, heeft de bevoegdheid vrouwen tot het priesterambt toe te laten. Het document is volgens de *Osservatore* 'op geen enkele wijze een belemmering' voor de oecumene.

Veel gelovigen zullen paus Johannes Paulus II dankbaar zijn voor zijn afwijzing van vrouwelijke priesters, maar 'ik besef eveneens dat deze verklaring vele anderen pijnlijk treft', aldus de Nederlandse kardinaal Simonis in een reactie op de brief van de paus. Onder hen zijn talrijke vrouwen die zich met groot elan en inwijding inzetten voor onze geloofsgemeenschap. "Zij zullen het moeilijk vinden in te zien hoe de fundamentele gelijkwaardigheid van mannen en vrouwen die ook in de pauselijke brief wordt beklemtoond, te verenigen is met de uitsluiting van vrouwen uit het ambtelijk priesterschap."

Simonis zegt zich te realiseren dat deze teleurstelling en pijn niet met enkele woorden kunnen worden weggenomen. "De gehoorzaamheid waartoe wij als leden van de kerk worden opgeroepen, kan op bepaalde momenten een zware wissel trekken." Simonis reageert als aartsbisschop van Utrecht. Er komt geen reactie van de bisschoppenconferentie. Bisschop Ernst van Breda, die zich wel eens voorzichtig voor het idee van vrouwelijke priesters heeft uitgelaten, wil pas in tweede instantie reageren.

NIET OVERTUIGD

Het hoofd van de anglicaanse kerk, George Carey, is niet overtuigd door de argumenten die paus Johannes Paulus II heeft gebruikt om vrouwen definitief van het priesterambt uit te sluiten. In een reactie op het pauselijk schrijven zegt Carey dat alle argumenten van de paus ook een rol hebben gespeeld bij het besluit van de anglicaanse synode om wel vrouwelijke priesters toe te laten. "Die argumenten werden niet overtuigend gevonden." Centraal in de discussie in de anglicaanse kerk stond de leer van de menswording – dat God in Christus mens is geworden. Priesters zijn geroepen de menselijkheid van Christus en niet zijn mannelijkheid te representeren, aldus Carey.

De opmerking van de paus dat de kerk 'geen bevoegdheid heeft vrouwen tot de priesterwijding toe te laten' is volgens Carey een ontkenning van de verantwoordelijkheid van de kerk om zonder ophouden te onderzoeken wat Gods wil inzake geloof en leer is.

De anglicaanse aartsbisschop wil van de rooms-katholieke kerk een uitleg van de passage waarin de anglicaans-rooms-katholieke dialoog in twijfel lijkt te worden getrokken. De anglicaanse kerk is 'volledig bereid' om met de rooms-katholieke kerk en andere kerkgenootschappen over onderlinge verschillen te spreken.

Kardinaal Meisner, aartsbisschop van Keulen, zegt in een reactie 'dat wij de paus dankbaar mogen zijn dat hij een einde heeft gemaakt aan de onzekerheid en daarmee de grond voor valse hoop heeft weggenomen'.

WvK-secretaris Raiser over brief paus:

Fermheid afwijzing van vrouw in ambt is nieuw

GENÈVE — De Wereldraad van Kerken betreurt het dat paus Johannes Paulus II in zulke absolute termen heeft gesproken over de vrouw en het priesterschap. Dit zegt secretaris-generaal Konrad Raiser in een reactie op de recente brief van de paus, waarin deze de toelating van vrouwen tot het priesterambt in de rooms-katholieke kerk voor eens en voor altijd uitsluit.

De inhoud van de brief bevat 'niets nieuws', zegt Raiser in het Wereldraadorgaan *EPS*. Nieuw is de ferme toon waarop de paus elke discussie over het onderwerp wil uitsluiten. "Het was reeds moeilijk, om niet te zeggen onmogelijk om met de rk kerk over de priesterwijding van vrouwen te spreken. In dat opzicht ontstaat er door de brief geen nieuwe situatie." Hij wijst op de 'paradox' dat het Vaticaan enerzijds het belang van de oecumene benadrukt en anderzijds duidelijk maakt dat omwille van de eenheid der kerken niets in de leer of de traditie mag worden veranderd.

CONTINUÏTEIT

Speculaties dat het onder een volgende paus beter zal gaan, wijst Raiser van de hand. "Wie ook de paus is, de rooms-katholieke kerk is de rooms-katholieke kerk. Een van de kenmerken van die kerk is de sterke nadruk op continuïteit in haar leer. Nieuwe opvattingen worden alleen opgenomen als die ingebouwd kunnen worden in de reeds bestaande leer. Daarom moet een toekomstige paus rekening met het huidige standpunt houden voordat hij de leer kan ontwikkelen."

De discussie over de plaats van de vrouw in de kerk mag volgens Raiser niet worden beperkt tot de priesterwijding. De Wereldraad heeft hierover zelf geen standpunt. Sommige lidkerken hebben vrouwelijke priesters of predikanten, andere niet. Ondanks deze verschillen gaat binnen de Wereldraad de discussie over de vrouw in het ambt verder.

VROUWENDECADE

"Ik had uiteraard een andere bijdrage van de rooms-katholieke kerk aan de discussie over de oecumenische Vrouwendecade verwacht", aldus Raiser, "maar we moeten het besluit van de rk kerk respecteren om juist nu een laatste woord hierover te zeggen." De Wereldraad heeft zes jaar geleden de lidkerken opgeroepen zich solidair met de vrouwen te verklaren. Daarin staat volgens Raiser de priesterwijding van vrouwen niet zo centraal als in sommige reacties.

Raiser denkt dat de brief van de paus de voortgang van de Vrouwendecade ernstig zal beïnvloeden. "De banden die we met alle vrouwen en mannen in de rk kerk hebben opgebouwd, en vooral met degenen die door deze brief pijn lijden, hopen we te continueren," aldus de secretaris-generaal van de Wereldraad.

Tutu: Palestijnen, joden en zwarten bondgenoten

KAAPSTAD - Joden en zwarten zijn natuurlijke bondgenoten. Beide groepen zijn het slachtoffer geweest van onrecht en racisme, zei de Anglicaanse aartsbisschop Desmond Tutu bij de opening van de Anne Frank-tentoonstelling in Kaapstad.

Lutherse Wereldfederatie:

Toon van paus verrast ons

GENÈVE — De Lutherse Wereldfederatie (LWF) is 'bevreemd' over de brief waarin paus Johannes Paulus II het priesterschap voor vrouwen in de rooms-katholieke kerk definitief uitsluit.

De inhoud is geen verrassing, de toon van de brief wel, aldus LWF-secretaris Gunnar Staalsett. De Lutheranen kennen al sinds tientallen jaren vrouwelijke predikanten. De LWF heeft vooral moeite met het feit dat de paus de waarheid alleen voor de rooms-katholieke kerk claimt. De paus noemde de brief het laatste woord over dit vraagstuk. De poging, het vrouwenvraagstuk van de oecumenische agenda te halen, kan de oecumenische betrekkingen negatief beïnvloeden, aldus Staalsett.

De Wereldraad van Kerken zal voorlopig niet reageren. Dit heeft secretaris-generaal Konrad Raiser in Genève laten weten. Tot de 324 lidkerken van de Wereldraad behoren anglicaanse en protestantse kerken, die in meerderheid voorstander van vrouwelijke priesters of predikanten zijn, maar ook de orthodoxe kerken, die over de vrouw in het ambt hetzelfde denken als de rk kerk.

Discussie niet te stoppen

De groep *Maria van Magdala voor de gelijkberechtiging van vrouwen in de kerk* in **Duitsland** spreekt van een 'dictatoriaal, vrouwvijandig bevel'. De overkoepelende organisatie van katholieke studentengemeenten toonde zich 'enorm geschrokken' door het pauselijk schrijven. Het afsluiten van de discussie komt in hun ogen neer op een 'denkverbod'. Zij roepen de Duitse bisschoppen op een openlijk standpunt in te nemen over de priesterwijding van vrouwen.

***

De *Vereniging van katholieke vrouwelijke docenten* in **Duitsland** heeft een gematigder visie. Volgens de docentes heeft de paus met *Ordinatio sacerdotalis* 'helderheid geschapen in de discussie en de leer van de kerk bevestigd'. Met het document zijn veel verwachtingen de bodem ingeslagen, stellen zij in een verklaring. Maar 'nuchter moet vastgesteld worden dat voor slechts weinig katholieke vrouwen het priesterambt van vrouwen een prioriteit is'.

***

De **Zwitserse** *bisschoppenconferentie* heeft zich naar aanleiding van het pauselijk schrijven uitgesproken voor een intensieve discussie over de toelating vrouwen tot het ambt van diaken. Zij vinden dat de uitspraak van de paus tegen het priesterschap van vrouwen 'gerespecteerd' dient te worden. Over **vrouwelijke diakenen** wordt in het document echter niet gesproken. "Deze vraag blijft open. hier ligt misschien een taak voor de toekomst", aldus de bisschoppen.

***

De **Nederlandse** *Acht mei beweging* voelt zich niet geroepen op het pauselijk document te reageren. "Voor ons is deze brief niet nieuw", aldus Tiny Augustus van de commissie Machtsongelijkheid van de ambt. Op een conferentie in februari sprak de commissie uit dat ook vrouw in het ambt erkend moet worden en dat er meer ambten erkend moeten worden dan nu het geval is. Zo zou ook de functie van pastoraal werker in hun ogen als ambt moeten worden gezien.

***

Rooms-katholieke vrouwengroepen in de **Verenigde Staten** hebben inmiddels laten weten dat de brief van de paus de discussie juist zal aanwakkeren. "Deze paus denkt kennelijk dat hij door bepaalde zaken steeds maar weer te herhalen diegenen het zwijgen kan opleggen die het met hem oneens zijn", aldus Frances Kissling, voorzitter van de Amerikaanse organisatie *Rooms-katholieken voor een eigen mening*. De paus verzwakt zijn positie door de discussie als gesloten te verklaren, zei Kissling. Het standpunt van Rome over de vrouw zal immers veranderen. "De rooms-katholieken in Amerika denken dat het op den duur inderdaad zal veranderen.

***

Ook de **Engelse** religieuze Myra Poole, voorzitter van de *RK beweging voor de priesterwijding van vrouwen*, verwacht dat de discussie zal oplaaien. Naar haar mening wekt de paus de indruk dat hij haast heeft. Voordat zijn pausschap voorbij is, wil hij nog bepaalde besluiten nemen zodat er een hechte kerk staat. "Maar ik vrees", aldus zuster Myra Poole, "dat hij het tegendeel bereikt."

***

Toen de anglicaanse kerk in Engeland dit voorjaar de eerste vrouwen tot priester wijdde, sprak *patriarch Bartholomaeus, geestelijk hoofd van de orthodoxe kerken*, van een hinderpaal voor de oecumene. In het oecumenisch decennium kerken Solidair met vrouwen, waartoe de Wereldraad zeven jaar geleden het initiatief nam, wordt de kwestie van de vrouw in het ambt buiten beschouwing gelaten.

Charles do Rego moet richting geven aan beleid

Projectteam: de ultieme kans voor het milieu

= door Jeannette van Ditzhuijzen =

'Je kunt wel steeds op de negatieve zaken blijven meren, maar ik zie het er positief. Er is een lichtntje. De overheid heeft maar een projectteam lieu ingesteld, dat was tot r kort ondenkbaar". De 1 februari benoemde proleider Charles do Rego is optimist. "En hij werkt een paard", laat een nis van hem weten. "Als and het milieu uit het kan trekken, dan is hij wel". Hoopvolle woorden een tijd waarin iedereen cht op de uitvoering van nnen, plannen en nog eens plannen.

Do Rego wil dolgraag aan een verbetering van de leefwereld op Curaçao werken, realiseert zich dat er van vandaag op morgen geen resultaten te verwachten zijn, maar dat weerhoudt hem er niet van aan een beleid te werken dat op de langere termijn echt resultaat zal moeten opleveren.

De projectleider werd aangesteld omdat milieu gebombardeerd is tot prioriteitsactie van het Nieuw Beleid. Een beleid dat Do Rego verdedigt, ook als hij wordt geconfronteerd met niet nagekomen beloften. Het Eerste Eilandelijke Afvalstoffenplan (EAP) bij voorbeeld had al in het najaar van 1993 van kracht moeten worden, terwijl de dertien jaar oude ontwerp-hinderverordening eveneens nog steeds niet door de eilandsraad is.

EAP

Over het EAP: "Dat heeft een juridische basis nodig van de afvalstoffenverordening, terwijl het tevens gekoppeld is aan de privatisering van Selikor. Voor de uitvoering van zo'n plan heb je immers een slagvaardige, goed functionerende reinigingsdienst nodig. Dat trio zou in zijn geheel behandeld worden en toen ik aantrad was men daar al mee bezig. Dat hebben we toen z'n gang laten gaan, maar eerlijk gezegd was de algemene verwachting dat het sneller zou gaan. Dan blijkt ineens dat niet alle diensten tijdig zijn benaderd. Ja, ik geef het toe, dat is een fout van het eilandsbestuur, maar je kunt niet een bepaald figuur als de schuldige bestempelen; mensen hebben gewoon bepaalde zaken over het hoofd gezien. Het is zo makkelijk om de beschuldigende vinger in de richting van een individu of een partij te wijzen. Maar zo werkt het niet. De ervaring leert dat als de partijen wisselen, de volgende met hetzelfde probleem te kampen heeft".

Hij blijft erbij, het EAP moet zoveel mogeljk in één pakket erdoor komen. Dan heb je volgens Do Rego de meeste kans dat alles op tijd lukt. "Maar het EAP is van de drie in principe het belangrijkste. Aan de andere kant kun je zonder instrumentarium niet werken. Daarom moet tegelijkertijd de milieudienst worden versterkt".

"Ja, en dan de hinderverordening. Daar zijn bepaalde op- en aanmerkingen op gemaakt, onder meer door de milieudienst. En dan moet de hele zaak weer terug naar de afdeling Juridische Zaken (AJZ). En dat kost ook tijd, want die afdeling is onderbezet en als er dan een probleem met onderwijs tussendoor komt, of met de politie, naar aanleiding van het toenemende geweld, dan blijft zo'n vergunning weer even liggen. Ja, ik weet het, dat komt de geloofwaardigheid van het bestuur niet ten goede. Maar vergeet een ding niet, elders op de wereld gaat dit soort zaken ook niet snel. Kijk naar Nederland, dat is een van de meest vervuilde landen ter wereld, daar is men ook jaren bezig geweest. Wij willen hier niet in de situatie raken dat je met ontiegelijk veel wetten te maken krijgt".

VERGUNNING

Hij gelooft er niets van dat het in zo'n geval de taak van de milieudienst zou zijn om dan in elk geval maar iets te doen. Bij voorbeeld hindervergunningen uitschrijven volgens de weliswaar zwaar verouderde hinderverordening die Curaçao nu heeft. "Dat kan niet. Daarover beslist de overheid, niet een dienst. Misschien heeft de milieudienst weinig resultaat gehad, maar bedenk wel dat er tot voor kort bij de bestuurders vrijwel geen belangstelling was voor milieukwesties. Een tijdje geleden was iedereen die het milieu een warm hart toedroeg vervelend en lastig. Een vergunning uitschrijven betekende misschien dat een bedrijf weg zou gaan; zoveel mensen op straat. Als je in een dienst werkt, die weinig in de belangstelling staat, heb je het als ambtenaar nu eenmaal veel moeilijker", zegt hij loyaal. "Ik wil geen oordeel vellen, maar wel de andere kant laten zien".

Do Rego ziet echter de kentering. Het feit dat hij en zijn team benoemd zijn betekent dat het eilandsbestuur nu wel waarde hecht aan milieu en duurzame ontwikkeling. Want dat is wat zijn team nastreeft. "En heus niet omdat we net naar de conferentie over duurzame ontwikkeling op kleine eilanden in Barbados zijn geweest. Dat wisten we tevoren ook al".

Aan de samenstelling van het team zal het niet liggen. De projectleider is reuze tevreden met 'zijn' mensen: ir. Letitia Buth (DOW), drs. Lionel Janga (DROV), ir. Wesley Kook (Selikor) en drs. Marilyne Wallé van de milieudienst. Samen met AJZ, LVV en de SKS moeten zij zorgdragen voor de verwezenlijking van het milieubeleid. Daartoe is uiteraard eerst een werkplan opgesteld. Te veelomvattend, denkt de een; veel te weinig, meent een ander.

PRIORITEIT

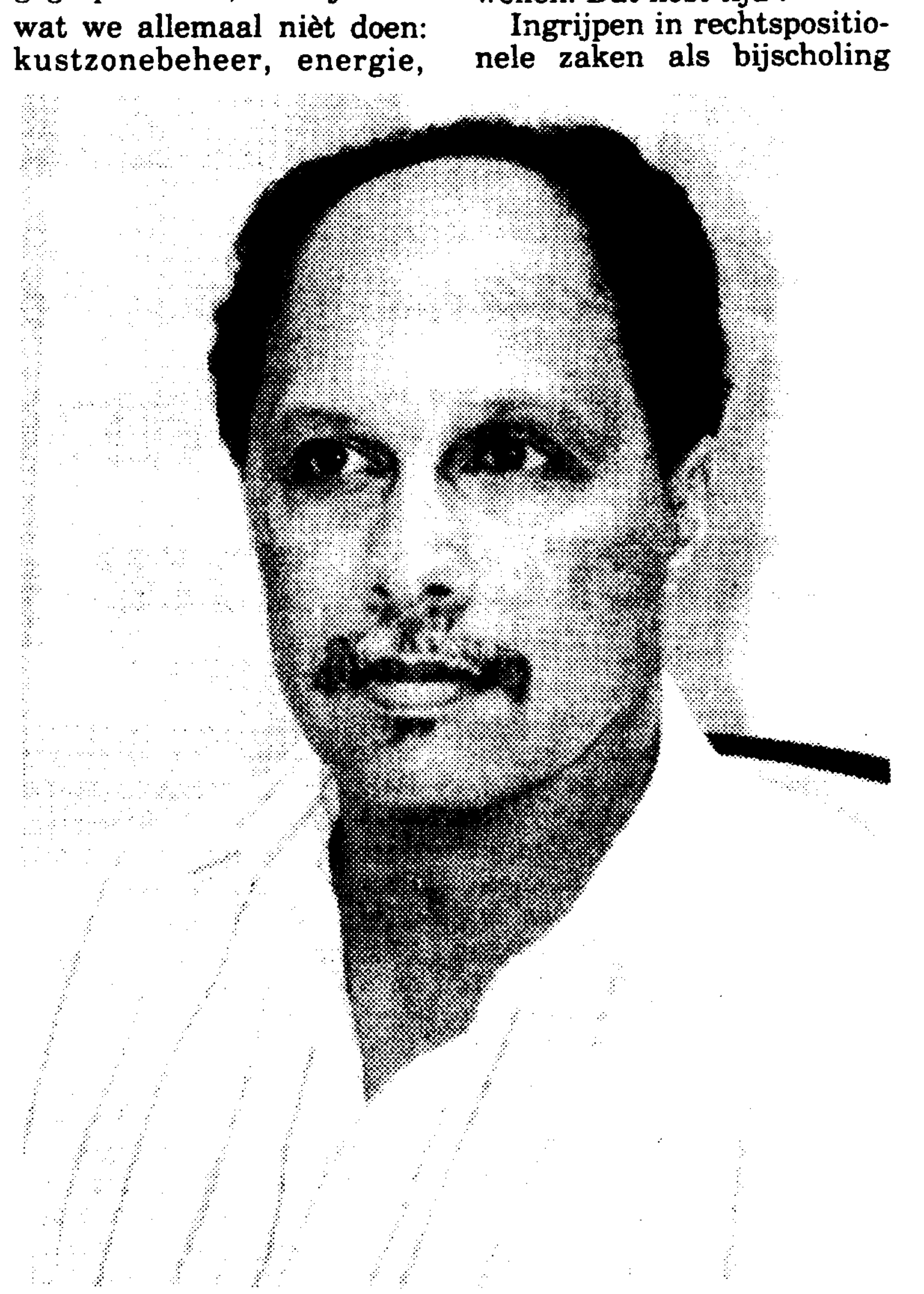
"Ja, kijk, iedereen komt met z'n eigen ideeën. Waarom doen jullie niets aan het asfaltmeer? Waarom beboeten jullie niet elke vervuiler? Dat soort vragen krijgen we over ons heen. Maar we kunnen niet alles tegelijk. Aan de andere kant kun je ook niet een enkel facet van het milieu aanpakken en verder niets doen. Dus hebben we een keus gemaakt: voorlichting en educatie is een prioriteit, wetten en regelgeving een andere; daar horen EAP, hinderverordening, maar ook het Eilandelijk Ontwikkelingsplan (EOP) bij. De versterking van de milieudienst moet eveneens met voorrang gebeuren, terwijl we verder aandacht gaan geven aan het bedrijfsleven. Dat is de grootste individuele vervuiler. Daar schrikken ze van als ze dat horen, maar dat is niet alleen hier het geval, maar overal ter wereld. Daar willen we ze bewust van laten worden.

Op den duur kan dat leiden tot het beheersen van de bedrijfsmilieurisico's".

Het projectteam wil zich ook gaan werpen op de sanering van de illegale vuilstortplaatsen. "Met gerichte controle".

"Met deze prioriteiten willen we in een breed front optrekken, maar zo dat je resultaten boekt. Te hoog gegrepen? Nee, moet je zien wat we allemaal nièt doen: kustzonebeheer, energie, natuurbeheer, en dan noem ik maar een paar facetten. Milieu is zo uitgebreid. Dat omvat alles van het leven".

Minder dan deze zaken wil Do Rego ook niet aanpakken. "Je kunt de afzonderlijke onderwerpen nu eenmaal niet geïsoleerd behandelen. Daar bereik je niets mee".

Charles do Rego: '...kentering in zorg voor milieu...'

BASIS

Er is bewust gekozen voor een aantal onderwerpen waar al een basis voor ligt. Geen totaal ander plan. Aan onderwijs en voorlichting bij voorbeeld doet de educatieve dienst van Stinapa al jaren. Daar wil het projectteam milieu bij aansluiten. "Op sommige scholen zijn hele enthousiaste leerkrachten, maar er is geen follow-up. Het materiaal is er. Wij moeten nu gaan kijken hoe we de zaken zo kunnen organiseren dat er een zo hoog mogelijk rendement volgt. Welke problemen levert dat bij de schoolbesturen of de leerkrachten op? Dat moeten we uitzoeken en vervolgens kijken wat we daaraan kunnen doen. Maar ja, dat kan niet in twee tot drie weken. Dat kost tijd".

Ingrijpen in rechtspositionele zaken als bijscholing van de leerkrachten, waar parkbeheerder Chris Schmitz vorige week nog voor pleitte, kan en wil de projectteamleider niet. Maar hij kan wel gaan praten met de betrokken instanties.

Hoe het in het onderwijs toegaat weet hij in elk geval. Hij was jarenlang onderdirecteur van de pedagogische academie. In die hoedanigheid organiseerde hij menige trip naar Bandabou of het Christoffelpark. Want zijn liefde voor de natuur stamt niet van vandaag of gisteren.

LEEFOMGEVING

Naast dit eerste spoor concentreert het team zich op een aantal wijken, en wel die die ook in het project 'Wijkbeheer- en vernieuwing' centraal staan. Buurten als Wishi/Marchena, Charo/Mundo Nobo en Buena Vista die behoefte hebben aan een betere leefomgeving. Er wordt gezorgd voor betere vuilophaal, toezicht op illegale stort en op de hinder die er van bedrijven komt. Van de raffinaderij bij voorbeeld.

Maar ook de haven en de binnenstad krijgen deze bijzondere aandacht. Do Rego: "Rond Willemstad wonen nu eenmaal de meeste mensen en de binnenstad is onze etalage. Dus daar moet je in elk geval mee beginnen. De raffinaderij is duidelijk. Dat is een bron van ellende. Ik weet wel dat we niet kunnen zeggen 'donder op', maar met veel tact en geduld zullen we toch aan een trapsgewijze vermindering van de uitstoot moeten werken. Je kunt onmogelijk zeggen dat je iets aan het milieu gaat doen en vervolgens laat je de raffinaderij erbuiten. Aan de andere kant kunnen we geen al te hoge verwachtingen creëren. Dat is niet reëel".

"De haven is ook zo'n centrum van vervuiling. Al die olie die binnenkomt en de rotzooi die er weer uitgaat. Dàt gaat allemaal langs de kust. Blauw bij voorbeeld is daardoor ook vervuild".

"De wijken worden dus integraal aangepakt, met de vervuilende Isla erbij, ook al gaat het nog om een voorzichtige aanloop. Het feit dat het onderhandelingscomité het milieuaspect bij de gesprekken met de raffinaderij heeft betrokken betekent echter dat er een begin is gemaakt".

ACHTERSTAND

Dat de burger blijft aandringen op resultaten vindt Do Rego niet erg. Dat is alleen maar goed. "Het is een stimulans voor ons om te handelen. Maar laten we reëel zijn. Er *is* een enorme achterstand in te halen. Er zijn grote problemen en daarbij hebben we met een log apparaat te maken".

"Als we niet naar de positieve dingen kijken, - ja, ik weet dat 't hol klinkt, maar dan verzanden we. Ik heb gekozen voor het milieu en ben bereid het opnieuw te proberen. Anderen ook, gelukkig".

Kritiek Alders op uitblijven regels tegen uitstoot co_2

De Nederlandse minister Alders van Milieu heeft onlangs het uitblijven van Europese maatregelen om de uitstoot van kooldioxide te verminderen scherp bekritiseerd. Een vermindering is nodig om het broeikaseffect tegen te gaan.

Nederland dringt er al drie jaar bij de Europese commissie op aan om met voorstellen te komen voor het terugdringen van het brandstofverbruik van auto's. Maar tot op heden is er niets uit Brussel vernomen. 'Een trieste zaak', aldus Alders, die in Luxemburg de Europese Raad van milieuministers bijwoonde.

Ook de werkgroep die in september moet rapporteren over de gezamenlijke aanpak in de Europese Unie over het terugbrengen van de co_2-uitstoot tot het niveau van 1990 in het jaar 2000, maakt geen vorderingen. Het lijkt erop dat de belofte van de gemeenschap in Rio niet wordt waargemaakt, zei Alders. Volgens de minister zou de vermindering moeten worden bereikt door onder meer energieheffingen. De brandstofprijzen zijn nu te laag.

Britten mogen gemengd afval blijven storten

De Britten mogen met gevaarlijke stoffen vermengd huishoudafval op vuilnisbelten blijven storten ondanks een nieuwe Europese richtlijn die dat aan banden legt.

Een meerderheid van de Europese ministers van milieu is vorige week in Luxemburg akkoord gegaan met nieuwe wetgeving, die de praktijk in Groot-Brittannië aanvaardt. Alleen het percentage gevaarlijke stoffen dat het afval mag bevatten is verlaagd van drie naar twee.

Frankrijk en België stemden tegen omdat de regeling voor hen niet ver genoeg gaat. De Belgen menen dat de richtlijn het elimineren van stortplaatsen had moeten bevorderen. De Franse minister van milieu Barnier toonde zich 'diep teleurgesteld' over de veel te slappe richtlijn.

Ook minister Alders bekritiseerde de Britten, die zelf zeer tevreden waren met de regeling. Nederland heeft zich echter niet verzet.

Vliegtuigen verrichten ozon-metingen

Vijf passagiersvliegtuigen van diverse Europese maatschappijen gaan de komende twee jaar metingen verrichten naar het waterstof- en ozongehalte in het luchtruim. Ze zijn daarvoor uitgerust met apparatuur die elke vier seconden gegevens verzamelt over onder andere temperatuur en windrichting.

Met de metingen wordt vrijwel permanent wetenschappelijk onderzoek gedaan naar de dichtheid van schadelijke gassen in de atmosfeer. Tot dusver waren onderzoekers aangewezen op incidentele wetenschappelijke vluchten en metingen met ballonnen. Onderzoekers nemen aan dat de waterstof uit vliegtuigmotoren bijdraagt aan het broeikaseffect. Stikstofoxyde in de uitlaatgassen zou het ozongehalte in de onderste lagen van de stratosfeer verhogen.

= door Arnout Scheltes en Jeannette van Ditzhuijzen =

Flinke energiebesparing mogelijk

De GreenPlug en de Wet van Ohm

Tot dertig procent minder energieverbruik op apparaten die op een motor lopen, zoals ijskasten, vriezers en airco's. Dat belooft de leverancier van het kleine apparaatje met de naam GreenPlug. Dat spaart dus zowel milieu als portemonnee.

Prachtig natuurlijk, maar zo'n man kan wel van alles beweren. Achterdochtig als de *Napa*-redactie is, heeft zij de GreenPlug eerst maar eens aan een paar eenvoudige tests onderworpen. Het moet gezegd, het ding werkt. Sterker nog, doordat het de netspanning verlaagt, wordt de apparatuur minder belast, wat de levensduur ervan verlengt.

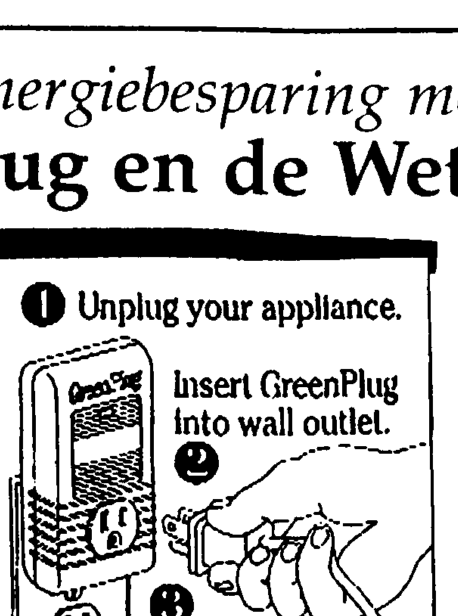
Het *Napa*-laboratorium is weliswaar niet van alle gemakken voorzien, maar metingen brachten al gauw aan het licht dat de GreenPlug de spanning terugbrengt. En dat is geen luxe, want in feite krijgt een groot deel van Curaçao te veel spanning, namelijk zo'n 127 volt, waar 110 volt al genoeg is.

De GreenPlug is eigenlijk een klein computertje dat meet hoeveel spanning de motor nodig heeft. Alleen die hoeveelheid wordt aangeboden. Een lagere spanning betekent automatisch minder stroom (Wet van Ohm) en wie vroeger goed heeft opgelet bij natuurkunde weet nog dat het wattage spanning maal stroom is. En geringere spanning maal minder stroom is natuurlijk een boel minder vermogen (= watt). Tel uit je winst.

Als een motor door de GreenPlug gedwongen wordt het wat rustiger aan te doen, produceert hij bovendien een stuk minder herrie, wat toch een niet onaardig bijkomend pluspuntje is.

Wat de tests echter eveneens uitwezen was dat de GreenPlug zelf een paar voltjes meesnoept. Zit de spanning dus op 110 volt of daaronder, dan geeft het apparaat minder spanning af. Dus neemt de geleverde prestatie van de afgesloten apparatuur ook af, en dat is natuurlijk niet de bedoeling.

Navraag bij Kodela leert dat de stadsdistricten

bij de 127 volt-groep zitten. Dat betekent volgens een Kodela-zegsman een minimum van 115 en een maximum van 133 volt. In de buitengebieden is het of 110 of 127 volt, afhankelijk van het district.

Voornamelijk stadsmensen hebben dus profijt van dit apparaatje dat in de Verenigde Staten, met een netspanning van 115 volt, al aangeprezen wordt als zuinig (besparing 15 procent). Het rendement bij 127 volt ligt uiteraard stukken hoger. Bij gebruik op een flinke koel- of vrieskast lijkt een winst van zo'n veertig à vijftig gulden per jaar haalbaar. Daarmee is de aanschafprijs er in twee jaar uit.

Op een wasmachine heeft het apparaat financieel gezien weinig zin. Je spaart er wel elektriciteit mee (niet op het verwarmingselement, de GreenPlug werkt alleen op de motor), wat goed is voor het milieu, maar wie zijn wasmachine niet 24 uur per dag aan heeft staan, zal toch een flink aantal jaren moeten wachten, voor de aanschafprijs van de GreenPlug is terugverdiend.

Bij een energieverslindende droogtrommel wordt het rendement wel weer wat hoger, maar wie een beetje milieubewust is, haalt zo'n ding niet eens in huis. Wind en warmte krijgen we op Curaçao immers gratis.

Voor airco's moet bedacht worden dat de GreenPlug voor gebruik op 110 volt apparaten is gemaakt. De meeste airco's werken echter op 220 volt.

In de gebruiksaanwijzing wordt de GreenPlug overigens aanbevolen voor apparatuur die uit 1992 of de jaren daarvoor stamt. Uitleg wordt niet gegeven. Feit is wel dat de besparing bij een ouder apparaat ongetwijfeld groter is, omdat oudere motoren over het algemeen nu eenmaal minder energiezuinig zijn.

Een energiegebruikende transformator die bedoeld is om de spanningspieken op te vangen is bij toepassing van de GreenPlug niet meer nodig. Bij de keus tussen een trafo (van 110 naar 110 volt) en de GreenPlug valt de beslissing dus duidelijk in het voordeel van de energiebesparende GreenPlug uit.

Voor wie puur naar het milieu en de besparing op kostbare grondstoffen kijkt, is het apparaat natuurlijk sowieso een aanrader. Voor elektriciteit is - op Curaçao - immers olie nodig. De zwarte restanten daarvan die de KAE de lucht in blaast bevatten co_2, een van de boosdoeners bij het broeikaseffect.

GreenPlug is in een aantal grote *hardware stores* op het eiland te koop en kost tussen de 85 en de 100 gulden.

Greenpeace verscherpt boycot van Noorwegen

De milieu-organisatie Greenpeace heeft vorige week aangekondigd haar internationale boycot van Noorse handelsprodukten op te zullen voeren. Het besluit van Greenpeace is een reactie op de Noorse aankondiging om dit jaar 301 walvissen te vangen.

Geir-Wang Andersen van Greenpeace-Noorwegen kondigde in Parijs aan dat de milieu-organisatie de druk op de Noorse autoriteiten wil opvoeren zodat zij hun houding wat betreft de walvisjacht wijzigen. Noorwegen overtreedt als enig Europees land het sinds 1986 geldende internationale moratorium op de walvisvangst van de internationale walvisvaart commisie. Dat moratorium werd onlangs in Mexico verlengd.

Volgens Greenpeace doodden Noorse walvisjagers vorig jaar 226 dwergvinvissen in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan. Van de 301 walvisen die Noorwegen dit jaar wil vangen, zijn 189 voor commerciële en 112 voor wetenschappelijke doeleinden bestemd.

Greenpeace noemde onlangs de Noorse boycot een succes. Het Scandinavische land heeft volgens de organisatie al voor 140 miljoen gulden aan orders misgelopen, terwijl de walvisvangst jaarlijks slechts enkele miljoenen guldens oplevert.

De internationale walvisvaart commissie besloot eind mei tot de instelling van een walvisreservaat bij Antartica.

Arubaanse geschiedenis in kaart gebracht

Aquarel van Lloyd uit 1815 toont interessante gegevens Paardenbaai

= door Luc Alofs =

Onlangs bespraken we in de Napa de oudst bekende kaart van Aruba, de kustkaart van Horst uit 1773. Deze week volgen drie afbeeldingen uit de periode 1815-1828. Als eerste bekijken we een aquarel van de Paardenbaai, vervaardigd in 1815 door R.B. Lloyd. Een fotoafdruk hiervan werd door het Utrechtse antiquariaat 'Mercator' aan de Biblioteca Nacional geschonken. Daarna volgt de kaart van Van Spengler en Van Raders. Opmetingen daarvoor vonden plaats in 1820 door de Curaçaose havenmeester Van Spengler en deze werden na de goudvondsten in 1825 verwerkt en aangevuld door kapitein R.F. Van Raders. Deze kaart was lange tijd de oudst bekende van Aruba. De laatste kaart stamt uit 1828 en werd gemaakt door waarnemend commandeur Gravenhorst, toen het gouvernement op het punt stond de goudwinning in particuliere handen te geven en een nieuwe landbouwpolitiek voor Aruba aan de gang werd gezet.

Om de kaarten in hun tijd te plaatsen pakken we draad op in 1773. Dat jaar werd Aruba bevolkt door indianen, enkele commandeursfamilies en het gezin van Mozes Maduro, dat sinds 1754 op Aruba was gevestigd. Pas na ca. 1780 werden nieuwe kolonisten toegelaten, maar de trek naar het eiland bleef beperkt totdat gouverneur Lauffer in 1795 de inwoners toestond goederen uit Curaçao te importeren. Het aantal blanke gezinnen steeg tot zestig in 1803. Het aantal indiaanse gezinshoofden bedroeg 141, de overige 55 waren van Afrikaanse of gemengde afkomst.

Omdat kolonisten zich slechts westelijk van de Hooiberg mochten vestigen nam het belang van de Paardenbaai toe. Rond 1796 verhuisde de commandeur naar de heuvel Ponton dat zicht op zee, baai en binnenland bood. Aan de Paardenbaai werd Fort Zoutman gebouwd en ontstond een dorp dat in 1824 de naam *Oranje Stad* kreeg. Het eerste kwart van de negentiende eeuw bracht meer veranderingen. Het eiland was afwisselend in Nederlandse, Franse en Engelse handen en werd in 1806 tweemaal door de Venezolaanse revolutionair De Miranda bezet. Van 1810 tot 1816 was het eiland in Engelse handen.

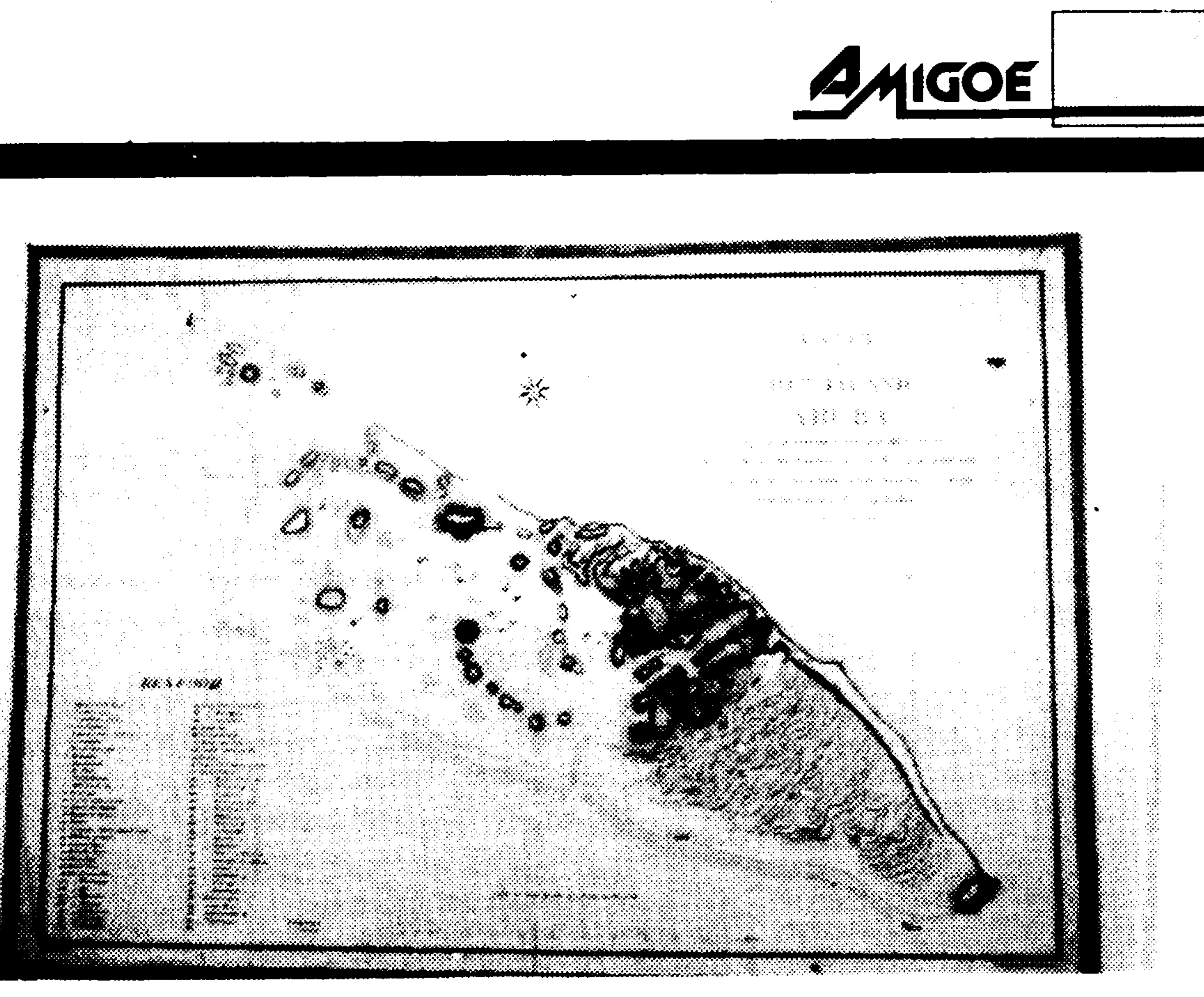
De kolonisatie werd vertraagd omdat in deze Engelse jaren de landbouw en veeteelt werden verwaarloosd en in 1808 een nieuw handelsverbod van kracht werd. In 1814 keerden de eilanden terug tot wat inmiddels het Koninkrijk der Nederlanden heette, maar de werkelijke overdracht vond pas plaats in 1816. In het tussenliggende jaar maakte R.B. Lloyd zijn aquarel van de Paardenbaai.

PAARDENBAAI

De aquarel van R.B. Lloyd uit 1815 heeft maar liefst vier primeurs. Het is de oudste aquarel van Aruba, de enige bekende afbeelding uit de Engelse periode, de eerste waarop het binnenland staat en ze gunt ons de oudste blik op Oranjestad. Het heeft een grootte van 42 bij 29,5 cm en het opschrift luidt *Aruba 1815*. Feitelijk zijn alleen de Paardenbaai en het achterland afgebeeld en wel vanaf de haventoegang bij het huidige Harbourtown. In het onderschrift staat de naam van de *R.B. Lloyd fecit* (heeft gemaakt). Bestudering doet vermoeden dat ze niet ter plaatse is vervaardigd. Het standpunt vraagt om een schildersezel op zee en bovendien zijn een aantal plaatsen onnauwkeurig opgetekend. Er lijkt sprake van een bewuste manipulatie van het perspectief en een schematisering van landschap en bebouwing met als doel dat op te tekenen wat Lloyd van belang achtte. In de aquarel zijn daartoe ook cijfers aangebracht die in het onderschrift worden toegelicht.

Evenals op de kaart van Horst uit 1773 zien we dat de Paardenbaai twee toegangen had. De *West Passage* en de toegang via Harbourtown, de *Entrance of Harbour*. Lloyd schilderde hier een binnenkomend schip, de *Independt Sch. Amistad*. De naam van de schipper is onleesbaar, maar hij voer zo te zien onder Spaanse vlag. Ook lagen in de baai vier kleine tweemasters en een aantal vissersboten. Voor de haveningang op een toen nog uitstekende punt werd een zeer armetierig 'fort' opgetekend. Aan de waterkant stond een aantal *barracks*, opslagplaatsen van handelaren of de overheid. De gebouwen op de aquarel zijn gerangschikt in drie lagen.

Het grootste aantal is aan de waterkant en oostelijk van Fort Zoutman opgetekend. Een noordelijk segment telt acht huizen en in de achterste rij, die voor Ponton staat, staan tien huizen opgetekend. Aan de waterkant werd het *commandants house* aangetekend. Omdat Nederland na de formele teruggave in 1814 pas in 1816 het bestuur overnam wapperde de Engelse vlag er nog. Aan de waterkant treffen we ook het *searchers office* aan. Het woonhuis van deze officier, 'lieutenant Cantfort', lag noordelijker, mogelijk voorbij Ponton. Wat deze *searcher* zocht is een raadsel.

NAMEN

Bij enkele woonhuizen zijn de namen van de bewoners vermeld. We zien dat commandeursgeslachten en joodse kolonisten de gegoede bevolking uitmaakten. Aan de aanlegplaats van de Paardenbaai, westelijk van het fort woonden Cornelis Specht, een telg uit het geslacht van Borchard en Pieter Specht (commandeur in respectievelijk 1792 en 1803), de familie Solagnier en handelaar Jean Oduber. Er woonden twee joodse kolonisten aan de baai: Isaac Penso en Saul Pardo, namen die in de jaren 1860 nog op Aruba voorkwamen maar nadien verdwenen. De naam 'La Ross' raakte reeds eerder in de vergetelheid.

Halverwege Ponton stond *Branntje quant's do(minion).* Dit zal (familie van) excommandeur Bruin Goverts Quant (1805-1806) zijn. Op Ponton tekende Lloyd het *commandeurs house*. In 1805 hadden de Engelsen als wraakoefening het huis van de in ongenade gevallen commandeur Quant neergehaald, maar nadien verrees er wellicht een nieuw commandeurshuis. Op Ponton leefden nog twee commandeursweduwen: Vander Bist (Jan van der Biest commandeur ca. 1802) en de *widow* Quant, mogelijk de echtgenote van de reeds genoemde Quant.

Door een aanpassing van het perspectief kon Lloyd ook de heuvelrij van Seroe Grandi (Canashito), Seroe Biento en Hooiberg op tekenen. Hun hoogte, grootte en positionering verraadt deze werkwijze. De meest rechtse is gezien de eigenaardige vorm Seroe Grandi. Links daarvan tekende Lloyd kleiner twee heuvels: de Seroe Biento en de Hooiberg. De hoogte van de heuvels ten opzichte van elkaar is echter onjuist. Niet de Hooiberg, maar de Seroe Grandi wordt als hoogste voorgesteld. Ook de positionering is incorrect. De Seroe Biento ligt inderdaad noordwestelijk van Seroe Grandi, maar de voet van de Hooiberg ligt *pabou* (zuidwestelijk) van de Seroe Biento. Een dergelijk vergissing is haast onmogelijk als Lloyd de aquarel ter plaatse zou hebben gemaakt.

We treffen op de aquarel van Lloyd een geconstrueerd beeld van de latere *Oranje Stad* en omgeving aan. De intentie van de maker en de tekortkomingen van zijn geheugen hebben de aquarel medebepaald. Lloyds doel om ook de sociale situatie en een ruimer zicht dan slechts de Paardenbaai vast te leggen verklaart de schending van de topografische objectiviteit. Daarmee onderscheidt Lloyd zich van de meer exacte kaarten van Van Spengler en Van Raders en van Gravenhorst.

HANDEL EN GOUD

Na 1816 kon Aruba zich enkele jaren verheugen op een economische groei. Het eiland had een doorvoerfunctie voor de Curaçaose smokkelhandel met de havens op vaste wal. Het *Jaarlijksch Verslag* over 1882 vertelde over Aruba en Bonaire: *De eilanden Bonaire en Aruba hebben rijkelijk voordeel aan de koloniale kas aangebracht; het eerst gemelde door deszelfs voortbrengselen in het algemeen en uit den verkoop van verwhout in het bijzonder, het laatst gemelde hoofdzakelijk wegens den handel die van hier (lees: Curaçao) over hetzelve op den vaste kust gevoerd wordt; en ook door de inkomende en uitgaande regten aldaar betaald. Dat eiland neemt ongemerkt in welvaart en beschaving toe en de toestand deszelven is, naar tijdsomstandigheden, tamelijk gunstig.*

In 1823 echter werd de onafhankelijkheidstrijd in Venezuela en Colombia beslist in het voordeel van de Simón Bolívar en de zijnen en moest Spanje het veld ruimen. De havens aan de vaste wal werden opengesteld voor schepen van alle naties en Aruba en Curaçao verloren de concurrentieslag van handelshuizen uit Engeland en St. Thomas. De neergang van de handel en de ontdekking van goud in 1824 luidden een nieuwe fase van de Arubaanse geschiedenis in. Teneinde het bestuur op het zich tot dan snel ontwikkelende eiland te verbeteren werd in 1824 ook een nieuw Reglement van Administratie en Bestuur van kracht. De beperkingen voor de handel en veeteelt werden verlicht. Voorgenomen versoepeling van de landbouwpolitiek werd uitgesteld omdat de overheid het alleenrecht op de goudwinning wilde behouden.

Daarnaast werd Aruba nog als rancho gebruikt en werd er brasilhout gekapt. Deze houtsoort is bruikbaar wegens de rode verfstof die bij maling vrij komt. In tijden van droogte en hongersnood liet het gouvernement bij wijze van werkverschaffing de inwoners hout kappen met een jaarlijks vastgesteld maximum en een vaste opkoopprijs. Het belang van de nieuwe reglementen rond Aruba, de grotere handels- en landbouwvrijheid en de ontdekking van het goud weerspiegelde zich in de bevolkingsgroei. Tussen 1816 en 1833 steeg het bevolkingscijfer van 1732 tot 2746.

De meest recente geografische gegevens over Aruba waren de opmetingen van Van Spengler uit 1820. Het goud maakte aanvulling en uitwerking noodzakelijk. Gouverneur Cantz'laar stuurde zijn commandant-kapitein R.F. van Raders naar Aruba en onder diens leiding werden goudploegen aan het werk gezet, waarover Johan F.W. Gravenhorst later de leiding kreeg. De exploitatie bleek echter niet lonend. Al in 1827 werden verliezen geleden en een jaar later werd goudwinning vrij gegeven. Ook werden de landbouwparagrafen uit het Reglement van 1824 alsnog ingevoerd en kreeg een nieuw landbouwbeleid gestalte. Om deze in goede banen te leiden was nogmaals een nieuwe landkaart nodig. Waarschijnlijk daarom vervaardigde Gravenhorst (inmiddels waarnemend Commandeur) in 1828 een aanvulling op de kaart uit 1825.

De kaart van Van Spengler en Van Raders is opgemeten en uitgewerkt in 1820 en 1825, dus voor en na de ontdekking van het goud. Uiteraard tasten we in het duister omtrent de opmetingen van Van Spengler uit 1820. Wel kunnen we vermoedens uiten omtrent de wijzigingen die Van Raders aanbracht. De beide makers zijn bekende figuren in de Antilliaanse geschiedenis. Kapitein ter zee W.A. Van Spengler werd per Koninklijk Besluit op 20 oktober 1815 tot havenmeester van Curaçao benoemd en in deze hoedanigheid bracht hij Aruba in kaart. Vanaf 1823 was hij gouverneur van de Bovenwindse eilanden tot hij in 1828 'onder betuiging van 's konings ongenoegen' op wachtgeld werd gezet.

Kapitein R.F. van Raders is een van de markantste figuren uit de Antilliaanse en Surinaamse geschiedenis. In juli 1824 bezocht hij als commandant van de gouverneur de Arubaanse goudvelden en startte hij de goudwinning. Van 1836 tot 1844 was hij gezaghebber van de Benedenwindse eilanden, waarna hij werd benoemd tot gouverneur-generaal te Paramaribo van de kolonie die tot 1845 zowel Suriname als de Antillen omvatte. Hij bleef vooral bekend vanwege zijn pogingen de landbouw op de Benedenwindse eilanden nieuw leven in te blazen en zijn bemoeienissen met de afschaffing van de slavernij.

Het opschrift van de kaart luidt: *Kaart van het eiland Aruba. Gevolgd naar de opmeting in den jare 1820 gedaan, onder directie van den Kapitein ter Zee W.A. van Spengler en in den jare 1825 met verscheidene nieuwe bepalingen verrykt door den Kapitein R.F. van Raders.* In het *passe partout* staat aangegeven: 'F. Etiennes' en 'Topografisch Bureau'. Het betekenis van het eerste is onbekend, het tweede vertelt dat de kaart afkomstig is uit de collectie van het Topografisch Bureau in Nederland. Hoe er werd opgemeten is onbekend, de grootte van de kaart is 31x45 cm. De schaal is *1/72.000 der ware grootte of 72 Roeden op de duim*. Een kompas geeft de noordzuidligging van het eiland aan en bij de zuidwestpunt werden de lengte en breedtegraden aangegeven: 12.31 NBr en 70.7 L.W.Gr. Het renvooi verwijst naar 61 genummerde plaatsen op de kaart. In een 'N.B.' staat dat een zonnetje op goud- en een maantje op zilvervondsten duiden. Op de kaart is echter geen maan te vinden; op het eiland kennelijk geen zilver. De kaart heeft weliswaar een kleinere schaal dan die van Horst, maar verschaft een aanmerkelijk scherper beeld van het eiland.

KUSTKAART

Van Spengler en Van Raders hebben niet getracht een kustkaart te maken. Aan ankerplaatsen werden de Paarden-, de Commandeurs- en San Nicolasbaai en de westkust aangeduid. Aan zoutpannen en waterputten besteedden zijn minder aandacht dan Horst. Zij vermeldden een 'zoutpan (thans opgedroogd)' van Cebujo (bij Druif) en waterputten bij de ruïne van (Boca) Prins, het huis van de hoofdopzichter in het gouddistrict en bij Pos Chiquito aan de westkust. Opmerkelijk is dat ook Van Spengler en Van Raders gewag maken van de *verlatene mijn* op de 'Rode Berg' (Seroe Colorado). Horst gaf deze aan als 'Oude IJzermijn'. Een andere overeenkomst is de naam van de duinen bij Californië (Santo Grandi) Horst noemde deze *Saseraweatje*; Van Raders *Sasariwichi*. De punt waar de het strandje van Arashi ophoudt noemde Van Raders *Matadera* (slachtplaats). Vorige week verwezen we reeds naar de calcóheuvels aldaar.

We vervolgen met het in cultuur gebrachte deel van het eiland. In 1805 stonden er aan de Paardenbaai circa 32 huizen; in 1824 reeds 185. Van Raders tekende er 19 op, terwijl hij Fort Zoutman een wat robuuster aanzien gaf dan Lloyd. Ook gaven Gravenhorst en Van Raders de hoornvormige zee-inham bij Madiki aan, die pas deze eeuw werd opgespoten. Op een nog onbebouwde vlakte tussen de Paardenbaai en Ponton tekende Van Raders de Sint Franciscuskerk, die mogelijk nog in aanbouw was. Op Ponton situeerde hij twee huizen en bij de Commandeursbaai één, dat Van Raders landinwaarts plaatste, mogelijk aan de rand van het plateau van Savaneta.

In Noord treffen we uiteraard de dan 50 jaar oude Sint Annakerk aan met daarnaast mogelijk de pastorie (momenteel in renovatie) en een cunucu. Het beleid uit 1791 dat slechts ten westen van de Hooiberg geen landbouw bedreven mocht worden was in 1825 inmiddels verlaten. Rond de heuvelrij *Carnichiti, Windberg* en *Hooij Berg* lagen elf concessies, gedeeltelijk oostelijk van de Hooiberg. Het huis met cunucu naast de Urataka was voor de dorpelingen missschien wel het 'Cas Ariba'. Andere cunucu's lagen bij Ponton (6), het Lagoen (dat van Hendrik Croes), Montserat en op de *Sneeuw Berg*, nu bekend als Seroe Janchi, bij Kudwecha.

GOUDDISTRICT

Tot slot het gouddistrict dat door Van Raders werd opgemeten. Dit gebied strekte zich uit van de Jamanota tot aan Fontein en van de Jamanota tot Andicouri. Het oostelijke heuvelgebied was kennelijk niet van belang en werd met willekeurige golfjes gearceerd. In het gouddistrict bevonden zich drie gebouwen: in Rooi Prins tekende Van Raders 'de Ruïne van Prins' op. Op een hoog punt noordelijk van de Arie Kok stond *de Opper directeurs woning*, waar een *Versch Water Spruit* was en dat een goed uitzicht had op de voor de goudwinning belangrijke Rooi Fluit. De fundamenten daarvan zijn nog te vinden enkele honderden meters links van de omstreden weg naar de Natural Pool. Bij Fontein treffen we het huis van een van de ruiters aan. Van Raders situeerde bij Fontein de *Punt Kalkoven*, die Horst in 1773 het *Kookelhuis Punt* noemde.

In het gouddistrict zien we een groot aantal rooien. De schaal liet een adequate afbeelding niet toe en hun loop is grof en onnauwkeurig. Wel is de opeenvolging correct. In het voorbijgaan merken we op dat indiaanse, Papiamentse en Nederlandse namen elkaar afwisselen. Vooral de laatste zullen in 1825 van zeer recente datum zijn geweest. Evenals als Van Raders voorzien we de rooien waar goud was gevonden met een merkteken. Fluit*, Kleine Fluit*, Welvaart*, Bocarico, Boven Arie Kok, Pan Blanco*, Wacobana, Para Boesté, Cachounti, Masidouri, Jamanota, Pedro Cachoor*, Benedén Arie Kok*, Caliente*, Daïmari*, St. Lucie en Barbaqoui.

Een laatste goudgebied was 'Adicourai' aan de westpunt, waar zogenaamd alluviaal goud was aangetroffen. De wegen die Van Raders optekende leidden alle van Oranjestad naar het gouddistrict. Twee routes vielen gedeeltelijk samen. De ene liep noordelijk, de ander zuidelijk van de Hooiberg. Noordoostelijk daarvan kwamen ze weer samen. Aan de rand van het gouddistrict boog een tak af naar het huis van de Opperdirecteur. De andere afsplitsing leidde noordelijk naar Rooi Fluit. De zuidelijke weg liep van het lagoen van Heintje Croes tussen Seroe Biento en Canashito via het gouddistrict en Boca Prins naar Fontein. Ds. Bosch beschreef in zijn boek over Aruba uit 1836 (p. 171-253) enkele uitstapjes over de wegen.

De gedetailleerde uitwerking van het gouddistrict op de kaart van Van Spengler en Van Raders toont het gewijzigde belang van Aruba in 1825. De wijzigingen door Van Raders hadden ongetwijfeld vooral betrekking op dit district. Ook toont de kaart dat Oranjestad zich had opgewerkt tot centrum van het eiland. Een opvallend gemis is het ontbreken van ieder spoor van de indiaanse bewoners van het eiland. Van Spengler en Van Raders maakten hun kaart vanuit een bestuurskundig oogmerk. Indianen waren daarvoor blijkbaar niet van belang.

GRAVENHORST

De laatste kaart is ondertekend met 'fecit 1828 J.F.W.G.', de initialen van de reeds genoemde Johan F.W. Gravenhorst. In 1824, kort na de ontdekking van het goud bezocht hij in het gezelschap van de gouverneur als militiecommandant Aruba en werd hij benoemd tot directeur der goudmijnen. In 1827 werd hij waarnemend en in 1829 regulier commandeur van Aruba, wat hij bleef tot zijn dood in 1837.

Nadat enkele jaren de aandacht was uitgegaan naar de handel goudwinning en de handel op de vaste wal verloren ging ontstond er behoefte aan een nieuwe kaart. Door het vrijgeven van de goudwinning en de invoering van de landbouwparagrafen uit het Reglement van Administratie en Bestuur vond een zekere liberalisering van de grondpolitiek plaats en kon een verdere migratie naar het eiland worden verwacht. De kaart van Van Raders kon hierbij niet voldoen. Gravenhorsts toevoeging is gelegen in het aangeven van de economische regio's van goudwinning, landbouw, brasilkap en zoutwinning. Omdat Gravenhorst ook zij het primitief — de grondsoorten aangaf is hier sprake van Aruba's oudste bodemkaart en in zekere zin van Aruba's oudste bestemmingsplan.

Zijn 'Platte-grond van het eiland Aruba' vertoont grote gelijkenissen met die van Spengler en Van Raders. De grootte en de schaal zijn hetzelfde; de kustlijn en de loop van het rif zijn identiek en ook treffen we aan de zuidoostpunt de lengte- en breedtegraden aan. Kennelijk copieerde Gravenhorst de kustlijn en andere delen van zijn voorgangers waarna hij zijn eigen opmetingen aanbracht. Vanwege de eenvoud van de kaart volstaan we met een korte beschrijving. Bijzondere locaties zijn vrijwel niet aangegeven; slechts een klein vierkant duidt op de ligging van Fort Zoutman en het dorp. Ankerplaatsen werden aangegeven in de Paarden- en de Commandeursbaai, aan de westkust en bij Punto Brabo. Op één onderdeel is Gravenhorst uitgebreider: zoutpannen tekende hij op bij de landtong van de Essoclub, in het westelijke deel van de San Nicolasbaai, alsmede de saliña van Savaneta en een drietal aan de noordwestpunt van het eiland: Hadicurari, Cebujo en één bij Westpunt.

Het voornaamste doel van de kaart was het aangeven van de vier economische geografische regio's. Doordat bijzondere locaties ontbreken zijn de grenzen niet exact te bepalen. Het 'gouddistrict' was groter dan in 1825 omdat inmiddels ook goud bij Seroe Cristal en Seroe Gerard was ontdekt. Terwijl bij Van Raders het gouddistrict zich niet verder uitstrekte dan tot Andicouri, liep het bij Gravenhorst tot hier door. Volgens Gravenhorst had dit district een 'Groensteengebied bodem'. Het heuvelgebied oostelijk van de Jamanota, de zuidkust van Seroe Colorado tot en met Barcadera en een noordelijke uitloper rond de Franse Pas tot Santa Cruz vormde het 'Brazilië-houtdistrict'.

Het derde district strekte zich uit van Barcadera tot de zeetong van Madiki, en van Santa Cruz tot Noord. Hier vermelde Gravenhorst: 'bebouwd land'. De vierde regio bestreek de west- en de noordkust tot Seroe Cristal en omsloot zo het bebouwde land. Het kreeg als vermelding 'onbebouwd land'. Als grondsoort noteerde Gravenhorst bij de laatste drie regio's steeds een 'kalk-syeniet bodem'.

AANVULLING

Opnieuw ontbreken op deze plattegrond alle sporen van de aanwezigheid van bewoning door kolonisten of indianen. De kaart van waarnemend gezaghebber Gravenhorst moeten we zien als aanvulling op die van Van Raders. Het zuidwestelijk deel en het vlakke land oostelijk van de Hooiberg werd door Gravenhorst aangewezen als landbouwgebied; van het gouddistrict gaf hij de grenzen aan. Hier zouden in de nabije toekomst vergunningen voor de particuliere goudwinning uitgegeven worden.

= door Marius Bremmer =

Varanasi: dodenstad aan de Ganges

India's doden keren liefst terug in 'Moedertje Ganges'

OP CURAÇAO, Aruba en Sint Maarten vormen Indiërs een belangrijke etnische minderheid. Ze zijn naar de Antillen gekomen als handelaren in uiteenlopende zaken: goud en sieraden, elektronica of textiel. Net als de joden, de Libanezen of de Chinezen vormen de Indiërs een groep op zich, met eigen gewoonten en gebruiken. Ze zijn tot een grotere welstand gekomen dan veel van hun voormalige landgenoten in India. Naar elders geëmigreerde Indiërs staan beslist niet sympathiek tegenover alles en iedereen in hun land van herkomst en zijn daar dus niet voetstoots mee te identificeren.

Het is evenwel buiten India bij Indiërs — als ze hindu zijn, en dat zijn de meeste Indiërs in de West — gebruikelijk om hun doden te cremeren. Dat is evenwel niet mogelijk op een van de Caribische eilanden van ons koninkrijk, zodat het stoffelijk overschot van een hindu dan bij voorbeeld naar Puerto Rico moet worden gevlogen, de dichtst bijzijnde Plaats waar faciliteiten voor een crematie zijn. Voor een ordelijk toezicht op de gang van zaken, kan het zelfs mogelijk zijn dat een hindu-geestelijke overgevlogen moet worden uit New York. Eén ding is daarna duidelijk: maar liefst moet de as van de overledene daarna zo snel mogelijk in India worden uitgestrooid boven de heilige rivier de Ganges. Onze medewerker Marius Bremmer bracht een bezoek aan de heilige rivier...

Er gaat deze donkere avond een rilling door me heen. Zie ik het goed...? Naast onze *riksja*, onze fietstaxi, passeert op ooghoogte een lijk. We worden ingehaald door een lijk! Een [illegible]nger lichaam, schamel wit katoen eromheen gespannen, ligt vastgebonden op een baar van bamboestaken. Twee mannen dragen de baar op hun hoofd. De voorste lijkbezorger vindt steun onder de schedel van de overledene, de achterste onder de omhoog stekende voeten.

Drie mannen lopen achter de baar; ze roepen op angstaanjagende wijze steeds dezelfde onverstaanbare spreuk. Ik durf maar nauwelijks te kijken. Misschien hebben deze mensen wel vele tientallen kilometers afgelegd om hun geliefde aan de oevers van de heilige Ganges te kunnen verbranden. De chauffeur van onze fietstaxi — er zijn er in deze stad 40.000 — wist het zweet van zijn voorhoofd. Vanaf onze wat hogere positie overzien we de verkeerschaos. Hij fietst door en dan stopt hij weer. Daar komt dat lijk weer aan...

OPDRINGERIG

Het is die avond zaak om een geschikt onderkomen voor de nacht te vinden. Ons reishandboek heeft al gewaarschuwd: in Varanasi werken de hotels samen met het leger van fietstaxi's. Iedere chauffeur die een gast aanbrengt, kan rekenen op provisie. De herberg van onze keuze, de goedkope Yogi Lodge, zit niet in dat complot. "Wil je met de fietstaxi van het busstation naar de Yogi Lodge?" zegt ons handboek, "noem dan niet die naam, maar alleen de wijk Goudaulia. Je legt de rest vervolgens te voet af."

Op het moment dat we uit de bus stappen, worden we omringd door fietstaxi's. Van alle kanten worden hotelnamen geroepen. De nuttige tip uit het boek vergeet ik in dit opdringerige gedoe. Ongelukkigerwijs laat ik de naam van de Yogi Lodge vallen. De chaos wordt compleet: "*Sahib*, daar is al drie dagen het licht uitgevallen en er is geen water." Een ander: "*Oh no Sahib*, de Ganges is buiten haar oevers getreden, Yogi Lodge is overstroomd!" Een derde: "Yogi Lodge bestaat al twee jaar niet meer, *Sahib*!"

De man met wie we onderweg het lijk passeren, hebben we naar de wijk Goudaulia weten te sturen. Daar aangekomen worden we in het donker van de Indiase nacht niet veel wijzer. De ene voorbijganger stuurt ons hierheen, de ander weer daarheen. Het loopt tegen middernacht en we hebben nog steeds die Yogi Lodge niet gevonden. We kunnen zelfs het plein niet meer terugvinden waar we even eerder met de fietstaxi zijn afgezet. De enige oplossing: een nieuwe fietstaxi nemen en opnieuw beginnen.

Als deze ons opnieuw bij Goudaulia afzet wijst de chauffeur een donker steegje aan. De steegjes van de wijk zijn te smal voor een fietstaxi en ik zie mezelf daar niet zonder angst rondlopen. Op het moment dat we overleggen, worden we in gebrekkig Nederlands aangesproken: "Zeg hè, hebben jullie ook handelswaar bij je? Een *walkman* of een camera, die wil ik graag van je kopen. Ik kom uit Haarlem en woon nu al bijna tien jaar in India. Met wat *business* blijf ik hier in leven, *you know*." Zelfs in het donker zie ik nog dat hij ook al tien jaar geen tandarts meer heeft bezocht. Hij vouwt zijn zakdoek open en vervolgt: "Hier, ik heb drie parels te koop, interesse misschien? Jullie willen zeker naar de Yogi Lodge? Ik breng jullie wel even."

We besluiten hem toch maar te volgen; in de donkere steegjes raak ik m'n hele gevoel voor richting kwijt. Zo nu en dan bots ik op tegen een passerende schim of glibber ik weg in de overal op straat liggende koeiepoep. De lucht is zwaar van een vieze geuren. Plotseling staan we verrast voor de gevel van Yogi Lodge en gelukkig is er plaats.

MOEDERTJE GANGES

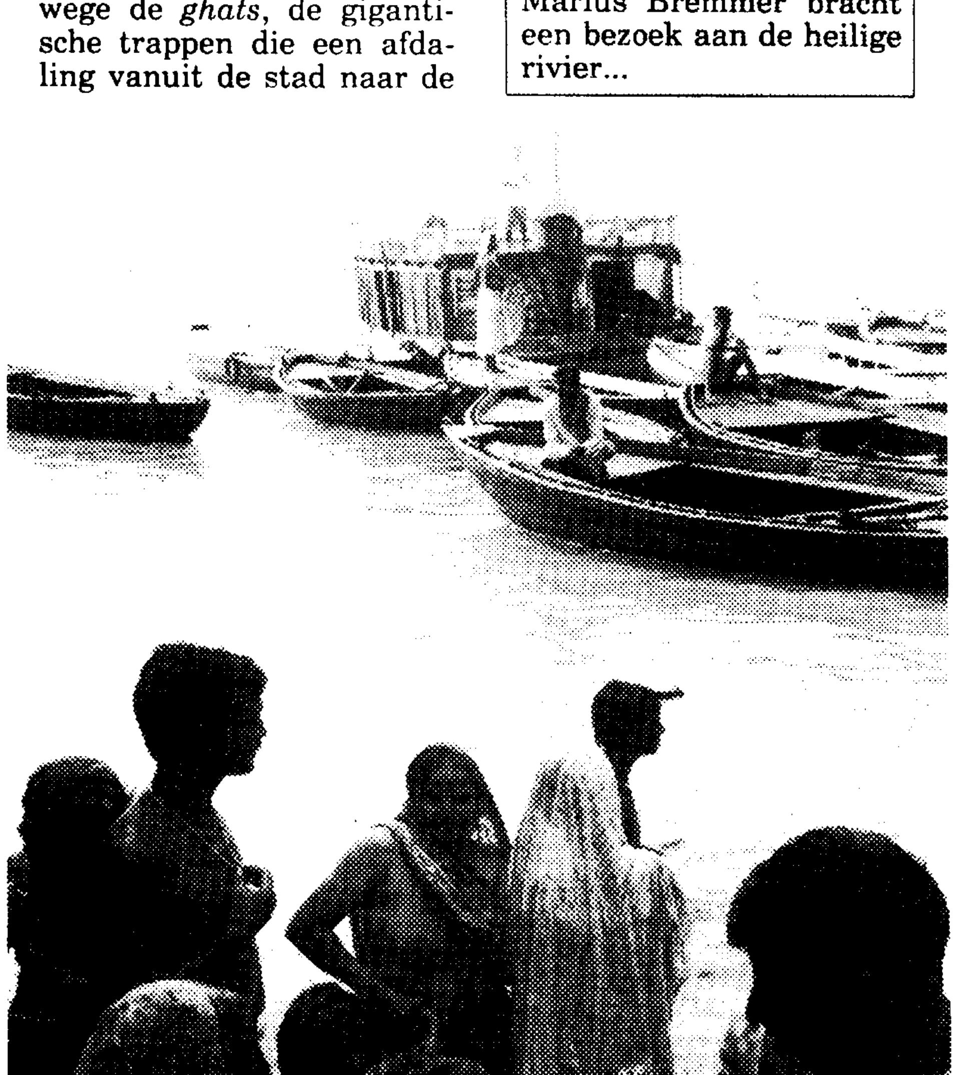
De stad Varanasi telt zo'n 700.000 inwoners en is ook naar Indiase begrippen zwaar overbevolkt: rijk en arm verdringen zich er op de vierkante meter. Vooral arm, want de deelstaat Uttar Pradesh is een achtergebleven landbouwgebied, waar de welvaart sinds de onafhankelijkheid van het land nauwelijks is toegenomen. Op wetenschappelijk gebied heeft de stad daarentegen veel te bieden. De universiteit van Varanasi speelt een belangrijke rol in het ontwikkelen van het Hindi, de nationale taal van India.

Ook de studie van het Sanskriet trekt vele studenten aan. Vlak bij Varanasi hield Boeddha vijfentwintig eeuwen geleden zijn eerste preek over de Boodschap van Verlichting. De stad zelf ontwikkelde zich in het recentere verleden tot een belangrijk centrum van het hinduïsme. Door deze historie is het heilige Varanasi een pelgrimsoord geworden. Gedurende de hele dag, maar in het bijzonder tijdens het ochtendgloren, begeven pelgrims zich massaal naar 'moedertje Ganges' voor een ritueel bad. Vooral zieke mensen trekken er naar toe. Sterven in de heilige stad Varanasi levert, gelooft men, de kortste route naar de hemel op. Voor wie eenmaal is gestorven, is een crematie aan de oever van de heilige rivier de Ganges een goede optie.

■ *In de smalle en donkere steegjes van Varanasi moet je uitkijken dat je niet in de koeiepoep trapt.*

Het oude gedeelte van Varanasi langs de rivier de Ganges is wereldberoemd vanwege de *ghats*, de gigantische trappen die een afdaling vanuit de stad naar de

■ *Pelgrims nemen graag een bad in de sterk vervuilde Ganges.*

rivier de Ganges mogelijk maken. Dit spektakel willen mijn reisgenoot en ik ons niet laten ontgaan.

De volgende ochtend proberen we ons via een plattegrondje te oriënteren, alvorens we op pad gaan. Het oude Varanasi is een wirwar van steegjes. Op elke hoek is wel een klein tempeltje gebouwd, door gelovige voorbijgangers zo nu en dan voorzien van wat nieuwe, prachtig oranje kleurstof. Een ijverige Brit heeft er ooit bij elkaar 1100 geteld. Toch overheerst de kleur bruin in het straatbeeld. Overal moet je heilige runderen ontwijken om een vrije doorgang te krijgen.

Alles wat met koeien te maken heeft, is in India heilig, zo ook *holy cowshit*. De stad zit er vol mee. Armoedige vrouwen proberen er nog wat aan te verdienen. Met hun handen schrapen ze het heilige goedje van de grond, daarbij omgeven door zwermen vliegen. In gelijke porties kwakken ze de mest tegen de muren van de huizen. Als de sacrale hopen door zon en wind gedroogd zijn, worden ze weer van de muur afgeplukt en kan de verkoop beginnen. Wie wil zijn fornuisje niet stoken met heilige koeiepoep?

We gaan zo snel mogelijk naar de belangrijkste trappenpartij langs de Ganges, de *Dasaswamedh Ghat*. Het is niet duidelijk of we bij de juiste *ghat* zijn aangekomen, maar het wordt geleidelijk aan een drukte van belang. Wie gaat baden in de Ganges, moet als rechtgeaarde hindu eerst zijn plicht in de liefdadigheidssfeer vervullen. Langs de kant van de weg bevindt zich een haag van bedelaars. Allemaal hebben ze een bord of een pannetje voor zich staan, waarin de pelgrims hun aalmoes kunnen gooien. Op iets eerviller wijze komen geldwisselaars aan hun brood: de rijken kunnen daar hun papiergeld omwisselen voor muntjes.

Voorts worden er op grote schaal lotusbloemen verkocht, die door de pelgrims aan het water van de Ganges worden toevertrouwd. Een bezienswaardigheid is het kappersgilde in de openlucht. Alle mogelijke lieden oefenen in de nabijheid van de Ganges het kappersvak uit; de pelgrims vormen een dankbaar leger klanten! Weer anderen voorzien in de zorg voor een schoon gebit: ze verkopen korte stukjes boomtak, die aan de uiteinden tot een soort borsteltje kapot gedrukt zijn. Ook bloeit er een levendige handel in lege flessen: ieder kan dan zelf uit de rivier heilig water tappen om bij voorbeeld thuis thee mee te zetten.

POEDELEN

Dan is het moment aangebroken om de Indiërs te water te zien gaan. Door de moessonregen is de Ganges ver buiten haar oevers getreden. De Ganges: brengster van vruchtbaarheid, geschenk van de god Sheva. Het water staat tot aan de bovenste treden van de *ghats*. Pelgrims verdringen zich bij de weinige ruimte die nog is overgebleven. Soms — zo lees ik in de reisgids — verdringen de mensen zich zo, dat er tientallen doden bij vallen. Vandaag is het vrij rustig, het regent. Jonge mannen doen yoga-oefeningen en wassen hun zonden af, slechts gekleed in een klein lendedoekje. Vrouwen dalen degelijk met sari en al in het stromende water af. Priesters spreken in ruil voor een muntje de zegen over de pelgrims uit: "Ganges, uw water maakt ons onsterfelijk.".

Er wordt gegorgeld met het water, gebitten worden geschrobd en gespoeld. Rijken gooien muntjes in het water, armen duiken onder om het geld van de viezige bodem te vissen. Sommigen kinderen grazen over de bodem met hun mond: als ze weer boven komen legen ze hun mond en wordt de opbrengst in de hand gespuugd. Langs de badende meute mensen dobbert een schamel verpakt lijk, niemand die zich erom bekommert.

Volgens de hindu's is het uitstrooien van de crematie-as van de overledenen over de Ganges de enige manier om de eeuwige cirkel van geboorte en wedergeboorte te doorbreken. De hindu gelooft namelijk dat hij na zijn sterven steeds opnieuw geboren wordt (reïncarnatie) en dat de positie waarin hij dan terecht komt, is bepaald door zijn vroegere handelingen. Voor een degelijke crematie is een brandstapel van ongeveer 440 kilo hout nodig; kleinere lichamen kunnen met 80 kilo hout minder toe. Rijke mensen verkiezen sandelhout boven goedkopere soorten. Je ziet het — daar aan de Ganges —voor je ogen allemaal gebeuren!

Vlak boven de waterlijn is een groot platform, waarop de lijken verbrand worden. Enkele kinderen wijzen ons door de wirwar van steegjes de weg naar deze *burning ghats*, de brandstapels. Het is er een drukte van belang. Onder de omhoog kringelende rookpluimen zie ik acht lichamen liggen. Een aparte kaste (de Doms) is druk in de weer met de aanvoer van hout. Wie wil, kan rustig tussen de smeulende lichamen door lopen. Ik kan wel uren blijven kijken naar dit toch wel heel bijzondere schouwspel.

Zo somber als ik ervan word, zo relatief is alles weer als plotsklaps een verdwaalde koe met enige onhandige bewegingen het podium bestijgt. Als een olifant sjouwt hij door de rituele porseleinkast en de Doms kunnen het dier slechts met behulp van veel duwen en sjorren weer weg krijgen. Enkele Doms zijn druk doende met het uitzeven van vrijgekomen as. Edelmetalen uit vullingen, kronen, oorbellen en dergelijke vormen een welkome aanvulling op hun loon. De afgewerkte as wordt ter plekke in de Ganges geschoven. Die ziet er soms zwart van. Ons reishandboek waarschuwt nadrukkelijk: "Neem geen foto als je geen zelfmoordneigingen hebt!" Eenvoudige plattelanders komen met hun dierbare lijken soms van heinde en verre. Zij vrezen dat de geest van hun overledene vanuit de verbrandingsrook in de fotocamera gaat zitten. Alle kosten en moeiten zouden zo voor niets zijn geweest; de schuldige kan dan ter plekke worden gedood.

Cremeren in Varanasi is lopende-bandwerk. Voor het platform liggen op de grond een paar lichamen op hun beurt te wachten. Ze liggen er uit te druipen van hun laatste rituele bad, want na aankomst worden ze nog eenmaal in moedertje Ganges gedoopt. Familieleden drentelen er zenuwachtig omheen. Arme mensen kunnen geen hout betalen; zij schuiven hun geliefden onverbrand of slechts gedeeltelijk verbrand tussen de badende pelgrims in de Ganges. Een paar honderd per week! Op afgelegen plaatsen zie je zo nu en dan arme mensen met behulp van straatafval een vuurtje stoken onder een lijk. Kilometers stroomafwaarts cirkelen de gieren boven hun constante maaltijdaanvoer.

Ook een lijmfabriek vist stroomafwaarts naar lijken, als grondstof voor de produktie. Aan de Ganges 'toevertrouwde' kadavers van heilige koeien maken de omzet helemaal interessant. As en lijken vormen niet de belangrijkste vervuiling van de heilige rivier. Resten van landbouwgif en industriële lozingen maken het water steeds giftiger. Een farmaceutische fabriek loosde enkele jaren geleden zoveel morfine, dat aan de oevers stroomafwaarts een compleet verslaafde apenkolonie is aangetroffen.

Ook de steden laten zich niet onbetuigd: per dag wordt een miljard liter rioolwater in de Ganges geloosd. Een stad als Varanasi lost 30.000 liter rioolwater per minuut, vanuit zestig afwateringspijpen.

Voor India wordt de verontreiniging van deze levensader steeds meer een probleem. Politiek India roept dan ook al enig tijd: *Swatcha Ganga*, Zuiver de Ganges. Een openbaar toilet in Varanasi is een van de bereikte mijlpalen tot nu toe: badende pelgrims hoeven nu niet meer door de uitwerpselen van hun zieke medepoedelaars te banjeren. Dat neemt niet weg dat de situatie onhoudbaar is. Het huisvuil van honderden miljoenen Indiërs belandt vroeg of laat in de Ganges.

Cholera, tyfus en paratyfus, geelzucht, polio, huidaandoeningen: al deze ziekten ontstaan door contact met besmet water en komen dan ook veel voor in India. Maar liefst 98 procent van de inwoners van Varanasi heeft het hele jaar door te kampen met maag- en darmaandoeningen. Stroomafwaarts gebruikt de miljoenenstad Calcutta de inhoud van de Ganges als drinkwatervoorziening, met als gevolg dat ook daar 80 procent van de bevolking lijdt aan amoebendysenterie, een soms dodelijke darminfectie die gepaard gaat met bloederige diarree.

Er moet wat gebeuren met de Ganges. Nederland laat in het kader van de ontwikkelingssamenwerking in de deelstaat Uttar Pradesh drinkwaterputten aanboren of vernieuwen. Kleine boeren hebben vaak geen toegang tot de drinkwatervoorziening van de rijken en moeten tot op heden genoegen nemen met het sterk vervuilde rivierwater. Nederlandse deskundigen zijn uitgenodigd algemene adviezen uit te brengen voor een schoner en efficiënter industrieel procesbeheer. Ook wordt gewerkt aan verbeteringen van rioleringen. Niet alleen om gezondheidsredenen moet de vervuiling aangepakt worden.

Door erosie in de streek rondom de bovenloop van de rivier wordt een grote hoeveelheid zand en slib aangevoerd. Door verzanding en neerslag van afval stroomafwaarts loopt de hele afwateringsfunctie van de Ganges gevaar. Er treden steeds meer overstromingen op en het bevaren van de rivier is door ondiepte en grillig verloop onmogelijk geworden. Er doen zelfs geruchten de ronde dat Nederland voor miljarden aan baggerorders uit India kan verwachten.

We gaan terug naar onze Yogi Lodge, sip geworden van alle indrukken. Wat een beklemmende stad, wat een ingewikkelde problematiek. Op de slaapzaal zit een internationaal groepje gasten de dag te evalueren rond een Amerikaan, die al dagen op bed ligt met verschrikkelijke diarree. Een meisje uit Leiden koestert in haar hand een potje zware antibiotica, die ze maar is gaan slikken als preventief middel tegen darmklachten. Een Argentijnse plastisch chirurg vertelt aan de stamtafel de sterkste verhalen. Hij gaat bij voorkeur midden in de nacht naar de brandstapels. "Alleen dan kun je rustig analyseren hoe zo'n lijk verbrandt."

■ *In de Ganges poetsen mensen hun tanden, wassen mensen hun kleren en doen mensen hun behoefte.*

Onder de Loupe

Victor Hafkamp

Stroom Europese uitgiften

Ondanks de pogingen van vele politici Europa bij de burgers wat populairder te maken is bij de recente Euroverkiezingen gebleken dat het met de Europese gedachte nog niet erg wil vlotten. De opkomst in Nederland bij voorbeeld was zo laag dat de politieke leiders er wat slapeloze nachten van hadden. Misschien dat met name de Nederlandse post wat meer Europees in zijn uitgiftebeleid moet worden, want Nederland ontbreekt dit jaar op de lijst van Europese posterijen die Europa zegels hebben uitgegeven of dat nog zullen doen.

Naar onlangs uit de woorden van postdirecteur A. Scheepbouwer kon worden afgeleid zal het er in Nederland voorlopig ook niet meer van komen. Er bestaat terechte twijfel bij de postdirectie of de zegels — zoals de bedoeling is — de Europese gedachte uitdragen of ondersteunen en bovendien zwelt de stroom elk jaar aan dankzij het feit dat steeds meer landen uit het voormalige Oostbloklid zijn geworden van de CEPT, de Europese Conferentie voor Post en Telecommunicatie, onder auspiciën waarvan de Europa-uitgiften tot stand komen. Elk jaar worden de uitgiften aan een bepaald thema opgedragen. Voor 1994 was het thema *Europa en*

zijn ontdekkingen. Dat Nederlanders nooit iets ontdekt zouden hebben is dus niet de oorzaak van de absentie van de Nederlandse PTT, zoals een boze verzamelaar van Europa-zegels onlangs suggereerde.

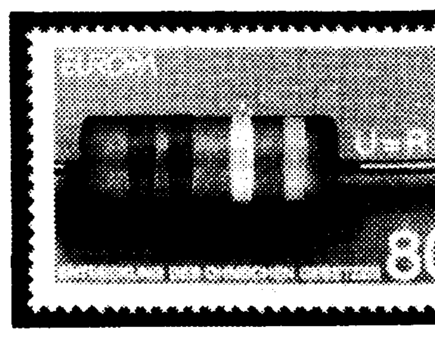
Diverse Europazegels van dit jaar tonen de portretten van beroemdheden die op een of andere wijze grote

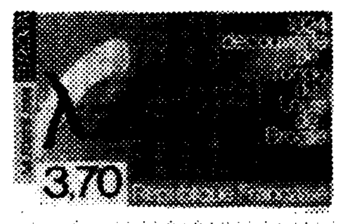
bijdragen hebben geleverd aan de ontwikkeling van de wetenschap op diverse gebieden zonder dat ze nu specifiek ontdekkers genoemd kunnen worden. Veel aandacht is er verhoudingsgewijs voor ene Saint Brendan, een Ierse monnik die met een bootje de noordelijke zeeën bevoer om het geloof te prediken. Hij kreeg aandacht op de Europazegels van IJsland, Ierland en Faeroer die voor een gemeenschappelijk ontwerp zorgden. En een naar St. Brelade genoemde grot op het eilanmd Jersey is afgebeeld op een van de Europazegels van de post van Jersey.

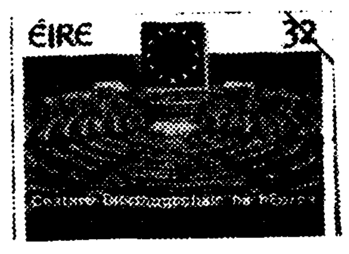
Liechtenstein eerde de geleerde Alexander von Humboldt en Malta de minder bekende chemicus en archeoloog Themi Zammit. Voor de Duitse post vormden de Europazegels een goede aanleiding aandacht te vragen voor de wet van Ohm en de kwantentheorie van Max Planck. En de zeer bekende cartograaf Mercator komt voor op een zegel van België.

Origineel was het Zwitserse idee op de Europazegels aandacht te vragen voor het vervoer door de lucht en onder water. Een ballon op 16.490 meter hoogte en een bathyscaaf op 10.916 meter onderzee vormen de onderwerpen van de zegels van 60 en 100 rappen.

Zowel Frankrijk als de beide Andorra's (Frans en Spaans) hebben op hun Europazegels gewezen op een recente ontdekking die de medische wereld in haar greep houdt: die van het aids- of sida-virus. Het was

een Franse ploeg van het Institut Pasteur in Parijs die in 1983 het voor aids verantwoordelijke virus wist te isoleren.

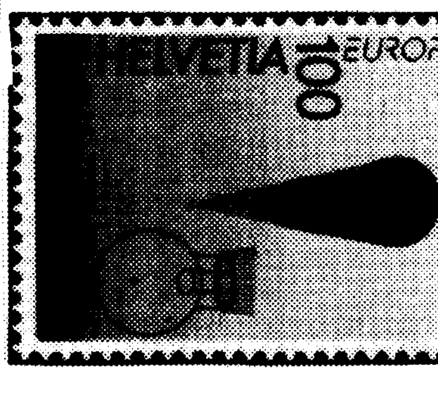

Gibraltar, het zuidelijkste puntje van Spanje en nog steeds een Britse kroonkolonie is er trots op de geboortegrond te zijn van Lord Penney, een van de Britse top-atoomgeleerden uit de jaren vijftig. Vandaar dat de post van Gibraltar (overigens geen lid van de CEPT, omdat het nog onder het Verenigd Koninkrijk valt) Penney op een zegel van 24 pence heeft gememoreerd. De andere drie Europazegels (24 p. en 2x34 p.) beelden de vindingen uit van Marie Curie, Rudolf Diesel en Galileo Galilei.

Voor de nieuwe staatjes zijn de Europazegels een prachtige gelegenheid zich internationaal te presenteren. Slovenië, de voormalige lidstaat van Joegoslavië, heeft twee beroemdheden van eigen bodem: Janez Puhar, een pionier op fotografisch gebied en Jury Vega, een wiskundige op Europazegels van 70 en 215 SIT afgebeeld.

Behalve de stroom Europazegels zijn er voor de verzamelaars van zegels rond het thema Europa dit jaar ook nog de uitgiften die aandacht schenken aan de eer-

der genoemde Europese verkiezingen. Frankrijk gaf een zegel van 2.80 francs uit met een simpel, maar duidelijk ontwerp: de Europese vlag met de ronde cirkel van twaalf sterren die de twaalf lidstaten van de Europese Unie uitbeelden. Spoedig zullen dat er zestien zijn, als Oostenrijk, Zweden, Noorwegen en Finland zich ook bij de unie hebben aangesloten.

Duitsland heeft de twaalf sterren in een grijs vlak geplaatst en die sterren de kleuren gegeven van de vlaggen van de lidstaten (zegel 100 pfennig). Het Luxemburgse ontwerp heeft dezelfde strekking, maar is wat artistieker van tekening. In Ierland toont de zegel van 32 pence een overzichtsfoto van het Europese parlement. Een andere zegel van 32 p. laat ook een parlement zien en wel het Ierse dat 75 jaar bestaat.

Een andere Europese uitgifte is die van Griekenland ter gelegenheid van de tweede Paneuropese conferentie voor het transport. De Grieken weten als ontwerp altijd wel een oude Griekse vaas op te sporen die als symbolisch ontwerp kan dienen. Dit maal is het op een zegel van 200 drachmen Hermes die de met gevleugelde paarden bespannen wagen van de maangodin Selene bestuurt.

Natuurlijk beter worden

Computerziekten

Het is naar mijn weten nog niet verschenen in de allernieuwste medische encyclopedie, maar gegarandeerd dat het komt. De benaming zal zoiets worden als: 'computeritis. computerogen, computerrug of (mijn voorkeur gaat uit naar) computerstress. Kinderen kregen vroeger een pop of een auto; bij financiële tekorten werd een kind aangespoord om zelf een pop te maken met behulp van een oude Cola-fles en touw, een oude schoenendoos werd op inventieve wijze omgetoverd tot autootje. Tegenwoordig vinden we het normaal dat een kind een computerspeletje of gewoon een PC op zijn verlanglijstje heeft staan.

Nou wil ik helemaal niet ouderwets of niet-met-de-tijd-meegaand klinken, maar gewoon een waarschuwende vinger uitsteken naar de mensen (ouders en kinderen) die zo hard hun best doen om een nieuwe aandoening in de encyclopedie te krijgen.

Veel mensen die bij hun dagelijkse werkzaamheden een beeldscherm gebruiken, klagen al snel over vermoeide, branderige ogen. De voornaamste oorzaak van vermoeide ogen is indroging van het traanvocht op de oogbol. Het oppervlak van de oogbol is gewoonlijk bedekt met een filmvormende laag traanvocht. Het traanvocht is opgebouwd uit lagen van lipiden (eiwitten), water- en slijmhoudende componenten. Bij elke knippering van het oog verspreidt het traanvocht zich over de oogbol.

Aan het Tokyo Dental College te Japan, onderzochten K. Tsubota en K. Nakamori de factoren die mogelijk verband houden met de verdeling van traanvocht over de oogbol. Aan het onderzoek namen 104 gezonde personen deel, van wie de helft gedurende gemiddeld drie uur per dag met een computer werkte. Geen van deze personen had last van vermoeide ogen.

Onder omstandigheden van gemiddeld 22,5 C en 40 procent relatieve vochtigheid, werden de frequentie van oogknipperen en het geopende oogoppervlak onder verschillende proefomstandigheden gemeten. In ontspannen toestand bedroeg het gemiddelde aantal knipperingen van het oog 22 per minuut en het gemiddeld geopende oogoppervlak 2,2 cm, bij het lezen van een boek bedroegen de waarden respectievelijk 10 en 1,2 cm, en bij het kijken naar een tekst op het beeldscherm waren de waarden gemiddeld respectievelijk 7 en 2.3 cm.

De voornaamste waarneming is dat werken aan een beeldscherm samengaat met het wijd geopend houden van de ogen en het verminderen van het oog knipperen. Dit leidt tot een verhoogde verdamping van het traanvocht, resulterend in droge ogen. Als maatregelen stellen de onderzoekers voor het beeldscherm lager op te stellen met het scherm schuin naar boven gericht. Andere maatregelen betreffen oogdruppels in de vorm van kunstmatig traanvocht en speciale brillen.

WERVELKOLOM

Het zitten indien dit niet in een correcte stand gebeurt, kan verschillende klachten veroorzaken.

Vaak gebruikt men de term 'stress' en hoopt men met dit simpel woord alles te kunnen verklaren. Ik kan u helaas nog geen goede verklaring geven van het woord 'stress'. Wel een (van de vele) verklaringen wat er eigenlijk aan de hand is.

Door de (verkeerde) hoogte van het bureau, het toetsenbord en/of het beeldscherm kunnen er verschillende klachten ontstaan in de nek (cervicale) wervelkolom. Door een aanhoudende verkeerde stand kunnen er minimale verschuivingen plaats vinden (dislocaties), waardoor er druk kan ontstaan op de zenuwen in het halsgebied. De klachten kunnen zich uitbreiden en de spieren die door deze zenuwen verzorgd worden, kunnen verstijven en in kramptoestand overgaan. Dit kan heel pijnlijk zijn en een totale bewegingsonmacht veroorzaken.

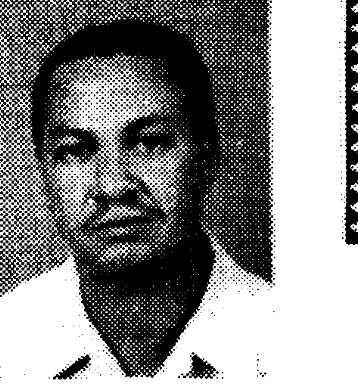
Afhankelijk van het niveau van de wervel die verschoven is, kunnen er klachten ontstaan. De meest voorkomende klachten zijn klachten in het gebied van de zesde en zevende wervel. Dit kan pijn geven in de nek, schouder en bepaalde gedeelten van de arm, hand en vingers.

Hoofdpijnklachten zien we vooral ontstaan als er een druk is op het niveau van de eerste en tweede wervel; druk op een zenuw die op het achterhoofd loopt kan gemakkelijk geïrriteerd raken met als gevolg overprikkeling van de nekspieren met uitstralende pijn tot op het voorhoofd en boven de ogen.

De borst (thoracale) wervelkolom kan ook verschillende klachten geven, waarvan de meest voorkomende, de pijn op het borstbeen is. De pijn kan zo erg zijn dat men al snel denkt dat het hartklachten zijn. Na onderzoek en uitsluiting van hartklachten (via een cardioloog) kan er door een onderzoek van de wervelkolom (meestal zijn röntgenfoto's al voldoende) gekeken worden of er geen dislocaties aanwezig zijn.

THERAPIE

De dislocaties van de wervelkolom kunnen (gemakkelijk) verholpen worden door een chiropractor of manuele

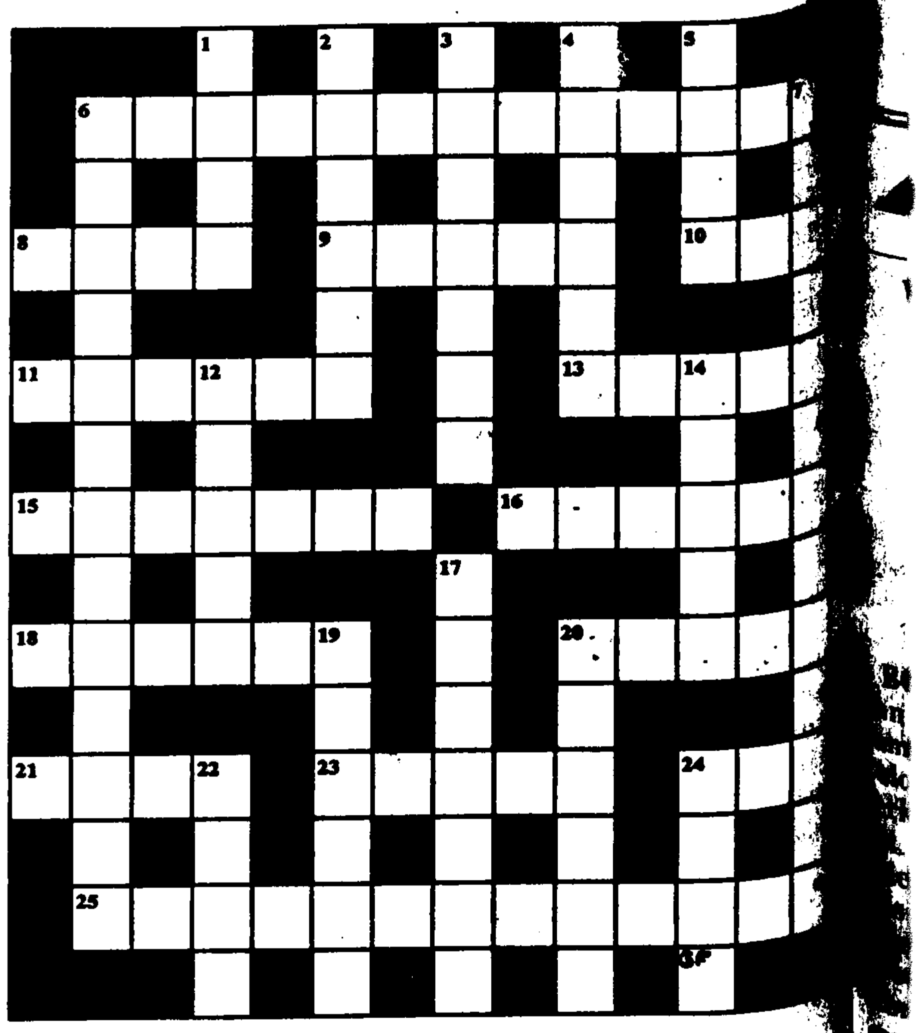

therapeuten (en mensen 'die manueel therapie doen') op Curaçao. Over een jaar kunt u met een gerust hart bij verschillende fysiotherapeuten op het eiland terecht, die nu een uitgebreide en erkende cursus volgen. Natuurlijk snap ik dat indien u nu klachten heeft niet wilt wachten tot over een jaar, dus laat u goed informeren indien u denkt te maken te hebben met klachten voor een manueel theratpeut of chiropractor. Toch kunt u zelf veel klachten voorkomen door enkele voorzorgsmaatregelen te treffen.

Zorg als eerste dat uw stoel de goede hoogte heeft ten opzichte van uw tafel/ bureau waaraan u werkt. Zit rechtop en zorg dat u, elke keer dat u naar het beeldscherm kijkt, de nekwervelkolom rechtop brengt en niet alleen maar met de ogen omhoog beweegt, waardoor de nekwervelkolom alsmaar in gebogen stand blijft.

Verplaats het beeldscherm regelmatig, zodat u niet wekenlang in dezelfde stand blijft werken. Doe regelmatig oefeningen met het hoofd, de nek, schouders en lage rug; onderbreek het werk even om iets anders af te maken, waardoor je in een andere houding moet zitten of staan.

Cryptogram

HORIZONTAAL:

6. Geeft het leiding aan een boel vissen?(13)
8. Grappig en vreemd meisje.(4)
9. Als Croes uitslag heeft, is dit het resultaat.(5)
10. Vreemd soort wedstrijd.(4)
11. Hier zit daarentegen meer huwelijk in.(6)
13. Voor een pilletje en voor het eten.(6)
15. Het materiaal voor die stek krijg je voor een prik.(7)
16. Zij speelt voor de oude Italiaanse dichter zulke muziek.(7)
18. Ouderen zijn niet aanwezig in Engeland.(6)
20. Waar zijtakjes ontstaan moet het fris zijn.(6)
21. Eerste klas groente gaat de afvalbak in.(4)
23. Koude kogeltjes.(5)
24. Wat hartelijk dat u dichtbij de oplossing bent.(4)
25. Pa of Ma heeft geen jong huishouden.(13)

VERTICAAL

Die drank is a[illegible] heet!(4)
2. Deelnemer aan [illegible] hondse sport.(6)
3. In deze plaats leert [illegible] het alfabet aan [illegible] bejaarde.(7)
4. De koude steun[illegible] loopt steeds hee[illegible] weer.(6)
5. Als ze zo'n bui [illegible] moet ze in therapie[illegible]
6. Dubbelbesluit.(13)
7. Ik ga weer zwi[illegible] voor het geven van [illegible] samenvatting.(13)
12. Er is een kleine hoo[illegible] koffie.(5)
14. De bende maakt er [illegible] janboel van.(5)
17. Het roofdier moe[illegible] zal die ene k[illegible] hebben.(7)
19. Inspecteer de haar[illegible]
20. Het is druk met [illegible] kranten.(6)
22. Het meisje loopt b[illegible] kanten op.(4)
24. Gebruik het geleerd[illegible] deze manier.(4)

Winnaar vorige week

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de A[illegible] Puzzel van verleden week is uiteindelijk als geluk[illegible] winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrok[illegible]

G. Cruz
Mampurituweg 17
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie a[illegible] op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpen[illegible] z/n, tot drie uur n.m.; Aruba - Kaya G.F. Betico [illegible] 110 tijdens kantooruren.

Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao v[illegible] donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór wo[illegible] middag vijf uur.

Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:

AMIGOE PUZZEL

Curaçao: POB 577; Aruba: Caya G.F. Betico Croes [illegible] Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.a.v. H[illegible] Linkels.

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 1. silo; 5. dokter; 10. hak; 13. Nero; 1[illegible] raid; 16. polo; 18. vaktaal; 20. roest; 21. e.k.; 23. ne[illegible] 24. re; 25. set; 26. mos; 28. Rio; 29. pens; 31. me; [illegible] iets; 34. ornament; 37. nota; 39. ler; 40. toon; [illegible] kabouter; 46. rood; 48. om; 50. leem; 51. lak; 53. moe; [illegible] eer; 56. er; 57. thans; 59. de; 60. stoel; 62. brokaat; [illegible] teen; 65. slee; 66. puik; 68. ark; 69. Grodno; 70. spar[illegible]

VERTIKAAL: 2. in; 3. Lev; 4. Oran; 6. oratorium; 7. ka[illegible] 8. til; 9. e.d.; 10. hoes; 11. Alsem; 12. kotter; 14. oker; [illegible] po; 17. demi; 19. trio; 20. renet; 22. koen; 24. rem; [illegible] stok; 29. parelhoen; 30. snor; 33. stal; 35. net; 36. to[illegible] 38. abeel; 41. nood; 42. poesta; 44. oer; 45. raak; [illegible] Deen; 49. meter; 52. knap; 55. roek; 57. tred; 58. sa[illegible] 61. en; 62. BLO; 63. tip; 65. sr.; 67 ka.